

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

SARIZ VE YÖRESİ AVŞAR AĞZI
(FONETİK VE MORFOLOJİK İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)

Hazırlayan
Mehmet Akif AYVAZ

Danışman
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Yüksek Lisans Tezi

Mart 2013
KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

SARIZ VE YÖRESİ AVŞAR AĞZI
(FONETİK VE MORFOLOJİK İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Mehmet Akif AYVAZ

Danışman
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Mart 2013
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Mehmet Akif AYVAZ

İmza:

YÖNERGEYE UYGUNLUK

Sarız ve Yöresi Avşar Ağı (Fonetik ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük) adlı yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Danışman

Mehmet Akif AYVAZ

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

İmza:

İmza:

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

İmza:

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN danışmanlığında, Mehmet Akif AYVAZ tarafından hazırlanan “Sarız Ve Yöresi Avşar Ağzı (Fonetik Ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük)” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

08.03.2013

JÜRİ

Danışman: Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Üye: Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Galip GÜNER

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 29.03.2013. tarih ve 05..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Abdullah CEBECİ
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Anadolu ağızları ve bu ağızlar üzerinde yapılan derleme ve incelemelerin Türkiye Türkçesini tanıma ve anlama alanında mühim bir yeri vardır.

Ağız araştırmaları, geniş kapsamlı sahalarda da yapılabildiği gibi, dar ve belli bir bölge insanının bulunduğu yerleşim yerlerinde de yapılmaktadır. Biz, saha olarak Kayseri’ye bağlı başta Sarız merkezi olmak üzere kasaba, köy ve mahallelerinden derlemeler yaptık. Derleme konularımızı sözlü dilin vazgeçilmez unsurlarından olan destanlar, ağıtlar ve hikâyeleri ile konar-göçer hayatın, gelenek ve göreneklerin, hatıraların üzerine yapılmış sohbetler oluşturmuştur. Derlemelerimizi, yöre ağzını en güzel ve en canlı şekilde taşıdığına inandığımız kişilerden edindik. Biz bu kişilere ‘Kaynak Şahıs’ demeyi uygun gördük. Öğrenim görmemiş olan, öğrenim görse dahi en fazla ilköğretim mezunu olan, yöreden dışarıya yani şehre pek çıkmamış olan, özellikle ‘yaşlı’ diyebileceğimiz kişilerden kaynak şahıs kitlemizi oluşturduk. Saydığımız bu özellikleri taşıyan kaynak şahısların yöre ağzını en canlı ve en renkli biçimde taşıdığını, yansıttığını ve kullandığını düşünüyoruz.

Ağız alanında yapılmış çalışmaları tarayarak en uygun olan çevriyazı işaretlerinden bir seçme yaptık. Bununla birlikte, ağız araştırmalarının başlıca sorunlarından olan ‘sınıflandırma’ hakkındaki değişik makaleler bize çalışmamızın metodu hakkında fikirler verdi.

Sarız ve Yöresi Avşar Ağız (Fonetik ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük) adını verdiğimiz bu çalışma şu 8 ana başlıktan ibarettir: Giriş, Fonetik İnceleme, Morfolojik İnceleme, Sonuç, Metinler, Sözlük, Kaynakça ve Haritalar... Giriş bölümünde çalışmamızda izlediğimiz yolu, çalışmada kullandığımız materyalleri, Sarız ve yöresi hakkındaki tarihî, coğrafi gibi nesnel bilgileri vermeye çalıştık. Yine bu bölümde Sarız merkez nüfusunu, kasaba, köy ve mahalle nüfusu hakkındaki bilgileri ele aldık. Sarız ve yöresindeki MEB’e bağlı okulları, sosyal ve ekonomik hayatla birlikte, Avşar Türkmenleri hakkında da bilgiler verdik. Dil incelemesi olan fonetik ve morfolojik

incelemeler bölümlerinde Sarız Avşar ağzının özelliklerini, Standart Türkiye Türkçesi ile yer yer mukayese ederek sunmaya çalıştık. Sonuç bölümünde, Sarız Avşar ağzının genel değerlendirmesini yaptık. Bu değerlendirmeyi yaparken örneklemelere sık sık başvurduk. Çalışmamızın son kısımlarını bölge hakkındaki haritalarımız, kullandığımız kaynaklar ve dipnotlar, kaynak şahısların sohbetlerinden derlediğimiz metinler oluşturmaktadır. Sözlük bölümünde ise yöre ağzına ait olan sözlüklerin listesini yaparak Derleme Sözlüğü'ne katkı sağlamayı amaç edindik.

Böyle bir çalışmanın ortaya çıkmasında beni yönlendiren, teşvik eden, çalışmamız boyunca bilgisinden, tecrübesinden son derece istifade ettiğim, her türlü samimi yardımlarını gördüğüm saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN'a hassaten teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca, estetiğine hayran olduğum Türkçenin inceliklerini ve zenginliğini derslerinde bizlerle paylaşan kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa Argunşah'a; Eski Türkçe alanındaki bilgisinden, yabancı dil öğrenilmesi konusunda bizleri yönlendiren fikirlerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ümit TOKATLI'ya ve Doç. Dr. Suzan S. TOKATLI'ya; metodoloji alanındaki bilgilerinden son derece istifa ettiğimiz kıymetli hocam Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ'e; maddî manevî desteğini bizden hiç esirgemeyen, fikirlerini samimi bir şekilde bizimle paylaşan saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Galip GÜNER'e teşekkür ederim.

Derlemelerimiz süresince, bizlere kapısını ve sofrasını açan, mensubu olduğum Sarız Avşar Türkmenlerine teşekkür ederim.

Daha önce de olduğu gibi bu çalışma boyunca da özellikle derlemelerde anbean, günbegün birlikte olduğum, fedakârlığını esirgemeyen kıymetli annem Muhterem AYVAZ'a ve velinimetim Hikmet AYVAZ'a hakkıyla şükranlarımı sunamamanın mahcubiyetiyle...

Mehmet Akif AYVAZ

Mart 2013 / KAYSERİ

**SARIZ VE YÖRESİ AVŞAR AĞZI
(FONETİK VE MORFOLOJİK İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)**

Mehmet Akif AYVAZ

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Mart 2013

Danışman: Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

KISA ÖZET

Sarız ve yöresi Avşar ağzı hakkında bu çalışmayı, metinlerin derlenmesi, transkribe edilmesi ve söz varlığının tespit edilerek Türkiye Türkçesi ağızları arasında yerinin belirlenmesi amacıyla yaptık.

Sekiz ana başlıktan oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde, Sarız'ı tanıtan somut bilgiler sunduk. İkinci ve üçüncü bölümlerde yöre ağzını akademik metodlar ışığında incelemeye çalıştık. Sonuç kısmında yöre ağzıyla ilgili kesin yargılara ulaştık. Yöreden derlediğimiz ses kayıtlarının deşifre edildiği metinler çalışmanın beşinci kısmındadır. Sözlük, çalışmanın altıncı bölümünü oluşturmaktadır. Yöreye has kelimeleri bu bölümde paylaştık. Çalışmamızın yedinci kısmı ise kaynakçalardan oluşur. Son bölüm ise haritalardan oluşur.

Sarız ve Yöresi Avşar Ağzı (Fonetik ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük) adındaki bu çalışma, umarız Orta Anadolu ağızları alanında bir eksiği kapatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Anadolu Ağızları, Türkiye Türkçesi, Sarız, Avşar Türkmenleri, Söz varlığı.

**AVSHAR DIALECT IN SARIZ AND ITS REGION
(PHONETICS AND MORPHOLOGICAL ANALYSIS-TEXTS-VOCABULARY)**

Mehmet Akif AYVAZ

Erciyes University, Social Sciences Institute

Master Thesis, March 2013

Supervisor: Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

ABSTRACT

This study, which is on Avshar dialect used in Sarız region, was aimed to compile collected texts, to transcribe these texts, to detect glossary of local dialect and to locate its position dialect among Turkish dialects.

In the first chapter comprising of eight chapters, we gave some tangible information about Sarız and its region. In the second and the third chapters, we aimed to investigate grammatically the dialect of this area. In the concluding fourth chapter, we reached on definitive judgements about Avshar dialect of Sarız and its region. The fifth chapter of this study includes these transcribed texts that are collected from Sarız and its region. Sixth chapter is the vocabulary section. In this section, we offered some special words in glossary of local dialect. The seventh chapter is bibliography. There some official maps prepared by the author in the final chapter.

We wish that this study, which is called Avshar dialect of Sarız and its region, will be able to respond to gap of knowledge in the field of Central Anatolian dialects.

Key Words: Dialects of the middle Anatolia dialects, Turkish in Anatolia, Sarız, Avshar Turkmen, Lexicology.

KISALTMALAR

A	: a, e (eklerde)
Ar.	: Arapça
Alm.	: Almanca
B	: Bağlaç
bkz.	: Bakınız
C	: ç, c (eklerde)
°C	: Santigrat derece
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D	: t, d (eklerde)
E	: Edat
ET	: Eski Türkçe
F	: Fiil
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
Hzl.	: Hazırlayan/lar
I	: ı, i, (eklerde)
İ	: İsim
İÖO	: İlköğretim Okulu
İng.	: İngilizce
İt.	: İtalyanca
km²	: Kilometre kare
Md.	: Metin Dışı
m	: Metre
mm	: Milimetre
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra

S	: Sıfat
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
STT	: Standart Türkiye Türkçesi
TDAY-Belleten	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
U	: u, ü (eklerde)
Ü	: Ünlem
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayını, Yayınları
Yun.	: Yunanca
yy.	: Yüzyıl
Z	: Zarf

ÇEVRIYAZI VE DİĞER İŞARETLER

á ünlüsü	: Düz, geniş, yarı kalın; a-e arası ünlü
à ünlüsü	: Düz, yarı geniş, kalın; a-ı arası ünlü
ā ünlüsü	: Düz, geniş, kalın; uzun a ünlüsü
é ünlüsü	: Düz, yarı geniş, ince; e-i arası ünlü
ë ünlüsü	: Yarı yuvarlak, geniş, ince; e-ö arası ünlü
ē ünlüsü	: Düz, geniş, ince; uzun e ünlüsü
í ünlüsü	: Düz, dar, yarı kalın; ı-i arası ünlü
ï ünlüsü	: Yarı yuvarlak, dar, kalın; ı-u arası ünlü
ī ünlüsü	: Düz, dar kalın; uzun ı ünlüsü
î ünlüsü	: Düz, dar, ince; uzun i ünlüsü
ó ünlüsü	: Yuvarlak, geniş, yarı kalın; o-ö arası ünlü
ò ünlüsü	: Yuvarlak, yarı geniş, kalın; o-u arası ünlü
ō ünlüsü	: Yuvarlak, geniş, kalın; uzun o ünlüsü
õ ünlüsü	: Yuvarlak, geniş, ince; uzun ö ünlüsü
ú ünlüsü	: Yuvarlak, dar, yarı kalın; u-ü arası ünlü
ū ünlüsü	: Yuvarlak, dar, kalın; uzun u ünlüsü
ü ünlüsü	: Yuvarlak, dar, ince; uzun ü ünlüsü
ğ ünsüzü	: Kalın, art damak g ünsüzü
h ünsüzü	: Kalın, hırıltılı h ünsüzü
k ünsüzü	: Kalın, art damak k ünsüzü
l ünsüzü	: Palatel l ünsüzü
n ünsüzü	: Damak n ünsüzü
˘	: 1- Ünlü birleştirme işareti, 2- Ulama işareti
’	: Vurgu işareti
<	: Sonraki şekil
>	: Önceki şekil
-	: Fiil kök ve gövdelerini gösterir
+	: İsim kök ve gövdelerini gösterir

Ø : Düşme işareti

İÇİNDEKİLER

Sarız ve Yöresi Avşar Ağzı (Fonetik Ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük)

Sayfa

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	iii
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iv
KABUL VE ONAY	v
ÖN SÖZ.....	vi
KISA ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR	x
ÇEVİRİYAZI VE DİĞER İŞARETLER.....	xii
İÇİNDEKİLER	xiv
TABLolar	xl

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı.....	3
1.1. Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Materyaller	4
1.2. Derlemelerin Deşifre Edilmesi ve İncelenmesi	5
1.3. Sarız İlçesinin Genel Olarak Tanıtımı	6
1.3.1. Tarihi ve Adı	6
1.3.2. Coğrafi Yapısı.....	7
1.3.3. İklimi, Bitki Örtüsü ve Yerüstü Kaynakları.....	8
1.3.4. Nüfus Yapısı	8
1.3.5. İlçenin Etnik Yapısında Avşar Türkmenleri	10
1.3.6. İlçenin İdarî Yapısı.....	12
1.3.7. İlçenin MEB’e Bağlı Okul Durumu.....	12

1.3.8. İlçenin Ekonomik Durumu.....	14
1.3.8.1. İlçede Tarım	14
1.3.8.2. İlçede Hayvancılık	14
1.3.9. İlçede Umuma Açık Yerler	14

FONETİK İNCELEME

2.1. Ünlüler.....	15
2.1.1.1. a Ünlüsü ve Çeşitleri	15
2.1.1.1.1. á ünlüsü	15
2.1.1.1.2. à Ünlüsü	16
2.1.1.2. e Ünlüsü ve Çeşitleri.....	16
2.1.1.2.1. è Ünlüsü	16
2.1.1.2.2. é Ünlüsü	17
2.1.1.2.3. ë Ünlüsü	17
2.1.1.3. ı Ünlüsü ve Çeşitleri	18
2.1.1.3.1. í Ünlüsü	18
2.1.1.3.2. ï Ünlüsü	18
2.1.1.4. o Ünlüsü ve Çeşitleri	19
2.1.1.4.1. ó Ünlüsü	19
2.1.1.4.2. ò Ünlüsü	19
2.1.1.5. u Ünlüsü ve Çeşitleri.....	19
2.1.1.5.1. ú Ünlüsü	19
2.1.2. Uzun Ünlüler	20
2.1.2.1. Birincil Uzun Ünlüler.....	20
2.1.2.1.1. Alıntı Kelimelerde Birincil Uzun Ünlüler	21
2.1.2.2. İkincil Uzun Ünlüler	21
2.1.2.2.1. Hece Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler.....	21
2.1.2.2.1.1 -a-<-ğ-a- Kaynaşması İle.....	21
2.1.2.2.1.2. -a-<-ğ-ı- Kaynaşması İle	21
2.1.2.2.1.3. -e-<-ğ-e- Kaynaşması İle.....	21

2.1.2.2.1.4. -e-<-ye Kaynaşması İle	22
2.1.2.2.1.5. -e-<-he- Kaynaşması İle.....	22
2.1.2.2.1.6. -ı-<-ğı- Kaynaşması İle	22
2.1.2.2.1.8. -cAk-<-i- Kaynaşması İle.....	22
2.1.2.2.1.9. -i-<-eyim Kaynaşması İle.....	22
2.1.2.2.1.10. -o-<-ğu- Kaynaşması İle	22
2.1.2.2.1.11. -u-<-ğu- Kaynaşması İle	23
2.1.2.2.1.12. -u-<-ağı- Kaynaşması İle	23
2.1.2.2.1.13. -ü-<-ğü- Kaynaşması İle	23
2.1.2.2.1.14. -ü-<-yü- Kaynaşması İle	23
2.1.2.2.2. Ünsüz Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler	23
2.1.2.2.2.1. f Ünsüzünün Düşmesi İle	23
2.1.2.2.2.2. g Ünsüzünün Düşmesi İle	23
2.1.2.2.2.3. ğ Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.2.2.4. h Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.2.2.5. k Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.2.2.6. kı Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.2.2.7. n Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.2.2.8. v Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.2.2.9. y Ünsüzünün Düşmesi İle	24
2.1.2.3. Uzun Ünlülerin Normalleşmesi.....	25
2.1.3. Kısa Ünlüler	25
2.1.3.1. Kısa e Ünlüsü	25
2.1.3.2. Kısa ı Ünlüsü.....	25
2.1.3.3. Kısa i Ünlüsü.....	26
2.1.3.4. Kısa ü Ünlüsü.....	26
2.1.4. İkiz Ünlüler	26
2.1.4.1. Yükselen İkiz Ünlüler	26
2.1.4.2. Alçalan İkiz Ünlüler.....	26

2.1.3. Ünlü Uyumları ve Ünlü Benzeşmeleri.....	27
2.1.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	27
2.1.3.1.1. Eklerdeki Kalınlık-İncelik Uyumu	27
2.1.3.1.1.1. -ken Zarf-Fiil Eki	27
2.1.3.1.1.2. +ki Aitlik Eki	28
2.1.3.1.1.3. -yor Şimdiki Zaman Eki.....	28
2.1.3.1.1.4. i- Ek Fiili	29
2.1.3.1.2. Edatlardaki Kalınlık-İncelik Uyumu	29
2.1.3.1.2.1. ki Bağlama Edatı.....	29
2.1.3.1.2.2. ile Son Çekim Edatı	29
2.1.3.1.3. STT’de Ünlü Uyumuna Girmeyen Kelimeler	30
2.1.3.2. Alıntı Kelimelerdeki Kalınlık-İncelik Uyumu.....	30
2.1.3.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumuna Giren Alıntı Kelimeler	30
2.1.3.2.1.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla	30
2.1.3.2.1.2. Gerileyici Benzeşme Yoluyla	31
2.1.3.3. Kalınlık-İncelik Uyumu Dışında Kalan Alıntı Kelimeler.....	31
2.1.3.4. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması	31
2.1.3.5. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	32
2.1.3.6. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması	32
2.1.3.7. Alıntı Kelimelerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	32
2.1.4. Ünlü Değişmeleri.....	33
2.1.4.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi	33
2.1.4.1.1. a>e Değişmesi	33
2.1.4.1.2. a>á Değişmesi	33
2.1.4.1.3. a>í Değişmesi.....	33
2.1.4.1.4. ı>i Değişmesi	34
2.1.4.1.5. ı>í Değişmesi	34
2.1.4.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	34
2.1.4.2.1. e>á Değişmesi	34
2.1.4.2.2. e>ā Değişmesi.....	34
2.1.4.2.3. e>a Değişmesi	34

2.1.4.2.4. i>á Değişmesi.....	34
2.1.4.2.5. i>ı Değişmesi	35
2.1.4.2.6. i>í Değişmesi	35
2.1.4.2.7. ö>o Değişmesi.....	35
2.1.4.2.8. ö>ó Değişmesi.....	35
2.1.4.2.9. ü>ú Değişmesi	35
2.1.4.2.10. ü>u Değişmesi.....	36
2.1.4.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	36
2.1.4.3.1. a>u Değişmesi.....	36
2.1.4.3.2. a>û Değişmesi.....	36
2.1.4.3.3. e>ë Değişmesi	36
2.1.4.3.4. e>ü Değişmesi.....	36
2.1.4.3.5. ı>î Değişmesi	36
2.1.4.3.6. i>u Değişmesi	36
2.1.4.3.7. i>ü Değişmesi	37
2.1.4.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	37
2.1.4.4.1. ö>e Değişmesi.....	37
2.1.4.4.2. u>ï Değişmesi	37
2.1.4.4.3. u>i Değişmesi	37
2.1.4.5. Geniş Ünlülerin Daralması.....	37
2.1.4.5.1. a>à Değişmesi.....	37
2.1.4.5.2. a>ı Değişmesi.....	38
2.1.4.5.3. a>i Değişmesi.....	38
2.1.4.5.4. e>i Değişmesi.....	38
2.1.4.5.5. e>è Değişmesi	38
2.1.4.5.6. o>u Değişmesi.....	39
2.1.4.5.7. o>ò Değişmesi	39
2.1.4.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi	39
2.1.4.6.1. i>e Değişmesi.....	39

2.1.4.6.2. i>è Değişmesi.....	39
2.1.4.6.3. i>é Değişmesi.....	39
2.1.4.6.4. u>a Değişmesi.....	40
2.1.4.6.5. u>o Değişmesi.....	40
2.1.4.6.6. u>>ò Değişmesi	40
2.1.4.6.7. ü>ö Değişmesi.....	40
2.1.4.7. Ünlü Düşmesi.....	40
2.1.4.7.1. İç Seste Ünlü Düşmesi.....	40
2.1.4.7.1.1. -a->Ø	41
2.1.4.7.1.2. -e->Ø	41
2.1.4.7.1.3. -ı->Ø	41
2.1.4.7.1.4. -i->Ø	41
2.1.4.7.1.5. -u->Ø	41
2.1.4.7.1.6. -ü->Ø	41
2.1.4.7.2. Son Seste Ünlü Düşmesi.....	42
2.1.4.7.2.1. -ı>Ø	42
2.1.4.7.2.2. -i>Ø	42
2.1.4.7.2.3. -u>Ø.....	42
2.1.4.7.2.4. -ü>Ø.....	42
2.1.4.7.3. Ünlü Çakışması	43
2.1.4.8. Ünlü Türemesi	43
2.1.4.8.1. Önseste Ünlü Türemesi.....	43
2.1.4.8.1.1. ı- Türemesi	43
2.1.4.8.1.2. i- Türemesi	43
2.1.4.8.1.3. u- Türemesi	43
2.1.4.8.2. İç Seste Ünlü Türemesi.....	44
2.1.4.8.2.1. -ĩ- Türemesi.....	44
2.1.4.8.2.2. -i- Türemesi.....	44
2.1.4.8.2.3. -u- Türemesi.....	44
2.1.4.8.3. Son Seste Ünlü Türemesi.....	44

2.1.4.8.3.1. -e Türemesi.....	44
2.1.4.8.3.2. -i Türemesi	44
2.2. Ünsüzler	44
2.2.1. Ünsüz Çeşitleri.....	45
2.2.1.1. Art Damak Ünsüzleri ve Çeşitleri.....	45
2.2.1.1.1. ğ Ünsüzü.....	45
2.2.1.1.2. ħ Ünsüzü	45
2.2.1.1.3. k Ünsüzü	45
2.2.1.1.4. ñ Ünsüzü	46
2.2.1.2. Ara Ünsüzler	46
2.2.1.2.1. T Ünsüzü	46
2.2.1.2.2. D Ünsüzü.....	46
2.2.1.3. Palatel Ünsüzler	46
2.2.1.3.1. l Ünsüzü	46
2.2.2. Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması	47
2.2.3. Ünsüz Uyumu	48
2.2.3.1. Tonsuz Ünsüzlerden Sonra Tonsuz Ünsüzlerin Gelmesi.....	48
2.2.3.1.1. f-t Uyumu	48
2.2.3.1.2. k-ç Uyumu.....	48
2.2.3.1.3. k-t Uyumu	49
2.2.3.1.4. p-t Uyumu	49
2.2.3.1.5. p-ç Uyumu.....	49
2.2.3.1.6. s-t Uyumu.....	49
2.2.3.1.7. ş-t Uyumu.....	49
2.2.3.1.8. t-ç Uyumu	49
2.2.3.2. Tonlu Ünsüzlerden Sonra Tonlu Ünsüzlerin Gelmesi	49
2.2.3.2.1. l-c Uyumu	49
2.2.3.2.1.2. l-d Uyumu	50
2.2.3.2.1.3. l-g Uyumu	50
2.2.3.2.1.4. l-ğ Uyumu	50

2.2.3.2.1.5. n-c Uyumu.....	50
2.2.3.2.1.6. ñ-c Uyumu.....	50
2.2.3.2.1.7. ñ-d Uyumu	50
2.2.3.2.1.8. r-c Uyumu	51
2.2.3.2.1.9. r-d Uyumu	51
2.2.3.2.1.10. r-g Uyumu	51
2.2.3.2.1.11. r-ğ Uyumu	51
2.2.3.2.1.12. y-d Uyumu	51
2.2.3.2.1.13. y-g Uyumu	52
2.2.3.2.1.14. y-ğ Uyumu	52
2.2.3.2.1.15. z-c Uyumu.....	52
2.2.3.2.1.16. z-g Uyumu.....	52
2.2.3.2.1.17. z-ğ Uyumu.....	52
2.2.3.3. Ünsüz Uyumunun Bozulması.....	52
2.2.3.3.1. f-c	52
2.2.3.3.2. h-d	53
2.2.3.3.3. ħ-d	53
2.2.3.3.4. k-c.....	53
2.2.3.3.5. k-c.....	53
2.2.3.3.6. k-d	53
2.2.3.3.7. k-d	53
2.2.3.3.8. p-d	53
2.2.3.3.9. s-c	54
2.2.3.3.10. s-d.....	54
2.2.3.3.11. s-g.....	54
2.2.3.3.12. s-ğ.....	54
2.2.3.3.13. ş-c	54
2.2.3.3.14. ş-d.....	54
2.2.3.3.15. ş-g.....	54

2.2.3.3.16. ş-ğ.....	55
2.2.3.3.17. t-c	55
2.2.3.3.18. t-d	55
2.2.3.3.19. t-g	55
2.2.3.3.20. t-ğ	55
2.2.4. Ünsüz Değişimleri.....	55
2.2.4.1. Tonlulaşma	55
2.2.4.1.1. Ön Seste Tonlulaşma	56
2.2.4.1.1.1. k->ğ- Değişimi.....	56
2.2.4.1.1.2. k->g- Değişimi	56
2.2.4.1.1.3. ç->c- Değişimi.....	56
2.2.4.1.1.4. s->z- Değişimi.....	56
2.2.4.1.1.5. t->d- Değişimi	56
2.2.4.1.1.6. p->b- Değişimi	57
2.2.4.1.2 İç Seste Tonlulaşma.....	57
2.2.4.1.2.1. -k->-ğ- Değişimi	57
2.2.4.1.2.2. -k->-g- Değişimi	57
2.2.4.1.2.3. -ç->-c- Değişimi.....	57
2.2.4.1.2.4. -t->-d- Değişimi	57
2.2.4.1.3. Son Seste Tonlulaşma	58
2.2.4.1.3.1. -k>-ğ Değişmesi.....	58
2.2.4.1.3.2. -ç>-c Değişmesi.....	58
2.2.4.1.3.4. -p>-b Değişmesi.....	58
2.2.4.2. Tonsuzlaşma	59
2.2.4.2.1. Ön Seste Tonsuzlaşma	59
2.2.4.2.1.1. g->k- Değişmesi.....	59
2.2.4.2.1.2. b->p- Değişmesi.....	59
2.2.4.2.1.3. d->t- Değişmesi.....	59
2.2.4.2.1.4. v->f- Değişmesi.....	59
2.2.4.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma	59

2.2.4.2.2.1. -b->-p- Değişmesi	59
2.2.4.2.2.2. -c->-ç- Değişmesi.....	60
2.2.4.2.2.3. -d->-t- Değişmesi	60
2.2.4.2.3. Son Seste Tonsuzlaşma	60
2.2.4.2.3.1. -f->-v Değişmesi.....	60
2.2.4.3. Sızıcılışma.....	60
2.2.4.3.1. İç Seste Sızıcılışma.....	60
2.2.4.3.1.1. -k->-h- Değişmesi	60
2.2.4.3.1.2. -ç->-ş- Değişmesi.....	61
2.2.4.3.2. Son Seste Sızıcılışma.....	61
2.2.4.3.2.1. -k>-h Değişmesi.....	61
2.2.4.3.2.2. -ç>-ş Değişmesi.....	61
2.2.4.4. Akıcılışma.....	61
2.2.4.4.1. -b->-m- Değişmesi	61
2.2.4.5. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler.....	62
2.2.4.5.1. -ğ->-v- Değişmesi	62
2.2.4.5.2. -h->-y- Değişmesi	62
2.2.4.5.3. -l->-n- Değişmesi	62
2.2.4.5.4. -m->-n- Değişmesi	62
2.2.4.5.5. -n->-ñ- Değişmesi	62
2.2.4.5.6. -ñ->-y- Değişmesi	62
2.2.4.5.7. -r->-l- Değişmesi.....	63
2.2.4.5.8. -s->-ş- Değişmesi	63
2.2.4.5.9. -ş>-s- Değişmesi	63
2.2.4.5.10. -v->-m- Değişmesi	63
2.2.4.6. Süreksizleşme	63
2.2.4.6.1. -j->-c- Değişmesi	63
2.2.4.7. Diğer Ünsüz Değişmeleri	63
2.2.4.7.1. -ğ->-g- Değişmesi	63
2.2.4.7.2. -ğ->-ñ- Değişmesi	63

2.2.4.7.3. -f->-b- Değişmesi	64
2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi	64
2.2.5.1. İlerleyici Benzeşme.....	64
2.2.5.1.1. İlerleyici Yarı Benzeşme.....	64
2.2.5.1.1.1. -ñl->-ñn- Benzeşmesi	64
2.2.5.1.2. İlerleyici Tam Benzeşme.....	65
2.2.5.1.2.1. -nl->-nn- Benzeşmesi	65
2.2.5.1.2.2. -şy->-şş- Benzeşmesi	65
2.2.5.2. Gerileyici Benzeşme	65
2.2.5.2.1. Gerileyici Yarı Benzeşme	65
2.2.5.2.1.1. -md->-nd- Benzeşmesi	65
2.2.5.2.1.2. -nb->-mb Benzeşmesi	66
2.2.5.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme	66
2.2.5.2.2.1. -tc->-cc- Benzeşmesi.....	66
2.2.5.2.2.2. -ğn->-nn- Benzeşmesi	66
2.2.5.2.2.3. -hn->-nn- Benzeşmesi	66
2.2.5.2.2.4. -hm->-mm- Benzeşmesi.....	66
2.2.5.2.2.5. -l-n->-n-n- Benzeşmesi	66
2.2.5.2.2.6. -ls->-ss- Benzeşmesi	67
2.2.5.2.2.7. -rl->-ll- Benzeşmesi	67
2.2.5.2.2.8. -şs->-ss- Benzeşmesi.....	67
2.2.5.2.2.9. -td->-dd- Benzeşmesi	67
2.2.5.2.2.10. -zs->-ss- Benzeşmesi.....	67
2.2.6. Aykırılma.....	67
2.2.7. Ünsüz İkizleşmesi	68
2.2.7.1. -c->-cc- İkizleşmesi.....	68
2.2.7.2. -ç->-çç- İkizleşmesi.....	68
2.2.7.3. -l->-ll- İkizleşmesi.....	68
2.2.7.4. -m->-mm- İkizleşmesi.....	68

2.2.7.5. -n->-nn- İkizleşmesi	69
2.2.7.6. -s->-ss- İkizleşmesi	69
2.2.7.7. -ş->-şş- İkizleşmesi	69
2.2.7.8. -z->-zz- İkizleşmesi	69
2.2.8. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	69
2.2.9. Ünsüz Düşmesi.....	69
2.2.9.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi.....	70
2.2.9.1.1. Ön Seste h Düşmesi	70
2.2.9.1.2. Ön Seste k Düşmesi	70
2.2.9.1.3. Ön Seste ı Düşmesi	70
2.2.9.1.4. Ön Seste y Düşmesi	70
2.2.9.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi.....	70
2.2.9.2.1. İç Seste d Düşmesi	70
2.2.9.2.2. İç Seste f Düşmesi.....	70
2.2.9.2.3. İç Seste ğ Düşmesi	71
2.2.9.2.4. İç Seste h Düşmesi	71
2.2.9.2.5. İç Seste k Düşmesi	71
2.2.9.2.6. İç Seste ı Düşmesi	71
2.2.9.2.7. İç Seste l Düşmesi	71
2.2.9.2.8. İç Seste m Düşmesi	71
2.2.9.2.9. İç Seste n Düşmesi	71
2.2.9.2.10. İç Seste r Düşmesi.....	72
2.2.9.2.11. İç Seste t Düşmesi	72
2.2.9.2.12. İç Seste v Düşmesi	72
2.2.9.2.13. İç Seste y Düşmesi	72
2.2.9.3. Son Seste Ünsüz Düşmesi	72
2.2.9.3.1. Son Seste ğ Düşmesi	72
2.2.9.3.2. Son Seste h Düşmesi	72
2.2.9.3.3. Son Seste l Düşmesi	72

2.2.9.3.4. Son Seste t Düşmesi.....	73
2.2.9.3.5. Son Seste y Düşmesi.....	73
2.2.10. Ünsüz Türemesi.....	73
2.2.10.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi.....	73
2.2.10.1.1. Ön Seste h Türemesi	73
2.2.10.1.2. Ön Seste y Türemesi	73
2.2.10.2. İç Seste Ünsüz Türemesi.....	73
2.2.10.2.1. İç Seste y Türemesi.....	74
2.2.10.2.2. İç Seste v Türemesi.....	74
2.2.10.3. Son Seste Ünsüz Türemesi.....	74
2.2.10.3.1. Son Seste y Türemesi	74
2.2.11. Göçüşme.....	74
2.2.11.1. Ünsüz Göçüşmesi.....	75
2.2.11.1.1. Yakın Göçüşme	75
2.2.11.1.1.1. -br->-rb- Göçüşmesi.....	75
2.2.11.1.1.2. -mh->-hm- Göçüşmesi	75
2.2.11.1.1.3. -ml->-lm- Göçüşmesi.....	75
2.2.11.1.1.4. -ry->-yr- Göçüşmesi.....	75
2.2.11.1.2. Uzak Göçüşme.....	76
2.2.11.1.2.1. -l-r->-r-l- Göçüşmesi.....	76
2.2.11.1.2.2. -n-l->-l-n- Göçüşmesi	76
2.2.11.2. Ünlü Göçüşmesi.....	76
2.2.11.2.1. -ü-i->-i-ü- Göçüşmesi	76
2.2.11.2.2. -e-i->-i-e Göçüşmesi.....	76
2.2.12. Hece Kaynaşması	76
2.2.12.1. g Ünsüzünün Erimesiyle	77
2.2.12.2. ğ Ünsüzünün Erimesiyle	77
2.2.12.3. h Ünsüzünün Erimesiyle	77
2.2.12.4. k Ünsüzünün Erimesiyle	77
2.2.12.5. ñ Ünsüzünün Erimesiyle	77

2.2.12.6. y Ünsüzünün Erimesiyle	78
2.2.13. Hece Düşmesi.....	78
2.2.14. Hece Türemesi	78
2.2.14.1. Ø>-na / -ne Türemesi	78
2.2.15. Yakıştırma	79
2.2.15.1. ñ Ünsüzünde Yakıştırma	79
2.2.16. Eski Şekillerin Korunduğu Örnekler	79
2.2.16.1. b’li Şekiller.....	79
2.2.16.2. k’li Şekiller.....	79
2.2.16.3. ñ’li Şekiller.....	79
2.2.16.4. t’li Şekiller.....	80
2.2.17. Vurgu.....	80
2.2.17.1. Kelime Vurgusu	80
2.2.17.2. Cümle Vurgusu	81

MORFOLOJİK İNCELEME

3.1. Yapım Ekleri	82
3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	82
3.1.1.1. +ak.....	82
3.1.1.2. +An.....	82
3.1.1.3. +Al	82
3.1.1.4. +cA	82
3.1.1.5. +cAk.....	83
3.1.1.6. +cAğz (<cAğız).....	83
3.1.1.7. +cI / +cU	83
3.1.1.8. +CIk / +CUk.....	83
3.1.1.9. +dAş.....	83
3.1.1.10. +düz.....	83
3.1.1.11. +ğa.....	84
3.1.1.12. +gan.....	84

3.1.1.13. +gil	84
3.1.1.14. +II	84
3.1.1.15. lAk (<lAk+I)	84
3.1.1.16. +leyin	84
3.1.1.17. +II	84
3.1.1.18. +IIk	85
3.1.1.19. +(I)ncI / +(U)ncU	85
3.1.1.20. +sIz	85
3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	85
3.1.2.1. -Ak	85
3.1.2.2. -An	86
3.1.2.3. -AnAk	86
3.1.2.4. -(A)r	86
3.1.2.5. -ç	86
3.1.2.6. -ev	86
3.1.2.7. -gAn	86
3.1.2.8. -gI / -gU	86
3.1.2.9. -gIn / -gUn	87
3.1.2.10. -I / -U	87
3.1.2.11. -IcI / -UcU	87
3.1.2.12. -(I)k / -(U)k	87
3.1.2.13. -(I)m / -(U)m	87
3.1.2.14. -In / -Un	87
3.1.2.15. -(I)ntI / -(U)ntU	88
3.1.2.16. -(I)ş	88
3.1.2.17. -mA	88
3.1.2.18. -mek	88
3.1.2.19. -men	88
3.1.2.20. -miş	88

3.1.2.21. -mUr	88
3.1.2.22. -(I)t	89
3.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	89
3.1.3.1. +A-	89
3.1.3.2. +(A)l-	89
3.1.3.3. +er-	89
3.1.3.3. +te-	89
3.1.3.4. +ik-	89
3.1.3.5. +lA-	90
3.1.3.6. +lAn-	90
3.1.3.7. +lAş-.....	90
3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	90
3.1.4.1. -ala-	91
3.1.4.2. -mA-	91
3.1.5. Çatı Ekleri.....	91
3.1.5.1. -ar-	91
3.1.5.2. -DIr-.....	91
3.1.5.3. -der-	91
3.1.5.4. -(I)l- / -(U)l-.....	92
3.1.5.5. -(I)n- / -(U)n-.....	92
3.1.5.6. -(I)r- / -(U)r-	92
3.1.5.7. -(I)ş- / -(U)ş-.....	92
3.1.5.8. -(I)t- / -(U)t-.....	92
3.1.6. Kuvvetlendirme Ekleri	93
3.1.6.1. +m	93
4. İsim Çekimi.....	93
4.1. Hâl Ekleri.....	93
4.1.1. İlgi Hâli Eki.....	93
4.1.1.1. +nİñ / +nUñ	93
4.1.1.2. +ñ	94

4.1.2. Yükleme Hâli Eki.....	94
4.1.2.1. +(y)I	94
4.1.2.2. +(n)I / +(n)U.....	94
4.1.2.3. +ī / +Ū	94
4.1.3. Yönelme Hâli Eki.....	94
4.1.3.1. +(y)A	95
4.1.3.2. +(n)A	95
4.1.4. Bulunma Hâli Eki.....	95
4.1.5. Çıkma Hâli Eki.....	95
4.1.6. Vasıta Hâli Eki	96
4.1.6.1. +(y)la	96
4.1.6.2. +(y)InAn / +(y)UnAn.....	96
4.1.6.3. +(I)nAn.....	97
4.1.7. Eşitlik Hâli Eki.....	97
4.2. İyelik Ekleri	98
4.2.1. Teklik I. Şahıs İyelik Eki	98
4.2.2. Teklik II. Şahıs İyelik Eki.....	98
4.2.3. Teklik III. Şahıs İyelik Eki.....	98
4.2.4. Çokluk I. Şahıs İyelik Eki.....	99
4.2.5. Çokluk II. Şahıs İyelik Eki.....	99
4.2.6. Çokluk III. Şahıs İyelik Eki	99
4.3. Çokluk Eki	99
4.3.1. +lAr	99
4.3.2. +nAr	99
4.4. Aitlik Eki.....	100
4.5. Soru Eki	100
5. Fiil Çekimi	100
5.1. Bildirme Kipleri	100
5.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	101
5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	103

5.1.3. Şimdiki Zaman	104
5.1.4. Gelecek Zaman	106
5.1.5. Geniş Zaman	108
5.2. Tasarlama Kipleri	110
5.2.1 Emir Kipi	110
5.2.2. Dilek-Şart Kipi	113
5.2.3. Gereklilik Kipi	114
5.2.4. İstek Kipi	114
5.3. Birleşik Çekimler	114
5.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi	115
5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	115
5.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	116
5.3.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	116
5.3.1.4. Geniş Zamanın Hikâyesi	117
5.3.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi	119
5.3.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi	119
5.3.1.7. Şart Kipinin Hikâyesi	120
5.3.2. Rivayet Birleşik Çekimi	120
5.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti	121
5.3.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti	121
5.3.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti	121
5.3.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti	122
5.3.3. Şarh Birleşik Çekim	123
5.3.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	123
5.3.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı	123
5.3.3.3. Şimdiki Zamanın Şartı	123
5.3.3.4. Geniş Zamanın Şartı	124
6. Ek Fiil (Cevherî Fiil)	125
6.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı	125
6.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı	126

6.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı	127
6.4. Ek Fiilin Şartı	128
7. Zamir Çekimi	128
7.1. Şahıs Zamirleri.....	129
7.2. İşaret Zamirleri.....	130
7.3. Dönüşlülük Zamirleri	131
7.4. Belirsizlik Zamirleri.....	131
7.4.1. başka.....	131
7.4.2. bazı	131
7.4.3. öteki.....	131
7.4.4. birbiri.....	131
7.4.5. biri	131
7.4.6. bir şed / bir şey	132
7.4.7. heç bir.....	132
7.4.8. hepisi	132
7.4.9. herkes	132
7.4.10. kimse	132
7.4.11. şey	132
7.5. Soru Zamirleri.....	132
7.5.1. kim	132
7.5.2. hanı.....	133
7.5.3. hangı.....	133
7.5.4. nerede / nereden	133
8. Sıfatlar.....	133
8.1. Niteleme Sıfatları.....	133
8.2. Nicelik Sıfatları.....	133
8.2.1. İşaret Sıfatları.....	134
8.2.1.1. bu.....	134
8.2.1.2. şo	134
8.2.1.3. o.....	134

8.2.2. Sayı Sıfatları	134
8.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	134
8.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	134
8.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları	134
8.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları	134
8.2.3. Belirsizlik Sıfatları	135
8.2.3.1. başka	135
8.2.3.3. bir / bi	135
8.2.3.4. biraz	135
8.2.3.5. birkaç	135
8.2.3.6. bütün	135
8.2.3.7. filan	135
8.2.3.8. her	135
8.2.3.9. hiç	136
8.2.3.10. hiçbir	136
8.2.3.11. ne	136
8.2.3.12. öbür	136
8.2.3.13. tüm	136
8.2.4. Soru Sıfatları	136
8.2.4.1. kaç	136
8.2.4.2. hangi	136
8.2.4.3. nasıl	136
8.2.4.4. na kadar	137
9. Zarflar	137
9.1. Durum Zarfları	137
9.1.1. barabar	137
9.1.2. böyle	137
9.1.3. çabıg	137
9.1.4. dōru	137

9.1.5. gene	138
9.1.6. gözel	138
9.1.7. hele	138
9.1.8. heral	138
9.1.9. héç	138
9.1.10. éyice	138
9.1.11. şõle	138
9.1.12. yalıñız	138
9.1.13. yeñi	139
9.2. Zaman Zarfları	139
9.2.1. āşam / aḥşam	139
9.2.2. baharın	139
9.2.3. bayah	139
9.2.4. boún	139
9.2.5. daha	139
9.2.6. debiyek	139
9.2.7. devrikisi gún	140
9.2.8. dün	140
9.2.9. esgiden	140
9.2.10. evelden	140
9.2.11. gayrı	140
9.2.12. ğalan	140
9.2.13. gündüz / gece	140
9.2.14. güzden / yazdan	140
9.2.15. hemen	141
9.2.16. ikindin āşın	141
9.2.18. ondan soñra / ondan kerı	141
9.2.19. õlen	141
9.2.20. õñce / õñceden	141

9.2.21. sabahleyin.....	141
9.2.22. sonra	142
9.2.23. yarın	142
9.2.24. yazın.....	142
9.3. Yer ve Yön Zarfları.....	142
9.3.1. aşıā.....	142
9.3.2. beri	142
9.3.3. dışarı.....	142
9.3.4. geri	142
9.3.5. ireli	143
9.3.6. karşı.....	143
9.3.7. yoharı	143
9.5. Azlık-Çokluk Zarfları.....	143
9.5.1. az	143
9.5.2. ıcık.....	143
9.5.3. biráz.....	143
9.5.4. çok / çoē.....	143
9.5.5. daha / dā	144
9.5.6. eñ.....	144
9.5.6. bek / fazla	144
9.6. Soru Zarfları.....	144
9.6.1. nasıl	144
9.6.2. neden	144
9.6.3. niye.....	144
10. Edatlar.....	145
10.1. Bağlama Edatları	145
10.1.1. ve	145
10.1.2. ile.....	145
10.2. Karşılaştırma Edatları.....	145
10.2.1. hemi ... hemi	145

10.2.2. kimi ... kimi	146
10.2.3. ne ... ne	146
10.2.4. ya ... ya	146
10.3. Cümle Başı Bağlaçları.....	146
10.3.1. anca	146
10.3.2. acab / aceb	146
10.3.3. amma / emme	147
10.3.4. çünkü	147
10.3.5. ěr / āre	147
10.3.6. faḥat.....	147
10.3.7. gerçi.....	147
10.3.8. hanı.....	147
10.3.9. hele	147
10.3.10. keşke.....	148
10.3.11. meselā	148
10.3.12. tābi / tāabi.....	148
10.3.13. velhāsıl	148
10.3.14. yalñız.....	148
10.3.15. yāni.....	148
10.3.16. zatan	148
10.3. Kuvvetlendirme Edatları.....	149
10.3.1. bile.....	149
10.3.2. dA.....	149
10.3.3. ya	149
10.4. Son Çekim Edatları.....	149
10.4.1. dōru	149
10.4.2. gibi / gimi	150
10.4.3. göre.....	150
10.4.4. için / uçun.....	150

10.4.5. keri	150
10.4.6. soñra	150
10.5. Ünlem Edatları	151
10.5.1. Ünlemler	151
10.5.1.1. abarı.....	151
10.5.1.2. aman	151
10.5.1.3. be.....	151
10.5.1.4. bire	151
10.5.1.5. hayvah	151
10.5.1.6. ha.....	152
10.5.1.7. hōv.....	152
10.5.1.8. oy.....	152
10.5.1.9. ula / ulan.....	152
10.5.1.10. vah	152
10.5.1.11. vay	152
10.5.1.12. vayh.....	152
10.5.1.13. yā.....	152
11. Birleşik Fiiller	153
11.1. İsim+Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller.....	153
11.1.1. İsim+Et-	153
11.1.2. İsim+Eyle-.....	153
11.1.3. İsim+Ol-	154
11.1.4. İsim+Kıl-	154
11.1.5. İsim+Gel-	154
11.1.6. İsim+Git-	154
11.1.7. İsim+Kal-	154
11.1.8. İsim+Kaldır-.....	155
11.1.9. İsim+Yap-	155
11.2. Fiil+Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller	155

11.2.1. Fiil+Bil-.....	155
11.2.3. Fiil+Gel-.....	155
11.2.4. Fiil+Kal-.....	156
11.2.1. Fiil+Dur-	156
12. Fiilimsiler	156
12.1. İsim-Fiiller	156
12.1.1. -mAk	157
12.1.2. -mA	157
12.1.3. -İş / -Uş.....	157
12.2. Sıfat-Fiiller	158
12.2.1. -AcAk.....	158
12.2.2. -(y)An.....	158
12.2.3. -AsI.....	159
12.2.4. -Ar	159
12.2.5. -dIk	159
12.2.6. -Ik	160
12.2.7. -mAz.....	160
12.2.7. -mİş	160
12.3. Zarf-Fiiler	160
12.3.1. -A	161
12.3.2. -(y)I / -(y)U	161
12.3.3. -All	161
12.3.4. -(y)ArAk.....	161
12.3.5. -(y)ArAkTAn	162
12.3.6. -(y)IncA.....	162
12.3.7. -kAn(nA) / -hAn(nA).....	162
12.3.8. -mAdAn	163
12.3.9. -(y)Ip / -(y)Up, -(y)Ib / -(y)Ub	163
12.3.10. -İşIn	163

12.3.11. -dİkCA	164
12.3.12. -dİğİndA	164
12.3.14. -dİkdan keri	164
SONUÇ.....	165
METİNLER.....	172
SÖZLÜK.....	361
KAYNAKÇA	347
HARİTALAR	374
Harita 1: Kayseri ve İlçeleri	374
Harita 2: Sarız ve Komşu İlçeleri.....	381
Harita 3: Sarız'daki Derleme Metinlerinin Alındığı Yerler.....	382

TABLÖLAR

Tablo 1: Sarız İlçesinin Coğrafi Özellikleri.....	7
Tablo 2: Sarız'ın 2007-2011 Yıllarına Göre Merkez ve Kırsal Nüfusu.....	9
Tablo 3: Sarız İlçesi 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları.....	9
Tablo 4: Sarız İlçesindeki MEB'e Bağlı Okullar ve Öğrenci Sayıları.....	13
Tablo 5: Sarız Avşar Ağzındaki Ünlü Tablosu.....	27
Tablo 6: Sarız Avşar Ağzındaki Ünsüz Tablosu.....	47
Tablo 7: Sarız Avşar Ağzında Şahıs Zamirleri.....	129
Tablo 8: Sarız Avşar Ağzında İşaret Zamirleri.....	130

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Türkiye Türkçesinin yazı dili yanında yöreden yöreye değişen çok sayıda ağız da bulunmaktadır. Lehçeden daha küçük bölgelere özgü olan ve daha küçük farklar gösteren dil türüne ağız diyoruz (Aksan, 2000, 82). Bu ağızlardan biri olan ve pek çok yöremizde canlı bir şekilde varlığını sürdüren Avşar ağızlarının Sarız ve yöresinde de renkli bir kullanımına şahit olmaktayız. Türk diyalektolojisi ayrı bir bilim dalı hâline gelmiştir ve Türk ağız araştırmalarının sonuçları gittikçe Türklük biliminin hizmetine açılmaktadır (Grunina, 2010, 1351). Aşiret, göçer ve Yörük Türk halklarının ağız ise oldukça gölgeli bir durumda bulunmaktadır. Oysa bu arı dilli ve ağızlı Türk halkları, dialektoloji araştırmalarının temelini teşkil etmektedir (Caferoğlu, 1964, 2).

Kayseri sınırları içerisinde yer alan Sarız'a bağlı kasaba ve köylerde yaşayan Avşar Türkmenlerinin ağız özellikleri çalışmamızın konusunu; bu ağız özelliklerini akademik metodlar ışığında incelemek, çalışmamızın amacını oluşturur. Çünkü biz biliyoruz ki ağızlar, yazı diline kaynaklık eder. Dolayısıyla yazı dili ile ilgili bazı meseleleri çözmenin yolu, sözlü dili tanımaktan ve daha iyi kavramaktan geçer. Bu çalışmada Sarız Avşar ağzının diğer Anadolu ağızlarıyla ilgisi ve Standart Türkiye Türkçesi dışında kalan özellikleri ele alınacaktır. Bununla birlikte, bu çalışmanın ağız sözlükçülüğü alanına da yardımcı olacağını düşünüyoruz. Şöyle ki ağız sözlüklerinde bulunmayan kelimeleri, bu sözlüklere kazandırmayı hedefliyoruz.

Sarız ve Yöresi Avşar Ağızı (Fonetik ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük) adlı bu çalışma, Avşar ağzını fonetik ve morfolojik özellikleriyle birlikte diyalektologların dikkatine sunması bakımından önemlidir. Günümüze kadar, akademik bağlamda Sarız Avşar ağızı üzerinde çalışılmamış olması ve Avşar ağızıyla ilgili yapılan tek çalışmadan¹

¹ bkz. Kılıç, 1991.

başka, daha da özele inen bir çalışmanın bulunmaması çalışmamızın gerekçesini oluşturmaktadır.

1.1. Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Materyaller

Sarız ve Yöresi Avşar Ağzı (Fonetik ve Morofolojik İnceleme-Metin-Sözlük) adlı çalışmamıza saha çalışması yaparak başladık. Saha çalışması Sarız ilçe merkezi, 1 kasabası ile köy ve mahallelerini, yani Avşar nüfusunun yoğun olduğu² 22 yerleşim merkezini kapsamaktadır. Derlemelerimiz, yörede yaşayan Avşar ağzını canlı bir şekilde kullanan kişilerden toplanmıştır. Sarız Avşar ağzını³ canlı bir şekilde kullanan kişilere ‘kaynak şahıs’⁴ diyeceğiz ve metin bölümünde de bu başlığı kullanacağız. Kaynak şahısların özellikle ilköğretim tahsili görmemiş veya ilköğretimden sonra öğrenim görmemiş kişilerle sınırlı olmasına özen gösterdik. Bir kaynak şahısta aranan bu özellik dışında; kaynak şahsın ağız yapısının düzgün olması ve yöre dışında fazla bulunmamış olması özellikleri de göz önünde bulundurulmuştur.

Derlenen metinlerimiz, ağırlıklı olarak destanlardan, ağıtlardan⁵ ve sohbetlerden oluşmaktadır. Derleme faaliyetine 2010 yılının Ekim ayında başlanılmıştır. Bu çalışma, sınırları belli bir bölgenin ağzını incelemesi bakımından bir alan araştırması niteliğindedir. Dolayısıyla çalışmamızın modelini, özellikle ağız alanında daha önceden yapılmış benzer çalışmalar⁶ teşkil etmiştir. Yapılmış benzer çalışmaların model olarak örnek alınması ise çalışmamızın yöntemini tayin etmiştir.

Kaynak şahıslardan derlenen bütün malzemeler, transkribe edilirken Türk ağız fonetik alfabesi dikkate alınarak deşifre edilmiştir. Metinlerin kayda geçirilmesinin ardından, metinlerde görülen fonetik ve morofolojik özellikler incelenmiştir. İnceleme bölümünde

² Gözaydın, 2005.

³ Çalışılmış Kayseri ve yöresi ağızları için bkz. Özkan, 1996b, 265-277.

⁴ Demir, 1998; Gözaydın, 2004.

⁵ Ağıt kelimesinin kökeni için bkz. Sözbilici, 2002, 325-332.

⁶ Caferoğlu, 1995; Gülensoy, 1988; Ercilasun, 2002; Aydın, 2002.

yer yer Standart Türkiye Türkçesi⁷ ve diğer Anadolu ağızlarıyla karşılaştırma yöntemine başvurulmuştur. Herhangi bir yöntem⁸ sorununa düşmemek için karşılaştırmalardan istifade edilmiştir. Ayrıca, hem metinlerimizden seçilen hem de metin dışı olup da yöre ağzına has kelimelerden de bir sözlük⁹ oluşturulmuştur. Böylece bu çalışmanın Anadolu ağızları sınıflandırılması konusuna da yardımcı olacağı kanaatindeyiz. Bununla birlikte Sarız Avşar ağzının yöredeki etnik¹⁰ bir yapı ağzı örneğini de vereceğimizi düşünüyoruz.

Türkiye Türkçesinin kollarından Anadolu kolu, ana ağız grupları bakımından Doğu Grubu, Kuzeydoğu Grubu ve Batı Grubu olarak üçe ayrılır (Karahana, 1996a, 1-2). Anadolu ağızları¹¹ sınıflandırılması sorununda¹² Sarız Avşar ağzının yerini de tespit edeceğiz.

Metin bölümü toplam 34 adet ses kaydının transkribe edilmesinden oluşmuştur. Hâlbuki, biz Avşar nüfusunun yaşadığı yerleşim yerlerinden toplamda 51 ses kaydı derlemiştik. Fakat bunların bir kısmı çeşitli sebeplerle elenerek bu sayı 34'e düşürülmüştür.

Derleme çalışması bittikten sonra, kaynak taraması yaptık. Bu alanda yapılmış bazı çalışmalar¹³ kaynak tespitinde kılavuzluk etmiştir.

1.2. Derlemelerin Deşifre Edilmesi ve İncelenmesi

Kaynak şahıslardan derlediğimiz ses kayıtlarını, bilgisayar ortamında dinleyerek yazıya geçirdik. Noktalama ve çevriyazı işaretlerinin seçimi konusunda danışman hocamızla birlikte belirlediğimiz işaretleri¹⁴ kullanmaya özen gösterdik.

⁷ Standart Türkiye Türkçesi terimi yerine bundan sonra STT kullanılacaktır.

⁸ Akar, 2006, 40-53.

⁹ Erten, 1999, 92-97.

¹⁰ Yıldırım, 2002/4, 136-153.

¹¹ Ataman, 1982, 7-9; Gemalmaz, 1999, 4-14.

¹² Korkmaz, 1971, 23-32; Buran, 2011, 41-54.

¹³ Buluç, 1942, 327-333; Gülensoy ve Alkaya, 2011.

Metinlerimizin yazıya geçirilmesi sürecesinde numaralandırma yapılmıştır. Her metne bir numara verilmiştir. Bu numara verme işlemi kaynak şahsın adının veya yörede bilinen takma adının ilk harfine göre alfabetik olarak devam etmiştir. Metnin hemen üzerindeki numara, metnin sıra sayısını gösterir. Metnin satır sayıları, 5'er satır olmak kaydıyla sıralanmıştır. Her metin sırasıyla; metin numarası, kaynak şahsın adı, kaynak şahsın doğum yılı, derleme yeri, derleme tarihi, derleme konusu şeklinde başlıklandırılmıştır.

Metinlerden fişlenen kelimeler, inceleme kısmında parantez içinde metin ve satır numaraları verilerek gösterilmiştir. Örneğin (28/284) şeklindeki bir kelime fişlemesinden kasıt, 28. metnin 284. satırındır.

Yöre ağzına ait fonetik ve morfolojik özellikler incelenirken ve sunulurken örneklendirme yöntemine sıklıkla başvurduk. Gerektiği ölçüde Eski Türkçe¹⁵ ile mukayeseye yöneldik.

1.3. Sarız İlçesinin Genel Olarak Tanıtımı

1.3.1. Tarihi ve Adı¹⁶

İlçenin tarihi çok eskilere gitmektedir. Bu bölgedeki ilk yerleşimlerin MÖ. 700'lü yıllara dayandığı sanılmaktadır. Kayseri'nin diğer ilçelerinde olduğu gibi burasının da MÖ. 2000-1750 tarihlerinde Hititlerin egemenliği altında kaldığı sanılmaktadır. Daha sonra Asurlular, Medler, Persler Makedonya Krallığı, Kapadokya Krallığı (MÖ. 280-MS. 17), Romalılar ve Bizanslılar yöreye hakim olmuşlardır.

Malazgirt Savaşından sonra Selçukluların eline geçen yöre, 1127 yılında Danişmentlilerden Emir Melik Gazi'nin kontrolüne girmiştir. Anadolu Selçuklularından II. Kılıçarslan, 1176 yılında bölgeyi Danişmentlilerden geri almıştır.

¹⁴ bkz. Ercilasun, 1983, 43-48.

¹⁵ Eski Türkçe terimi yerine bundan sonra ET kullanılacaktır.

¹⁶ Sarız'la ilgili bu bilgiler, Sarız Kaymakamlığı'nın Temmuz / 2012 tarihli Kayseri Valiliği'ne sunduğu rapordan temin edilmiştir.

Kayseri ve yöresi, Alaaddin Keykubat zamanında önem kazanmıştır. 1244 yılında İlhanlı hücumlarına maruz kalan yöre, Moğol-İlhanlı valilerince idare edilmiş, bunlardan Emir Eratna'nın Kayseri'de büyük bir beylik kurması üzerine 1343 yılında şehir, beyliğin merkezi olmuştur.

Osmanlılar 1398 yılında burayı ele geçirmiş ancak Yıldırım Bayezit'in Ankara Savaşında yenilmesinden sonra Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları yöreye hakim olmuştur. Yavuz Sultan Selim'in 1515'te İran seferi dönüşünde Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Adana yöresinde yaşamakta olan Avşar boylarından bir kısmı Sarız yaylalarında göçebe hayatı yaşarken 1840'lı yıllarda yerleşik hayata geçerek Sarız ve çevresindeki köylere yerleşmişlerdir.

Sarız'ın içinden geçen Sarız Çayı önemli bir su kaynağıdır. Sarız adının bu ırmağın etrafında yetişen sarı çiçeklerden dolayı bölgeye Sarız öz denilmesinden kaynaklandığı rivayet edilmektedir. İlçe merkezinin adı halk arasında Köyyeri olarak bilinmektedir. Sarız adı ise bölgenin adıdır.

Sarız 1946 yılına kadar Pınarbaşı ilçesine bağlı bir nahiye iken, bu tarihte müstakil bir ilçe olmuştur.

1.3.2. Coğrafi Yapısı

Tablo 1: Sarız İlçesinin Coğrafi Özellikleri

Rakımı	1530 m
Enlemi	Doğu: 38.479167
Boylamı	Kuzey: 36.500556
Komşu Olduğu İller	Sivas, Adana, Kahramanmaraş
Bölgesi	İç Anadolu
Yüzölçümü	1243 km ²

İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'nin kesiştiği bölümde, Kayseri'ye bağlı bir ilçe olan Sarız, Kayseri'nin Tomarza ve Pınarbaşı; Sivas'ın Gürün; Adana'nın Tufanbeyli; Kahramanmaraş'ın Afşin ve Göksun ilçeleri ile çevrilidir. İlçe toprakları dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir. İlçenin batısı Tahtalı Dağları, doğusu Binboğa Dağları, kuzeyi ise Soğanlı, Koçdağı ve Masat Dağları ile çevrilidir. İl merkezinin doğusunda yer alan ve il merkezine 123 km. uzaklıkta bulunan ilçenin yüzölçümü 1243 km²'dir.

1.3.3. İklimi, Bitki Örtüsü ve Yerüstü Kaynakları

İlçe merkezi düz bir alanda kurulmuştur. Sarız'a bağlı yerleşim yerleri genel olarak dağlık ve engebeli alanlarda bulunmaktadır.

Doğu Anadolu ikliminin karakteristik özelliği Sarız'da da hâkimdir. Kışları sert ve soğuk, yazları kurak ve serindir. 2003 yılında en yüksek hava sıcaklığı ortalama 33 °C, en düşük hava sıcaklığı -24.1 °C olarak tespit edilmiştir.

Bitki örtüsü keven, kirpi otu, yabani ayırık otundan ibaret olup, yer yer ardıç, meşe ve kısa boylu fundalık orman örtüsüyle kaplıdır. Dağlarda yoğun erezyon ve toprak derinliğinin azlığı nedeniyle fazla bitki bulunmamaktadır.

Başlıca akarsuyu Seyhan'ın bir kolu olan Sarız Çayı'dır. Sarız Çayı, Karapınar köyü sınırlarından doğarak ilçenin güney batısını takip eder ve Adana'nın Tufanbeyli ilçesinden geçerek Seyhan nehrine dökülür.

1.3.4. Nüfus Yapısı

2011 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sayımının kesin sonuçlarına göre ilçenin toplam nüfusu 11.231 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Sarız'ın 2007-2011 Yıllarına Göre Merkez ve Kırsal Nüfusu

Yıllar	Toplam Nüfusu	Merkez Nüfusu	Kırsal Nüfusu
2011	11.748	4.036	7.712
2010	12.290	4.290	8.000
2009	12.697	4.466	8.231
2008	12.705	4.607	8.098
2007	14.596	4.404	10.192

Tablo 3: Sarız İlçesi 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Birimi	Nüfusu	Hane Sayısı	Merkeze Uzaklık
İlçe Merkezi	4036	1300	0 km
Akoluk	13	22	30 km
Altısöğüt	148	41	7 km
Ayranlık	299	158	10 km
Büyük Söbeçimen	91	215	19 km
Büyük Örtülü	494	9	24 km
Çavdar	298	89	25 km
Çağsak	218	105	14 km
Çörekdere	564	246	3 km
Dallıkavak	156	49	25 km
Damızlık	756	176	34 km
Daridere	69	45	5 km
Dayıoluk	202	83	20 km
Değirmentaş	42	42	35 km
Fettahdere	153	69	17 km
Gerdekmağara	360	124	37 km
Gümüşali	58	32	10 km

İmirzağa	61	41	49 km
İncemağara	128	72	16 km
Karayurt	166	129	16 km
Karapınar	73	58	20 km
Kemer	219	193	22 km
Kıskaçlı	131	54	16 km
Kırkısarak	444	389	27 km
Küçük Kabaktepe	31	32	32 km
Küçük Söbeçimen	56	46	10 km
Küçük Örtülü	33	20	25 km
Kurudere	109	78	25 km
Mollohüseyinler	150	69	25 km
Oğlakkaya	95	86	21 km
Ördekli	95	49	15 km
Sancakağıl	70	41	5 km
Tavla	316	189	13 km
Tekneli	212	105	16 km
Yedioluk	101	43	17 km
Yaylacı	541	238	5 km
Yeşilkent Kasabası	760	752	29 km

1.3.5. İlçenin Etnik Yapısında Avşar Türkmenleri

Oğuz Türklerinin yirmi dört boyundan biri¹⁷ olarak tarif edilen Avşar/Afşar Türkmenlerinin yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri de Sarız'dır. Türkiye'nin çoğu bölgesinde Avşarları bulmak mümkündür. En yoğun olarak yaşadıkları yerler daha ziyade Kayseri'nin Pınarbaşı, Sarız ve Tomarza ilçeleridir (Yalçınkaya, 2011, 94).

¹⁷http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5101752ad919e7.72791686

Afşarlar, Anadolu'nun fetih ve iskânında Kayılar ve Kınıklar gibi birinci derecede rol oynamışlardır. Anadolu'da birçok köy adı bu boyun ismini taşıdığı gibi, bir kısım dağ, yayla ve akarsu adları da bu boy adı ile ilgilidir. Bunlardan XVI. yüzyıla ait kayıtlara göre 86 yerin ismi Afşar olarak geçmektedir. Bugün bu sayı 53 adettir. XVI. yüzyıl kayıtlarına göre Kayseri'de 5 yerin ismi Afşar idi. Bunlar, Tomarza'nın doğu komşusu Pınarbaşı ilçesine bağlı Afşarpotuklu, Afşarkaraboğaz ve Afşarsöğütlü'dür. Sarız ilçesine bağlı Büyük Söbeçimen köyünün eski ismi de Afşar'dır. Yahyalı ilçesine bağlı Afşar Kuşçu isimli köy de bunlardandır (Özkan, 2010, 277).

Osmanlı sicil defterlerinde Kayseri mahalleleri arasında bazı Avşar obalarına ait isimlere rastlanmaktadır (Hacı İvaz, Salmanlı gibi). Diğer taraftan Evliya Çelebi, Kayseri ile ilgili bilgi verirken halkın bir kısmının “bre, hadi bre, yürü bre” şeklinde konuştuğunu bildirir ki günümüzde bile bu tip konuşma Avşarlara has bir söyleyiştir. Bu da Kayseri halkı arasında Avşar asıllıların varlığını bize göstermektedir (Kaya, 2004, 94).

Kayseri'nin Pınarbaşı kazasının merkez nahiyesine bağlı bir kısım köyler ile aynı kazanın Pazarören nahiyesi köylerinden epeyces, Sarız kazasının köylerinden yarısından fazlası, Tomarza'nın Toklar nahiyesinin köylerinden pek çoğu Avşarlara aittir. Ayrıca Adana'ya bağlı Mağara¹⁸ kazası köylerinden Ayvad ve Ağdaşalanı köyleri de Avşarlar tarafından iskân edildiği gibi, Çukurova'da mevcut bazı Avşar köylerinden başka, yine aynı bölgedeki pek çok köylerde de onlara mensup ailelere rast gelinir. Bunlar bir asırdan beri köylerde yaşamakta olmakla beraber en son oba teşkilatını henüz unutmamışlardır (Sümer, 1992, 215).

Yukarıda da belirtildiği gibi yöre nüfusunun yarısından fazlasını Avşarlar oluşturmaktadır. Avşar nüfusunun yoğunlukta olduğu yerleşim birimleri şunlardır: İlçe merkezi, Akoluk, Altısöğüt, Ayranlı, Büyük Şöbeçimen, Çavdar, Çörekdere, Damızlık,

¹⁸ Bu ilçenin daha sonra adı Hökece olmuştur. Günümüzdeki adı da Tufanbeyli'dir.

Dayıoluk, Gerdekmağara, İmirzağa, İncemağara, Karayurt, Karapınar, Kemer, Kıskaçlı, Mollahüseyinler, Oğlakkaya, Tekneli, Yedioluk, Yaylacı ve Yeşilkent.

1.3.6. İlçenin İdarî Yapısı

İlçede 8 mahalle, 1 kasaba ve 35 köy olmak üzere 44 yerleşim birimi bulunmaktadır. Kayseri yolu üzerinde 3, Kahramanmaraş yolu üzerinde 4 ve Afşin yolu üzerinde 4 köy bulunmaktadır.

Konutların büyük bir kısmı betonarme, taş ve kerpiçtir. Kış mevsiminin çok soğuk ve çetin geçmesinden dolayı çatılar genellikle çinko saç ile kaplıdır.

Özel İdare Müdürlüğü'ne ait 10 lojman bulunmaktadır. Köylerde ise konutlar çoğunlukla toprak damlı ve ahırlarla bitişiktir. İlçe merkezinde ve köylerde planlı bir yapılaşma yoktur.

1.3.7. İlçenin MEB'e Bağlı Okul Durumu

İlçede 2011/2012 öğretim yılında 12 adet ilköğretim okulu vardır. Bunlardan 8 tanesinde 1. ve 2. kademe, 4 tanesinde de sadece 1. kademe bulunmaktadır. 8 yıllık eğitim yapılan bu okulların 3 tanesi ilçe merkezinde 1 tanesi Yeşilkent beldesinde ve 4 tanesi de köylerde bulunmaktadır. İlçe, ilköğretim okullarında toplam 77 adet derslikte eğitim öğretim faaliyetleri devam etmektedir. İlçenin tek lisesinde 14 adet derslik bulunmaktadır. Sarız Lisesi ilçe merkezindedir. Okulda 16 branş öğretmeni bulunmakta olup; 166 kız 178 erkek öğrenci olmak üzere toplam 344 öğrenci öğrenim görmektedir. Okulun binası, Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir, kira ile hizmet vermektedir. Sarız Lisesi'nin 69 öğrenci kapasiteli bir pansiyonu da vardır. Bu pansiyon, Sarız Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na ait olup kirasız olarak Sarız Lisesi'nce kullanılmaktadır.

İlçede taşınmalı ilköğretim uygulaması kapsamında 2 taşıma merkezindeki okullara 127 ilköğretim öğrencisi taşınmaktadır. Taşıma merkezi okulları Sarız TT YİBO ve Yeşilkent beldesinde yer alan Yeşilkent İlköğretim Okulu'dur.

Taşınmalı ortaöğretim uygulaması kapsamında 76 kız ve erkek öğrenci 7 servis aracı ile köylerden taşıma merkezi okulu olan Sarız Lisesi'ne taşınmaktadır.

Tablo 4: Sarız İlçesindeki MEB'e Bağlı Okullar ve Öğrenci Sayıları

Okul Adı	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Anasınıfı Öğrencisi	Toplam Öğrenci Sayısı
Sarız Lisesi	166	178	---	344
Sarız TT YİBO	215	208	33	456
Sarız İÖO	104	96	23	223
Kuşçu İÖO	35	43	11	89
Yeşilkent İÖO	64	54	---	118
Damızlık Şht. Py.Onb. Ahmet Dursun İÖO	89	81	---	170
Büyük Söbeçimen İÖO	31	45	6	82
A. Kırkısrak Şükrü Uzun İÖO	31	28	---	59
Yaylacı İÖO	36	28	---	58
Gerdekmağra İÖO	20	25	---	45
Çörekdere İÖO	15	15	9	39
İncedere İÖO	4	7	---	11

1.3.8. İlçenin Ekonomik Durumu

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yaygın olarak kilim ve halı dokumacılığı yapılmaktadır.

1.3.8.1. İlçede Tarım

Sarız ve yöresinde tarım arazisi sebzelikler, meyvelikler ve tarla alanları olarak sınıflanır. İlçede toplam tarım arazisi 168.964 dekadır. Bunun 210 dekarını sebzelik arazi, 470 dekarı meyvelik arazi, geriye kalan 168.284 dekarı da tarla arazisi olarak kullanılmaktadır. Sulanabilir tarım alanı ise toplam 1.380 dekadır.

Yörede üretim alanına ve türüne göre tarım bitkileri şunlardır: buğday, arpa, çavdar, nohut, yonca, fiğ ve korunga.

İlçe ve genelinde toplamda 197.340 dekar ormanlık ve findalık arazi, 228.000 dekar çayır ve mera, 1.033.696 dekar ise tarım dışı engebeli arazidir.

1.3.8.2. İlçede Hayvancılık

Yörede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığının yanısıra arıcılık da yapılmaktadır. 2012'deki tespitlere göre ilçede melez, kültür ve yerli ırk olmak üzere büyükbaş hayvan sayısı 13.568'dir. Koyun ve keçiden oluşan küçükbaş hayvan sayısı ise 24.716'dır. 25.000 adet de arı kovanı mevcuttur.

1.3.9. İlçede Umuma Açık Yerler

İlçe merkezinde ve çevre bölgelerde 14 adet kahvehane, 2 adet internet salonu, 11 adet lokanta işletmesi, 5 tekeli bayisi ve 1 düğün salonu bulunmaktadır.

2. FONETİK İNCELEME

2.1. Ünlüler

Çalışmamızın bu bölümünde Sarız ve yöresi Avşar ağzında bulunan ünlü ve ünsüz çeşitleri incelenecektir. Bununla birlikte ilgili ses olayları değerlendirilecektir.

2.1.1. Ünlü Çeşitleri

Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan sekiz ünlüye ek olarak Sarız Avşar ağzında çeşitli yollarla oluşmuş ünlü türleri de vardır.

Sarız Avşar ağzında yazı dilinden farklı ve normal süreli ünlüler şunlardır: á, à; è, é, ë; í, î; ó, ò; ú.¹⁹

2.1.1.1. a Ünlüsü ve Çeşitleri

2.1.1.1.1. á ünlüsü

Sarız Avşar ağzındaki bu ünlü, bir orta damak ünlüsüdür. Karakteristik özellik olarak geniş, yarı kalın, düz ve normal sürelidir. e>á ya da a>á değişimiyle, yani e ünlüsünün kalınlaşması veya a ünlüsünün incilmesiyle ortaya çıkar: gedişát “gidişat” (1/1), yüraáni “yüreğini” (1/47), biráz “biraz” (1/135), kiráz “kiraz” (1/378), daál “değil” (2/28), yelaáni “yeleğini” (5/112).

Ödünç kelimelerdeki örnekleri: amálíyet “ameliyat” (7/1), düggánci “dükkâncı” (11/44), gávur “kâfir” (11/175), tábi “tabi” (13/28), támam “tamam” (16/41), zatán “zaten” (3/169), hékáyesi “hikâyesi” (4/1), teláván “telefon” (1/24), áhmed “ahmet” (1/24).

¹⁹ Sarız Avşar ağzında olup da yazı dilinde olmayan uzun ve kısa ünlüler, Uzun Ünlüler ve Kısa Ünlüler bahsinde işlenecektir.

2.1.1.1.2. à Ünlüsü

Nisbeten daralmış bir a ünlüsüdür. Çok sık görülen bir ünlü türü değildir. Bu ünlü; yarı geniş, kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. Bu a>à değişiminde çok zaman y veya ğ gibi ünsüzlerin tesiri vardır: alamayınca “alamayınca” (17/41), aat “ağıt” (17/46), tozaa “tozağı” (17/59), yazmaaya “yazmaya” (17/69), bayraa “bayrağı” (19/11), barnaani “parmağını” (23/31), dermaani “demeğini” (23/44), şarlaaň “Şarlak’ın” (26/15), aar “ağır” (27/46), kaat “kâğıt” (32/16), tapraaň “toprağını” (33/39).

2.1.1.2. e Ünlüsü ve Çeşitleri

2.1.1.2.1. è Ünlüsü²⁰

Kapalı e olarak adlandırılan bu ünlü, bölge ağzında oldukça yaygın görülür. Yarı geniş, ince, düz ve normal süreli bir ünlüdür. Oluşumu itibariyle e>è veya i>è değişimleriyle ortaya çıkmış, e ile i arasında yer alan kapalı bir ünlüdür. Bu ünlünün boğumlanma noktası e ile i arasındadır. Türkçe kelimelerde çoklukla i > è değişimi ile ve Eski Türkçe dönemindeki /i/ ünlüsünün tarihî gelişim seyri içinde genişleme eğilimine uyarak /è/’ye dönmesi ile oluşmuştur (Korkmaz, 1994, 34).

Genel Türk dilindeki kapalı è ünlü sesi bir tartışma konusudur. Genel Türkçede kök hecedeki è (kapalı e) meselesi üzerindeki tartışmaları 15. yüzyıl Türk şairi ve dilcisi Ali Şir Nevâyî’ye kadar geriye götürebiliriz (Kocaoğlu, 2003, 266-281).

L. Ligeti (1964, 57-64), Afganistan Afşarlarının dili ile ilgili araştırmasında Eski Türkçede açık ve kapalı olmak üzere iki kısa e sesinin olduğunu, bu iki sesin Osmanlıca ve Türkmencede ayrılmadığını, Azerbaycan Türkçesinde korunduğunu belirttikten sonra Afganistan Afşar ağzında Eski Türkçe è’ye karşılık kapalı uzun bir e sesi bulunduğunu gösteriyor (Yılmaz, 1991, 155).

²⁰ Daha fazla bilgi için bkz. Emre, 1946, 487-497; Erdem ve Gül, 2006, 111-148; Yavuz, 1993, 271-306; Argunşah, 2006.

çayl_élinde “Çaylı elinde” (11/99), éylesiñ “eylesin” (11/134), éderim “ederim” (14/28), d_éyi “diye” (16/44), n_éc oldu “nice oldu” (17/10), g_éce “gece” (19/7), n_éce “nice” (20/57), y_él “yel” (20/79), érce “erkenden” (28/205), n_édem “ne edem” (31/12), éderdi “ederdi” (34/2).

é ünlüsü metinlerimizde şu ödünç kelime de karşımıza çıkar: éhtiyācı “ihtiyacı” (26/25).

2.1.1.2.2. é Ünlüsü

Açık e ünlüsü, metinlerimizde i ünlüsünün nisbeten düzleşmesi ve genişlemesi sonucu oluşmuştur. é ünlüsü; geniş, ince, düz ve normal süreli bir ünlüdür. Oluşumunda i>e şeklinde bir seyir vardır: g_éddi “gitti” (10/4), g_éyenner “giyenler” (10/10), h_éçbir “hiçbir” (10/122), éyi “iyi” (13/11), éner “iner” (16/36), énişiñ “inişin” (17/61), g_éyim “giyim” (20/8), élgilensiñ “ilgilensin” (1/37), éndirdiler “indirdiler” (1/48), éleddi “ilettiler” (1/163).

Ödünç kelimelerde de bu ünlünün kullanıldığı görülür: hékmediñ “Hikmet’in” (13/115), hélmi “Hilmi” (18/24), hélalı “hileli” (10/75).

2.1.1.2.3. ë Ünlüsü

Sarız Avşar ağzında yok denecek kadar az örneği olan, e ile ö ünlüsü arasındaki bir ses olarak görünür. ë ünlüsü; yarı geniş, ince düz-yuvarlak ve normal süreli bir ünlüdür. e>ö ya da ö>e şeklinde bir oluşumu vardır: ç_ëzerik “çözeriz” (6/4), c_ëbünde “cebinde” (11/338).

Yöre ağzından bu ünlü şu ödünç kelime de kullanılır: c_ëmāt “cemaat” (2/5).

2.1.1.3. ı Ünlüsü ve Çeşitleri

2.1.1.3.1. í Ünlüsü

Bu ünlünün oluşmasında y ile ş ünsüzlerinin rolü büyüktür. Boğumlanma noktası ı ile i arasındadır. Sarız Avşar ağzında, bu ünlüye çok zaman eklerde rastlanır: gerçāmış “gerçekmiş” (2/30), hanımíyimiş “hanımı imiş” (3/71), alíyım “alayım” (5/45), delānníyídi “delikanlı idi” (7/34), çārīñ ğle “çağırın hele” (8/15), ğapíye “kapıya” (9/73), ğnáyí “kınayı” (13/13), ğayínbabam “kayınbabam” (15/3), atlíyinen “atlıyla” (17/16).

Ödünç kelime kök ve eklerindeki örnekleri ise şunlardır: sevdalíyídi “sevdalı idi” (7/127), ıhdíyer “ihtiyar” (25/29), hatírimde “hatırımında” (11/52), misāvír “misafir” (11/118), hayínlā “hainliğe” (16/21), amálíyet “ameliyat” (7/1).

2.1.1.3.2. ü Ünlüsü

Bu ı ünlüsü, Sarız Avşar ağzında ı ile u arası bir sestir. Örneği azdır. Nitelik olarak dar-yuvarlak, kalın ve normal süreli bir ünlüdür. ı>u ya da u>ı arası boğumlanmayla ı-u arası bir sesi karşılar: ğapısı “kapısı” (10/171), çavış “çavuş” (13/110), yāmír “yağmur” (14/24), çamír (18/24), samír “samur” (27/71), savışdum “savuştum” (27/89), yīmurdlarĥan “yumurtlarken” (28/93), altín “altın” (1/122), sıra “sıra” (1/364).

Bazı alıntı kelimelerdeki örnekleri: namísda “namusta” (1/455), mīĥdar “muhtar” (17/48), mīsdafa “Mustafa” (19/10), māmíd “Mahmut” (1/327), mīs ğemminiñ “Musa Emmi’nin” (11/22).

2.1.1.4. o Ünlüsü ve Çeşitleri

2.1.1.4.1. ó Ünlüsü

Bu ünlü Sarız Avşar ağzında o ile ö arası bir sesi karşılar. Çok sık olarak karşımıza çıkan bu ünlü, genellikle kelimenin ilk hecesinde görülür. İncelmiş bir o sesi veya kalınlaşmış bir ö sesi şeklinde de tarif edilebilir. Dar-yuvarlak, kalın ve normal süreli bir ünlüdür. ö>ó şeklinde bir seyri vardır: óvüyòr “övüyor” (28/193), kórğuyunuñ “Körkuyu’nun” (28/242), óksüzüñ “öksüzün” (1/31), gógsünde “göğsünde” (1/135), góñul “gönül” (1/136), kóyüñ “köyün” (3/34), gózleri “gözleri” (5/10), górümüm “görümüm” (6/13), dóküldü “döküldü” (10/57), gúngór “Güngör” (11/181), góreve “göreve” (13/149), óküz “öküz” (16/45), górelge “görelge” (16/50), kór “kör” (17/55), dóvüyòr “dövüyor” (28/197).

2.1.1.4.2. ò Ünlüsü

Bu ünlü o ile u arasındaki bir sesi gösterir. o>u ya da u>o şeklinde bir değişme seyri vardır. Bu ünlü, o ünlüsüne daha yakındır. Yarı geniş, kalın, yuvarlak ve normal süreli bir ünlüdür: çalışıyòrsağ “çalışıyorsak” (28/228), dutuyòr “tutuyor” (31/5), gøyòñ “koyun” (34/10), nohòduñu “nohudunu” (11/348), alıyòr “alıyor” (1/75).

2.1.1.5. u Ünlüsü ve Çeşitleri

2.1.1.5.1. ú Ünlüsü

Bu ses, u ile ü arası bir orta damak ünlüsüdür: gún “gün” (1/166), gúz “güz” (2/37), soúđ “söğüt” (5/5), boún “bugün” (5/59), yúkú “yükü” (6/4), gúvenmiyòñ “güvenmiyorsun” (6/89), gúl “gül” (7/14), gúmüñ “gümüş” (7/82), gúzün “güzün” (8/52), oúđ “öğüt” (9/124), dúñn “dügün” (10/43), dúñr “dügür” (10/49), yúkünde “yükünde” (20/39), doúşde “dövüşte” (28/95), yúñ “yün” (34/19).

2.1.2. Uzun Ünlüler

Uzun ünlüler, boğumlanma süreleri normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan yahut normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülerdir (Korkmaz, 1994, 36).

Sarız ve yöresi Avşar ağzındaki uzun ünlüler, birincil uzun ünlüler ve ikincil uzun ünlüler başlıkları altında incelenecektir.

2.1.2.1. Birincil Uzun Ünlüler²¹

Türkiye’de birincil uzun ünlüler konusunda yapılan ilk ciddi araştırma, Zeynep Korkmaz’ın Batı Anadolu ağızlarında birincil uzunluklar bulunduğunu haber veren incelemesidir (Tekin, 1995, 32).

Türkçe kelimelerin kök hecelerinde Ana Türkçe devrinden beri var olduğu kabul edilen birincil uzun ünlüler, Eski Türkçede ve tarihî metinlerde de yer alır. Günümüzde de Yakut, Halaç ve Türkmen lehçelerinde birincil uzun ünlüler düzenli olarak korunmuştur (Korkmaz, 1992, 15). Gagavuz Türkçesinde de aslî olduğu düşünülen ünlü uzunlukları korunmaktadır (Özkan, 1996a, 44). Bununla birlikte uzun ünlü bulunmayan Oğuz şivelerinde (Anadolu, Azerbaycan, Kırım I) kaybolan uzun ünlünün yerinde, mesela kelime sonundaki sedalı ünsüzler bulunmaktadır: -t>-d, -ç>-c (Ligeti, 1942, 82-94).

Türkiye Türkçesinde özellikle ölçünlü dilde birincil uzun ünlüler hemen hemen yok denecek kadar azdır (Erdem, 2008, 254). Sarız ve yöresi Avşar ağzında ve metinlerimizde düzenli ya da düzensiz uzunluk gösteren birincil uzun ünlülere pek rastlanmamıştır: yārin “yarın” (6/1).

²¹ Daha fazla bilgi için bkz. Tuna, 1988, 213-282; Başdaş, 2007, 89-101.

2.1.2.1.1. Alıntı Kelimelerde Birincil Uzun Ünlüler

Arapça ve Farsça olan yabancı kelimelerdeki uzunluklar, bölge ağızında da korunmuştur: misāfir “misafir” (Ar. < misāfir) (1/22), bilāderiñ “biraderin” (1/123), cēmāt “cemaat” (2/5), tārīhe “tarihe” (3/6), etrāvını “etrafını” (3/102), ālem “âlem” (4/44), sālīm “Salim” (7/61), yārim “yârim” (7/120), nāhiyeyīdi “nahiyeydi” (8/10), cāriyeler “cariyeler” (8/118), mekānı “mekânı” (9/133), ġazā “kaza” (10/2), hékāyesi “hikâyesi” (10/47), āyilemiz “ailemiz” (11/127), tāne “tane” (13/4), göyā “güya” (13/59), mēmūr “memur” (25/22), aşīreti “aşireti” (3/2), hazīne “hazine” (3/7), desīseyinen “desiseyle” (16/9), cumhūriyet “cumhuriyet” (17/113), rūfuna “ruhuna” (28/56).

2.1.2.2. İkincil Uzun Ünlüler

Sarız Avşar ağızında, hece kaynaşması ve ünsüz düşmesi gibi nedenlerden dolayı ikincil uzunluklar görülmektedir.

2.1.2.2.1. Hece Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler

2.1.2.2.1.1 -a-<-ğ-a- Kaynaşması İle

sārdıñ “sağardık” (34/10).

2.1.2.2.1.2. -a-<-ğ-ı- Kaynaşması İle

ocā “ocağı” (5/1), aşşādan “aşağıdan” (10/75).

2.1.2.2.1.3. -e-<-ğ-e- Kaynaşması İle

yēni “yeğeni” (3/129).

2.1.2.2.1.4. -e-<-ye Kaynaşması İle

şē “şeye” (6/82).

2.1.2.2.1.5. -e-<-he- Kaynaşması İle

cēnnemiñ “cehennemin” (8/97).

2.1.2.2.1.6. -ı-<-ğı- Kaynaşması İle

yīlyör “yığılıyor” (19/48), çīrılar “çıgırırlar” (2/10), hasdalīndan “hastalığından” (9/31), yīn “yığın” (34/6).

2.1.2.2.1.7. -i-<-ği- Kaynaşması İle

babayīd “babayiğit” (6/63), sōledīni “söylediğini” (1/52), yīd “yiğit” (1/82).

2.1.2.2.1.8. -cAk-<-i- Kaynaşması İle

gēdicīm “gideceğim” (9/46), çalıcīm “çalacağım” (1/155), varıcīm “varacağım” (11/336), utanıcīm “utanacağım” (25/32).

2.1.2.2.1.9. -i-<-eyim Kaynaşması İle

bilīm “bileyim” (10/1).

2.1.2.2.1.10. -o-<-ğu- Kaynaşması İle

ōzlarıñ “Oğuzların” (17/1), dōnca “doğunca” (17/130), yōrdunan “yoğurtla” (25/1).

2.1.2.2.1.11. -u-<-ğū- Kaynaşması İle

ğōşdūmuz “koştuğumuz” (1/7), çocū “çocuğu” (2/67), oldūnu “olduğunu” (1/149), ūrluyōr “uğurluyor” (11/270).

2.1.2.2.1.12. -u-<-ağı- Kaynaşması İle

sorucūm “soracağım” (10/41).

2.1.2.2.1.13. -ū-<-ğū- Kaynaşması İle

kōylū “köylüğü” (3/4), öldūnde “öldüğünde” (11/193).

2.1.2.2.1.14. -ū-<-yū- Kaynaşması İle

yōrūnce “yürüyünce” (17/93), būddū “büyüttü” (11/282).

2.1.2.2.2. Ünsüz Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler

Vurgusu zayıf olan ünsüzler düşerek uzun ünlülerin oluşmasına sebep olur. Yöre ağzındaki f, g, ğ, h, k, k̄, n, v, y ünsüzlerinin düşmesiyle uzun ünlüler meydana gelir.

2.1.2.2.2.1. f Ünsüzünün Düşmesi İle

ōke “öfke” (6/25), ōkemi “öfkemi” (11/334).

2.1.2.2.2.2. g Ünsüzünün Düşmesi İle

devrikisūn “ertesi gün” (17/13), üçüncūn “üçüncü gün” (19/53).

2.1.2.2.2.3. ğ Ünsüzünün Düşmesi İle

āzını “ağzını” (2/2), cī “çığ” (7/66), ōluñuz “oğlunuz” (2/22), ōlen “öğleyin” (13/13), ōredmen “öğretmen” (17/69), dōme “döğme” (19/51), ūrar “uğrar” (22/4), dūmeye “düğmeye” (1/157).

2.1.2.2.2.4. h Ünsüzünün Düşmesi İle

āmede “Ahmet’e” (3/194), îşallā “inşallah” (1/112), bōça “bohça” (6/17), mūsin “Muhsin” (21/3).

2.1.2.2.2.5. k Ünsüzünün Düşmesi İle

ā “ak” (1/21), ğōsun “Göksun” (8/50), ōsüz “öksüz” (32/67), yūsaāñde “yükseğinde” (14/12).

2.1.2.2.2.6. k Ünsüzünün Düşmesi İle

āşam “akşam” (6/15), çōmuş “çokmuş” (3/7), bozūdu “bozuktı” (1/168).

2.1.2.2.2.7. n Ünsüzünün Düşmesi İle

îşallā “inşallah” (1/112).

2.1.2.2.2.8. v Ünsüzünün Düşmesi İle

dōdü “dövdü” (1/54), yōmiye “yevmiye” (11/319), dōlet “devlet” (22/1).

2.1.2.2.2.9. y Ünsüzünün Düşmesi İle

gîsiñ “giysin” (28/150), ateşîle “ateşiyle” (28/216), bōle “böyle” (11/138), götördūse “götürdüyse” (17/91), ötūzde “öte yüzde” (17/102).

2.1.2.3. Uzun Ünlülerin Normalleşmesi

Aslında bu durum hecenin açık ya da kapalı hece olmasıyla ilgilidir. Ünsüz bir harfle biten hece kapalı, ünlü bir harfle biten hece ise açık hecedir. Bu konuya kapalılık ve açıklık durumuna göre bakacağız.

STT’de de söyleyişte kısa olan, fakat kendi dilinde uzun olup kapalı heceyle biten bazı alıntı kelimeler, Sarız Avşar ağzında da kısadır: ezan “ezan” (17/71) (<Ar. ezān), ensar “ensar” (22/24) (<Ar. ensār). Buradaki ā hem STT’de hem de yöre ağzında normal süreli bir ünlü olarak telaffuz edilir.

STT’de uzun ünlülü bir şekilde telaffuz edilip, Sarız Avşar ağzında kısa ünlülü olarak telaffuz edilen ve açık heceyle biten bazı alıntı kelimeler şunlardır: medineniñ “Medine’nin” (1/52) (<Ar. medīne), ğabile “kabile” (8/73) (<Ar. kabīle), cehil “cahil” (9/7) (<Ar. cāhil), vayız “vaiz” (9/82) (<Ar. vāiz), zatan “zaten” (11/23) (<Ar. zāten), mîşemmi “Musa Emmi” (12/7) (<Ar. mūsā), hadiseler “hadiseler” (15/1) (<Ar. hādise), amanatı “emaneti” (18/30) (<Ar. emānet), barabar “beraber” (20/6) (<Far. berāber).

2.1.3. Kısa Ünlüler

Normal sürede boğumlanan ünlülerden daha kısa zamanda boğumlanma süreleri olan ünlülerdir. Yöre ağzında varlığını gördüğümüz kısa ünlüler şunlardır: ě, ĩ, ĩ, ũ.

2.1.3.1. Kısa ě Ünlüsü

Yöre ağzında tespit edilen tek kısa ě ünlüsü şu örnekte geçer:

açıěçe “açana kadar” (11/321).

2.1.3.2. Kısa ĩ Ünlüsü

ġaraġş “kara kış” (2/64), var ġdı “var idi” (25/39), azġrāyıl “azrail” (10/85), telġraf “telgraf” (3/143), nasġraddın “Nasrettin” (18/64).

2.1.3.3. Kısa i Ünlüsü

hep*İ*si “hepsi” (3/204), ney*İ*se “ne ise” (10/70), b*İ*re “bre” (30/20), g*İ*ddiy*İ*di “gitti idi” (2/76), (3/19), has*İ*reti “hasreti” (3/184).

2.1.3.4. Kısa ü Ünlüsü

yurduy*ü*du “yurdu idi” (8/73).

2.1.4. İkiz Ünlüler

İkiz ünlüler, yanyana gelen iki ünlünün aynı boğumlanma süresiyle veya nefes baskısı neticesinde meydana gelir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde iki ünlünün yan yana olma olayı yoktur.

Çeşitli ses olaylarından meydana gelen ikiz ünlüler, metinlerimizde yükselen ikiz ünlüler ve alçalan ikiz ünlüler şeklinde yer almaktadır.

2.1.4.1. Yükselen İkiz Ünlüler

Birinci ünlünün daha dar var daha süreksiz olan ünlü türüdür. İki ünlü arasındaki ğ ünsüzünün hemen ardından gelen ünlü ile büzüşmesi sonucu oluşur. Bölge ağzında yükselen ikiz ünlüler şu örneklerde görülmektedir: d*ü*un “dügün” (2/9), et*á*a “eteği” (3/180), beş*İ*le “beşiğe” (4/50), y*ı*arı*ı*ğ “yığarız” (5/18), y*ı*an “yeğen” (5/72), bimbu*u*a “Binboğa” (8/50), d*ü*ur “dügür” (10/49), bu*u*az “boğaz” (11/2), bo*u*un “bugün” (11/36).

2.1.4.2. Alçalan İkiz Ünlüler

İkinci ünlünün daha dar ve daha süreksiz olduğu ünlü türüdür. Alçalan ikiz ünlünün geçtiği örnekler ise şunlardır: a*ı*at “ağıt” (1/52), antebda*ı*a “Antep’teki” (1/106), sa*ı*oluñ “sağ olun” (1/517), ba*ı*añ “bağın” (2/24), örda*ı*a “ördeği” (3/192), ş*ı*eid “şehit” (32/2),

s^oğ^ud “söğüt” (5/5), oğ^ud “öğüt” (5/6), doğ^uş “döğüş” (6/46), alıncağ^uz “alınca” (10/154), garağ^uşda “karakışta” (10/172), dağ^ulu “dağ oğlu” (17/106).

Tablo 5: Sarız Avşar Ağzındaki Ünlü Tablosu

ÜNLÜLER	DÜZ			YUVARLAK		
	Geniş	Yarı Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Kalın	a	à	ı	o	ĩ, ó	u
Yarı Kalın	á	---	í	ò	---	ú
İnce	e, é	è	i	ö	ë	ü

2.1.3. Ünlü Uyumları ve Ünlü Benzeşmeleri

Ünlü uyumları, Türk dilinin önemli ses kanunlarından biridir. Banguoğlu ünlü uyumunu, sesli uyumu kanunları başlığı altında dil ve dudak uyumu şeklinde ikiye ayırır (Banguoğlu, 2000, 84).

2.1.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Büyük ünlü uyumu ya da kalınlık-incelik uyumu Sarız Avşar ağzında ünlülerin temel özelliklerindendir. Bu uyum, yer yer Türkçe ve alıntı kelimelerde bozular.

2.1.3.1.1. Eklerdeki Kalınlık-İncelik Uyumu

2.1.3.1.1.1. -ken Zarf-Fiil Eki

STT’de kalınlık-incelik uyumuna aykırı olmasına rağmen -ken zarf-fiil eki, yöre ağzında uyuma tabi olmuştur. Anadolu ağızlarında -ken çok farklı bir biçimde karşımıza

çıkar. Üstelik bu morfem ağızların birçoğunda yazı dilimizin tersine ünlü uyumlarına da bağlanmıştır (Aydın, 2000, 644).

varır**han** “varırken” (6/55), oynar**hanna** “oynarken” (14/17), ğaldırır**han** “kaldırırken” (20/20), yımurdlar**han** “yumurtlarken” (28/93), annardır**han** “anlatırken” (29/1), çıhar**kan** “çıkarken” (13/4), bulamaz**kan** “bulamazken” (28/77), you**kan** “yokken” (3/66), yazar**kan** “yazarken” (5/79), deñişir**kenne** “değişirken” (19/26), géder**kene** “giderken” (27/3), göçer**ken** “göçerken” (8/52), verir**kenne** “verirken” (11/65), diñelir**kene** “ayakta beklerken” (22/65).

2.1.3.1.1.2. +ki Aitlik Eki

Aitlik ekinin Sarız Avşar ağzında çok zaman uyuma girmediği görülür: öteki “öteki” (1/126), şindiki “şimdiki” (3/100), burdaki “buradaki” (3/154), esgiki “eskiye ait” (9/22), siziñki “sizinki” (13/100), devrikiş ün “ertesi gün” (17/13), cëbüñdeki “cebindeki” (23/15), barmağmdaki “parmağımdaki” (23/31), ğuşcudaki “Kuşçu’daki” (26/21), dayoluğdaki “Dayıoluk’taki” (26/22), esgerdeki “askerdeki” (27/80), uçağdaki “uçaktaki” (28/162).

2.1.3.1.1.3. -yor Şimdiki Zaman Eki²²

-yor şimdiki zaman eki TT ağızlarının tamamında görülmektedir. Ancak bunlardan bazıları kullanıldıkları bölge ağızlarında aslî şimdiki zaman ekidir, bazıları ise ölçünlü dilin etkisiyle ağızlara yerleşmiş şekillerdir. (Özbek, 2012, 1753).

Türkiye Türkçesinde uyumu bozan bir ek olan -yor şimdiki zaman eki, yöre ağzında da uyumu bozmaktadır: koğuy**ör** “kokuyor” (28/239), bekleşiy**ör** “bekleşiyor” (28/284), göçüy**ör** “göçüyor” (29/27), geliy**ör** “geliyor” (31/5), sölüy**ör** “söylüyor” (32/3), ğıvraddırıy**ör** “kıvrattırıyor” (33/12), bilemiy**ör** “bilemiyor” (1/56), düşüy**ör** “düşüyor” (2/65), sözleşiy**öller** “sözleşiyorlar” (2/22), yedirmiy**ör** “yedirmiyor” (19/37), ğuyuy**öğ**

²² bkz: Gülensoy, 1985.

“koyuyoruz” (6/34), āliyò̃m “ağlıyorum” (7/22), sōliyemiyò̃m “söyleyemiyorum” (8/1), unuduyò̃m “unutuyorum” (9/102), öldürüyò̃lar “öldürüyorlar” (31/7).

2.1.3.1.1.4. i- Ek Fiili

Bilinen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman çekimleriyle karşımıza çıkan i- ek fiili, yöre ağzında büyük ünlü uyumunu bozmamıştır: güzel **ı**di “güzel idi” (1/3), gızıy**ı**dı “kızı idi” (2/37), olur **ı**du “olur idi” (3/118), gış**ı**dı “kış idi” (5/103), çadırdalar **ı**miş “çadırda imişler” (6/88), sōlediy**ı**di “söyledi idi” (7/105), géyeller **ı**di “giyerler idi” (8/124), meşur **ı**du “meşhur idi” (9/2), nışannılıy**ı**dı “nişanlı idi” (10/177), fahır **ı**miş “fakir imiş” (11/227), yaş**ı**dı “yaşıt idi” (12/19), emin miy**ı**di “Emin mi idi” (13/116), hapis **ı**miş “hapis imiş” (14/3), adamıy**ı**dım “adamı idim” (16/8), ūrar **ı**miş “uğrar imiş” (22/4), gışlam**ı**z **ı**dı “kışlamız idi” (24/6), geşdiy**ı**di “geçti idi” (28/155).

2.1.3.1.2. Edatlardaki Kalınlık-İncelik Uyumu

2.1.3.1.2.1. ki Bağlama Edatı

STT’de de uyuma tabi olmayan ki bağlama edatı, yöre ağzında da uyumu bozmaktadır. Bu durum, şu örneklerde görülmektedir: eddi **ki** “etti ki” (1/24), diyòr **ki** “diyor ki” (2/63), bağıyòr **ki** “bakıyor ki” (3/36), yok **ki** “yok ki” (5/58), varıyòr **ki** “varıyor ki” (11/252), deļler **ki** “derler ki” (17/9), inandım **ki** “inandım ki” (18/10), uyudum **ki** “uyudum ki” (18/11), çıkd**ı**k **ki** “çıktık ki” (19/12), gākmiyòr **ki** “kalkmıyor ki” (23/9).

2.1.3.1.2.2. ile Son Çekim Edatı

Son çekim edatı olan ile, Sarız Avşar ağzında büyük ünlü uyumunu bozmayan bir edat olarak karşımıza şu şekillerde ve örneklerde çıkar: tereyānan “tereyağı ile” (25/1), onnarnan “onlar ile” (26/5), atunan “at ile” (27/5), avradınan “avrat ile” (28/79), burguyunan “burgu ile” (33/12), ermenilernen “Ermeniler ile” (33/1), gāniyīnen “kanı

ile” (34/1), südlānīnen “sütleğen ile” (34/16), tīraḡtörūnen “traktör ile” (1/131), şaḡīyenen “şaka ile” (1/335), hāmedinen “Ahmet ile” (2/76), zorla “zor ile” (3/212), duzzaḡla “tuzak ile” (27/4), milangazla “milangaz ile” (28/147), anasıyla “annesi ile” (28/270), emmimle “amcam ile” (1/469), ceridle “Cerit ile” (8/108), gelennikle “genellik ile” (20/26), bizīle “bizim ile” (28/74), ḡuvvetīle “kuvveti ile” (28/212).

2.1.3.1.3. STT’de Ünlü Uyumuna Girmeyen Kelimeler

STT’de kalınlık-incelik uyumunu bozan “hani”, “kardeş”, “hangi”, “elma” gibi kelimeler, Sarız Avşar ağzında bu uyuma girmiştir: **hanı** “hani” (1/7), **ḡardaşımnıñ** “kardeşimin” (10/2), **hanḡı** “hangi” (17/71), **alma** “elma” (1/383).

2.1.3.2. Alıntı Kelimelerdeki Kalınlık-İncelik Uyumu

2.1.3.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumuna Giren Alıntı Kelimeler

Büyük ünlü uyumunun, bölge ağzındaki bazı alıntı kelimelerde işlediği görülür. Bu uyum, ilerleyici ve gerileyici benzeşme yoluyla gerçekleşir.

2.1.3.2.1.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla

ḡıymatlı olur “kıymetli olur” (10/93) (<Ar. kıymet), **barabar** “beraber” (20/6) (<Far. berāber), **ataş** “ateş” (32/42) (<Far. āteş), **mezer** “mezar” (5/75) (<Ar. mezār), **faḡır** “fakir” (11/227) (<Ar. fākir), **ḡılba** “kıble” (17/77) (<Ar. kıble), **habar** “haber” (20/33) (<Ar. ḡaber), **zatan** “zaten” (24/4) (<Ar. zāten), **bāçası** “bahçesi” (1/372) (<Far. bāḡçe), **irbiyem** “İbrahim” (27/7) (<Ar. ibrahīm), **hasdalanmış** “hastalanmış” (4/32) (<Far. ḡaste).

2.1.3.2.1.2. Gerileyici Benzeşme Yoluyla

tene “tane” (28/80) (<Far. dāne), **duşmanıñ** “düşmanını” (3/99) (<Far. duşmān), **esger** “asker” (13/106) (<Ar. úsker), **ışğıyaydı** “eşkıya idi” (16/9) (<Ar. eşkıyā).

2.1.3.3. Kalınlık-İncelik Uyumu Dışında Kalan Alıntı Kelimeler

taşsi “taksi” (23/24) (<Fr. taksi), **makine** “makine” (13/50) (<İt. macchina), **bilāderiñ** “biraderin” (1/123) (<Far. birāder), **silah** “silah” (2/2) (<Ar. silāh).

2.1.3.4. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması

Sarız Avşar ağzında ğ, k ve y ünsüzlerinin sebep olduğu ses olaylarından biri de kalınlık-incelik uyumunun bozulmasıdır.

ğ ünsüzünün bulunduğu hecenin, diğer heceyle kaynaşması veya bu ünsüzün düşmesiyle bu uyum bozulur: **yemāmızı** “yemeğimizi” (17/71), **diyecām** “diyeceğim” (10/3), **ināmızı** “ineğimizi” (6/4).

k ünsüzüyle biten bir kelime, vasıta eki aldığı zaman bu uyum bozulur: **ekmānen** “ekmekle” (34/34), **eşşānen** “eşekle” (13/98).

y ünsüzünün inceltici özelliğinden kaynaklanan uyum bozukluğu: **gānyínen** “kanıyla” (34/6), **ğızıyımış** “kızıymış” (1/52), **yanyanayıyeydi** “yanyanaydı” (17/73), **yaylíye** “yaylaya” (17/127), **yaymíye** “yaymaya (20/49), **paríye** “parayı” (25/18).

Orta Anadolu ağzında sık sık görülen diğer bir uyum bozukluğu da ünlülerin kalınlaşmasından meydana gelir. Bunun temel sebebi, ince karakterli ünlülerin, arka damak ünsüzlerinden ğ ve ı ile karşılaşmasıdır. Lakin Sarız Avşar ağzında bu durum biraz farklıdır. İnce ünlülerin kalınlaşmasında, arka damak ve kalın ünsüzlerinin bir tesiri yoktur: **gózünüñ** “gözünün” (8/60), **gózleriñ** “gözlerin” (28/129), **gónüm**

“gönlüm” (26/12), **kóyüñ** “köyün” (6/11), **yúkü** “yükü” (6/4), **gúnüñü** “gününü” (10/71), **óksüzüñ** “öksüzün” (1/31).

Yukarıdaki örnek kelimelerde geçen g ve k, ğ ve ķ ünsüzleriyle karıştırılmamalıdır. Bu ünsüzler arka damak ünsüzleri değildir.

2.1.3.5. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük yuvarlaklık uyumu, ünlülerin bir kelime içinde düzlük-yuvarlaklık bakımından uyum göstermesidir. Bu kurala göre düz ünlülerden sonra düz ünlüler, yuvarlak ünlülerden sonra dar yuvarlak ya da düz geniş ünlüler gelmelidir (Eker, 2009:254).

ġardaşlarıyınan “kardeşleri ile” (26/17), **emmileriyinen** “amcaları ile” (26/17), **kimseyinen** “kimseyle” (8/21), **şindiki** “şimdiki” (3/100), **sayġılı** “saygılı” (9/60), **satardıġ** “satardık” (1/9), **tavīñ** “tavuġun” (28/87), **çamīr** “çamur” (3/31), **yāmīr** “yaġmur” (14/24), **olur ġıdu** “olur idi” (3/118), **oġudduyıdu** “okuttuydu” (1/488), **onuyunan** “onunla” (34/14), **zorunan** “zorla” (1/225).

2.1.3.6. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Şimdiki zaman eki -yor, yöre ağzında bu uyumun bozulmasına sebep olur: **ġıyamıyò** “kıyamıyor” (6/33), **biniyòr** “biniyor” (3/155), **besliyòllar** “besliyorlar” (6/81), **bükülüyòr** “bükülüyor” (9/118), **sürüyòrdu** “sürüyordu” (13/14), **ġonuşuyòr** “konuşuyor” (16/5), **soruyòllar** “soruyorlar” (19/3).

2.1.3.7. Alıntı Kelimelerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

İkinci ve daha sonraki hecelerinde geniş yuvarlak ünlü bulunan bazı alıntı kelimeler, Sarız Avşar ağzında uyuma dâhil olunur: **horòz** “horoz” (17/96) (< Far. ġorus), **motur** “motor” (1/429) (< Fr. moteur), **toķTur** “doktor” (7/64) (< Fr. docteur).

2.1.4. Ünlü Değişmeleri

Ünlü değişmeleri, komşu hecedeki bir ünlünün veya ünsüzün diğer ünlü üzerindeki etkisi üzerine meydana gelen ses olaylarıdır. Bütün Anadolu ağızlarında rastlandığı bu ses olayına, Sarız Avşar ağızında da rastlanır. Bu ses olayını kalın ünlülerin incelmesi, ince ünlülerin kalınlaşması, düz ünlülerin yuvarlaklaşması, yuvarlak ünlülerin düzleşmesi, geniş ünlülerin daralması, dar ünlülerin genişlemesi başlıkları altında inceleyeceğiz.

2.1.4.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

2.1.4.1.1. a>e Değişmesi

tene “tane” (22/2), sehile “sahile, Adana’ya” (32/49), esgerden “askerden” (31/2), galeyli “kalaylı” (13/81), haley “halay” (23/58), göley göley “kolay kolay” (28/107), mezer “mezar” (5/75), dünya “dünya” (6/138).

2.1.4.1.2. a>á Değişmesi

gáhri “kahrı” (1/379), amálíyet “ameliyat” (1/89), áhmede “Ahmet’e” (10/2), biráz “biraz” (1/134), támam “tamam” (19/27), gédişátá “gidişata” (1/1), kiráz “kiraz” (5/86), táne “tane” (8/23), garergáhlı “karargâhlı” (8/80), rüzgár “rüzgâr” (10/56), düggáncı “dükkâncı” (11/4), annánne “anneanne” (11/227), gínáyı “kınayı” (13/13), yādigár “yadigâr” (13/59), támam “tamam” (15/41), inkár “inkâr” (17/39).

2.1.4.1.3. a>í Değişmesi

yaylíye “yaylaya” (29/27), mîsdafadíyeydi “Mustafa’daydı” (19/11), yaymíye “yaymaya” (20/49), yaylamíye “yaylamaya” (20/91), alíyım “alayım” (23/13), adaníye “Adana’ya” (1/88), arabíye “arabaya” (3/155), hocíye “hocaya” (11/24), babíyeñ “babanın” (11/134), çalışmíye “çalışmaya” (13/89), gavgíye “kavgaya” (17/14).

2.1.4.1.4. ı>i Değişmesi

yārin “yarın” (6/1).

2.1.4.1.5. ı>í Değişmesi

ğayınbabam “kayınbabam” (17/72), bālíyimiş “bağlı imiş” (27/2), altíye “altıya” (34/12), ğızıyímiş “kızı imiş” (1/52), delānníyídi “delikanlıydı” (7/34), , lafcíyimiş “lafçıymış” (11/292), sevdalíyídi “sevdalı idi” (7/127), çārín “çağırın” (8/15), hatírimde “hatırımda” (11/52), ğapíyi “kapıyı” (11/321), ğınáyí “kınayı” (13/13), ğayınlarım “kayınlarım” (15/3), hayínlā “hainliğe” (16/21), çayír “çayır” (16/32).

2.1.4.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

2.1.4.2.1. e>á Değişmesi

teláván “telefon” (1/142), diráá “direğe” (6/105), aáre “eğer” (8/41), daál “değil” (10/74), zatán “zaten” (19/28), kárvan “kervan” (22/3), daár “değer” (29/6).

2.1.4.2.2. e>ā Değişmesi

gétśāne “gitsene” (11/29).

2.1.4.2.3. e>a Değişmesi

bāçası “bahçesi” (1/372), habar “haber” (7/99), barabar “beraber” (20/6), zatan “zaten” (24/4), rahmatlık “rahmetlik” (25/4), ğıymatlı “kıymetli” (28/125), gelincaáz “gelince” (9/66), na “ne” (28/182), seksan “seksen” (11/193).

2.1.4.2.4. i>á Değişmesi

ğayseridaáler “Kayseri’dekiler” (17/85), dirááni “direğini” (1/45).

2.1.4.2.5. i>ı Değişmesi

hangısını “hangisini” (1/136), bayahını “öncekini” (1/52), hizmet “hizmet” (28/112), sanķı “sanki” (1/264), dıĝĝat “dikkat” (28/301), ıĥdıyer “ihtiyar” (25/29), zıyārat “ziyaret” (18/39).

2.1.4.2.6. i>ı Değişmesi

mısāfır “misafir” (25/10), hapisānāsı “hapisanesi” (1/80), yānım “yeğenim” (11/138), havadıs “havadis” (25/37).

2.1.4.2.7. ö>o Değişmesi

şofer “şoför” (18/25).

2.1.4.2.8. ö>ó Değişmesi

óksüzün “öksüzün” (1/31), óverik “överiz” (2/10), kóyümüzde “köyümüzde” (3/169), óvündün “övündün” (5/26), görümüm “görümcem” (6/13), göre “göre” (8/95), dóküldü “döküldü” (10/57), görüşün “görünce” (11/100), göreve “göreve” (13/149), ókü “ökü” (16/26), kórguyu “Körkuyu” (25/8), gónüllü “gönüllü” (27/90), dówüyòr “dövüyor” (28/197), kók “kök” (34/2), görmedim “görmedim” (1/32).

2.1.4.2.9. ü>ú Değişmesi

gúnnerin “günlerin” (1/102), gúz gúnüne “güz gününe” (2/37), soúd “söğüt” (5/5), yúkú “yükü” (6/4), gúmüş “gümüş” (7/82), qúd “öğüt” (9/124), boún “bugün” (11/36), doúşde “döğüşte” (28/95), yún “yün” (34/19), dúun “dügün” (2/1), dúur “dünür” (10/49).

2.1.4.2.10. ü>u Değişmesi

duşman “düşman” (14/6).

2.1.4.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

2.1.4.3.1. a>u Değişmesi

buruya “buraya” (13/148), oruya “oraya” (14/2), oluyum “olayım” (1/50), oğuyum “okuyayım” (28/180), yohluyem “yoklayayım” (1/356).

2.1.4.3.2. a>û Değişmesi

dutulucûduḥ “tutulacaktık” (1/148).

2.1.4.3.3. e>ë Değişmesi

cëbünde “cebinde” (11/338), cëmât “cemaat” (2/5), çëzerik “çözeriz” (6/4).

2.1.4.3.4. e>ü Değişmesi

dökülüyüm “döküleyim” (14/15).

2.1.4.3.5. ı>î Değişmesi

ğapımızda “kapımızda” (5/5), altîn “altın” (10/105), sîvacınıñ “sıvacının” (11/292).

2.1.4.3.6. i>u Değişmesi

uçun “için” (8/49), nurunuñ “Nuri’nin” (19/13).

2.1.4.3.7. i>ü Değişmesi

polüs “polis” (23/6), münübüsünde “minibüs” (1/157), hürü “Huri” (9/27).

2.1.4.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

2.1.4.4.1. ö>e Değişmesi

şöfer “şoför” (13/18).

2.1.4.4.2. u>i Değişmesi

çamîr “çamur” (22/55), mîsdava “Mustafa” (23/22), mîhđarıñ “muhtarın” (25/22), yāmîr “yağmur” (27/13), savîşdum “savuştum” (27/89), yîmurdlarđan “yumurtlarken” (28/93), çavîş “çavuş” (32/4), māmîd “Mahmut” (1/326), namîsda “namusta” (1/455), samîr “Samur” (3/130), çabîť “çabut” (6/2), mîsaya “Musa’ya” (11/238).

2.1.4.4.3. u>i Değişmesi

mektîb “mektup” (4/45).

2.1.4.5. Geniş Ünlülerin Daralması

2.1.4.5.1. a>à Değişmesi

uzunyaylâya “Uzunyayla’ya” (1/117), alamâyınca “alamayınca” (17/41), yazmâya “yazmaya” (17/69).

2.1.4.5.2. a>ı Değişmesi

arabıya “arabaya” (1/158), almıya “almaya” (1/319), ālıyarak “ağlayarak” (10/35), yatmıya “yatmaya” (19/33), dālmıya “dağılmaya” (24/8), tarlıya “tarlaya” (33/15), angarıya “Ankara’ya” (11/172).

2.1.4.5.3. a>i Değişmesi

loḥantiye “lokantaya” (1/322), olmiyen “olmayan” (6/53), māriyedi “mağaraydı” (8/53), yaşlardıyeydi “yaşlardaydı” (13/15), haviyenen “Havva’yla” (13/103), babiye “babaya” (13/120), ğucāmdıyeydi “kucağımdaydı” (15/4), aliyei “alayını” (16/28), ortasındıyeydi “ortasındaydı” (18/56), āliyeşin “ağlayınca” (21/2), ısdambuldiyeyidim “İstanbul’daydım” (22/58), postiye “postaya” (28/233), şoriye “şuraya” (34/12).

2.1.4.5.4. e>i Değişmesi

sōliyemem “söyleyemem” (15/9), gōrsiyei “görseydi” (16/33), dibindiyem “dibindeyim” (17/61), belliyeecāmiş “belliyecekmiş” (18/27), gelmiyeşin “gelmeyince” (18/51), nerdiyeseñ “neredeysen” (21/7), bişmiye “biçmeye” (22/69), neriye “nereye” (27/8), köşiye “köşeye” (28/57), şiye “şeye” (28/153), deriye “dereye” (31/6), ōliyemiş “öyleymiş” (33/37), ōlmiye “ölmeye” (1/25), kölgiye “gölgeye” (10/63).

2.1.4.5.5. e>è Değişmesi

Kapalı e sesi olarak bilinen bu sesin oluşumunu Korkmaz şöyle açıklar: Türkçe kelimelerde çoklukla i > è değişimi ile ve Eski Türkçe dönemindeki /i/ ünlüsünün tarihî gelişim seyri içinde genişleme eğilimine uyarak /è/’ye dönmesi ile oluşmuştur (Korkmaz, 1994, 34). Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Sarız Avşar ağızında da varlığını koruyan bu sese ilk ve iç seslerde rastlanır: **è**demedim “edemedim” (12/5), **è**llere “ellere” (16/9), **è**lden **è**le “elden ele” (3/48), n**è**yise “ne ise” (18/32), g**è**ce “gece” (19/7), y**è**l “yel” (20/79), **è**rce “erkenden” (28/205), n**è**re “nere” (1/160), y**è**ter “yeter”

(3/27), şeyîdi “şey idi” (13/12), nêc oldu “nice oldu” (1/7), êtmişler “etmişler” (2/48), êlesâne “eylesene” (7/99).

Kapalı e sesine şu alıntı kelime de rastlanmıştır: êhmallîndan “ihmalliğinden” (3/165).

2.1.4.5.6. o>u Değişmesi

bûaz “boğaz” (11/2), ayduvanîñ “Aydoğan’ın” (7/5), tohtur “doktor” (1/37), guymuş “koymuş” (10/138), guyuldu “koyuldu” (11/156).

2.1.4.5.7. o>ò Değişmesi

çılhardmıyòr “çıkartmıyor” (11/176), devriliyòr “devriliyor” (12/1), sanıyòm “sanıyorum” (13/4), horòz “horoz” (17/96).

2.1.4.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

2.1.4.6.1. i>e Değişmesi

nenni “ninni” (14/20).

2.1.4.6.2. i>ê Değişmesi

dêyenner “diyenler” (10/12), nêce “nice” (20/57). êhmallîndan “ihmalliğinden” (3/165), hêlâlî “hileli” (10/75).

2.1.4.6.3. i>é Değişmesi

géyerdim “giyerdim” (1/21), gédiyòruḡ “gidiyoruz” (2/13), énicîdi “inecekti” (2/35), éndirmeyişin “indirmeyince” (3/153), hékâyesi “hikâyesi” (4/1), hêç “hiç” (6/53), éndiklerinde “indiklerinde” (8/61), élediyòllar “iletiyorlar” (8/110), éyi “iyi” (11/82),

hékmediñ “Hikmet’in” (13/115), hélmi “Hilmi” (18/24), géyim “giyeyim” (20/8), gédişátá “gidişat” (1/1).

2.1.4.6.4. u>a Değişmesi

toķanan “dokunan” (30/14).

2.1.4.6.5. u>o Değişmesi

şorda “şurada” (26/19), şo “şu” (34/29), yoħardan “yukarıdan” (24/2), ğoyā “güya” (6/92).

2.1.4.6.6. u>>ò Değişmesi

nohòdu “nohudu” (11/352), ğoyòn “koyun” (16/19).

2.1.4.6.7. ü>ö Değişmesi

böyük “büyük” (20/5), yörüyemem “yürüyemem” (13/7), gözel “güzel” (1/110).

2.1.4.7. Ünlü Düşmesi

Sarız Avşar ağzında, çeşitli fonetik olaylar sonunda bazı seslerin iç seste ve son seste düşmesi oldukça yaygındır. Zayıf olan sesleri, iç seste ünlü düşmesi ve son seste ünlü düşmesi şeklinde inceleyeceğiz.

2.1.4.7.1. İç Seste Ünlü Düşmesi

Yöre ağzında vurgusu zayıf olan ünlü düşmesi sıkça karşımıza çıkan bir ses olayıdır.

2.1.4.7.1.1. -a->Ø

şorda “şurada” (1/515), **orda** “orada” (2/66), **burda** “burada” (3/7).

2.1.4.7.1.2. -e->Ø

nerde “nerede” (8/113), **bellîm** “belleyim” (11/167).

2.1.4.7.1.3. -ı->Ø

varrıḡ “varınız” (6/4), **yalvarım** “yalvarırım” (11/90), **ḡayınna** “kaynına” (11/146), **yanna** “yanına” (13/2), **annı** “alın: alını” (3/85), **ḡalasca** “kalasica” (27/56), **ḡarnın** “karın: karnını” (20/103).

2.1.4.7.1.4. -i->Ø

aylesi “ailesi” (1/93), **keyfine** “keyifine” (28/136), **verrim** “veririm” (33/5), **getirrim** “getiririm” (6/17), **bişirrim** “pişiririm” (6/33), **başgomser** “başkomiser” (11/141), **hall** **emmisi** “Halil Amcası” (9/15), **nefse** “nefise” (18/13).

2.1.4.7.1.5. -u->Ø

boynum “boyunum” (10/65), **yuñurruḡ** “yoğururuz” (6/2), **vurruḡ** “vururuz” (1/73), **ḡoyruldu** “koyuruldu” (11/7).

2.1.4.7.1.6. -ü->Ø

bõrüne “böğrüne” (6/135).

2.1.4.7.2. Son Seste Ünlü Düşmesi

Bu konuyla ilgili aşağıda vermiş olduğumuz örneklerdeki son seste ünlü düşmesi, ET'deki teklik III. şahıs +sI ekinden sonra gelen -n yükleme hâli ekinin izini taşıyan bir ses olayıdır: altın-ı-n “altın(lar)ını”, barım-ı-n “servetini”, kız-ı-n “kızını”, yılkı-sı-n “at sürü(ler)ini” vb. gibi (Tekin, 2003, 131).

Vurgusu zayıf olan bazı ünlüler, son seste düşer. Metinlerimizin büyük bir kısmı manzum parçalardan oluşmaktadır. Bilindiği üzere, şiirde hece ölçüsünün korunması amacıyla yönelme hâli eki çok zaman düşer. Çok fazla karşımıza çıkmasa da örnekleri şunlardır:

2.1.4.7.2.1. -ı>Ø

parçasın “parçasını” (10/10), **ğayfasın** “kahvesini” (11/119), **ğafasın** “(10/138), **atın** “atını” (5/7).

2.1.4.7.2.2. -i>Ø

yimbeş “yirmi beş” (13/15), **servetin** “servetini” (28/15), **ismindek ölu** “ismindeki” (3/18).

2.1.4.7.2.3. -u>Ø

oğuntusun “okuntusunu” (2/43).

2.1.4.7.2.4. -ü>Ø

döküntüsün “döküntüsünü” (52/3).

2.1.4.7.3. Ünlü Çakışması

Ünlü ile başlayan bir kelime, son sesi ünlü olan bir kelimeyle karşılaştığında ilk kelimenin son sesinde düşme görülür: **sen_ö**ldü “sene oldu” (11/245), **d_ö**ña “de ona” (11/19), **cad_ö**lunu “cadı oğlunu” (3/59), **ek_ö**lana “eke oğlana” (11/143), **d_ö**lüm “de öleyim” (13/24), **m_ö**lur “mı olur” (14/6), ğusa ğus_ölmüş “kusa kusa ölmüş” (14/18), **ik_ä**yām “iki ayağım” (15/4), **del_ö**ldüm “deli oldum” (16/18), yonc_ekiyōllar “yonca ekiyorlar” (16/50), görelg_ekiyōllar “görelge ekiyorlar” (16/50), ş_öl_ānladīm “şöyle anlatayım” (17/68), ismindek_ölu “ismindeki oğlu” (3/68), **n_öc_ö**ldü “nice oldu” (1/7), zavall_örd_āmalīyet “zavallı orada ameliyat” (1/90), sürmel_āli “sürmeli Ali” (4/21).

2.1.4.8. Ünlü Türemesi

Bir ünlünün sonradan ortaya çıkmasıdır. Bu ses olayı STT’ye göre ağızlarda daha yaygındır. Alıntı kelimelerde ünlü türemesi daha çok görülür.

2.1.4.8.1. Önseste Ünlü Türemesi

2.1.4.8.1.1. ı- Türemesi

Türkçede önseste bulunmayan r ünsüzünden önce görülür: **ı**rahat “rahat” (10/1), **ı**rahmatlıh “rahmetlik” (10/48), **ı**ras getirsem “rast getirsem” (1/154), **ı**rağğadan “Rakka’dan” (8/102), **ı**ramazanōlu “Ramazanoğlu” (8/103), **ı**rızvan “Rızvan” (32/62).

2.1.4.8.1.2. i- Türemesi

iresmisi “resmi” (32/7).

2.1.4.8.1.3. u- Türemesi

urumdan “Rum’dan” (20/79).

2.1.4.8.2. İç Seste Ünlü Türemesi

2.1.4.8.2.1. -İ- Türemesi

tıramvaya “tramvaya” (28/139), telğıraf “telgraf” (3/143), tırağtörünen “traktörle” (1/131).

2.1.4.8.2.2. -i- Türemesi

nasireddin “Nasrettin” (18/35), hazıreti üsiyen “Hazreti Hüseyin” (18/37), hasıretsiñ “hasretsın” (23/39), bıre “bre” (30/20), iñilemiş “inlemiş” (32/73).

2.1.4.8.2.3. -u- Türemesi

apartumanıñda “apartmanında” (24/11).

2.1.4.8.3. Son Seste Ünlü Türemesi

2.1.4.8.3.1. -e Türemesi

diñelirkene “ayakta beklerken” (22/65), géderkene “giderken” (27/5).

2.1.4.8.3.2. -i Türemesi

hemi “hem” (28/27).

2.2. Ünsüzler

Ünsüz, ağız kanalında ve diğer ses organlarında bir engelleme, daralma veya kapanmayla çıkarılan sestir (Korkmaz 1992, 162).

2.2.1. Ünsüz Çeşitleri

2.2.1.1. Art Damak Ünsüzleri ve Çeşitleri

2.2.1.1.1. ğ Ünsüzü

Kalın sıralı kelimelerde k>ğ değişmesi ile ortaya çıkar: **ğ**oşdūmuz “koştuğumuz” (1/7), **ğ**ātil “katil” (3/170), **ğ**uşlar “kuşlar” (4/8), yor**ğ**an “yorgan” (4/27), **ğ**oluñuza “kolunuza” (5/11), **ğ**ayfe “kahve” (6/5), **ğ**asaturası “kasaturası” (6/100), **ğ**ayseridağ “Kayseri’deki” (7/27), **ğ**adinnar “kadınlar” (8/32), **ğ**ader “kader” (9/65), **ğ**urban “kurban” (10/36), baş**ğ**omser “başkomiser” (11/141), **ğ**ardaş “kardeş” (12/16), **ğ**ınadı “kınadı” (13/78), **ğ**arşı “karşı” (14/35).

2.2.1.1.2. ħ Ünsüzü

Kalın sıralı kelimelerde k>ħ değişmesiyle ortaya çıkar: ba**ħ**ıñ “bakın” (14/41), a**ħ**līm “aklīm” (15/9), çı**ħ**ıyōr “çıkıyor” (16/51), do**ħ**uz “dokuz” (17/13), mi**ħ**dar “muhtar” (17/48), i**ħ**diyer “ihtiyar” (19/22), duzza**ħ** “tuzak” (21/6), ba**ħ**arsañ “bakarsan” (22/23), ilko**ħ**ulu “ilkokulu” (23/47), ğōdu**ħ**dan “kovduktan” (24/7), çı**ħ**ardı “çıkardı” (25/36), ğarı**ħ**ı “karışık” (27/44), duyaca**ħ**lar “duyacaklar” (28/3), o**ħ**uyak “okuyalım” (28/54).

2.2.1.1.3. k Ünsüzü

Kalın sıralı kelimelerde iç ve son seste görülür: bulamaz**k**an “bulamazken” (28/77), yala**k**da “Yalak’ta” (28/219), bozu**k** “bozuk” (29/44), to**k**anan “dokunan” (30/14), unudğanni**k** “unutkanlık” (31/19), da**k**ıcīdik “takacaktık” (32/11), rahmatlı**k** “(33/20), ğıymı**k** “kıymık” (34/1), yuma**k** “yumak” (34/20), buca**k** “bucak” (5/17), ğazzı**k** “(13/101), a**k**olu**ħ** “Akoluk” (3/3), sālı**k** “sağlık” (16/48), **k**aħar “kalkar” (1/247), fura**k** “vuralım” (9/146).

2.2.1.1.4. ñ Ünsüzü

Yöre ağzının karakteristik temel ünsüzlerinden olan ñ, kelime kök ve gövdelerinde, ilgi hâli ekinde, ikinci şahıs iyelik ve fiillerin çekimli şekillerindeki ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerinde görülür. Genzel ñ ünsüzü bu hâliyle ET'deki gibi kullanımını devam ettirir. Sarız Avşar ağzında kelime kök ve gövdelerinde ñ ünsüzü bulunduran kelimeler: baña “bana” (1/25), saña “sana” (2/20), doñuz “domuz” (1/380), soñgúl “Songül” (11/179), soñra “sonra” (3/20), yalıñız “yalnız” (16/35), yeñice “yenice” (1/16), õñük “önlük” (2/24), puñarına “pınarına” (5/35), yeñ öldü “yeni öldü” (7/24), biñ sekiz yüz yirmi beşde “bin sekiz yüz yirmi beşte” (8/18).

Eklerde ñ ünsüzü bulunduran kelimeler: yaylañızı “yaylanızı” (1/266), ğadañ “belan” (11/213), ossuñ “olsun” (13/61), bunnarıñ “bunların” (18/61), annatırdıñ “anlatırdın” (28/356), sarızıñ “Sarız'ın” (1/80), öluñuz “oğlunuz” (2/22), yetimiñ “yetimin” (4/14), óvündüñ “öğündün” (5/26), gétmeñ “gitmeyin” (6/21), bimbuanıñ “Binboğa'nın” (9/54).

2.2.1.2. Ara Ünsüzler

2.2.1.2.1. T Ünsüzü

toḥTur “doktor” (1/37).

2.2.1.2.2. D Ünsüzü

işDe “işte” (3/114), üsDüne “üstüne” (4/27).

2.2.1.3. Palatel Ünsüzler

2.2.1.3.1. l Ünsüzü

deḭler “derler” (16/10), örgütleḭler “örgütlerler” (17/7), taḭlalarının “tarlalarının” (19/4), çarıyòḭlar “çağırıyorlar” (23/8), besleḭler “beslerler” (25/16), toplaḭlar “toplarlar” (26/8),

değerler “derler” (28/220), götürüyöğler “götürüyorlar” (31/6), bilâdeğerler “biraderler” (1/195), oğuduğlar “okuturlar” (2/2), gıyuyöğler “koyuyorlar” (3/28), gèdeğerler “giderler” (6/42), çığalllar “çıkarlar” (8/24), yelleşiyöğler “yerleşiyorlar” (8/100), şofolllar “şoförler” (9/51).

Tablo 6: Sarız Avşar Ağzındaki Ünsüz Tablosu

Durumu Diş Dudak Damak	SÜREKSİZ			SÜREKLİ					
	Ötümlü	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Sızıcı			Akıcı		
				Ötümlü	Ötümsüz	Burun Akıcıları	Yanak	Titrek	Yarı Ünlü
Diş	d	T	t	z	s	n	---	---	---
Diş-Dudak	---	D	---	v	f	---	---	---	---
Çift Dudak	b	---	p	---	---	m	---	---	---
Diş-Damak	c	---	ç	---	ş	---	l	---	---
Ön Damak	g	---	k	---	---	ñ	!	r	y
Orta Damak	---	---	ğ	---	---		---	---	---
Art Damak	ğ	---	ķ	---	h		---	---	---
Gırtlak	---	---	---	---	ğ	---	---	---	---

2.2.2. Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması

Ünlü ünsüz uyumu, Türkçede ön ve arka damak ünsüzleri ile ön ve arka damak ünlülerinin birbirine uyması kuralıdır (Ergin, 1993, 72).

Sarız Avşar ağzında bazı durumlarda bu uyum bozulur. Ön damak ünsüzlerinin, kalın sıradan ünlülerle bir ses değeri oluşturduğunda ünlü ünsüz uyumu meydana gelir: **gávur**

“kâfir” (11/175) (<Far. gebr)²³, **rüzgâr** “rüzgâr” (10/56) (<Far. rüzgâr), **filan** “filan” (1/470) (<Ar. fulân), **selâm** “selam” (11/178) (<Ar. selâm), **gónul** “gönül” (1/136), **yúkú** “yükü” (6/4), **gún** “gün” (1/363), **gözü** “gözü” (20/13), **óküzleri** “öküzleri” (34/2), **gókdemir** “gökdemir” (1/488), **kók** “kök” (34/2), **óksüzün** “öksüzün” (1/31).

2.2.3. Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu, kelimelerin eklerle genişletilmesi sırasında, tonlu ünsüz ve ünlülerden sonra tonlu, tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesine dayalı bir kuraldır (Korkmaz 1992, 163).

Sarız Avşar ağzında ünsüz uyumunu, tonlu ünsüzlerden sonra tonlu ünsüzlerin gelmesi ve tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesi şeklinde inceleyeceğiz. Yöre ağzında sayılı örnekte görülür.

2.2.3.1. Tonsuz Ünsüzlerden Sonra Tonsuz Ünsüzlerin Gelmesi

Tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesi olayı, Sarız Avşar ağzında sınırlı sayıda örnekte görülür. Bu konuda, ünsüz uyumu çok zaman bozulur. Ünsüz uyumunun bozulmasını ilgili konu başlığı altında inceleyeceğiz.

2.2.3.1.1. f-t Uyumu

mefteyinen “mevtayla” (31/17), **çiftemiz** (1/184), **gılıfta** “kılıfta” (1/284), **çifti** “çifti” (19/9), **defter** (20/38).

2.2.3.1.2. k-ç Uyumu

gókçen “Gökçen” (1/138), **ilerledikçe** (3/146), **söledikçe** “söyledikçe” (17/148).

²³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.51088948b64f26.58104734

2.2.3.1.3. k-t Uyumu

yemekten (1/219), mektib “mektup” (4/45), söktü (17/29), çektiklerine (26/12).

2.2.3.1.4. p-t Uyumu

galpten “kalpten” (23/6).

2.2.3.1.5. p-ç Uyumu

kelepçe (16/13).

2.2.3.1.6. s-t Uyumu

destek (16/56), isteller “isterler” (17/9), astım (18/14), estâfurulla “estağfurullah” (25/11), köstü “köstebek” (28/189), tüstüm “tüm” (33/10).

2.2.3.1.7. ş-t Uyumu

birleştirirlerdi (34/24), seştiñ “seçtin” (1/450), başta (6/12), ğarıştırmañ “karıştırmayın” (7/116), yetiştirirse (8/128), araştırmak “araştırmak” (17/69).

2.2.3.1.8. t-ç Uyumu

murtçular “Murtçular; bir soyad” (17/84).

2.2.3.2. Tonlu Ünsüzlerden Sonra Tonlu Ünsüzlerin Gelmesi

Bu uyumu şu başlıklar altında ele almak mümkündür.

2.2.3.2.1. l-c Uyumu

yolculuğ “yolculuk” (1/2), güzelce “güzelce” (6/42).

2.2.3.2.1.2. l-d Uyumu

evel**d**en “evvelden” (1/14), da**h**ı**d**ı “takıldı” (1/121), bu**l**dular (2/85), ö**l**dürü**ñ** “öldürün” (3/41), al**d**ım (4/41), bö**l**dü (5/69), do**l**durru**ğ** “doldururuz” (6/2).

2.2.3.2.1.3. l-g Uyumu

böl**g**e (10/14), görel**g** ekiyö**ğ**lar “görelge ekiyorlar” (16/55), il**g**ilenir (17/115), bel**g**esini (18/26), kö**l**geli “göl**g**eli” (26/19).

2.2.3.2.1.4. l-ğ Uyumu

bu**ğ**ur “bulgur” (32/15), tel**ğ**raf “telgraf” (3/143), cıl**ğ**adan “cıl**ğ**adan, patikadan” (10/111).

2.2.3.2.1.5. n-c Uyumu

yed**in**c ayda “beş**in**ci ayda” (1/9), sanc**ı** (1/377), tapan**ca** (2/73), dey**in**cağz “deyince” (3/107), yon**c** ekmiş “yonca ekmiş” (5/35), çı**h**ın**ca** “çıkınca” (6/68), furun**ca** “vurunca” (6/100).

2.2.3.2.1.6. ñ-c Uyumu

ö**ñ**ce “önce” (11/195).

2.2.3.2.1.7. ñ-d Uyumu

gün**üñ**de “gününde” (3/199), eş**ñ**den “eşinden” (7/20), yūsağ**ñ**de “yükseğinde” (14/13), cēb**üñ**deki “cebindeki” (23/15), apartuman**ıñ**da “apartmanında” (24/11).

2.2.3.2.1.8. r-c Uyumu

günnerce “günlerce” (3/158), burcu burcu (4/36), demirciliden (11/53), yıllarca (28/121).

2.2.3.2.1.9. r-d Uyumu

dururdum (28/121), dörd “dört” (28/302), puñarda “pınarda” (29/12), ğardaş “kardeş” (30/11), esgerden “askerden” (31/2), taburdan (32/25), furduruyòr “vurduruyor” (33/12), biçerdik (34/4).

2.2.3.2.1.10. r-g Uyumu

tergedi “terk etti” (1/475), ergene “delikanlıya” (2/42), nergis (16/37), örgütleliler “örgütlerler” (17/7), sürgün “sürgün” (26/3), vergiye “vergiye” (27/2), dirgen “dirgen” (27/44).

2.2.3.2.1.11. r-ğ Uyumu

ğırğır “gırgır” (1/122), yorğanım “yorganım” (1/284), yadırgı “yadırgı” (5/126), yorğun “yorgun” (7/39), sorgusu “sorgusu” (19/2), şargışla “Şarkışla” (22/30), kórguyu “Körkuyu” (25/8), birğaç “birkaç” (31/18), burğuyunan “burguyla” (33/12).

2.2.3.2.1.12. y-d Uyumu

buyda “buğday” (1/4), aydınlılara (1/262), kóyden “köyden” (3/145), şeyde (6/5), ayduvanıñ “Aydoğan’ın” (7/5), duyduñ “duyduğum” (8/1), géydir “giydir” (9/30), guydu “koydu” (11/139).

2.2.3.2.1.13. y-g Uyumu

géygi “giygi” (18/58).

2.2.3.2.1.14. y-ğ Uyumu

sayğılı “saygılı” (9/60), duyğulandım “duygulandım” (17/124), peyğamber “peygamber” (18/48).

2.2.3.2.1.15. z-c Uyumu

yalıñızca “yalnızca” (13/131), infazcılar (28/57).

2.2.3.2.1.16. z-g Uyumu

özgüle “Özgül’e” (1/124), rüzgâr “rüzgâr” (10/56).

2.2.3.2.1.17. z-ğ Uyumu

azğın “azgın” (27/30), bozğurd “bozkurt” (28/102), bozğun “bozgun” (30/36).

2.2.3.3. Ünsüz Uyumunun Bozulması

STT’de düzgün bir şekilde işleyen ünsüz uyumu, yöre ağzında bazı kelimelerdeki tonlulaşmadan kaynaklanan değişmelerden dolayı bozulur.

2.2.3.3.1. f-c

lafcıyimiş “lafçıymış” (11/292).

2.2.3.3.2. h-d

tāri**h**de “tarihte” (3/24), mī**h**darīñ “muhtarın” (3/165), allah**h**dan “Allah’tan” (5/64), nādirşah**h**dan “Nadirşah’tan” (17/31).

2.2.3.3.3. ħ-d

ya**ħ**dīmı “yaktığımı” (1/28), topa**ħ**daş “Topaktaş” (2/62), so**ħ**a**ħ**dan “sokaktan” (3/97), ç**ħ**dı “çıktı” (7/1), boncu**ħ**dan “boncuktan” (9/16).

2.2.3.3.4. k-c

sōledik**c**e “söyledikçe” (23/66), bek**c**i “bekçi” (25/36).

2.2.3.3.5. q-c

ca**q**ca “cakça, alakarga” (25/35).

2.2.3.3.6. k-d

börek**d**en “börekten” (1/341), dölek**d**e “dölekte” (8/126), gedik**d**en “gedikten” (9/94), gerdek**d**e “gerdekte” (9/143), güccük**d**en “küçükten” (10/74).

2.2.3.3.7. q-d

yalak**q**dan “Yalak’tan” (11/1), ğazzık**q**dan “kazıktan” (13/105), çok**q**du “çoktu” (16/10), ısıdı**q**dan “ışdıktan” (17/97), çık**q**dık “çıktık” (19/4).

2.2.3.3.8. p-d

halep**p**den “Halep’ten” (22/4).

2.2.3.3.9. s-c

ğalasca “kalasıca” (27/56), olasca “olasıca” (1/70), cıscıbılak “çırılçıplak” (18/58).

2.2.3.3.10. s-d

lisde “liste” (1/142), desde “deste” (1/182), hasdāne “hastane” (3/35), talasdan “Talas’tan” (4/45), dosdumu “dostumu” (7/126), isdiyör “(8/69), ısdambula “İstanbul’a” (8/92).

2.2.3.3.11. s-g

asgere “askere” (8/94), esgiki “eski” (9/22), küsgün “küsün” (11/28).

2.2.3.3.12. s-ğ

musğalar “muskalar” (10/110), basğıdağ “baskıdaki” (20/74).

2.2.3.3.13. ş-c

güreşçiler “güreşçiler” (19/27), güçcudaki “Kuşcu’daki” (26/21), ğardaşcım “kardeşçiğim” (27/66).

2.2.3.3.14. ş-d

deñişdi “değişti” (19/28), üşde “üçte” (20/10), araşdırma “araştırma” (20/75), ūraşdıķ “uğraştık” (22/14), düşdüler “düştüler” (22/64), enişdesine “eniştesine” (27/30).

2.2.3.3.15. ş-g

gümüşğün “Gümüşgün” (22/40).

2.2.3.3.16. ş-ğ

ışğıyayı “eşkıyayı” (6/81), başğanı “başkanı” (11/116), başğa “başka” (24/11), aşığın “aşkın” (28/212).

2.2.3.3.17. t-c

çitciniñ “çiftçinin” (11/106).

2.2.3.3.18. t-d

atdan “attan” (14/17), ğatdıñ “kattık” (1/334).

2.2.3.3.19. t-g

bitgi “bitki” (18/59).

2.2.3.3.20. t-ğ

sıtğın alırım “sıtkını alırım” (7/6).

2.2.4. Ünsüz Değişmeleri²⁴

Bu bölümde Sarız Avşar ağzındaki ünsüz değişimleri ele alınacaktır. Ünsüz değişimleri; tonlulaşma, tonsuzlaşma, süreklileşme (sızıcılaşma, akıcılaşma), sürekli ünsüzler arasındaki değişimler, süreksizleşme başlıkları altında incelenecektir.

2.2.4.1. Tonlulaşma

Tonlulaşma, tonsuz olan ç, f, k, q, p, s, ş, t ünsüzlerinin tonlu karşılıklarına dönüşmesi ses olayıdır. Oğuz grubu şivelerinden olan Azerbaycan Türkçesinde kelime içi ve

²⁴Ayrıca bkz. Eren, 1959, 95-103.

sonunda k>h değişimi karakteristiktir. Ancak, kelime başında, Oğuz şive ve lehçelerinde k>g ötümlleşmesi yaygındır (kaç->gaç-, kadın>gadın gibi) (Gülsevin, 2003, 130).

2.2.4.1.1. Ön Seste Tonlulaşma

2.2.4.1.1.1. k->ğ- Değişimi

Bu değişim aşağıdaki şu kelimeler için kurallaşmış bir ses olayıdır: **ğ**apıda “kapıda” (7/8), **ğ**afam “kafam” (8/1), **ğ**ocası “kocası” (9/31), **ğ**aya “kaya” (9/54), **ğ**oyona “koyuna” (9/61), **ğ**ader “kader” (9/65), **ğ**azā “kaza” (10/2), **ğ**ardaşa “kardeş” (10/12), **ğ**olunda “kolunda” (11/97), **ğ**annı “kanlı” (12/10).

2.2.4.1.1.2. k->g- Değişimi

Bu değişim aşağıdaki şu kelimeler için kurallaşmış bir ses olayıdır: **g**endiniñ “kendisinin” (13/1), **g**üccüdüñ “küçüktün” (13/114), **g**eçi “keçi” (25/12), **g**işi “kişi” (1/3).

2.2.4.1.1.3. ç->c- Değişimi

corabımı “çorabımı” (20/8), **c**ıscıbılağ “çırılçıplak” (18/58), **c**izme “çizme” (3/198).

2.2.4.1.1.4. s->z- Değişimi

zaba “sabah” (5/60).

2.2.4.1.1.5. t->d- Değişimi

Bu değişim aşağıdaki şu kelimeler için kurallaşmış bir ses olayıdır: **d**uz taşı “tuz taşı” (5/107), **d**uddum “tuttum” (6/20), **d**epesine “tepesine” (22/65), **d**ezzesiniñ “teyzesinin”

(27/4), **dadlı dadlı** “tatlı tatlı” (11/216), **durnanıñ** “turnanın” (17/59), **dapiñızı** “tapunuzu” (11/248), **davşan** “tavşan” (10/75).

2.2.4.1.1.6. p->b- Değişimi

Tonsuzlaşma yoluyla ortaya çıkan p ünsüzü, Türkçemiz için aslî bir ses olmamakla beraber birçok ağızlarda dağınık da olsa görülmektedir. Daha fazla yabancı kelimelerde göze çarpmaktadır. (Caferoğlu, 63, 5).

bazardan “pazardan” (28/316), **bekmez** “pekmez” (6/5), **bişirdise** “pişirdiyse” (13/104), **barnağnı** “parmağını” (23/31), **bahalılına** “pahalılığına” (1/275), **bek** “pek” (1/464).

2.2.4.1.2 İç Seste Tonlulaşma

2.2.4.1.2.1. -k->-ğ- Değişimi

başğıda “baskıdaki” (20/74), **başğa** “başka” (24/11), **başğanı** “başkanı” (11/117), **hağğnı** “hakkını” (21/13), **aşğa** “aşka” (28/137).

2.2.4.1.2.2. -k->-g- Değişimi

esger “asker” (32/51), **esgi** “eski” (29/3), **bitgi** “bitki” (18/60).

2.2.4.1.2.3. -ç->-c- Değişimi

çoğca “çokça” (11/91), **cağca** “cakça, alakarga” (25/35), **cipci** “cipçi” (7/100), **bekci** “bekçi” (25/36).

2.2.4.1.2.4. -t->-d- Değişimi

yelleşdiriyör “yerleştiriyor” (8/78), **annadırdı** “anlatırdı” (10/48), **ulaşdıramamışlar** “ulaştıramamışlar” (11/3), **ğışdurdu** “koştururdu” (19/49), **unuddurduñuz**

“unutturdunuz” (30/12), unudur “unutur” (1/223), oħudur “okutur” (17/110), yabdııyòllar “yaptırıyorlar” (17/116), nasıraddın “Nasrettin” (18/64), çıkdık “çıktık” (19/12), ıhdıyer “ihtiyar” (19/22), araşdırma “araştırma” (20/75).

2.2.4.1.3. Son Seste Tonlulaşma

2.2.4.1.3.1. -k>-ğ Değişmesi

çabığ “çabuk” (1/401).

2.2.4.1.3.2. -ç>-c Değişmesi

geç “geç” (11/361), üç cüz “üç yüz” (33/30), gencıdik “gençtik” (1/117), kekeçocanıñ “kekeç hocanın” (7/37).

2.2.4.1.3.3. -t>-d Değişmesi

avrad “avrat” (34/27), áhmed “Ahmet” (1/24), yîd “yiğit” (1/82), dörd “dört” (2/24), memmed “Mehmet” (2/75), maşsad “maksat” (3/128), sqúd “söğüt” (5/5), babayîd “babayiğit” (6/63), miyed “beyit” (8/1), milled “millet” (8/47), qúd “öğüt” (9/124), muhammed “Muhammet” (11/135), aħbulud “Akbulut” (11/293), derd “dert” (12/6), cirid “cirit” (14/17), yurd “yurt” (17/44).

2.2.4.1.3.4. -p>-b Değişmesi

yörüb “yürüyüp” (17/98), alıb “alıp” (20/27), mekdub “mektup” (22/25), ğayıb “kayıp” (26/6), ğuyub “koyup” (28/20), cavab “cevap” (28/233), nasib “nasip” (32/66), çalıb çalıb “çalıp çalıp” (1/323), kâtıb “kâtip” (1/384), corab “çorap” (2/88), kesib “kesip” (3/18), arab “Arap” (3/175).

2.2.4.2. Tonsuzlaşma

Tonsuz karşılıkları bulunan tonlu ünsüzlerin yerini tonsuzlara bırakması olayıdır.

2.2.4.2.1. Ön Seste Tonsuzlaşma

2.2.4.2.1.1. g->k- Değişmesi

kúnde kúnde “günde günde” (7/22).

2.2.4.2.1.2. b->p- Değişmesi

pece “baca” (28/334), paltíye “baltayı” (6/77).

2.2.4.2.1.3. d->t- Değişmesi

toḥTur “doktor” (1/37).

2.2.4.2.1.4. v->f- Değişmesi

Orta Türkçede önce b>w değişmesiyle, daha sonra da w>v değişmesiyle ortaya çıkan v ünsüzü, Türkçede ön seste bulunmaz. Türkçede kelime başında “v” sesi mevcut değildir. Yerine göre düşer, yerine göre ise başka bir sese karşılık olur. (Caferoğlu, 1971, 28).

furdu “vurdu” (1/165), fişne “vişne” (1/372).

2.2.4.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma

2.2.4.2.2.1. -b->-p- Değişmesi

pempe “Pembe” (1/373).

2.2.4.2.2.2. -c->-ç- Değişmesi

gelinçi “gelinci, erkek tarafı” (6/42), nêçe “nice” (16/18), demirçi “demirci” (33/11).

2.2.4.2.2.3. -d->-t- Değişmesi

patışah “padişah” (8/67).

2.2.4.2.3. Son Seste Tonsuzlaşma

2.2.4.2.3.1. -f>-v Değişmesi

havta “hafta” (7/3), ğava “kafa” (13/61), mîsdava “Mustafa” (23/22), tarava “tarafa” (26/5).

2.2.4.3. Sızıcılışma

Sızıcılışma, patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesidir (Korkmaz, 1992, 135). Sarız Avşar ağzında sızıcılışma olayı, ön seste görülmez.

2.2.4.3.1. İç Seste Sızıcılışma

2.2.4.3.1.1. -k->-h- Değişmesi

ça**h**dı “çaktı” (1/54), ya**h**ın “yakın” (1/81), ka**h**ıçîyîdi “kalkacaktı” (2/63), diyarba**h**ıra “Diyarbakır’a” (3/9), va**h**ıt “vakit” (5/42), a**h**rabâlarından “akrabalarından” (8/43), do**h**uzunc ayda “dokuzuncu ayda” (8/49), o**h**ur “okur” (9/84), orto**h**ula “ortaokula” (11/225), da**h**ılı “takılı” (11/337), ko**h**uyòr “kokuyor” (16/37), yo**h**uşuñ “yokuşun” (17/60), do**h**urdu**h** “dokurduk” (34/13), so**h**um “sokum, lokma” (1/342), yo**h**liyem “yoklayım” (1/356), yo**h**ariya “yukarıya” (3/2), yo**h**dur “yoktur” (1/36), fa**h**ır “fakir” (1/92), a**h**lıma “aklıma” (3/65), a**h**ıttırıl**h**ar “akıttırırılar” (6/60), a**h**olâ “Akoluk’a” (9/1), a**h**şama “akşama” (11/236).

2.2.4.3.1.2. -ç->-ş- Değişmesi

geşmiş “geçmiş” (20/7), haşlık “harçlık” (10/167), aşlıktan “açlıktan” (16/29), aşdırmıyör “açtırmıyor” (22/2), işlî “içliği” (27/12), işdîm “içtiğim” (28/290).

2.2.4.3.2. Son Seste Sızıcılışma

2.2.4.3.2.1. -k>-h Değişmesi

yoh “yok” (30/1), ğatıh “katık” (34/9), yayıh “yayık” (34/9), unluh “(1/12), çocu “çocuk” (2/82), ğucah ğucah “kucak kucak” (2/109), olarah “olarak” (3/5), ğızamıh “kızamık” (3/67), çarıh “çarık” (5/49), yıarıh “yığarız” (6/7), sārıh “sağarız” (6/7), ço “çok” (8/21), ha “hak” (9/99), yırah “ırak” (9/144), ka “kalk” (11/33), hal “halk” (18/25), ğava “kavak” (20/53), duzza “tuzak” (21/6), sou “soğuk” (22/37), yumru “yumruk” (27/23), damızlı “Damızlık” (27/33).

2.2.4.3.2.2. -ç>-ş Değişmesi

üş “üç” (28/8).

2.2.4.4. Akıcılışma

Akıcı olmayan bir ünsüzün akıcı olma özelliğini kazanma olayıdır.

2.2.4.4.1. -b->-m- Değişmesi

gimi “gibi” (1/404).

2.2.4.5. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

2.2.4.5.1. -ğ->-v- Değişmesi

duvan_aya “doğan aya” (6/116), ayduvan “Aydoğan” (7/9), sovan “soğan” (28/42).

2.2.4.5.2. -h->-y- Değişmesi

ğayfe “kahve” (6/95).

2.2.4.5.3. -l->-n- Değişmesi

ile+n edatının ekleşmesi sırasında gerileyici benzeşmeyle ortaya çıkar. Kurallaşmış bir yapıdır. Örnekleri şunlardır: avşarlarınan “Avşarlarla” (8/103), gızınan “kızla” (10/47), onnarnan “onlarla” (26/5), bacısıynan “bacısıyla” (2/66), guzuynen “kuzuyla” (6/41), kóyüynen “köyüyle” (1/255), irbiyeminen “İbrahim’le” (1/324), gelininen “gelinle” (2/86), devletinen “devletle” (3/19).

2.2.4.5.4. -m->-n- Değişmesi

şindi “şimdi” (3/64), barnağnı “parmağını” (23/31).

2.2.4.5.5. -n->-ñ- Değişmesi

baña “bana” (23/14), soñra “sonra” (24/7), gózümüñ öñüne “gözümün önüne” (25/6), gessiñ “gelsin” (27/74), doñuz “donuz, domuz” (1/380), yalıñız “yalnız” (2/64), puñardan “pınardan” (4/1), gōñümü “gönlümü” (5/54), utañ “utan” (27/17), tañ “tan” (32/9), solūñu “soluğunu” (11/198).

2.2.4.5.6. -ñ->-y- Değişmesi

malıyıñ “malının” (16/56), emmiyiñ “amcanın” (18/32), babayıñ “babanın” (1/41).

2.2.4.5.7. -r->-l- Değişmesi

güleş “güreş” (13/52), bilâder “birader” (1/209), melhem “merhem” (10/121).

2.2.4.5.8. -s->-ş- Değişmesi

herkeş “herkes” (20/71).

2.2.4.5.9. -ş->-s- Değişmesi

şaşmış “şaşmış” (2/104).

2.2.4.5.10. -v->-m- Değişmesi

mefât “vefat” (7/3).

2.2.4.6. Süreksizleşme

2.2.4.6.1. -j->-c- Değişmesi

cenderme “jandarma” (7/59), candarmalar “jandarmalar” (13/20).

2.2.4.7. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.4.7.1. -ğ->-g- Değişmesi

gógsünde “göğsünde” (1/135).

2.2.4.7.2. -ğ->-ñ- Değişmesi

deñişiller “değişirler” (6/57).

2.2.4.7.3. -f->-b- Değişmesi

yusub “Yusuf” (6/101).

2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi

İç seste yan yana iki ünsüzün bulunduğu yerlerde ya da komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden birinin diğerini tamamen ya da kısmen kendisine benzetmesi olayına ünsüz benzeşmesi denmektedir (Korkmaz, 1992, 162). Ünsüz benzeşmesini seyri bakımından ilerleyici ve gerileyici benzeşme başlıkları altında inceleyeceğiz.

2.2.5.1. İlerleyici Benzeşme

Kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin kendinden sonrakini etkileyerek boğumlanma niteliği bakımından kısmen ya da tamamen kendisine benzetmesi olayına ilerleyici benzeşme denmektedir (Korkmaz, 1992:86). İlerleyici benzeşme yarı ve tam benzeşme olmak üzere ikiye ayrılır.

2.2.5.1.1. İlerleyici Yarı Benzeşme

Bir kelimedede yan yana ya da aralıklı bulunan seslerden birinin diğerini boğumlanma özelliklerinden bir veya ikisi bakımından, yani kısmen kendisine benzetmesi, yarı benzeşme olarak adlandırılır (Korkmaz, 1992, 171).

2.2.5.1.1.1. -ñl->-ñn- Benzeşmesi

biñner “binler” (3/58).

2.2.5.1.2. İlerleyici Tam Benzeşme

Kelime içinde yan yana gelen iki ünsüzden öncekinin, sonraki ünsüzü tamamen değiştirmesidir.

2.2.5.1.2.1. -nl->-nn- Benzeşmesi

zamannarda “zamanlarda” (8/65), géyennner “giyenler” (10/10), delānni “delikanlı” (10/155), ğayınnarı “kayınları” (11/8), annaşamadılar “anlaşamadılar” (11/225), yēnnnerim “yeğenlerim” (11/280), enni “enli” (14/21), ormannıķ “ormanlık” (16/32), şennik “şenlik” (17/126), telávānnan “telefonla” (18/49).

2.2.5.1.2.2. -şy->-şş- Benzeşmesi

beş şüzatlı “beş yüz atlı” (3/37).

2.2.5.2. Gerileyici Benzeşme

Kelime içinde yan yana ya da aralıklı bulunan ünsüzlerden sonraki ünsüzün kendinden öncekini etkileyerek kısmen ya da tamamen kendisine benzetmesidir. Gerileyici benzeşme de yarı ve tam benzeşme olmak üzere ikiye ayrılır.

2.2.5.2.1. Gerileyici Yarı Benzeşme

2.2.5.2.1.1. -md->-nd- Benzeşmesi

şindi “şimdi” (28/199).

2.2.5.2.1.2. -nb->-mb Benzeşmesi

bimbuğadan “Binboğa’dan” (29/19), bimbaşılar “binbaşılar” (32/20), ambarımız “anbar” (34/28), ombaşı “onbaşı” (3/115), ısdambulda “İstanbul’da” (7/86), sümbülü “sünbülü” (9/19), dohuzdolambacı “Dokuzdolanbaç’ı” (33/32).

2.2.5.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme

2.2.5.2.2.1. -tc->-cc- Benzeşmesi

haccanîñ “Hatice’nin” (1/376).

2.2.5.2.2.2. -ğn->-nn- Benzeşmesi

inne “iğne” (13/4).

2.2.5.2.2.3. -hn->-nn- Benzeşmesi

minnet “mihnet” (1/111).

2.2.5.2.2.4. -hm->-mm- Benzeşmesi

memmediñ “Mehmet’in” (11/166).

2.2.5.2.2.5. -l-n->-n-n- Benzeşmesi

+(y)IIA+n vasıta hâli ekindeki l ünsüzünü etkileyen n ünsüzü, şu örneklerde gerileyici tam benzeşmeye sebep olur: avşaman “Avşarla” (8/121), onnarnan “onlarla” (26/5), ermenilernen “Ermenilerle” (33/1).

+(y)IIA+n>+(y)nAn: bacısıynan “bacısıyla” (2/66), guzuynen “kuzuyla” (6/41), bunuyunan “bununla” (8/110).

2.2.5.2.2.6. -ls->-ss- Benzeşmesi

güssümsüz “Gülsüm’süz” (11/211), gessiñ “gelsin” (13/125), ossuñ “olsun” (18/8), bissem “bilsem” (13/108).

2.2.5.2.2.7. -rl->-ll- Benzeşmesi

hazıllardan “hazırlardan” (19/17), hızıllara “hızırlara” (19/17), çarıyòllar “çağırıyorlar” (23/8), beslelller “beslerler” (25/16), yelleşmiş “yerleşmiş” (26/4), düşelllerdi “düşerlerdi” (28/226), alıyòllar “ağlıyorlar” (31/7), gonaıllar göçelller “konarlar göçerler” (33/18), dohuıllardı “dokurlardı” (34/24), bilādeılller “biraderler” (1/195).

2.2.5.2.2.8. -ss->-ss- Benzeşmesi

olmussuñ “olmuşsun” (10/73), ağıtmissiñ “akıtmışsın” (1/361).

2.2.5.2.2.9. -td->-dd- Benzeşmesi

unuıddum “unuttum” (5/111), duıddum “tuttum” (6/20), géıddi “gitti” (7/25), addı “attı” (9/55), biıddi “bitti” (12/19), güıddüm “güttüm” (13/138), ğarayurıdda “Karayurt’ta” (17/74), ğadıı “kattı” (19/9), ağııdda “ağıtta” (20/34).

2.2.5.2.2.10. -zs->-ss- Benzeşmesi

bağmassaıñ “bakmazsan” (11/12), gelmesse “gelmezse” (14/30).

2.2.6. Aykırılma

Aykırılma, bir kelimedede yan yana ya da birbirine yakın duran ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin aynısı veya benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasından ayrılarak başka bir ünsüze dönüşmesidir (Korkmaz, 1992, 24).

Bölge ağzında metinlerimizde geçen tek aykırılışma örneği şu kelimede görülür: **bilâderiñ** “biraderin” (1/123) (<Far. birāder). Bununla birlikte metin dışı olup tespit ettiğimiz şu örnekte de aykırılışma hadisesi görülür: **mundar** “murdar” (Md.) (< Far. murdār).

2.2.7. Ünsüz İkizleşmesi

Türkçenin tarihî devirlerinde, ikizleşme (ünsüz uzaması) bir nevi karşılama (telafî) uzamasıdır. Kaybolan ünlü uzunluğunun yerini ünsüz uzaması alır (Tekin, 2005, 225). Yöre ağzında ünsüz ikizleşmesi, hem Türkçe kelimelerde, hem ödünç kelimelerde meydana gelen bir ses olayıdır.

2.2.7.1. -c->-cc- İkizleşmesi

güccük “küçük” (9/144).

2.2.7.2. -ç->-çç- İkizleşmesi

afanaççek “Afan’a kadar” (28/91), olanaççek “olana kadar” (28/127).

Yukarıda verdiğimiz bu iki örnekteki +çek eklerini Gabain, bu ek için kuvvetlendirme bildirir ve nadir görülür der. +çek ekinin etimolojisini de şöyle yapar: +çek<+ça+ok (Gabain, 1988, 105).

2.2.7.3. -l->-ll- İkizleşmesi

cillet “jilet” (6/78).

2.2.7.4. -m->-mm- İkizleşmesi

amma “ama” (28/203), emme “ama” (1/152).

2.2.7.5. -n->-nn- İkizleşmesi

yanna “yana” (8/42).

2.2.7.6. -s->-ss- İkizleşmesi

hössün “Hüseyin” (17/47), issizim²⁵ “sahipsizim” (28/25).

2.2.7.7. -ş->-şş- İkizleşmesi

aşşā “aşağıya” (1/164), fişşek “fışek” (3/105), aşşī “âşığı” (4/48), beşşie “beşiğe” (5/50), döşşā “döşeği” (6/22), aşşık “âşık” (10/34), eşşānen “eşekle” (13/98), guşşak (28/184).

2.2.7.8. -z->-zz- İkizleşmesi

azzīnı “azığını” (1/330), duzzaā “tuzağı” (7/107), uzzağ “uzak” (11/171), gazzık “kazık” (13/101), gizzik “gizik, çevik” (17/80).

2.2.8. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Alıntı kelimelerde görülen bir ses olayıdır. Türkçe kelimelerde aynı türden iki ünsüz yan yana gelmez. Sınırlı sayıdaki örnekte bu ses olayına rastlanır: haḥım “hakkım” (5/62), evelden “evvelden” (6/48), afediyòḥ “affediyoruz” (1/167).

2.2.9. Ünsüz Düşmesi

Heceyi oluşturan ünsüzlerden birinin düşmesidir. STT’de olduğu gibi Anadolu ağızlarında da sıkça karşılaşılan bir ses olayıdır. Ünsüz düşmesi olayını ön seste, iç seste ve son seste ünsüz düşmesi şeklinde inceleyeceğiz.

²⁵Ünsüz İkizleşmesi maddesinin ilk paragrafında atıfta bulunduğumuz Tekin, bu kelimeyi şöyle açıklıyor: issi “sahibi” <*ī-si<*iyi. Tekin, 1995.

2.2.9.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi

Sarız Avşar ağzında ön seste bulunan h, k, k̄ ve y ünsüzlerinin düştüğü görülmüştür.

Örnekler şunlardır:

2.2.9.1.1. Ön Seste h Düşmesi

üseyin “Hüseyin” (18/40).

2.2.9.1.2. Ön Seste k Düşmesi

del üccünen “Deli Küçük’le” (20/13), gendāndine “kendi kendine” (33/25).

2.2.9.1.3. Ön Seste k̄ Düşmesi

bu adar “bu kadar” (2/33).

2.2.9.1.4. Ön Seste y Düşmesi

üce “yüce” (32/80), hac üsüb “Hacı Yusuf” (1/210).

2.2.9.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

Sarız Avşar ağzında iç seste olan ve vurgu bakımından zayıf olan d, f, ğ, h, k, k̄, l, m, n, r, t, v, y ünsüzlerinin düştüğü görülmüştür. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

2.2.9.2.1. İç Seste d Düşmesi

gúnüz “gündüz” (1/129).

2.2.9.2.2. İç Seste f Düşmesi

çitciniñ “çiftçinin” (11/106), yuħa “yufka” (19/8).

2.2.9.2.3. İç Seste ğ Düşmesi

ālīyacām “ağlayacağım” (26/12), **bālīykenne** “bağlıyken” (27/2), **bārına** “bağrına” (28/174), **sāları** “sağları” (30/10), **yāmīr** “yağmur” (32/21), **estāfurulla** “estağfurullah” (25/11), **sālır** “sağılır” (25/11), **āçdan** “ağaçtan” (34/4).

2.2.9.2.4. İç Seste h Düşmesi

āmed “Ahmet” (28/240), **bōça** “bohça” (6/17), **zāmetinen** “zahmetle” (11/283), **bāçeli** “Bahçeli” (26/10), **sāb** “sahip” (13/59), **hapīsānaya** “hapishaneye” (22/71).

2.2.9.2.5. İç Seste k Düşmesi

āsiyīdi “eksikti” (6/14), **eşşānen** “eşekle” (13/98), **ekmānen** “ekmekle” (34/34).

2.2.9.2.6. İç Seste ı Düşmesi

āşam “akşam” (19/30), **sancānan** “sancakla” (3/37), **gonuṣacāñ** “konuşacaksın” (16/3), **guyacāmıṣ** “koyacakmış” (26/20).

2.2.9.2.7. İç Seste l Düşmesi

kaḥmıyör “kalkmıyor” (1/186), **dīne** “dinle” (6/80)

2.2.9.2.8. İç Seste m Düşmesi

benī “benimki” (29/3).

2.2.9.2.9. İç Seste n Düşmesi

gec “genç” (11/361), **seviç** “Sevinç” (1/120).

2.2.9.2.10. İç Seste r Düşmesi

haşlık “harçlık” (10/167), **yimbeş** “yirmi beş” (13/15).

2.2.9.2.11. İç Seste t Düşmesi

doslar “dostlar” (20/68).

2.2.9.2.12. İç Seste v Düşmesi

dödürüyör “dövdürüyor” (19/51), **töbeler** “tövbeler” (28/278), **önmüyòm** “övnümüyorum” (6/18).

2.2.9.2.13. İç Seste y Düşmesi

sülemen “Süleyman” (17/68), **cehan** “Ceyhan” (16/33), **ğomañ** “koymayın” (30/29).

2.2.9.3. Son Seste Ünsüz Düşmesi

Metinlerde ğ, h, l, t, y ünsüzlerinin son hecede düştüğü tespit edilmiştir. Örnekleri şunlardır:

2.2.9.3.1. Son Seste ğ Düşmesi

dā “dağ” (29/10).

2.2.9.3.2. Son Seste h Düşmesi

estāfurulla “estağfurullah” (25/11).

2.2.9.3.3. Son Seste l Düşmesi

nası “nasıl” (28/86).

2.2.9.3.4. Son Seste t Düşmesi

ıras getirsem “rast getirsem” (1/154), **üs** başından “üst başından” (12/14).

2.2.9.3.5. Son Seste y Düşmesi

şe yok “şey yok” (17/88).

2.2.10. Ünsüz Türemesi

Türkçenin tarihî seyrinden hareketle eski yazılı metinlerde dahi görülen bir ses olayıdır. Kurallı ve kuralsız olarak ünsüz türemelerine rastlanır. Ünsüz türemesi olayını da ön seste, iç seste ve son seste ünsüz türemesi şeklinde inceleyeceğiz.

2.2.10.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

Sarız Avşar ağzında ön seste h ve y ünsüzlerinin türediği tespit edilmiştir. Örneklerimiz şunlardır:

2.2.10.1.1. Ön Seste h Türemesi

hayvah “eyvah” (10/139), **huyran** “üryan” (18/58), **hatlanır** “atlanır” (7/69).

2.2.10.1.2. Ön Seste y Türemesi

yırah “ırak” (9/144).

2.2.10.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

İç sesteki y, v ünsüzlerinin türemesi için şu örnekleri göstermek mümkündür:

2.2.10.2.1. İç Seste y Türemesi

aylesi “ailesi” (1/92), gişiyidi “kişi idi” (1/512), kaḥıcfıyidi “kalkacaktı” (2/63), āsiyidi “eksikti” (6/14), yanımızdayıdı “yanımızda idi” (19/41), başğanıyıdı “başkanı idi” (23/29), yazdıyıdım “yazdı idim” (28/153), ossayıdı “olsa idi” (28/343), mefteyinen “mevta ile” (31/17), neyinen “ne ile” (34/15), kimseyinen “kimse ile” (8/21), aliyinen “Ali ile” (11/311), havasıyınan “havası ile” (13/36), adıyınan “adı ile” (20/4), hağğıyınan “Hakkı ile” (27/74), burğuyunan “burgu ile” (33/12), toḥluyunan “toklu ile” (1/26), oluyunan “oğlu ile” (7/28), ezrāyil “azrail” (28/288).

2.2.10.2.2. İç Seste v Türemesi

duvāmız “duamız” (28/161).

2.2.10.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

Sarız Avşar ağzında son seste sadece y ünsüzünün türediği tespit edilmiştir. Örnekleri şunlardır:

2.2.10.3.1. Son Seste y Türemesi

suy “su” (22/5).

2.2.11. Göçüşme

Kelime içindeki ünsüzlerin ya da ünlülerin yer değiştirmesidir. Sarız Avşar ağzındaki göçüşme olayını ünsüz göçüşmesi ve ünlü göçüşmesi başlıklarında inceleyeceğiz.

2.2.11.1. Ünsüz Göçüşmesi²⁶

Ünsüz göçüşmesi, söyleyiş zorluğuna bağlı olarak ortaya çıkar. Ünsüz karşılaşmasından veya tokuşmasından doğan bir ses olayıdır (Caferoğlu, 1955, 2).

Türkçe gramer araştırmalarında kelime içindeki iki ses ya da daha fazla ses grubunun yer değiştirmesinin metatez olarak adlandırıldığını görüyoruz. Bu ses ya da ses grupları birbirlerine yakın veya uzak olabilir. Yer değiştirme olayı, komşu iki ses arasında meydana geliyorsa “yakın metatez”, uzak sesler arasında meydana geliyorsa “uzak metatez” adını alır (Ulutaş, 2007, 118). Ünsüz göçüşmesini, yakın ve uzak göçüşme başlıkları altında inceleyeceğiz.

2.2.11.1.1. Yakın Göçüşme

Kelimede yan yana olan ünsüzlerin yer değiştirmesidir.

2.2.11.1.1.1. -br->-rb- Göçüşmesi

irbiyem “İbrahim” (27/7).

2.2.11.1.1.2. -mh->-hm- Göçüşmesi

zahmeriniñ “zemherinin” (7/18).

2.2.11.1.1.3. -ml->-lm- Göçüşmesi

melmeketiñ “memleketin” (28/65).

2.2.11.1.1.4. -ry->-yr- Göçüşmesi

deyradır “deryadır” (1/381), meyrem “Meryem” (11/2).

²⁶ bkz. Eren, 1953, 161-180.

2.2.11.1.2. Uzak Göçüşme

Kelime içinde birbirine uzak olan ünsüzlerin yer değiştirmesidir. Yöre ağzında sınırlı sayıda örneği vardır.

2.2.11.1.2.1. -l-r->-r-l- Göçüşmesi

ireli “ileri” (17/12).

2.2.11.1.2.2. -n-l->-l-n- Göçüşmesi

gelennikle “genellikle” (20/26).

2.2.11.2. Ünlü Göçüşmesi

Yöre ağzında birkaç örneğine rastlanan ünlü göçüşmesinin tespit edilen örnekleri şunlardır:

2.2.11.2.1. -ü-i->-i-ü- Göçüşmesi

minür “Münir” (3/206).

2.2.11.2.2. -e-i->-i-e Göçüşmesi

kömbiye “kömbeyi” (19/37), çeşmiye “çeşmeyi” (22/43).

2.2.12. Hece Kaynaşması

Bir kelimedede yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin veya yan yana bulunan iki kelimededen birisinin son sesi ile ikincinin ön sesinin birleşip kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır (Korkmaz, 1992, 79).

Anadolu ağızlarında sıkça rastlanan bir ses olayıdır. Telaffuzda erimeye ya da düşmeye meyilli olan ünsüzlerin düşmesi ya da erimesi neticesinde meydana gelir.

2.2.12.1. g Ünsüzünün Erimesiyle

devris_gün “devresi gün” (1/91), ik_gün “iki gün” (6/40).

2.2.12.2. ğ Ünsüzünün Erimesiyle

sırını “sığırını” (1/95), baddal _ğ “Battal Ağa” (1/126), aşşāya “aşağıya” (2/73), ayāmızda “ayağımızda” (2/88), bamāña “parmağına” (23/31), dā_ğal “değil” (23/5), dērmēn “değirmen” (33/2), bōrē “böreği” (1/376), dōm “doğum” (1/58), dōrmaz “doğurmaz” (1/459), atacā_ğ “atacağız” (1/472), sōlicām “söyleyeceğim” (3/173), ğucāmdıeydi “kucağımdaydı” (15/4), hayınlā “hainliğe” (16/26), toprā “toprağa” (18/30), şışā “şişeğe” (25/15), babayīd “babayiğit” (6/63), aldīm “aldığım” (6/2), işlī “içliğı” (27/12), işdīm “içtiğim” (28/290).

2.2.12.3. h Ünsüzünün Erimesiyle

silā “silaha” (1/148), sābi “sahibi” (19/39), vallā “vallahi” (28/267), hastānada “hastanede” (1/167), dā “daha” (3/92), allāñ “Allah’ın” (6/74).

2.2.12.4. k Ünsüzünün Erimesiyle

nādar “ne kadar” (16/39), şāl “şekil” (13/130).

2.2.12.5. ñ Ünsüzünün Erimesiyle

dīnersiñiz “dinlersiniz” (9/147).

2.2.12.6. y Ünsüzünün Erimesiyle

ḏince “deyince” (17/36), **anlaḏım** “anlatayım” (17/68), **söbeçimenḻım** “Söbeçimenliyim” (19/52), **eḏım** “edeyim” (22/14), **yaẕım** “yazayım” (28/298).

2.2.13. Hece Düşmesi

Bir kelimedede birbirine yakın veya benzer olan hecelerden birinin düşmesi olayıdır. Konuşma dilinde telaffuzu kolaylaştırmak maksadıyla başvurulmuş bir ses olayıdır.

Teklik I. şahıs emir çekiminde art arda gelen benzer hecelerden birisi düşmektedir: **söleyim** “söyleyeyim” (3/43), **bekliyem** “bekleyeyim” (5/58), **yoḥliyem** “yoklayayım” (1/356).

Şu örnekte de hece düşmesi görülür: **heral** “herhâlde” (1/458).

2.2.14. Hece Türemesi

Bölge ağzında sınırlı sayıda örnekleri olan bir türeme hadisesidir. Ki bağlama edatından ve -ken zarf-fiil ekinden sonra görülen bir olaydır.

2.2.14.1. Ø>-na / -ne Türemesi

dedi **kine** “dedi ki” (22/13), ne çekmedi **kine** “ne çekmedi ki” (28/119), çıkdık **kine** “çıktık ki” (19/12), yok **kine** “yok ki” (22/23), vardım **kine** “vardım ki” (1/357), baḥıyòr **kine** “bakıyor ki” (2/69), gelirkenne “gelirken” (6/48), verirkenne “verirken” (11/65), deḡişirkenne “değişirken” (19/26), yörürkenne “yürürken” (23/23), bālīykenne “bağlıyken” (27/2), varırḥanna “varırken” (13/18), oynarḥanna “oynarken” (14/17). Yukarıda verilen örneklerden ‘yok **kine**’ örneğinde farklı bir durum vardır diye düşünüyoruz. +**kine** burada başlı başına bir edat olabilir. Gabain bu ‘**kine**’²⁷ için

²⁷Ayrıca bkz. Alkaya, 2008, 43-72.

kuvvetlendirme, küçültme ve sevgi kelimeleri teşkiline de yarar; tamamıyla bir kelime teşkil unsurudur der (Gabain, 1988, 105).

2.2.15. Yakıştırma

Yakıştırma, şekil ya da anlam bakımından dildeki bazı kelimelerin örnek alınması ve yakıştırma yolu ile onlara benzetilerek yeni kelimeler türetilmesi, bir kelimedeki şeklin veya sesin başka bir kelimeye aktarılmasıdır (Korkmaz, 1992, 168).

2.2.15.1. ñ Ünsüzünde Yakıştırma

Yöre ağzında bazı örneklerde n ünsüzü, yakıştırma yolu ile ñ ünsüzüne dönüşür. Teklik III. şahıs emir ekinde bu yakıştırma çeşidinin örneği görülür: ölsüñ “ölsün” (10/12), gessiñ “gelsin” (10/24), ğassıñ “kalsın” (22/27), dayansıñ “dayansın” (23/67).

2.2.16. Eski Şekillerin Korunduğu Örnekler

2.2.16.1. b’li Şekiller

barnağñ “parmağın” (2/91), bekmez “pekmez” (6/5).

2.2.16.2. k’li Şekiller

köynek “gömlek” (1/21), kölge “gölge” (10/16), kerı “geri” (15/5).

2.2.16.3. ñ’li Şekiller

doñuz “domuz” (1/380), deñiz “deniz” (1/381), puñarbaşınıñ “Pınarbaşı’nın” (3/3), beñzimi “benzimi” (5/78), öñüne “önüne” (8/60), soñra “sonra” (9/89), soñgúl “Songül” (11/179), diñelirkene “dikilirken” (22/65).

2.2.16.4. t’li Şekiller

tikenni “Dikenli” (27/48).

2.2.17. Vurgu

Vurgu, bir kelimedede diğerinden kuvvetli bir şekilde çıkarılan hece üzerindeki baskıdır. Vurgulu hece çıkarılırken üzerine hususi bir şekilde basılır. Bu baskı, onu diğer hecelerden daha kuvvetli bir söylenişe sahip kılar (Ergin, 1993, 98-99).

Sarız Avşar ağzında vurguyu, kelime ve cümle vurgusu başlıkları altında inceleyeceğiz.

2.2.17.1. Kelime Vurgusu²⁸

STT’de ve Anadolu ağızlarında vurgu genellikle son sestedir: esgi’den “eskiden” (9/2), ğum’lu “kumlu” (10/18), gét’mem “gitmem” (11/351), ye’ter (23/65), evereme’dik (25/5), ö’tu (26/2), ar’tılı “artık” (27/65), yalı’nız “yalnız” (28/326), ğar’daş “kardeş” (30/11), ğır’dık “kırdık” (19/5).

Sarız Avşar ağzındaki bazı alıntı kelimelerde vurgu ilk sestedir: ’vallahi (19/24) (< Ar. vallāhi), ’faḥı “Fakih” (32/27) (< Ar. fākīh), ’perişan (16/24) (< Far. perīşān).

Yer isimlerinde vurgu ilk hecededir: ’ġayseri “Kayseri” (17/56), ’dünyāda “dünyada” (28/12), ’almanya ’hollanda (28/62), ’anġaraya “Ankara’ya” (7/2).

Ünlemlerde ve bazı zarflarda vurgu ilk hecededir: ’saḥın “sakın” (11/96), ’hayvaḥ “eyvah” (10/139), ’gene (13/119), ’zaba “sabah” (5/60), ’aḥşam “akşam” (17/71).

Özellikle belgisiz sıfatlarda ve zamirlerde vurgu ilk hecededir: ’heralda “herhâlde” (20/18), ’her şey (22/6), ’herkese (14/9), ’her mekdubda “her mektupta” (28/125), ’hepṭi “hepsi” (8/65), ’herkeşin “herkesin” (28/78).

Pekiştirme sıfatlarında vurgu ilk hece üzerindedir: ’abbā “bembeyaz” (1/345).

²⁸ Kelime vurgusu kuralları için bkz. Tekin, 2005, 321.

Soru kelimelerinde vurgu yine ilk hecededir: 'nasıl seşdiñ inekleri "Nasıl seçtin inekleri?" (1/450), emmiyiñ uşaklarıyınan 'nasıl arañ "Emminin uşaklarıyla aran nasıl?" (18/32), 'nasıl barınabilirik "Nasıl barınabiliriz?" (24/8), el tâne delikten 'nası sīdīñ "El kadar delikten nasıl sığdın?" (28/86), 'na ğadara ıssız yanoluğ yurdu "Ne kadar ıssız Yanoluk yurdu?" (28/182), ben tatarsız 'ne dutarım "Ben Tatar'sız ne yaparım" (32/40), 'neriye gédđfse "Nereye gittiyse" (1/304), 'ne yedi (1/359), 'neriye gėdiyõñuz "Nereye gidiyorsunuz?" (3/38).

Sayı isimlerinde vurgu genellikle ilk hecededir: 'bi yanı torun buranıñ 'bi yanı ğocanallı ğabilesi "buradakilerin bir tarafı Torun, bir tarafı Kocanallı kabilesi." (8/35), 'üş dene "üç tane" (11/196), 'üş ğişi gelir 'beş ğişi gėderdik "üç kişi gelir, beş kişi giderdik." (1/3), 'om beşi de şeıd oldu neyleyim "on beşi de şehit oldu neyleyim" (3/213).

2.2.17.2. Cümle Vurgusu

Sarız Avşar ağzında cümle vurgusu, hemen hemen STT'de olduğu gibidir. Sadece soru cümlelerinin vurgusunda farklılık vardır.

yeñi ğarlar ğaħmış dālarıñ ğözel zamanı biliyõ" "karlar yeni kalkmış, dağların güzel zamanı, biliyor musun?" (1/171), ğayanıñ dibine oturdum ısıcağ da furdu biliyõ" "kayanın dibine oturdum, sıcak da vurdu, anlıyor musun" (1/172), amālīyet d oldum zoruma gėdiyõr biliyõ" "amaliyat da oldum, bu da zoruma gidiyor anlıyor musun" (1/172).

3. MORFOLOJİK İNCELEME

3.1. Yapım Ekleri

İsim, isim soylu, fiil, fiil soylu kelimelere eklenerek yeni kelimeler türeten eklerdir. Türkçedeki yapım eklerini şöyle sınıflandırmak mümkündür: İsimden isim yapma ekleri, fiilden isim yapma ekleri, isimden fiil yapma ekleri, fiilden fiil yapma ekleri.

3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsim kök ve gövdelerine eklenerek yeniden isim türeten eklerdir. Sarız Avşar ağzında tespit edilen bu sınıftaki ekler ve örnekleri şunlardır:

3.1.1.1. +aḵ

cıscı**ılaḵ** “çırılçıplak” (18/58), to**zaḵ** “tozak” (5/27), ç**olaḵ** “çolak” (8/24), ḵo**çaḵ** “koçak” (3/204).

3.1.1.2. +An

ö**lan** “oğlan” (11/224), tiken “diken” (28/294).

3.1.1.3. +Al

top**al** (2/60), özel (1/3), göz**el** “güzel” (2/4).

3.1.1.4. +cA

ā**ca** “akça” (11/79), caḵ**ca** “cakça, karga” (25/35), yaḵı**şıḵlıca** “yakışıklıca” (22/59), éy**ice** “iyice” (2/32), ö**nce** “önce” (3/172), göz**elce** “güzelce” (6/42).

3.1.1.5. +cAk

ıcīcaḵ “azıcık” (10/55), bācaḵ “bağ” (10/149), ısıcaḵdır “sıcaktır” (28/156).

3.1.1.6. +cAÀz (<cAğız)

şuncaàz “şuncağız” (4/13), adamcaàz “adamcağız” (20/74).

3.1.1.7. +cI / +cU

şahacı “şakacı” (1/87), yaylacı “Yaylacı” (1/275), aşganacı “aşganacı” (2/7), ğınacı “kınacı” (2/9), şefāccı “şefaatchi” (11/135), yabancı (13/118), demirci (19/32), demirçi “demirci” (11/4), milliedci “milliyetçi” (23/10), bekci “bekçi” (25/36), deveci (1/410), çerçi (2/79), gelinçi “gelinci” (6/42), üçüncü (6/41).

3.1.1.8. +CIk / +CUk

ıcık “azıcık” (6/33), ölancık “oğlancık” (10/50), mıncıklarını “mıncıklarını” (13/17), birtecik “birtane” (5/23), gececik (9/93), gücücük “küçücük” (5/33), pürçük “pürçek” (32/32).

3.1.1.9. +dAş

arḥadaş “arkadaş” (1/24), ğardaşım “kardeşim” (3/63), vatandaş (3/204), ğardeşim “kardeşim” (3/38).

3.1.1.10. +düz

gúndüz “gündüz” (18/47).

3.1.1.11. +ğa

başğ**ğ**a “başka” (11/192).

3.1.1.12. +gan

başğ**ğ**anı “başkanı” (11/117).

3.1.1.13. +gil

Akrabalık, aile ve topluluk isimleri yapar. Akrabalık isimlerinde genellikle iyelik ekinden sonra gelir. Bu ek, ünlü ve ünsüz uyumlarına uymayıp tek şekilli olarak kullanılır (Ergin, 1993, 169).

babasığ**ğ**il (6/131), dedeğ**ğ**il (13/101).

3.1.1.14. +ıl

ğ**ğ**ızılçevik “Kızılçevik” (1/118), pırıl pırıl (11/184), yeş**ş**il (19/23), çir**ir**il “Çiril” (28/183).

3.1.1.15. lAk (<lAk+I)

abl**la**ğ “aplak” (5/25), şapl**la**ğ (5/28), söme**le**ğde “sömelekte, beşikte” (32/64).

3.1.1.16. +leyin

sabáh**le**yin “sabahleyin” (17/70).

3.1.1.17. +lı

haydar**lı** “Haydarlı” (17/84), yaralı (17/140), dat**lı** “tatlı” (18/4), sağ**al**lı “sakallı” (19/22), sevdalı (20/82), sürmeli (20/100), belli (22/5), göde**li**ye “gövdeliye” (22/51),

şahmetli “Şahmetli” (24/1), göbekli (25/8), nişanlı “nişanlı” (1/333), ğannı “kanlı” (2/91), izinli “izinli” (3/170), delānni “delikanlı” (10/134), benni “benli” (11/231).

3.1.1.18. +İlk

rahmatlık “rahmetlik” (25/22), aılık “açlık” (26/7), aracılık “aracılık” (26/20), yaşlılık “yaşlılık” (28/271), dışlık “dışlık” (28/324), güzellik (29/41), seferiberlikden (32/1), bālik “beylik” (33/25), sāblik “sahiplik” (33/30), gençlik “gençlik” (1/116), yīdlik “yiğitlik” (16/16), damızlıktan “Damızlık’tan” (27/1), ğıtlık “kıtlık” (1/486).

3.1.1.19. +(I)ncI / +(U)ncU

yedinci (1/162), ikinciye (3/145), birinci (18/37), üçüncü (1/306).

3.1.1.20. +sIz

hırsızlı “hırsızlığı” (1/475), evlatsız (4/37), muratsız “muratsız” (7/34), anasız babasız (9/43), rātsiz “rahatsız” (11/105), dinsiz (3/200), çiçeksiz (18/63), şerefsiziñ (22/60), ğadersiz “kadersiz” (27/15), issizim “sahipsiz” (28/25), susuzluğdan “susuzluktan” (28/98), soysuz (1/106), uyhusuz “uykusuz” (1/138), ösüz “öksüz” (32/63), güssümsüz “Gülsüm’süz” (11/211).

3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine gelerek isim türeten eklerdir.

3.1.2.1. -Ak

ğıvrak “kıvrak” (32/52), uçak “uçak” (21/8), yatak “yatak” (19/35).

3.1.2.2. -An

ğalan “kalan” (8/55), düzen (25/34), duranıñ “Duran’ın” (17/80), geçen (18/29).

3.1.2.3. -AnAk

deyneke “değnek” (1/22), gelenek (26/24).

3.1.2.4. -(A)r

yeter (28/262).

3.1.2.5. -ç

seviç “Sevinç” (1/120).

3.1.2.6. -ev

góreve “göreve” (13/149).

3.1.2.7. -gAn

unudğannıñ “unutkanlık” (3/146), ergenim “ergenim, delikanlım” (10/146).

3.1.2.8. -gI / -gU

sayğılı “saygılı” (9/60), géygi “giysi” (18/58), vergi (27/3), élgilensiñ “ilgilensin” (1/37), bitgi “bitki” (18/59), burğuyunan “burguyla” (33/12).

3.1.2.9. -gIn / -gUn

yangınınan “yangınla” (15/5), azgın “azgın” (27/30), enginininde (14/14), yorgun “yorgun” (7/39), bozgun “bozgun” (30/36), küsgün “küskün” (11/28), döngün yüz “asık yüz” (11/362), sürgün (26/3).

3.1.2.10. -I / -U

yazı (11/57), sayısız (20/103), dibdiri “dipdiri” (1/91), görhularından “korkularından” (6/128), dolu (7/25), kohuladı “kokuladı” (1/340), ölüsü (9/103), örtülünüñ “Örtülü’nün” (29/15).

3.1.2.11. -IcI / -UcU

gıncı “kırıcı” (3/21), alıcı (20/70), binici (7/124), vurucu (3/21), gurucusu “kurucusu” (20/5).

3.1.2.12. -(I)k / -(U)k

gırıkı “kırık” (3/81), açıkı “açık” (6/114), delik (22/9), ilikli (27/12), döşşa “döşeği” (< döşe-k+i) (6/22), dilek (3/74), çemrek (2/8), uyuklamış “uyuklamış” (6/89), burukı “buruk” (11/122), bozukı “bozuk” (18/34), güccük “küçük” (20/5), böyük “büyük” (20/5), bükük (23/21), hüyük “tepe” (< hü-y-ü-k) (25/35).

3.1.2.13. -(I)m / -(U)m

anlamına (17/82), seçim (28/24), durumda (8/101), bölüm bölüm (1/35), ölümüne (17/49), sohum “sokum” (1/342), dürüm (19/8).

3.1.2.14. -In / -Un

yin “yığın” (34/6), gelinnik “gelinlik” (34/31), ekin (1/182), tütünü (28/353).

3.1.2.15. -(I)ntI / -(U)ntU

yaşantımız (25/39), oğuntusun “okuntusunu” (2/43), döküntüsün “döküntüsünü” (3/52).

3.1.2.16. -(I)ş

yannış “yanlış” (16/5), aldırış (1/420).

3.1.2.17. -mA

ğavurma “kavurma” (2/3), ğavuşmama “kavuşmama” (3/185), çatma (5/22), ğalma “kalma” (8/12), durahlama “duraklama” (8/70), gelme (8/102), dōme “döğme” (19/51), gelme (22/15), zehirlenme (1/358).

3.1.2.18. -mek

ekmek (28/226), yemek (1/223).

3.1.2.19. -men

ōredmen “öğretmen” (13/28), deyirmende “değirmende” (1/13).

3.1.2.20. -miş

yemiş (18/61), geçmiş “geçmiş” (20/7).

3.1.2.21. -mUr

yāmīr “yağmur” (27/13), kömür (5/10).

3.1.2.22. -(I)t

yōrdu “yoğurdu” (6/4), geçid “geçit” (8/114).

3.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsimlere eklenerek fiil türetmeye yarayan eklerdir. Sarız Avşar ağzında görülen başlıca isimden fiil yapan ekler ve örnekleri şunlardır:

3.1.3.1. +A-

oynatmañ “oynatmayın” (1/310), beñzemesiñ (2/82), dilemissim “dilemişim” (3/74), boşandırmış (9/2).

3.1.3.2. +(A)l-

azaldı (20/7), çoaldı “çoğaldı” (3/152), düzeltemedim (28/289).

3.1.3.3. +er-

everdik (1/150).

3.1.3.3. +te-

isterseñiz (3/1).

3.1.3.4. +ik-

birikiñ “toplanın” (7/78).

3.1.3.5. +IA-

başlar (3/156), sulandıñ (29/12), yālamış “yağlamış” (1/339), uyuklamış “uyuklamış” (6/89), bālamış “bağlamış” (10/81), parlamış (11/254), ağıllaşdı “akıllandı” (16/54), hatırla (11/107), arlanıyòm “arlanıyorum” (7/49), sōledikce “söyledikçe” (23/66), besledim (32/47), ilerledikçe (3/146), yüklerdik (34/2), düzler “düzeltir” (2/51), özlemi “Özlem’i” (13/98), gözler “göz ile denetler” (10/45), annaşıyör “anlaşıyor” (33/1).

3.1.3.6. +IAn-

otlanır (7/71), bālanır “bağlanır” (8/31), toplanıyör “toplanıyor” (8/107), hasdalanmış “hastalanmış” (9/31), nışanlandı “nişanlandı” (11/301), sāblanince “sahiplenince” (16/49), duyğulandım “duygulandım” (17/124), dumanlandı (20/48), ıslanıyör “ıslanıyor” (28/186), sulandıñ (29/12), élgilensiñ “ilgilensin” (1/37), evlenecān “evleneceksin” (1/195), zehirlenmiş (1/346), sesleniñ (3/112), yúkleniyör “yükleniyor” (6/101), besleniyördük “besleniyorduk” (25/2), süslenseydim (28/273).

3.1.3.7. +IAş-

ālaşıyör “ağlaşıyor” (12/17), ağıllaşdı “akıllandı” (16/54), çālaşır “çağlaşıyor” (17/147), koğlaşıyör “koklaşıyor” (28/270), sözleşiyöllar “sözleşiyorlar” (3/22), yerleşiyör “yerleşiyor” (3/63), birleşecek (11/129), meleşmesi (17/128), çeñeleşmişler “ağız kavgası yapmışlar” (26/17).

3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiilden fiil yapan ekler Türkçede umumiyetle fiilin çatısı adını verdiğimiz şekilleri meydana getirmek için kullanılır ve fiilin manasını çatı kategorisi (voix) içinde değiştirirler. Ancak bu çatı şekilleri kullanışta farklı anlamlara aktararak bir yandan da kelime hazinesini geliştirmektedirler (Banguoğlu, 1988, 112). Fiil kök ve gövdelerine eklenerek fiil türeten eklerdir. Yöre ağzındaki örnekleri şunlardır:

3.1.4.1. -ala-

gövaladılar “kovaladılar” (22/18), ovalamış (23/42).

3.1.4.2. -mA-

salamadım (1/69), guymağ “koymayız” (1/201), bulamadıh “bulamadık” (2/72), dutamaz “tutamaz” (3/14), olamadıh “olamadık” (3/125), olmamış (4/31), oturmadım (5/97), yohlamamış “yoklamamış” (5/125), gétmeñ “gitmeyin” (6/21), getirmeden (6/80), âlemessen “eylemezsen” (7/102), vermedi (8/69), göremedim “göremedim” (10/29).

3.1.5. Çatı Ekleri

3.1.5.1. -ar-

Oldurgan çatılı fiiller yapar: çıhardmışlar “çıkartmışlar” (10/13).

3.1.5.2. -Dİr-

Oldurgan ve ettirgen çatılı fiiller yapar: gızdırmazdı “kızdırmazdı” (28/107), annardırğan “anlatırken” (29/1), gıvraddırıyör “kıvırttırıyor” (33/12), çıhardırdık “çıkardırdık” (34/4), savışdırdım “savuşturdum” (34/12), yıhadırım “yıkattırım” (1/225), galdırsıñ “kaldırsın” (8/58), éndirdiler “indirdiler” (1/48), yelleşdiriyör “yerleştiriyor” (8/78), çıddırıllar “çağırttırırlar” (10/118), çimdirmedim “banyo yaptırmadım” (11/81), bildiriyör “bildiriyor” (11/293).

3.1.5.3. -der-

Fiillerde oldurganlık yapar: gönderiyör “gönderiyor” (3/13), dönderdiler (7/2).

3.1.5.4. -(I)l- / -(U)l-

Edilgen çatılı fiiller yapar: yayılır (1/20), dahilıldı “takıldı” (1/121), dikildi (2/86), yapılır (3/158), kesilir (6/39), sıhıldı “sıkıldı” (10/54), eksilmez (11/106), devriliyör “devriliyor” (12/13), vuruldu (18/40), unutuldu “unutuldu” (28/64), bozulucu “bozulacak” (32/70), dökülen (1/285), büküldü (1/428), üzülme (18/62).

3.1.5.5. -(I)n- / -(U)n-

Edilgen ve dönüşlü çatılı fiiller yapar: toplanmışlar (23/1), sulandıñ (29/12), hastalandıydı “hastalandıydı” (1/24), géyiniyör guşanıyör “giyiniyor kuşanıyor” (2/66), gelin alınır gelinir (6/44), sevindim (20/56), óvündüñ “öğündün” (5/26), göründü “göründü” (20/54), bilinir (29/25), çalınan (1/442), bulunmuyör “bulunmuyor” (9/102).

3.1.5.6. -(I)r- / -(U)r-

Oldurgan ve ettirgen çatılı fiiller yapar: gaçırdı “kaçırdı” (3/128), yatırıyollar “yatırırlar” (6/102), şaşırdım (28/255), bişiriyör “pişiriyor” (1/146), düşürdü (3/50), doyuran (20/103), ayıran (20/104), göyurdu “koyurdu, serbest bıraktı” (19/9).

3.1.5.7. -(I)ş- / -(U)ş-

İşteşlik eki olarak da bilinir. Fiilin karşılıklı ve ortaklaşa yapıldığını bildirir: koñlaşiyör “koklaşıyor” (28/270), ālaşiyör “ağlaşıyor” (12/17), bekleşiyör “bekleşiyor” (28/284), yerleşiyollar “yerleşiyorlar” (17/40), meleşir (17/146), bölüşücük “bölüşeceğiz” (8/59), annaşıyör “anlaşıyor” (33/1), ğarışır “karışır” (6/46).

3.1.5.8. -(I)t- / -(U)t-

Oldurgan ve ettirgen çatılı fiiller yapar: düzeltemedim (28/289), annatırdıñ “anlatırdın” (28/356), çıhardırdık “çıkartırdık” (34/4), ğaynadırdık “kaynatırdık” (34/18).

3.1.6. Kuvvetlendirme Ekleri

3.1.6.1. +m

ma/me edatının bugün Anadolu ağızlarındaki kalıntısı daha çok -m şeklinde ekleşmiş olarak görülmektedir. ma/me’yi koruyan örneklerle de rastlanır. Daha çok zarf ve edat olarak kullanılan kelimeleri getirmekte ve yine kuvvetlendirme yapmaktadır (Atay, 2002, 826-828).

Metinlerde geçmemesine rağmen yöre ağızında bulunan bir kelime, pekiştirme ekine örnek olarak gösterilebilir: mārīsem “meğerse”.

4. İsim Çekimi

İsimler, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki soyut ve somut bütün kavramları tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir. (Korkmaz, 2003, 195).

4.1. Hâl Ekleri

4.1.1. İlgî Hâli Eki

Anadolu ağızlarında en fazla değişikliğe uğramış eklerden biridir. İsim tamlamalarında iki isim arasında ilgi kuran bir ektir.

4.1.1.1. +nİñ / +nUñ

medineniñ sōledîni sōliyem “Medine’nin söylediğini söyleyim” (1/52), puñarbaşıniñ kōylü “Pınarbaşı’nın köylüğü” (3/3), habbanıñ ağıdını “Habibe’nin ağıdını” (5/103), abdıramanıñ avradı “Abdurrahman’ın avradı” (6/65), dayısıniñ oluyunan “dayısının oğluyla” (7/28), sūriyeniñ ordan gelme “Suriye’nin oradan gelme” (8/102), hocanıñ adı “hocanın adı” (9/84), olunuñ “oğlunun” (13/116), göyöñüñ “koyunun” (17/127), güllünüñ “Güllü’nün” (25/7), kōyünüñ “köyünün” (33/1).

4.1.1.2. +ñ

allāñ adamı “Allah’ın adamı” (1/415), çocūñ beynini “çocuğun beynini” (1/71). İlgi hâli eksiz de kurulabilir. Bu durum eksiz genitif şekil olarak da isimlendirilir (Ergin, 1993, 218). emmim uşaa “emmimin uşağı”.

4.1.2. Yükleme Hâli Eki

Belirtme hâli eki olarak da bilinen bu ek, isimleri isimlere bağlar.

4.1.2.1. +(y)I

bimbuayı “Binboğa’yı” (28/180), beş altı yüz biñ lirayı “beş altı yüz bin lirayı” (1/274), biñ atlıyı (3/29), soykayı “soykayı” (11/153), ğınayı yağıdırmadılar “kınayı yaktırmadılar” (19/35), ğapıyı “kapıyı” (22/56), cāmiyi “camiyi” (33/9), ğocanallıyı “Kocanallı’yı” (17/36).

4.1.2.2. +(n)I / +(n)U

Bu ek, iyelik ekinden sonra kullanılır: odasını (10/39), ğardaşını “kardeşini” (10/136), ilîni “iliğini” (11/78), işlîni “içliğini” (11/160), musulunu (13/142), yurdunu (17/10), gülünü (20/89), sözünü (28/241).

4.1.2.3. +ī / +ū

tavī “tavuğu” (28/89), azzī “azığı” (6/27), sandī “sandığı” (7/115), çocū “çocuğu” (10/4), hüyū “hüyüğü” (22/8).

4.1.3. Yönelme Hâli Eki

Cümledeki hareketin yönünü bildiren bir ektir.

4.1.3.1. +(y)A

ekōlana “Ekeoğlana” (11/143), olannara “olanlara” (28/44), aklımıza “aklımıza” (7/27), devlete (33/28), hapisānaya “hapisaneye” (22/71), oruya “oraya” (26/19), dışarıya (27/67), anneye (7/113), buruye “buraya” (8/18), kimseye (9/111), kölgie “gölgeye” (10/63), yaylıye “yaylaya” (10/89).

4.1.3.2. +(n)A

ğayınna “kaynına” (11/146), anasına babasına (13/59), hasdānasına “hastanesine” (15/7), alıcıñ dibine (4/24), öñüne (6/34), içine (8/25), bālîne “beyliğine” (8/83).

4.1.4. Bulunma Hâli Eki

Bulunma hâli +DA eki, cümledeki hareketin olduğu, gerçekleştiği yeri gösteren ektir. Sıklıkla yer ve zaman bildirme işlevi görür: dālarda “dağlarda” (8/100), orda “orada” (9/28), yollarda (10/32), keşivde “keşifte” (1/260), hasdānede “hastanede” (1/362), belinde (2/73), tārīhde “tarihte” (3/24), kóyünde “köyünde” (3/101), başta (6/12), ğılıfta “kılıfta” (1/284), dānda “dağında” (31/14), dünyáda (1/53), salonda (1/146), maraşda “Maraş’ta” (3/10), anğarada “Ankara’da” (4/9), künde künde “günde günde” (7/22), öldünde “öldüğünde” (11/193), devrinde (16/31).

4.1.5. Çıkma Hâli Eki

Çıkma hâli +dAn eki, cümledeki hareketin başlama ya da çıkma yönünü gösteren bir hâl ekidir. Hareketin kendisinden çıktığı, ayrıldığı isim, cümlede ayrılma hâlinde bulunur. Kullanıldığı fiilin anlamına uygun olarak çok çeşitli fonksiyonları ifade eder (Buran, 1996, 202).

Bağlı bulunulan yeri gösterir: doğuzdolambaşdan “Dokuzdolambaç’tan” (33/37), gōsundan “Göksun’dan” (8/51), ordan “oradan” (34/10), çavdardan “Çavdar’dan”

(1/2), adan**dan** “Adana’dan” (16/32), nādir**şahdan** “Nadirşah’tan” (17/31), yalak**dan** “Yalak’tan” (17/51), kóy**ünden** “köyünden” (3/2), postā**nedan** “postaneden” (3/144), öt **üzden** “öte yüzden” (6/61), hap**isten** (10/169).

Eşyanın yapıldığı maddeyi belirtir: ā**çdan** “ağaçtan” (34/4).

Sebepl işlevi görür: gor**husundan** “korkusundan” (16/40), dip**iden** “tipiden” (2/70), derd**inden** (2/88), gal**pten** “kalpten” (23/6), hırsızlık mırsızlık yüz**ünden** “hırsızlık mırsızlık yüzünden” (8/100).

Zaman işlevi görür: ev**elden** “evvelden” (3/152), öldük**den** (5/3), esg**iden** “eskiden” (8/6), er**den** “erkenden” (8/62), dü**nden** (2/76).

Bütünün bir kısmını belirtir: ucun**dan** “ucundan” (33/9).

4.1.6. Vasıta Hâli Eki

Vasıta hâli +lA ekinin yöre ağzında alamorfları ve örnekleri şunlardır:

4.1.6.1. +(y)la

anası**yla** (28/270), haram**la** (1/461), gur**şunla** “kurşunla” (1/483), duzza**hla** “tuzakla” (27/4), milan**ğazla** (28/147).

4.1.6.2. +(y)InAn / +(y)UnAn

İle edatının sonuna +n vasıta eki getirilerek ortaya çıkmaktadır: atlı**yman** “atlıyla” (3/29), aynı**yman** “aynayla” (4/5), ha**ğgyman** “Hakkı’yla” (10/24), uşakları**yman** “uşaklarıyla” (18/32), gardaşı**yman** “kardeşiyle” (20/6), şartı**yman** “şartıyla” (33/33), kimseyi**nen** “kimseyle” (8/21), bālariyi**nen** “beyleriyle” (8/112), desîseyi**nen** “desiseyle” (16/9), şeyi**nen** “şeyle” (34/17), ucuyun**an** “ucuyla” (1/54), adamın**an** “adamla” (1/121), südü**nen** yördun**an** “sütle yoğurtla” (25/1), zorun**an** “zorla”

(28/228), burğuy**unan** “burguyla” (33/12), tıraktör**ünen** “traktörle” (1/131), kir**inen** “kirle” (1/227).

4.1.6.3. +(I)nAn

sabā**nan** “sabahla” (1/126), ğamyon**nan** “kamyonla” (1/494), şafā**nan** “şafakla” (2/9), sancā**nan** “sancakla” (3/37), avşar**nan** “Avşarla” (8/121), on**nan** “onunla” (11/225), telāvā**nnan** “telefonla” (18/49), tūfā**nnan** fişşekli**nnen** “tüfeginle fişşekliğinle” (22/74), tereyā**nan** ğaymā**nan** “tereyağıyla kaymakla” (25/1), orā**nan** “orakla” (34/5), kóyü**nen** “köyüyle” (1/255), taḥsī**nen** “taksiyle” (1/339), ğānī**nen** “kanıyla” (6/4), ğuzu**nen** “kuzuyla” (6/41), osmaniye**nen** “Osmaniye’yle” (8/115), eşşā**nen** “eşşekle” (13/98), hārlisī**nen** “hayırlısıyla” (13/149).

4.1.7. Eşitlik Hâli Eki

Eşitlik hâli +CA, eklendiği isimle fiil veya cümlelerin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan birbirinden farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kurma durumundadır (Korkmaz, 2003, 324).

yalınız**ca** “yalnızca” (13/131), yaḥşışık**lıca** “yakışıklıca” (22/59), yıllar**ca** (28/121), ğır**ca** “Kırca” (31/1), aylar**ca** (1/439), ğūnner**ce** “günlerce” (3/158), sāde**ce** “sadece” (3/207), ğözel**ce** “güzelce” (6/42), éyice “iyice” (9/9), ğō**ce** “gökçe” (11/80), nē**ce** “nice” (20/57), sātler**ce** “saatlerce” (28/142), sabā**ça** “sabaha kadar” (6/115), il**çe** (11/117).

Sarız Avşar ağzında hâl eki yığılmasına +ACA ekini örnek olarak gösterebiliriz. Yönelme hâli eki +A ile eşitlik hâli eki +CA’nın birleşmesiyle oluşan bir ektir. Aşağıdaki şu iki örnekte hâl eki yığılması vardır: sabā**ça** onu anarım “sabaha kadar onu anarım” (6/115), ğapíyi açi**çce** anañı tanıdım “kapıyı açana kadar anneni tanıdım” (11/321).

4.2. İyelik Ekleri

Bir nesnenin kime ait olduğunu belirten eklerdir. Sarız Avşar ağzındaki iyelik ekleri, STT'den sadece ikinci teklik ve çokluk şahıslardaki ñ ünsüzünün korunmasıyla farklılık gösterir.

4.2.1. Teklik I. Şahıs İyelik Eki

Teklik I. şahıs iyelik eki +(I)m / +(U)m'dır: babam (20/10), gızımı “kızımı” (22/76), ömrüm (28/294), gózüm “gözüm” (30/17), görümüm “görümcem” (6/13), guzum “kuzum” (7/25), sesim (8/1).

4.2.2. Teklik II. Şahıs İyelik Eki

Teklik II. şahıs iyelik eki +(I)ñ / +(U)ñ'dır: anañı “anani” (11/321), gollarıñı “kollarını” (12/12), parañı “paranı” (16/56), barnağñı “parmağını” (17/124), hağğıñı “hakkını” (21/13), cēbūñdeki ternñi “cebindeki terliğini” (23/15), ismiñi “ismini” (25/24), geldñi “geldiğini” (28/96), āsñi “eksiğini” (29/17), soyuñu “soyunu” (1/455), solūñu “soluğunu” (11/198), yornūñu “yorgunluğunu” (23/13), sürūñü “sürünü” (28/102), sözüñü “sözünü” (1/299), yükūñü “yükünü” (11/33).

4.2.3. Teklik III. Şahıs İyelik Eki

Teklik III. şahıs iyelik eki olarak +(s)I / +(s)U kullanılır: yaşı (29/36), üsDüne “üstüne” (13/27), gızı “kızı” (13/63), şeyini (16/4), belāsını “belasını” (16/27), arhasına “arkasına” (17/15), oturmasında (17/80), ortasında (18/56), elbisesini (18/61), āylesiniñ “ailesinin” (20/18), sülālesinden “sülalesinden” (22/24), āhālisi “ahalisi” (22/39), sürmesini (23/27), gūzusu “kuzusu” (25/14), gōñşusu “komşusu” (1/209), sorgusu “sorgusu” (19/2), köprüsü (20/83), sürüsü (1/127), ölüsü (7/25).

4.2.4. Çokluk I. Şahıs İyelik Eki

Çokluk I. şahıs iyelik olarak +(I)mIz / +(U)mUz ekleri kullanılır: ambarımız (34/28), babamız (1/176), milledimiz “milletimiz” (3/216), âyilemiz (11/127), göyönümüz “koyunumuz” (6/7), türkümüz (1/517).

4.2.5. Çokluk II. Şahıs İyelik Eki

+(I)ñIz / +(u)ñuz ekleri çokluk II. şahıs iyelik ekleridir: köleñiz “köleniz” (10/82), anañız “anneniz” (11/360), yurduñuz “yurdunuz” (3/30), öluñuz “oğlunuz” (2/22).

4.2.6. Çokluk III. Şahıs İyelik Eki

Sarız Avşar ağzındaki çokluk III. şahıs iyelik eki +lArI’dır: vezirleriñ cāriyeleri “vezirlerin cariyeleri” (8/118), bunnariñ yañınları “bunların yakınları” (17/85).

4.3. Çokluk Eki

4.3.1. +lAr

dālar “dağlar” (7/112), göcanallılar “Kocanallılar” (8/3), aātılar “ağıtlar” (9/2), gönşular “komşular” (9/119), bayhuşlar “baykuşlar” (10/51), candarmalar “jandarmalar” (13/20), esgiler “eskiler” (13/59), hadiseler (15/1), ceridler “Ceritler” (16/33), geşler “gençler” (16/54), çerkezler (17/20), güreşçiler (19/27), del üccükler “Delikçükler” (20/4).

4.3.2. +nAr

yılanar “yılanlar” (28/3), ğaribannarı “garibanları” (28/174), hezannarıñ “hezanların” (33/10), merduvannarı “merdivenleri” (1/170), dünnar “dügünler” (3/152), géyenner “giyenler” (10/10), ğadınar “kadınlar” (8/32).

Çokluk ekinin abartma işlevini de üstlendiği görülür: sıtmalar (10/53), gurbanlar oluyum “kurbanlar olayım” (7/28), görler “korlar” (11/7), dillerim (20/58), ezannar “ezanlar” (27/65), biñner yaşa “binler yaşa” (3/58), tārīhleri “tarihleri” (20/3).

4.4. Aitlik Eki

Aitlik eki +ki; bağlılık, içinde bulunma ve aitlik anlamları taşıyan ektir: siziñki (13/100), puñarbaşındaki “Pınarbaşındaki” (17/39), öteki (17/102), beniñki “benimki” (18/50), cēbūñdeki “cebindeki” (23/15), ğuşcudaki “Kuşçudaki” (26/21), esgerdeki “askerdeki” (27/80), uçağdaki “uçaktaki” (28/162), yürekdeki “yürekteki” (28/240), cāmideki “camideki” (33/10), şindiki “şimdiki” (3/100), ilerdeki “ilerideki” (3/149), esgiiki (9/22).

4.5. Soru Eki

Soruk eki -mI / -mU, ismin soru şeklini oluşturan bir hâl ekidir. Yazı dilinde kullanıldığı gibi kullanılır: tāmam mı “Tamam mı?” (23/6), seçim mi yaklaşdı “Seçim mi yaklaştı?” (28/24), üç tene mi dörd tene mi “Üç tane mi, dört tane mi?” (31/4), yoh mu “Yok mu?” (1/381), oluñ mu yoh “Oğlun mu yok?” (5/76), şofor mü māvīn mi “Şoför mü, muavin mi?” (18/26).

5. Fiil Çekimi

Cümle içinde hareketi karşılayan kelimelerdir. Yazı dilinde olduğu gibi yöre ağzında da isim ve isim soylu kelimelerle birlikte en çok kullanılan kelimelerdendir.

5.1. Bildirme Kipleri

Olumlu ve olumsuz bütün fiilleri kapsayan, fiilin zamanını haber veren şekillerdir. Bildirme kipleri beş farklı kategoridedir.

5.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman, hareketin içinde bulunduğumuz zamandan önceki bir zaman diliminde tamamlandığını bildirir. Fiil, kişinin tanıklığı eşliğinde gerçekleşmiştir.

Yöre ağzında görülen geçmiş zaman çekimi şu şekildedir:

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-dIm, -dUm	-dIk, -dUk, -dİh, -dUh
II	-dİñ, -dUñ	-dİñIz, -dUñUz
III	-dI, -dU	-dIIAr, -dUIAr

Teklik I. Şahıs: bunu ben söyle**dim** “bunu ben söyledim” (1/1), sırdan da çı**hdı** ben oruya var**dım** “Sığır çobanlığından da çıktı. Ben oraya vardım.” (1/84), ben m öldür**düm** gardaşını “Ben mi öldürdüm kardeşini?” (27/77).

bu dünyāda gūn gör**medim** “Bu dünyada gün görmedim.” (27/55), gızı kaçır dediy**di**. kaçır**madım** ahrabāmız**ı** **ı**di “Kızı kaçır dediydi, akrabamızdı kaçırmadım.” (1/197), bir senedir çimdir**medim** “Bir senedir banyo yaptırmadım.” (11/81).

Teklik II. Şahıs: el tāne delikden nası s**ıdın** “El kadar deliğe nasıl sığdın?” (28/86), nasıl seş**diñ** ğnekleri “Nasıl seçtin inekleri?” (1/450), zara düş**düñ** geçmiyör mu gūnneriñ “Zara düştün, günlerin geçmiyor mu?” (29/45).

seş**mediñ** haramı halalı ha**ı** “Haramı, helali, hakkı ayırmadın.” (28/286), bende guyma**duñ** a**ı**lı “Bende akıl koymadın.” (10/147), humar u**çun** tarlalar mı satma**duñ** “Kumar uğruna tarlalar mı satmadın?” (28/308).

Teklik III. Şahıs: ev mev yabdırdı “Ev mev yaptırdı.” (1/325), ğurban baĥ_ala ben unuddum gédđi “Kurban olduĥum bak hele, ben unuttum gitti.” (2/32), hall_ām her addīn düşürdü “Halil Aĥa’m her attıĥını düşürdü.” (3/50).

ĥızım baĥmadı yüzüme “Kızım yüzüme bakmadı.” (11/11), anam ğlu ölmedi mi “Anam oĥlu ölmedi mi?” (13/34), doĥuz_olanıñ birisi yerini dutmadı “Dokuz oĥlanın biri yerini tutmadı.” (25/28).

Çokluk I. Şahıs: ordan ıcıĥ_ot yolardıĥ “Oradan biraz ot yolarđık.” (6/10), şindi yayladan éndik “Şimdi yayladan indik.” (13/147), buyda ĥurudurduĥ_unluĥ dutardıĥ “Buĥday kuruturduk, un için ayırırdık.” (1/12).

bu ĥüz yayla yaylamadıĥ “Bu ĥüz yaylaya çıkmadıĥ.” (29/18), bir havta haccıye ĥörükmedik “Bir hafta Hatice’ye ĥörünmedik.” (1/414), seniñ gimi olamadıĥ “Senin gibi olamadık.” (3/125).

Çokluk II. Şahıs: beni yaĥdıñız desāñe dedim “Desene beni yaktınız dedim.” (1/212), şindi siz gédđiñiz ya mutlaĥa bir gelen_olur “Şimdi siz gittiniz ya, mutlaka bir gelen olur.” (1/510), mezerini ĥördüñüz mü “Mezarını ĥördünüz mü?” (2/41).

niye habar salmadıñız “Niye haber ĥöndermediniz?” (9/87).

Çokluk III. Şahıs: zatan_onu şe yabdılar_asdılar “Zaten onu şey yaptılar, astılar.” (3/215), bayĥ_anĥaraya ĥötürdüler geri geldiler “Biraz önce Ankara’ya ĥötürdüler, geri geldiler.” (7/2), sarıza gelin verdiler ĥadasıñ aldım “ĥadasını aldıĥım, Sarız’a gelin verdiler.” (14/2).

ĥınayı yaĥdırmadılar “ĥınayı yaktırmadılar.” (19/35), altınlarımı salıñ dedîsem de baba salmadılar “Altınlarımı ĥönderin dediysem de baba ĥöndermediler.” (1/203), şindiye ĥadar dıřlıĥ vermediler “Şimdiye kadar rahat huzur vermediler.” (22/2).

5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman, fiilin içinde bulunulan zamandan daha önce gerçekleştiğini bildirir. Fiil, kişinin tanıklığı nezaretinde gerçekleşmemiştir. Fiilin bildirdiği eylemin gerçekleştiğinin farkına varamama durumunun belirtildiği zamandır. Birinden duyularak anlatılmaktadır.

Yöre ağızında öğrenilen geçmiş zaman eki -mİş olarak kullanılır. Bununla birlikte Orta Anadolu ağızlarında da mevcut olan -Ik ekinin öğrenilen geçmiş zaman eki olarak kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-mİssIm, -mUssUm	-mİssİk, -mUssuk, -mİssİh, -mUssUh
II	-mİssİñ, -mUssUñ	-mİssİñiz, -mUssUñuz
III	-mİş, -mUş -Ik, -Uk	-mİşlAr, -mUşlAr

Teklik I. Şahıs: ne beşşîñ belemissim ne toprağñ elemissim “Ne beşiğini belemişim ne toprağını elemişim.” (33/39), gücücük ğalmissim “Küçücük kalmışım.” (5/33), ben yadmış da uyumussum “Ben yatmış da uyumuşum.” (32/81).

Teklik II. Şahıs: saol ğolum o südü gene ki bāzına ahıtmissiñ dedi “Sağ ol oğlum, bereket versin ki o sütü içirmişin dedi.” (1/361), ğız gelin olmusuñ burnuñ havalı “Kız, gelin olmuşun, burnun havada.” (10/73), hazîne bulmusuñ “Hazine bulmuşun.” (22/13).

Teklik III. Şahıs: bālamış yolları ğar benim uçun “Kar, benim için yolları bağlamış.” (10/81), tekin de babasız gelmiş “Tekin de babasız gelmiş.” (11/191), ğızın adını da yādigâr furmuş “Kızın adını da Yedigâr koymuş.” (13/59).

bir ğün gelib yoĥlamamış “Bir ğün gelip yoklamamış.” (1/105), kimse aşşā endirmemiş “Kimse aşağı indirmemiş.” (13/74), mezer mezer ğalmamış “Mezar felan kalmamış.” (17/90).

-İk: sōleyik “söylemiş” (16/21), edik “etmiş” (20/90), sevinik “sevinmiş” (5/84), yahık “yakmış” (5/2), oluk “olmuş” (7/93).

Çokluk I. Şahıs: yılmaz soyisini almissık yānim “Yılmaz soyisini almışız yeĝenim.” (20/9).

Çokluk II. Şahıs: gelmissiñiz “gelmişsiniz” (Md.), almissiñiz “almışsınız” (Md.), bulmusuñuz “bulmuşsunuz” (Md.).

Çokluk III. Şahıs: teneşire çıĥarmışlar “Teneşire çıkarmışlar” (1/66), ardından palta furmuşlar “Ardından balta vurmuşlar.” (6/96), sōlemişler dāamiş nazar “Söylemişler, nazar değmiş.” (10/37).

ürün alamamışlar “Ürün alamamışlar.” (16/50), birbirine ğōñü düşmüş vermemişler “Birbirine ğönlü düşmüş, vermemişler.” (10/48), toĥTura ulaşıdıramamışlar “Doktora ulaştıramamışlar.” (11/3).

5.1.3. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman, filin bulunulan zaman içinde gerçekleşmeye başladığını ve devam etmekte olduğunu bildirir.

Sarız Avşar ağzındaki şimdiki zaman fiil çekimi şu şekildedir:

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-yòm	-yòk, -yòh
II	-yòñ	-yòrsuñuz
III	-yòr	-yòllar

Teklik I. Şahıs: kúnde kúnde ben **ālİYòm** “Ben her gün ağlıyorum.” (7/22), işDe **diyòm** ya biñ sekiz yüz yirmi beşde yirmi sekizde yerleşmişler buruye “İşte diyorum ya bin sekiz yüz yirmi beşte, yirmi sekizde buraya yerleşmişler.” (8/18), **ölüyòm** sevdīm bir suy da getir “Ölüyorum sevdiğim, bir su getir.” (10/64).

ğardaşım sen şu bandımı ver ben band sat**miyòm** dedim “Kardeşim, sen şu bantımı ver, ben bant satmıyorum dedim.” (1/321), dışarıyı gezdīni isdem**iyòm** derdi “Dışarıya çıkmasını istemiyorum derdi.” (25/33).

Teklik II. Şahıs: dúunnerde ne yavlarıllar geşler biliy**òñ** mu “Gençler düğünlerde nasıl yalvarırlar biliyor musun?” (10/117), otur_erele niye gocunuy**òñ** bizden şöle böle diyòr “Otur hele, bizden niye kocunuyorsun felan diyor.” (6/85), sen_ğrada serin yatıy**òñ** “Sen orada rahat yatıyorsun.” (7/47).

ömer_efendi bize gúven**miyòñ** mu diyòllar “Ömer Efendi, bize güvenmiyor musun diyorlar.” (6/89), partisòñu dağ**amıyòñ** dalına “Pardösünü takamıyorsun koluna.” (28/282).

Teklik III. Şahıs: çobanıñ hañı çoğ dutuy**òr** “Çobanın hakkı çok tutuyor.” (17/120), biráz de boyraz yel_esi**yòr** “Biraz da poyraz yeli esiyor.” (1/172), topal babañ_emekli**yòr** “Topal baban emekliyor.” (2/60).

zara düşdüñ geçmiyör mu günneriñ “Zara düştün, geçmiyor mu günlerin?” (29/45), çivçiler çivte çılmıyör “Çiftçiler çifte çıkmıyor.” (1/188), ulan avradı göcası dutuyör avrad yeñilmiyör “Ulan kadını kocası tutuyor, kadın yenilmiyor.” (1/409).

Çokluk I. Şahıs: áhmede gız bitiriyoñ “Ahmet’e kız bitiriyoruz.” (10/160), şindi gāvede oturuyoñ “Şimdi kahvede oturuyoruz.” (28/297), şindi burda bir sene göyön yayıyoñ biz “Şimdi bir zaman burada koyun yayıyoruz.” (1/324).

biz ğarışmiyoñ diyollar “Biz karışmıyoruz diyorlar.” (8/111).

Çokluk II. Şahıs: ğardeşim neriye gēdiyoñuz “Kardeşim, nereye gidiyorsunuz?” (3/38), nerden geliyoñuz neriye gēdiyoñuz “Nerden geliyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?” (6/55), hele siz oturuyoñuz ben size bir ğayfe yapım diyör “Hele siz oturuyorsunuz, ben size bir kahve yapayım diyor.” (6/90).

Çokluk III. Şahıs: deriye götürüyollar “Dereye götürüyorlar.” (31/6), çalıyollar “çalıyorlar” (1/313), hārb ilān ediyollar devletinen çarpışmıye başlıyollar “Harp ilan ediyorlar, devletle çarpışmaya başlıyorlar.” (3/19).

ğardaşım baña héç bañmiyollar dedi “Kardeşim, bana hiç bakmıyorlar dedi.” (1/367), ya yiyollar ya yemiyyollar Ğlen yemānı “Öğle yemeğini ya yiyorlar ya yemiyorlar.” (2/78), onu asmiyollar “Onu asmıyorlar.” (3/217).

5.1.4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman, fiilin henüz gerçekleşmediğini, içinde bulunulan zamandan daha sonraki bir zamanda gerçekleşecek olduğunu bildirir.

Gelecek zaman çekimi, yöre ağzında bazı değişikliklerle birlikte şu şekildedir:

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-Acām, -Icîm	-Acāk, -Acāh, -Icîk
II	-Acāñ, -Icîñ	-Acāñız, -Icîñız,
III	-AcAk, -Acah, -IcI	-AcAklAr, -Acahlar, -IcIlAr

Bu ek, ulaşabildiğimiz derleme metinlerine göre Güneydoğu ve Çukurova bölgelerinde yer alan birkaç ağızla (Gaziantep, Adana, Hatay, Kahramanmaraş) bu bölgelerden İç Anadolu'ya (Kırşehir, Kayseri vb.) göç eden Türkmen unsurlarında görülmektedir. (Günşen, 2006, 70).

Teklik I. Şahıs: baña bir toķanan olacaķ ki ben diyecām oña “Bana bir dokunan olacak ki ben de ona göre diyeceğim.” (30/14), nerden ne pislik getiriciler de nerden ben utanıcm “Nereden ne pislik getirecekler de ben utanacağım.” (25/32), ben ölmıye ölücm “Ben ölmeye öleceğim.” (1/25).

saña bir şey demıyecām “Sana bir şey demeyeceğim.” (22/75).

Teklik II. Şahıs: evde oturdün yerde cēb teláfonuna ğonuşacāñ “Evde oturduğun yerde cep telefonuyla konuşacaksın.” (16/3), makineden çıhıcm mı “Arabadan çıkacak mısın?” (13/55), beyefendi kóyüñ borcunu niyediciñ demiş “Beyefendi, köyün borcunu ne yapacaksın demiş.” (25/24).

Teklik III. Şahıs: çökecek hāneñe acı ālayacaķ ğardaş bacı “Çökecek hanene acı, ağlayacak kardeş bacı.” (28/7), yav nōlacaķ éyilikden éyi bi şed yoh “Ya ne olacak, iyilikten iyi bir şey yok.” (1/491), dönücm şavlar şu yana bahmıyam “Şalvar dönecek, şu tarafa bakmayım.” (1/30).

Çokluk I. Şahıs: biz avşar beyiniñ kellesini getirecāk tū alacāk mecid paşadan diyør “Biz, Avşar beyinin kellesini getireceğiz, Mecid Paşa’dan tuğ alacağız diyor.” (3/40), çarşıya dīnetecāh dedi “Çarşıya, pazara dinleteceğiz dedi.” (1/472), tıraş ėdicīk seni deñler “Tıraş edeceğiz seni derler.” (6/59), ortağm gelici avşar gelici de bölüşücūk “Ortağım, Avşar gelecek de bölüşeceğiz.” (8/59). diyõllar ki biz bunuynan birleşemicīk “Diyorlar ki biz bununla birleşemeyeceğiz.” (8/110).

Çokluk II. Şahıs: ermenileri getirir baña bir dērmēn yapacāñız der “Ermenileri getirir, bana bir değirmen yapacaksınız der.” (33/2), mih̄dariñ gruye birleşiciñiz borcuñuzu vericiñiz “Muhtarın orada birleşeceksiniz, borcunuzu vereceksiniz.” (25/21).

Çokluk III. Şahıs: çingī dökecekler “Ateş dökecekler.” (19/31), duyacañlar biliyõrum “Duyacaklar biliyorum.” (28/3), āşam ġına yahııcılar bibõlu dayõlu emmõlu “Hala oğlu, dayı oğlu, amca oğlu akşam kına yakacaklar.” (19/30).

5.1.5. Geniş Zaman

Geniş zaman, geçmişten geleceğe devam eden geniş bir zamanı kapsamaktadır. Bu geniş zaman aralığında fiilin ifade ettiği oluş ve kılış bildirir. Geniş zaman eki, esasen her zamanı içine alan bir süreklilik işlevine sahiptir. Bu işlevi dolayısıyla sık sık yapılan, alışkanlık ya da âdet hâline gelen veya her zamanı kapsayan ve genellik taşıyan oluş ve kılışları anlatır (Korkmaz, 2003, 637).

Sarız Avşar ağzında geniş zamanlı fiil çekimi şu şekildedir:

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-IrIm, -ArIm, -UrUm	-ArIk, -IrIk, -UrUk, -IrIh, -UrUh

II	-Añ, -İñ, -Uñ	-Irsİñİz, -UrsUñUz
III	-Ir, -Ur, -Ar, -r	-AlıAr, -IlıAr, -UlıAr

Teklik I. Şahıs: şimdi gösteririm size “Şimdi size gösteririm.” (2/68), ondan ondan sōlerjsem hepiñizi āladırım “Ondan bundan sōylersem hepinizi āğlatırım.” (4/11), zaba fırına baħarım “Sabah fırına bakarım.” (5/60).

āzıma almam dedim “Ağzıma almam dedim.” (15/3), aldaşlı memmed var ıdı. yanı tanımam bilmem “Aldaşlı Mehmet vardı. Yani tanımam bilmem.” (16/7).

Teklik II. Şahıs: allā izin verirse üş gūn yatañ “Allah izin verirse üç gün yatarsın.” (1/89), souħ sular içeñ mekdubum “Soğuk sular içersin mektubum.” (22/37), ğoca ğayseriye varıñ mekdubum “Koca Kayseri’ye varırsın mektubum.” (22/33).

fazla yatmañ diyør “Fazla yatmazsın diyor.” (1/90), sen burda ālenemeñ “Sen burada eğlenemezsin.” (6/125), bunu da vermezler sen evlenemeñ dedi “Bunu da vermezler, sen evlenemezsin dedi.” (1/207).

Teklik III. Şahıs: yedi boru fişşek bālanır géder “Yedi boru fişek bağlanır.” (3/105), maraş ğliñde sōlenir “Maraş ilinde söylenir.” (3/108), aynıynan darar kekil “Aynayla kākül tarar.” (4/5).

omar gim adama el қаħmaz “Ömer gibi adama el kalkmaz.” (6/131), davulsuz gelin gétmez “Davulsuz gelin gitmez.” (9/98), tūllū tevir ğuşlarıñ ötmez mi “Çeşit çeşit kuşların ötmez mi?” (17/144).

Çokluk I. Şahıs: ot y~~ı~~arık gucağ gucağ “Kucak kucak ot yığarız.” (5/18), ināmızı götür~~r~~ük. biz de gānīnen varri~~h~~. yükü çözerik. o yördu özerik “İneğimizi götürürüz, biz de kağnıyla varırız, yükü çözeriz, o yoğurdu özeriz.” (6/4), çehiz do~~h~~uru~~k~~ “Çeyiz dokuruz.” (34/21), birer teş hamur yuñurru~~k~~ ğadasıñ aldım “Birer leğen hamur yoğururuz ğadasını aldığım.” (6/2).

sen öldürmek diye diye “Seni öldürmeyiz diye diye...” (6/97).

Çokluk II. Şahıs: bunu ğasede de verdim. ölünce belki sesimi dñnersiñiz diye “Bunu kasede kaydettim. Ölünce belki sesimi dinlersiniz diye.” (9/147), şordan çılharsañız görürsüñüz “Şuradan çıkarsanız görürsünüz.” (2/67).

çerkes siz avşarlara varmañız “Çerkes, siz Avşarlara varmazsınız.” (1/121).

Çokluk III. Şahıs: üzengisinden duta~~l~~lar “Üzengisinden tutarlar.” (8/44), yemā bişirene aşğanacı denir. aşğanacı getir~~i~~ller husūsü “Yemeği pişirene aşğanacı denir. Özellikle aşğanacı getirirler.” (6/50), hayva~~h~~ beni öldür~~ü~~ller diyör “Eyvah, beni öldürürler diyor.” (11/269).

bunu da verme~~z~~ler “Bunu da vermezler.” (1/207).

5.2. Tasarlama Kipleri

Fiili, emir, istek gereklilik ve şart anlamlarında veren kiplerdir. Bu kiplerde zaman ifadesi yoktur. Sarız Avşar ağzına has tasarlama kipleri; emir kipi, şart kipi, gereklilik kipi ve istek kipi olarak incelenecektir.

5.2.1 Emir Kipi

Fiilin oluşunu ya da kılınışını isteyen kişi, bu isteği emir şeklinde beyan eder. Fiil kök ve gövdesine getirilen emir kipi eki, aynı zamanda şahısları da belli eder.

Yöre ağızındaki emir kipi çekimi şu şekildedir:

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-AyIm, -IyIm	-AlIm
II	-Ø	-İñ, -Uñ, -ñ
III	-sİñ, -sUñ	-sİñlAr, -sUñlar

Teklik I. Şahıs: gadañ alayım ana “Gadanı alayım ana.” (3/134), bunu miyed miyed mi sōleyim “Bunu beyit beyit mi söyleyim?” (3/43).

her adama aat yahmıyam “Her adama ağıt yakmayım.” (1/27), yahdımı başa kaḥmıyam “Yaktığımı başa kakmayım.” (1/28), dönücü şavlar şu yana baḥmıyam “Şalvar dönecek, şu tarafa bakmayım.” (1/30).

Teklik II. Şahıs: üs başından dut ğardaşım “Üst tarafından tut kardeşim.” (12/14), bize bir géygi ver dedi “Bize bir giysi ver dedi.” (18/58), borcuñu öde gét “Borcunu öde, git.” (25/25).

saḥın sözlerime gücenme gözel “Sakın sözlerime gücenme güzel!” (11/96), sen héç üzülme dedi “Sen hiç üzülme dedi.” (18/62), sabānan ğızı bindirme dedi “Sabahleyin kızı bindirme dedi.” (19/33).

dipi dipi ālesāne “Dursana tipi!” (7/96), varma zamanı sōlesāne “Varma zamanını söylesene!” (7/97), kóye habar ğelesāne “Köy halkına haber versene!” (7/99), kaḥ eviñe gét्सāne “Kalkıp evine gitsene!” (11/29), ösüz evi dutsāne “Öksüz kalmış evi sahiplensene!” (11/31).

Yukarıdaki örneklerdeki -sāne eki için Üstüner söyler der: Günümüz Türkiye Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanılan -sAnA şeklindeki teklik 2. şahıs emir kipi, tarihî Türk yazı dillerinde de kullanılmıştır. +-A pekiştirme eki burada şartı

kuvvetlendiren bir ek olmaktan çıkmış, şart kipinin emre dönüşmesini sağlayan bir emir kipi teklik 2. şahıs eki durumunu kazanmıştır (Üstüner, 2000b, 193).

Teklik III. Şahıs: toḥTur ḡgilensiñ déyi “Doktor ilgilensin diye...” (1/37), ıcıḥ anasınıñ yangısı gédsiñ “Biraz anasının acısı gitsin.” (1/306), hārli ossuñ “Hayırlı olsun.” (3/155).

hatiri ḡırılmasıñ māmīd ḡemminiñ “Mahmut Emmi’nin hatırı kırılmasın.” (1/331), üşümesiñ diye olurdu dulda “Üşümesin diye dulda olurdu.” (28/117), yaşı beñzemesiñ çocuḥ da bōle “Yaşı benzemesin, çocuk da böyle.” (2/82).

Çokluk I. Şahıs: müsāde eyleñ beyler keselim sözü “Müsaade edin beyler, sözü keselim.” (11/104), aldı baḡalıñ ne dedi “Aldı, bakalım ne dedi.” (17/133).

rātsızḡetmiyelim burada sizi “Burada sizi rahatsız etmeyelim” (11/105).

Çokluk II. Şahıs: gédiñ de mullahmed memmediñ ḡoyönunu baḡıñ diyör “Gidin de Molla Ahmet Mehmet’in koyununa bakın diyor.” (26/23), beni sā ḡomañ ḡır ḡılıç furuñ “Beni sağ bırakmayın, kılıç vurun.” (30/29), siz ḡoturuñ demiş “Siz oturun demiş.” (33/17).

danaları ḡatıñsāne dedi “Danaları sürüye katın dedi.” (19/40).

ḡınamañ ḡonşular beni “Komşular, beni kınamayın.” (9/119), köleñiz ḡoluyum ḡlemeñ beni “Köleniz olayım beni eğlemeyin.” (10/82), geliñ tülü ḡetmeñ içek dedim “Gelin Tülü, gitmeyin içelim dedim.” (6/21).

Çokluk III. Şahıs: varsıñ ḡonnar oña ḡadar yatsıñlar “Varsın onlar, saat 10’a kadar yatsınlar.” (28/143), varsıñ ḡonnar sātlerce içsiñler “Varsın onlar, saatlerce içsinler.” (28/142), varsıñ ḡonnar pilaklarda ötsüñler “Varsın onlar, plaklarda ötsünler.” (28/141).

5.2.2. Dilek-Şart Kipi

Dilek, şart ve istek bildiren bir kiptir. Sarız Avşar ağzında dilek-şart kipinin eki -sA’dır. Bu yönüyle STT ile benzerlik gösterir. İyelik kökenli şahıs ekleri alır.

Sarız Avşar ağzında dilek-şart kipinin çekimi şu şekildedir:

Kişi	Teklik	Çokluk
I	-sAm	-sAk, -sAh
II	-sAñ	-sAñIz
III	-sA	-sAlAr

Teklik I. Şahıs: varsam coşkunıñ yanına “Çoşkun’un yanına varsam.” (3/88), çıhsam dışarıya çırsam “Dışarıya çıksam çağırsam.” (5/70), ne ğadar met ğetsem o ğadar güzel “Ne kadar methetsem o kadar güzel.” (10/108), ěr bilsem varıcıdim yeriñi “Eğer bilsem yerini, yanına varacaktım.” (28/101).

Teklik II. Şahıs: vehbi ğoç ıssañ gene batardıñ “Vehbi Koç olsan gene batardın.” (28/348), ğed diye bir yere ğıssañ ğetmiyör “Bir yere git desen, kızsan yine gitmiyor.” (20/63), bisseñ üzeriñde telıdım ıolum “Bilsen üzerinde teldim oğlum.” (28/114).

Teklik III. Şahıs: ğavam ıısDümde olsa neler sölerim neler “Aklım başımda olsa neler söylerim neler...” (4/12).

amma şu güccük sildiriyör bazı sildirmese “Ama şu küçük sildiriyor, sildirmese...” (13/124).

Çokluk I. Şahıs: dedim kine biz burda çalışıyorsak “Dedim ki biz burada çalışıyorsak...” (28/228).

Çokluk II. Şahıs: verirseniz “verirseniz” (Md.), alırsañız “alırsanız” (Md.), giderseñiz “giderseniz” (Md.).

Çokluk III. Şahıs: amalıyetliksiñ dñnce ulan ğurşunla fursalar bir zoruma geddi “Ameliyatlıksın deyince, ulan kurşunla vursalar... Bir zoruma gitti.” (1/483), verseler de almamıd “Öğüt verseler de almam.” (5/6).

5.2.3. Gereklilik Kipi

Planlanan bir fiilin yapılması gerektiğini bildiren bir kiptir. Gereklilik kip eki, STT’de -mAlli şeklindedir. Bununla birlikte gereklilik anlamı ‘lazım’ kelimesi yardımıyla da tesis edilebilir.

Yöre ağızında tespit edilen ve gereklilik bildiren örnekler şunlardır: bunu ağışama **bitirmem lâzım** “bunu akşama bitirmem lazım” (11/236), seksan altı **olması lâzım** “seksen altı olması lazım” (11/193), yeri **öpmemiz lâzım** “toprağı öpmemiz lazım” (18/48).

5.2.4. İstek Kipi

Niyet, arzu ve istek bildiren kiptir. STT’deki istek kipi eki -A’dır. Yöre ağızında kullanımı yaygın değildir. Sınırlı sayıda örneği vardır: onu diyem saña “onu diyeyim sana” (28/132), isderseñiz soba ğuramıoduya “isterseniz odaya soba kurayım” (3/1).

5.3. Birleşik Çekimler²⁹

Bildirme kipleriyle birlikte hareketin bütün zamanlarıyla veya şart çekimiyle birlikte birleşik çekimler yapılır. Bilindiği üzere STT’de hikâye, rivayet ve şart birleşik çekimleri vardır. Sarız Avşar ağızında olan birleşik çekimler ise şunlardır:

²⁹ Farklı bir bakış için bkz. Gülsevin, 1999, 215-224.

5.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Hikâye birleşik çekimi, basit çekimli bir fiilin geçmişte olduğunu, hareketin etkisinin devam ettiğini bildirir.

5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Bu çekim, STT’de -dİyDI birleşik yapısıyla ile kurulur. Bu ekin yöre ağzındaki hâli ise -dİyIdI ve -dİdI şeklindedir. Metinlerimizden tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: geçen sene şe éddiyîdim “Geçen sene şey ettiydim.” (1/93), ğapîya çıhdiyîdim vallā möfreze geldi dedi “Kapıya çıktıydım, vallahi müfreze geldi dedi.” (1/147).

Sarız Avşar ağzında, hikâye birleşik çekiminde teklik I. şahıs için -dImJdI yapısının da kullanıldığı görülür: ğazā yabdı ğardaşımıñ ōlu da ben sōledim jdi “Kardeşimin oğlu kaza yaptı da ben söylediydim.” (10/3), dışarıya çıhdım jdi “Dışarıya çıktıydım.” (11/148), ben sizi o sandım jdi da “Ben, sizi o sandıydım da.” (16/6), geldim jdi dālar bozarmış kimse ğalmamış “Geldiydim, dağlar bozarmış, kimse kalmamış.” (17/129).

Teklik II. Şahıs: geldîdiñ “geldiydin” (Md.), söyledîdiñ “söylediydin” (Md.), vardıydîñ “vardıydın” (Md.).

Teklik III. Şahıs: şu damızlıhda bir şejd olduyûdu “Şu Damızlık’ta bir şehit olduydu.” (1/303), babam ğozahlıya gēddiyîdi “Babam, Kozaklı’ya gittiydi.” (9/103), dayım ōldüyûdü “Dayım öldüydü.” (9/129), aldıyîdi kóyüñ teláfonuna bunun şeyini “Bunun şeyini köyün telefonuna aldıydı.” (16/4).

Çokluk I. Şahıs: ulan şordan ārı geldîdik “Ulan şuradan geldiydik...” (1/407), birini yozdan dudduyûduh “Birini yozdan tuttuyduk.” (1/340), biz ğapîye çıhdiyîdik “Biz kapıya çıktıydık.” (9/72).

Çokluk II. Şahıs: sōledīdīñiz “söylediydiniz” (Md.).

5.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, fiilin sonuna getirilen -mİşdI birleşik yapısıyla oluşturulur.

Teklik I. Şahıs: almışdım “almıştım” (Md.), görmüşdüm “görmüşüm” (Md.).

Teklik II. Şahıs: furmuşduñ “vurmuşsun” (Md.).

Teklik III. Şahıs: şurdan dānce şurdan çılmışdı “Şuradan değince, şuradan çıkmıştı.” (22/65), kömbe yabmışdı “Kömbe yapmıştı.” (19/37).

STT’deki -mİşdI yapısının yanısıra, Sarız Avşar ağzında öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesinin -yık jdi yapısıyla öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesinin tesis edildiği görülür: döndüye bunuñ bacısı sōliyek jdi “Döndü’ye bunun bacısı söylemişti.” (1/39).

Çokluk I. Şahıs: dutmuşduķ “tutmuştuk” (Md.).

Çokluk II. Şahıs: almışdıñız “almıştınız” (Md.).

Çokluk III. Şahıs: bulmuşlardı (Md.).

5.3.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Yöre ağzında şimdiki zamanın hikâyesi, -yördü veya -yòdu yapısıyla kurulur. Tespit edilen örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: yōsa bunnarı ben biliyòdum “Yoksa ben bunları biliyordum.” (6/57).

Teklik II. Şahıs: âliyòrdun “ağlıyordun” (Md.).

Teklik III. Şahıs: geçen sene bu kóyüñ sīrını yayıyòrdu zavallı “Zavallı, geçen sene bu köyün sığırını yayıyordu.” (1/83), ğamyon sürüyòrdu “Kamyon sürüyordu.” (13/14), alt ay ohuyòrdu “Altı ay okuyordu.” (13/28), siziñ ordaà hélmi gelecek oluyòrdu gelmedi “Sizin oradaki Hilmi gelecek oluyordu, gelmedi.” (18/24), olan çit sürüyòrdu “Oğlan çift sürüyordu.” (19/8).

Çokluk I. Şahıs: kötü diyòrduĥ ya “Kötü diyorduk ya” (1/251), ğaymānan südünen yòrdunan besleniyòrduĥ “Kaymakla, sütle, yoğurtla besleniyorduk.” (25/2), çavışum diye mudara ediyòduĥ saña “Çavuşum diye sana minnet ediyorduk.” (13/111).

Çokluk II. Şahıs: içiyòrdunuz “içiyordunuz” (Md.).

5.3.1.4. Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zamanın hikâyesi, şu birleşik yapılarla oluşturulur: -ArdI, -IrdI. Sarız Avşar ağzında geniş zamanın hikâyesiyle ilgili tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: sırtıma géyerdim ā bezden köynek “Ağ bezden yapılmış gömlek giyerdim.” (1/21), bir ayda gelirdim amma “Bir ayda gelirdim ama...” (9/64), ā tavī bi defîne bilirdim, bir senelik sabınımı alırdım “Ağ tuvuğu bir defîne bilirdim, bir senelik sabunumu alırdım.” (28/89), sırtıma alırdım ğayalı yolda, üşümesiñ diye olurdum dulda “Sırtıma alırdım kayalı yolda, üşümesin diye olurdum dulda.” (28/116).

isdemezdım ben ōlanı, hasiret oldum bir ğıza “İstemezdım ben oğlan çocuğunu, hasret kaldım bir kız çocuğuna.” (4/53).

Teklik II. Şahıs: saf bira içerdin geçerdin suydan, annatırdın bize füzeden aydan, dara düşennere ossaydı faydañ, o zaman yaşamaz ölürdün osman “Saf bira içerdin,

geçerdin sudan, anlatırdın bize füzeden aydan, dara düşenlere olsaydı faydan, o zaman yaşamaz öldürdün Osman.” (28/355).

Teklik III. Şahıs: düünner gúz aylarında başlardı “Düğünler, güz aylarında başlardı.”(8/28), bilirdi dosdu duşmanı “Dostu düşmanı bilirdi.” (11/114), altın diye adı duyulurdu “Altın diye adı duyulurdu.” (1/124).

göley göley gızdırmazdı görerek “Kolay kolay kızdırmazdı görerek.” (28/107), babam böle iş etmezdi “Babam böyle iş yapmazdı.” (9/123).

Çokluk I. Şahıs: yaylamıye bimbüaya çıhardı “Yaylamaya Binboğa’ya çıkardık.” (20/91), şöhet uçun sar altından dahardı “Şöhret için sarı altın takardık.” (20/93), gúzden çavdar yazdan buyda ekerdik “Güzün çavdar, yazın buğday ekerdik.” (1/4), herbirimiz üçer harman dökerdik “Herbirimiz üçer harman dökerdik.” (1/5), getirirdik eve yıhardı “Getirirdik, eve yıkardık.” (34/3), yabıyanan harman savırıldı. elerdik çevirirdik getirir yurdu. sonra götürürdük gānyınen dārmene götürürdük. onnarı tarhana yapardı. gatiḥ yapardı. yayıḥ yapardı. inek sārduḥ goyōn sārduḥ. ordan geri şeye géderdik dālara géderdik “Yabayla harman savururduk. Elerdik, çevirirdik, getirir yıkardık. Sonra kağnyyla değirmene götürürdük. Onları tarhana yapardık. Katık yapardık. Yayık yapardık. İnek, koyun sağardık. Ondan sonra, dağlara giderdik.” (34/8), çok kilim doḥurduḥ “Çok kilim dokurduk.” (34/20).

gōñ bulamazdıḥ çarıḥ dikmeye “Çarık dikmek için deri bulamazdık.” (3/198).

Çokluk II. Şahıs: gelirdiñiz “gelirdiniz” (Md.).

Çokluk III. Şahıs: duluḥlarına ayahlı altın daḥaḷlar ıdı. baş bālaḷlardı sırmalı fersinen “Yanaklarından sarkan ayaklı altın takarlardı. Sırmalı fesle, başlarını bağlarlardı.”

(8/33), gelin gelirkenne cirid **oynallardı** “Gelin gelirken cirit oynarlardı.” (14/19), öle evel davar kes**ellerdi** “Öyle, önce davar keserlerdi.” (2/78).

5.3.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Sarız ve yöresi Avşar ağzında -Icîdi birleşik yapısı gelecek zamanın hikâyesini oluşturur.

Teklik I. Şahıs: bozgurd **ossam** **gıricîdim** sürünü “bozkurt olsam kıracaktım sürünü” (28/102).

Teklik II. Şahıs: alı**cîdiñ** “alacaktın” (Md.).

Teklik III. Şahıs: veric**îdi** “verecekti” (Md.).

Çokluk I. Şahıs: everic**îdik** “everecektik” (Md.).

Çokluk II. Şahıs: sāblenic**îdiñiz** “sahiplenecektiniz” (Md.).

Çokluk III. Şahıs: veric**îdiler** “vereceklerdi” (Md.).

5.3.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi

Sarız Avşar ağzında istek kipinin hikâyesi -AydI yapısıyla oluşturulur.

Teklik I. Şahıs: öley**dim** (Md.).

Teklik II. Şahıs: bulay**dıñ** “bulaydın” (Md.).

Teklik III. Şahıs: dörmaz **olaydı** ana “doğurmaz olaydı ana” (1/459).

Çokluk I. Şahıs: bileydik (Md.).

Çokluk II. Şahıs: götüreydiñiz “götüreydiniz” (Md.).

Çokluk III. Şahıs: bulaydılar (Md.).

5.3.1.7. Şart Kipinin Hikâyesi

STT’de şart kipinin hikâyesi -sAydI birleşik yapısı ile yapılr. Yöre ağzındaki örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: keşke süslenseydim elbise géyib, keşke otursaydım doyası yeyib
“Keşke süslenseydim elbise giyip, keşke otursaydım doyası yiyip.” (28/272).

Teklik II. Şahıs: sōleseydiñ “söyleseydin” (Md.).

Teklik III. Şahıs: mevlam bir ȝlan verseydi “Mevla’m bir oğlan verseydi.” (4/49),
sultan sūleyman buruye görseydi “Sultan Süleyman burayı görseydi.” (16/38).

Çokluk I. Şahıs: gülseydik (Md.).

Çokluk II. Şahıs: kesseydiñiz (Md.).

Çokluk III. Şahıs: bilseydiler (Md.).

5.3.2. Rivayet Birleşik Çekimi

Rivayet birleşik çekimi, ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanının, asıl fiile getirilmesi ile yapılır. Hareketin, bir rivayete, duyuma bağlı olarak ortaya çıktığını bildirir.

5.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Sarız ve yöresi Avşar ağzından olan metinlerimizde, öğrenilen geçmiş zamanın rivayetine örnek olarak sadece bir örnek bulunmuştur.

Teklik III. Şahıs: dedemiz bir yitlik yapmışmış ona “Dedemiz, ona bir yiğitlik yapmış imiş.” (22/21).

5.3.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

-yörmüş birleşik yapısı şimdiki zamanın rivayeti oluşturulur. Örneği çok değildir. Sadece teklik III. şahıs çekiminde örnekler tespit edilebilmiştir.

Teklik III. Şahıs: bimbuda yatıyörmüş “Binboğa’da yatıyormuş” (4/32), yılkıdan at yayıyörmüş “Yılkıdan at yayıyormuş.” (5/3), delımar belini tüfaa vermiş oturuıyor umuş “Deli Ömer, belini tüfeğe vermiş, oturuormuş.” (6/93), emmimiñ ılu diye alıyörmüş “Emmimin oğlu diye ağılyormuş.” (11/320), çalışıyörmüş yar kebdı altında galdı “Çalışıyormuş, duvar çöktü, altında kaldı.” (13/29), benim çocuğlar çok seviyor umuş “Benim çocuklar çok seviyormuş.” (21/1), gabağdepeden geliyörmüş “Kapaktepe’den geliyormuş.” (31/3).

5.3.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

-cāmış birleşik yapısı, gelecek zamanın rivayetini oluşturmada kullanılan ektir. Bu ekin yanında -ci imiş yapısı da gelecek zamanın rivayetini oluşturur.

Yöre ağzında tespit edilen gelecek zamanın rivayeti ile ilgili örnekler sadece teklik III. şahıs içindir. Bu örnekler:

Teklik III. Şahıs: ordan keşiv hüdüd guyacāmı “Keşif, sınır koyacakmış.” (26/20), bir ayda oruye buruye belliyecāmı “Bir ayda orayı burayı öğrenecekmiş.” (18/27).
o yaylıye gelici imiş “O yaylaya gelecekmiş.” (9/1).

5.3.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zamanın rivayetini oluşturmada kullanılan yapı -Ar ımlış'tır. Metinlerimizde sadece teklik III. şahıs ve çokluk III. şahıs için örnekler tespit edilmiştir.

Teklik III. Şahıs: babamız orda çit mit sürer ımlış dedim “Babamız orada çift felan sürermiş dedim.” (1/176), märe dünyanıñ malını alır satar ımlış “Meğer dünyanın malını alır satarmış.” (1/476), at yayılır ımlış “At yayılırmış.” (5/4), kürd gâçsa gâçar ımlış gâçamamış “Kürt kaçsa kaçarmış, kaçamamış.” (6/104), bir â çıhar ımlış esgiden buruya “Buraya bir ağa çıkarmış eskiden.” (8/5), erkâ de üç etek géyer ımlış avşarıñ “Avşarın erkeği de üç etek giyermiş.” (8/52), market çalışdırır ımlış “Market çalıştırmış.” (11/85), o çayırdan aşşâ éner ımlış “O çayırdan aşağıya inermiş.” (16/41), ordan māraya ūrar ımlış “Oradan mağaraya uğarmış.” (22/4).

faħır ımlış ğurban kesmez ımlış “Fakirmiş, kurban kesmezmiş.” (11/227), hayatta da o çocū ğırmaz ımlış “Hayatta o çocuğu kırmazmış.” (3/167), sözünden çıkan olmaz ımlış “Sözünden çıkan olmazmış.” (17/114).

Çokluk III. Şahıs: ğannı memmed deħler ımlış “Kanlı Mehmet derlermiş.” (3/93), evel yayan gédeller ımlış puñarbaşına burdan “Önceden buradan Pınarbaşına yayan giderlermiş.” (3/194), çavdar ekeħler ımlış “Çavdar ekerlermiş.” (16/30), burdan ğonar göçeħler ımlış “Buradan konar göçerlermiş.” (26/7).

bacısıyınan enişdesi anlaşamazlar ımlış “Bacısıyla eniştesi anlaşamazlarmış.” (27/62), yōsa bun öldürmezler ımlış ğadasıñ aldım “Gadasını aldığım, yoksa bunu öldürmezlermiş.” (6/128).

5.3.3. Şartlı Birleşik Çekim

Ek fiilin şartının yani -(I)sA yapısının basit zaman çekimindeki fiille birleşmesiyle oluşur. Yöre ağzında şart birleşik çekimi, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman kiplerine bağlı olarak ortaya çıkar.

5.3.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

STT’de bu çekim -dI(y)sA ve -dU(y)sA birleşik yapısı ile oluşturulur. Sarız Avşar ağzından tespit edilen örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: keşke otursaydım doyası yeyib “Keşke otursaydım doyasıya yiyip.” (28/274).

Teklik III. Şahıs: dadalölu avşarıñ ozanı. nerde ne yabdıyisa avşar dadalölu dile getiriyör “Dadaloğlu, Avşarın ozanı. Nerede ne yaptıysa Avşar, Dadaloğlu dile getiriyor.” (8/113), hava bir yemek bişirdise diye “Havva bir yemek pişirdiyse diye.” (13/104).

5.3.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Öğrenilen geçmiş zamanın şartı, -mİşsA birleşik yapısı ile oluşturulur. Yöre ağzında bu ekle kurulan bir örneğe rastlanamamıştır. Öğrenilen geçmiş zamanın şartıyla ilgili tek örnek de -ıķsa birleşik yapısıyla oluşturulmuştur:

Teklik III. Şahıs: nādar yanīsa “ne kadar yanmışsa” (16/39).

5.3.3.3. Şimdiki Zamanın Şartı

Sarız Avşar ağzında şimdiki zamanın şartı, -yōrsa birleşik yapısıyla oluşturulur. Tespit edilen örnekler şunlardır:

Teklik II. Şahıs: bağnmiyòrsañ geri sal dedi “Beğenmiyorsan geri sal dedi.” (1/230).

Teklik III. Şahıs: hangısı yahışıyòrsa señ üsDüne géydir onu “Hangisi yakışıyorsa sen üstüne onu giydir.” (9/2), adamcaâz da nasıl ediyòrsa ordan kaçıyor yayan “Adamcağız da nasıl ediyorsa, oradan yayan kaçıyor.” (16/34).

Çokluk I. Şahıs: dedim kine biz burda çalışıyòrsağ yāni fākirlîmizden aşlîmızdan dēl “Yani biz burada çalışıyorsak fakirliğimizden, açlığımızdan değil dedim.” (28/228).

Çokluk II. Şahıs: isdiyòsañız onu diyem “İstiyorsanız onu diyeyim.” (11/4).

5.3.3.4. Geniş Zamanın Şartı

-IrsA birleşik yapısı geniş zamanın şartı oluşturulur. Çok fazla örneği vardır.

Teklik I. Şahıs: çıhsam dışarıya çîrsam “Çıksam dışarıya, çağırsam.” (5/70), ula ölürsem baña éyi bir sōle yav dedi “Ulan ölürsem bana iyi bir ağıt söyle dedi.” (1/87), irbiyem de ben ne sōlersem tiyep gimi çeker “İbrahim de ben ne söylersem teyp gibi çeker.” (1/404).

Teklik II. Şahıs: şu eşimi ğurtarırsañ tokTur ğurbanım ğıçıña “Şu eşimi kurtarırsan doktor, kurbanım kıçına.” (7/63), asesine baħarsañ gerek māra “Esasına bakarsan Gereksiz.” (22/1), inanırsañ ahlîmdağnı unuduyòm “İnanırsan aklımdakini unutuyorum.” (9/102), memura varırsañ üzersiñ beni “Memura varırsan beni üzersin.” (11/105), ğıçıña çarılı ğéyerseñ “Ayağına çarık giyersen” (5/49), isterseñ batıya görüñ ğayserim “İstersen Batıya görün Kayseri’m.” (28/171).

Teklik III. Şahıs: olaniñ çocū olur da ğızı olursa “Oğlanın çocuğu olur da kızı olursa.” (1/150), ğavam üsDümde olsa neler sōlerim neler “Aklım başımda olsa neler söylerim

neler.” (4/12), gelin de babayîd olursa o göçü getiriler kesellerdi “Gelin de babayîğit olursa o koçu getirip keserlerdi.” (8/44).

Çokluk I. Şahıs: avşarı salarsağ bunnarîñ üsDüne “Avşarı, bunların üstüne salarsak...” (17/8).

buralarda bulamazsağ “Buralarda bulamazsak...” (9/145).

Çokluk II. Şahıs: o diyòr ki ěr cāmî yabdırırsañız ben para almıcām “O, eğer cami yaptırırsanız para almayacağım diyor.” (1/417), şordan çıħarsañız görürsünüñüz “Çıkarsanız şuradan görürsünüz.” (2/67), nerde bir avşar bulursañız baña getirîñ ödül verecām diyòr “Nerede bir Avşar bulursanız bana getirin, ödül vereceğim diyor.” (17/34).

Çokluk III. Şahıs: saña tintirik fururlarsa sen bizden bil “Sana fiske vururlarsa bizden bil.” (1/446).

6. Ek Fiil (Cevherî Fiil)

Cevherî fiil olarak da adlandırılan ek fiil, isimleri ve isim soylu kelimeleri cümle içinde yüklem yapar. STT’de i- olarak kullanılır. Ek fiil -i’nin Sarız Avşar ağzında görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve şart çekimlerini şu şekillerde inceleyeceğiz:

6.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Ek fiilin görülen geçmiş zamanı, isimlere +(y)dI şeklinde eklenerek tesis edilir. Sarız Avşar ağzında, şahıslara göre tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: çoban ğdım ayım yeddi “Çobandım, günüm doldu.” (3/78), böleyğdım gadasıñ aldım “Böyleydim gadasını aldığım.” (6/15), o zamanıñ adamıyğdım yetişdim yanı “Yetiştim, o zamanın adamıydım.” (16/8), ben ğsdambuldiyeyğdım. ısdambul

yıldızdiyedim “Ben İstanbul’daydım, Yıldız’daydım.” (22/58), çıharıñ varıhan bal **ıdım** olum “Çıkarın varken bal idim oqlum.” (28/126), anıñ öñünde yol **ıdım** olum “Ağanın önünde yol idim oqlum.” (28/122).

Teklik II. Şahıs: ağşam üsDü buralarda yō**duñ** “Akşamüstü buralarda yoktun.” (28/85), güccūd**üñ** de onuñ uçun habar aldım deyrādan “Küçüktün de onun için haber aldım Derya’dan.” (13/114).

Teklik III. Şahıs: avradı da orday**ıdı** “Avradı da oradaydı.” (9/129), o zaman babam hasday**ıdı** “O zaman babam hastaydı.” (9/138), delānni olan **ıdı** “Delikanlı oqlandı.” (10/134).

evel bōle **dālıdı** “Eskiden böyle değildi.” (5/104).

Çokluk I. Şahıs: biz ufādı**ğ** şōle “Biz ufaktık şöyle.” (2/38), genc **ıdı** delānni**ıdı** “Gençtik, delikanlıydık.” (1/117), bir evlik gimiy**ıdı** “Bir ev halkı gibiydik.” (13/122). hağgaten **fākir dēldik** “Hakikaten fakir değildik.” (28/234).

6.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı

STT’de ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanı, isim ve isim soylu kelimelere +(y)mı**ğ**, +mı**ğ**, +(y)mU**ğ**, +mU**ğ** ekleri getirilerek yapılır. Metinlerimizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

Teklik I. Şahıs: babam öldünde altı aylı**mıssım** “Babam öldüğünde altı aylıkmışım.” (1/177).

Teklik II. Şahıs: öredmemi**ssiñ** “öğretmenmişsin” (Md.), uzak**mıssiñ** “uzakmışsin” (Md.).

Teklik III. Şahıs: bu da manyağımış “Bu da manyakmış.” (1/204), borcu morcu var ımış “Borcu morcu varmış.” (1/325), nişanlıyıımış “nişanlıymış” (2/34), demir kalayıımış canı avşarıñ “Demir kale imiş canı Avşarın.” (3/57), gâvur ımuş gâvur “Gâvurmuş gâvur.” (11/175).

memmedde vicdan yōmuş “Mehmet’te vicdan yokmuş.” (11/229).

Çokluk III. Şahıs: çadırdalar ımış biliyōñ mu “Çadırdalarmış, biliyor musun?” (6/89), çoğ lafçılar ımış “Çok lafçılarmış.” (11/298).

6.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı

Bildirme eki olarak da bilinen bu çekimde zamirler ve zamir kökenli kişi ekleri kullanılır. Sadece teklik veya çokluk olmak üzere III. şahıs eklerinde +dIr eki kullanılır. Bu ek ET’deki er- (> i-) fiilinin geniş zaman eki ve kişi yapıları ile birleşmesi sonucu oluşmuştur (Gülsevin, 2002, 128).

Sarız Avşar ağzından tespit edebildiğimiz bu bildirme ekleri şahıslara göre şunlardır:

Teklik I. Şahıs: onuñ yüz yetmiş birinci torunuyum “Onun yüz yetmiş birinci torunuyum” (18/38), ana dáal ben bibiyim “Anne değil ben halayım.” (23/5), iki sene kóyüñ emlāni ānemini yatıran babanıñ evladiyim ben “İki sene köyün emlak borcunu felan yatıran babanın evladiyim ben.” (25/26), süvāriyim kele bibim “Süvariylim hey halam!” (32/43).

ğırğır geçme dñnce vallāhi yalan dālım dedi “Gırgır geçme deyince vallahi yalan değilim dedi.” (1/122).

Teklik II. Şahıs: on senelik hasıretsiñ “On senelik hasretsın.” (23/39), amalıyet olucuñ diyen tohtura sen bacımsıñ küvür ediyòm “Sen bacımsın, ameliyat olacaksın diyen doktora küfrediyorum.” (1/161), baña diyòllar ki delisiñ deli “Bana diyorlar ki delisin deli.” (1/239), heral sen gırıñ dölüsüñ “Herhâlde senin soyun bozuk.” (1/458).

Teklik III. Şahıs: hayırdır niye getirecāñız avşar beyiniñ kellesini “Hayırdır, niye getireceksiniz Avşar Beyi’nin kellesini?” (3/39), bir senedir çimdirmedim “Bir senedir yıkamadım.” (11/81), cāminiñ ocası kimdir dedim “Caminin hocası kimdir dedim.” (19/24).

hırsızlık mırsızlık yüzünden dāl “Hırsızlık mırsızlık yüzünden değil.” (8/100), emmim dāl dayım dāl “Amcam değil, dayım değil.” (5/68).

Çokluk I. Şahıs: yedi tene bebe varıdı ğardaşım evde. şimdi yalnızık “Yedi tane çocuk vardı kardeşim, şimdi yalnızız.” (28/324), biz mucuḥlardanık “Biz Mucuklardanız.” (8/8), hazıllar kim hızıllar kim dedi benden sordu. hazıllar bizik hızıllar cenābı allah “Hazırlar kim, hızırlar kim diye bana sordu. Hazırlar biziz, hızırlar Cenabıallah.” (19/18).

6.4. Ek Fiilin Şartı

Ek fiilin şartı, +(y)sa ekiyle yapılır. Metinlerimizde teklik II. ve III. şahıslar için örneği vardır. Tespit edebildiğimiz örnekler ise şunlardır:

Teklik II. Şahıs: nerdiyeseñ gel de ulaş “Neredeysen gel de ulaş!” (21/7).

Teklik III. Şahıs: dölek çamır usa ğura geçersiñ “Düzlük çamursa yükseğe geçersin.” (22/55), miḥdariñ ordan ne havadıs var usa “Muhtardan ne havadis varsa...” (25/37), hep ğar usa toroslarıñ yamacı “Hep karsa Torosların yamacı...” (28/211), nāmusuñ var usa öl hasan emmi “Namusun varsa öl Hasan Emmi!” (28/315), götüyüse sabānan ğızı bindirme dedi “Sıkıysa sabahleyin kızı bindirme dedi.” (19/32).

7. Zamir Çekimi

İsimlerin yerlerini alan, bir varlığı temsil ya da işaret suretiyle karşılayan sözcüklerdir. Sarız Avşar ağzında zamir çekimi şu şekildedir:

7.1. Şahıs Zamirleri

Tablo 7: Sarız Avsar Ağzında Şahıs Zamirleri

Hâl Ekleri	1. Tekil	2. Tekil	3. Tekil	1. Çoğul	2. Çoğul	3. Çoğul
Yalın Hâl	ben (22/58)	sen (25/24)	o (31/17)	biz (34/27)	siz (1/121)	onnar (2/6), onlar (15/3)
Yükleme Hâli	beni (15/7)	seni (21/5)	onu (22/73)	bizi (23/56)	sizi (1/436)	onnarı (8/78)
Yönelme Hâli	baña (17/4)	saña (17/5)	oña (22/21)	bize (28/71)	size (2/68)	onnara (15/4)
Bulunma Hâli	bende (18/21)	sende (33/4)	onda (8/15)	bizde (22/76)	sizde (Md.)	onnarda (Md.)
Çıkma Hâli	benden (26/21)	senden (28/67)	ondan (30/1)	bizden (1/446)	sizden (7/117)	onnardan (13/10)
İlgi Hâli	benim (13/105)	seniñ (16/54)	onuñ (16/57)	bizim (17/1)	siziñ (18/24)	onnariñ (22/76) onlarıñ (32/36)
Eşitlik Hâli	bence (28/252)	sence (Md.)	---	bizce (Md.)	sizce (Md.)	---
Vasıta Hâli	bennen (22/64) benimnen (Md.) benînen (Md.)	sennen (Md.) senînen (Md.)	onnan (11/224) onuyunan (Md.)	bizlen (Md.) bizînen (Md.)	siznen (Md.) sizînen (Md.)	onnarnan (26/5)

7.2. İşaret Zamirleri

Tablo 8: Sarız Avşar Ağzında İşaret Zamirleri

Hâl Ekleri	1. Tekil	2. Tekil	3. Tekil	1. Çoğul	2. Çoğul	3. Çoğul
Yalın Hâl	bu (1/2)	şu (7/88) şo (Md.)	o (9(1))	bunlar (17/104) bunnar (20/17)	şunnar (Md.) şonnar (Md.)	onlar (15/3) onnar (20/6)
Yükleme Hâli	bunu (20/73)	şunu (23/8)	onu (25/16)	bunnarı (1/366)	şunnarı (Md.) şonnarı (Md.)	onnarı (25/17)
Yönelme Hâli	buna (28/256)	şuna (Md.) şona (Md.)	ona (22/9) oña (5/24)	bunnara (26/22)	şunnara (1/513)	onnara (11/317)
Bulunma Hâli	bunda (Md.)	şunda (Md.) şonda (Md.)	onda (8/16)	---	---	---
Çıkma Hâli	bundan (1/109)	şundan (Md.) şondan (Md.)	ondan (2/84)	bunnardan (6/84)	şunnardan (Md.) şonnardan (Md.)	onnardan (3/103)
İlgi Hâli	bunuñ (1/110)	şunuñ (1/412) şonuñ (Md.)	onuñ (8/63)	bunnarıñ (6/17)	---	onlarıñ (18/59) onnarıñ (8/82)
Eşitlik Hâli	bunca (11/103)	şunca (Md.)	onca (Md.)	---	---	---
Vasıta	bunnan	şunnan	onnan	---	---	---

Hâli	(11/324)	(Md.) şunuyunan (Md.)	(18/49)			

7.3. Dönüşlülük Zamirleri

Kişilerin aslını ve özünü bildiren zamirlerdir: **gendim** “kendim” (9/103), **gendisi** “kendisi” (17/11), **gendi** “kendi” (17/86).

7.4. Belirsizlik Zamirleri

7.4.1. başka

başka “başka” (5/102).

7.4.2. bazı

bazı (13/123).

7.4.3. öteki

öteki (1/126).

7.4.4. birbiri

birbiriñizinen “birbirinizle” (8/111).

7.4.5. biri

birimiz (9/114), **birini**ñ “birinin” (13/90).

7.4.6. bir şed / bir şey

bi şed “bir şey” (13/107), **bir şey** (22/75).

7.4.7. heç bir

heç bir “hiç bir” (18/22).

7.4.8. hepîsi

hepîsine “hepsine” (25/2).

7.4.9. herkeş

herkeş “herkes” (20/71).

7.4.10. kimse

kimsesi (1/93).

7.4.11. şey

şeyinen “şeyle” (3/143).

Ne zamiri bazen belirsizlik zamairi de olabilir: **neyinen** “neyle” (34/15).

7.5. Soru Zamirleri

7.5.1. kim

kim (11/162).

7.5.2. hanı

hanı “hani” (11/217).

7.5.3. hangı

hangı “hangi” (17/71), **hangısı** “hangisi” (17/106).

7.5.4. nerede / nereden

nerde “nerede” (8/113), **nerden** “nereden” (19/15).

8. Sıfatlar

İsimleri nitelik ve nicelik açısından tarif eden isim soylu kelimelerdir.

8.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkları şekil, renk, biçim, renk, koku vb. yönlerinden tarif eden kelimelerdir: **yeşil** cāminiñ ğocası “yeşil caminin hocası” (19/25), **esgi** tārihleri “eski tarihleri” (20/3), **yeñi** töre “yeni tore” (8/26), **babayîd** bir adam “babayiğit bir adam” (20/20), **köt** avrad “kötü avrat” (1/220), **dōru** yola “doğru yola” (16/25), **gur** ekmek **ılıh** suyu “kuru ekmek, ılık suyu” (1/108), **ğara** bām “kara beyim” (4/9).

8.2. Nicelik Sıfatları

Varlıkları işaret, sayı, soru ve belirsizlik yönlerinden tamamlayan kelimelerdir.

8.2.1. İşaret Sıfatları

8.2.1.1. bu

bu aşganacılar “bu aşkanacılar” (6/41).

8.2.1.2. şu

şu eşimi (7/63), **şo** sıvasıñırdan “şu Sivas’ın oradan” (26/14).

8.2.1.3. o

o kóye “o köye” (27/3).

8.2.2. Sayı Sıfatları

8.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

beş táne bālî var “beş tane beyliğı var” (33/25), **seksen** sene (16/41).

8.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

yedinci ğata “yedinci kata” (1/162), **ikinci** ğızı “ikinci kızı” (11/247), **yüz yetmiş birinci** torunuyum (18/38), **ikinci** bir hanımından (20/19).

8.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları

yarım sâdda “yarım saatte” (1/211).

8.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları

ikişer ğişi bir yatağda “ikişer kişi bir yatakta” (19/39), **üçer** harman (1/5).

8.2.3. Belirsizlik Sıfatları

8.2.3.1. başka

başka yurd “başka yurt” (17/108).

8.2.3.2. öteki

öteki çobana (1/330).

8.2.3.3. bir / bi

bir çerçi (2/79), **bi** şemiz “bir şeyimiz” (5/1).

8.2.3.4. biráz

biráz asger müsger “biraz asker masker” (8/80).

8.2.3.5. birğaç

birğaç tâne yar “birkaç tane yâr” (28/151).

8.2.3.6. bütün

bütün uzunyayla avşarıñ yurduydu “Bütün Uzunyayla Avşarın yurduydu.” (8/73).

8.2.3.7. filan

filan kóyüñ “filan köyün” (1/470).

8.2.3.8. her

her tarava “her tarafa” (3/9).

8.2.3.9. héç

héç hemşerim “hiç hemşerim” (32/53).

8.2.3.10. héçbir

héçbir tabib “hiçbir tabip” (10/122).

8.2.3.11. ne

ne şāl “ne şekil” (13/130).

8.2.3.12. öbür

öbür geçe “öbür taraf” (8/62).

8.2.3.13. tüm

tüm ğaribannarı “tüm garibanları” (28/174).

8.2.4. Soru Sıfatları

8.2.4.1. ğaç

bayrak **ğaç** iplñen dikilir dedi “bayrak kaç iplikle dikilir dedi” (19/19).

8.2.4.2. hangı

hangı daşlara çalıyım “hangi taşlara çalayım” (27/51).

8.2.4.3. nasıl

nasıl ğader **nasıl** yazı “nasıl kader, nasıl yazı” (28/246).

8.2.4.4. na ğadar

na ğadara bitgi var ısa “ne kadar bitki varsa” (18/59).

9. Zarflar

Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da sınırlandıran kelimelere zarf denir (Ediskun, 1992, 273).

9.1. Durum Zarfları

Fiillerin nasıl yapıldıklarını, durumlarını belirten kelimelerdir.

9.1.1. barabar

barabar ğedek “beraber gidelim” (22/13).

9.1.2. bõle

anca bem **bõle** ālarım “anca ben böyle āğlarım” (23/5).

9.1.3. çabığ

yavlar allā da ğün **çabığ** geçe “yalvar Allah’a da ğün çabuk geçe” (1/401).

9.1.4. dõru

dõru çıkdık “doğru çıktık” (19/12).

9.1.5. gene

gene unuduyòm “gene unutuyorum” (2/31).

9.1.6. gözel

gözel getirir keseller “güzelce getirir keserler” (2/8).

9.1.7. hele

gel **hele** gel başımıñ tãcı “gel hele gel başımın tacı” (10/58).

9.1.8. heral

bunu da anası nêyi yahmış **heral** “bunu da anası neyi yakmış herhâlde” (7/67).

9.1.9. héç

sen **héç** üzülme dedi “sen hiç üzülme dedi” (18/62).

9.1.10. éyice

éyice bilmiyòm “iyice bilmiyorum” (2/32).

9.1.11. şõle

yāreliyim **şõle** savuş “yaralıyım şöyle savuş” (32/72).

9.1.12. yalıñız

burda **yalıñız** issiz ğaldım “burada yalnız, sahipsiz kaldım” (1/156).

9.1.13. yeñi

toraşanıñ **yeñi** yetiyòğ “toraşanız (yeni yetmeyiz), yeni yetişiyoruz” (2/87).

9.2. Zaman Zarfları

Fiilleri zaman bakımından etkileyen kelimelerdir.

9.2.1. āşam / aḥşam

āşam olur bunnara yatağ açarım “akşam olur, bunlara yatağı açarım”(6/15), **aḥşam** ossa acı sovan aşım yok “akşam olsa acı soğan aşım yok” (28/42).

9.2.2. baharın

murad **baharın** gelici “Murat, bahar geldiğinde gelecek” (9/59).

9.2.3. bayah

bayah anğaraya götürdüler “demin Ankara’ya götürdüler” (7/2).

9.2.4. boḡın

boḡın ālıyam deşim “bugün ağlayım da eşim” (5/59).

9.2.5. daha

daha ḡlanlarıñ ğergen “henüz oğlanların genç” (4/29).

9.2.6. debiyek

bunu **debiyek** dediñ ğdi “bunu biraz önce demiştin” (7/105).

9.2.7. devrikisi gún

devrikisi gún gelini bindirişler gelişler jdi “ertesi gün gelini bindirirler gelirlerdi” (8/39).

9.2.8. dün

dünden ğarişış sōledim de “dün karışık söyledim de” (27/44).

9.2.9. esgiden

esgiden қоһар boyu deşler jdi “eskiden Kokar boyu derlerdi” (8/16).

9.2.10. evelden

evelden ğamyonnan gédeşler jdi “önceden kamyonla giderlerdi” (1/494).

9.2.11. gayrı

ğayrı seni çārişlar mezardan “artık seni çağırırlar mezardan” (28/317).

9.2.12. ğalan

ğalan ğoluñuza düşdüm “artık kolunuza düştüm” (5/11).

9.2.13. gündüz / gece

ğeceli gúnüzlü ağıyòr şindi “geceli gündüzlü akıyor şimdi” (28/243).

9.2.14. güzden / yazdan

gúzden çavdar **yazdan** buyda ekerdik “güzden çavdar, yazdan buğday ekerdik” (1/4).

9.2.15. hemen

hemen ağamın belinden silâh alıyòr “hemen ağabeyimin belinden silahı alıyor” (6/134).

9.2.16. ikindin āşın

ikindin āşın iki tene geş geldi “ikindini aşarken iki tane genç geldi” (16/2).

9.2.17. ilkin

humar icād ʿddiñ **ilkin** sen baddiñ “kumar icat ettin, ilk sen battın” (28/306).

9.2.18. ondan soñra / ondan kerı

ondan soñra kóye haber geliyòr “ondan sonra köye haber geliyor” (31/7), **ondan kerı** de yükümüzü yıarıñ “ondan sonra da yükümüzü yıgarız” (6/7).

9.2.19. ōlen

Ōlen soñu burdeyiği “öğleden sonra buradaydı” (13/13).

9.2.20. ōñce / ōñceden

ōñce ismimiz poyraz ımış “önce ismimiz Poyrazmış” (20/8), kömmüş gelmiş **ōñceden** “gömmüş gelmiş önceden” (28/82).

9.2.21. sabahleyin

sabáhleyin geldi (17/70).

9.2.22. soñra

soñra harman çıhardırdık “sonra harman çıkarırdık” (34/3).

9.2.23. yarın

yarın toĥTura gédecām dedi “yarın doktora gideceğim dedi” (1/85).

9.2.24. yazın

yaylıye gelici **yazın** “yazın yaylaya gelecek” (11/115).

9.3. Yer ve Yön Zarfları

Fiilin bildirdiği iş, oluş ve hareketi yer ve yön bakımından tarif eden isim soylu kelimelerdir.

9.3.1. aşşā

kimse **aşşā** éndirmemiş “kimse aşağıya indirmemiş” (13/74).

9.3.2. beri

anañ gúzden **beri** ālar “annen güzden beri ağlar” (32/17).

9.3.3. dışarı

çekiñ ğılını **dışarı** “kılını dışarı çekin” (7/122).

9.3.4. geri

bunlar **geri** dönse dedi (1/206).

9.3.5. ireli

o zaman **ireli** gelen beylerinden “o zamanın ileri gelen beylerinden” (17/12).

9.3.6. ğarşı

döndü ğızı **ğarşı** gétmiş “Döndü kızı karşı gitmiş” (13/75).

9.3.7. yoğarı

yoğarı çılıyòr gene çekmiyòr “yukarı çıkıyor yine çekmiyor” (16/6).

9.5. Azlık-Çokluk Zarfları

Fiilleri miktar olarak niteleyen kelimelerdir.

9.5.1. az

az bize aħrab_olur “bize az akraba olur” (1/83).

9.5.2. ıcık

ben beriden sıhîm diyòr **ıcık** “ben beriden sıkayım azıcık diyor” (6/76).

9.5.3. biráz

biráz durdum “biraz durdum” (1/354).

9.5.4. çok / çoħ

deşdiyeden de **çoħ** geldiler “Deşdiye’den de çok geldiler” (1/199), **çok** söyledim de “çok söyledim de” (7/26).

9.5.5. daha / dā³⁰

daha yaşıyòr “hâlâ yaşıyor” (1/25), bunuñ yaḥasından bir **dā** furuyòllar “bunun yakasından bir daha vuruyorlar” (6/102).

9.5.6. eñ

eñ ufaà ğardaşımuñ avradıyıldı “en ufağı, kardeşimin hanımıydı” (13/30).

9.5.6. bek / fazla

faḥı buña **bek** yanıyòr “Fakı buna pek yaşıyor” (1/464), ben ondan **fazla** yanarım “ben, ondan fazla yanarım” (23/17).

9.6. Soru Zarfları

Fiileri soru yoluyla tarif eden kelimelerdir.

9.6.1. nasıl

nasıl barınabilirik “Nasıl barınabiliriz?” (24/8), **nası** sīdın “Nasıl sığdın?” (28/86).

9.6.2. neden

ğul çerkezim **neden** durmaz dilleriñ “Kul Çerkez’im, neden durmaz dillerin?” (29/43).

9.6.3. niye

niye getirecāñız avşar beyiniñ kellesini “Avşar beyinin kellesini niye getireceksiniz?” (3/39).

³⁰ Bu zarfın anlam ve kullanılışları için bkz. Tekin, 2005, 79-82.

10. Edatlar

Birliktelik, benzerlik, yön gösterme, sebep bildirme, mekân belirtme vs. gibi cümle içinde anlam ilişkileri kuran kelimelerdir. Tek başlarına kullanıldıklarında herhangi bir anlam ifade etmezler. Yöre ağızındaki edatları şu şekilde inceleyeceğiz:

10.1. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya anlam bakımından yahut Şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir. (Hacıeminoğlu, 1992, 112).

10.1.1. ve

beylik süren gozanolu dulqadirölu zulqadirölu **ve** al osmanölu “Beylik süren Kozanoğlu, Dulkadiroğlu, Zulkadiroğlu ve Âl-i Osmanoglu.” (17/6).

10.1.2. ile

ğarağoyön**ile** ğarayurd arasında ğabahlıpuñar “Karakoyun ile Karayurt arasında Kabaklıpınar...” (17/107), memmed**inen** hasan yaşıd İdi “Mehmet’le Hasan aynı yaşıydı.” (12/19).

10.2. Karşılaştırma Edatları

Zıtlık, benzerlik olmak üzere iki veya daha çok nesneyi karşılaştıran edatlardır.

10.2.1. hemi ... hemi ...

hemi destek parañı alıyöñ **hemi** de malıyñ bol bol yiegisi çıñıyör “Hem destek parayı alıyorsun hem de malının bol bol yemi çıkıyor.” (16/56), **hemi** emmim **hemi** ğayınbabam “Hem amcam hem kayınbabam.” (17/72), ben **hem** ğssizim **hemi** kóylüyüm

“Ben hem ıssızım hem köylüyüm.” (28/25), **hemi** anasına **hemi** öluna sōlediydim
 “Hem anasına hem oğluna sōlediydim.” (1/323).

10.2.2. kimi ... kimi ...

kim āladı **kimi** güldü “Kimi āladı kimi güldü.” (1/159), **kim** atlı **kimi** yayan “Kimi atlı
 kimi yayan.” (2/56).

10.2.3. ne ... ne ...

ne beşini belemisim **ne** toprānēlemisim “Ne beşini belemişim ne toprağını
 elemişim.” (3/72).

10.2.4. ya ... ya ...

ya halamın ōlu **ya** emmimiñ ōlu diye ālıyōrmuş “Ya halamın oğlu ya amcamın oğlu
 diye ālıyormuş.” (11/319).

10.3. Cümle Başı Bağlaçları

10.3.1. anca

anca bem bōle ālarım “anca ben böyle ālarım” (23/5).

10.3.2. acab / aceb

acab görür müyük baharı yazı “Acaba görür müyüz baharı yazı?” (20/66), **aceb** aslı var
 mōla “Acaba aslı var mı?” (23/35).

10.3.3. amma / emme

amma avradını bulamamış evladı çıkmamış “Ama eşini bulamamış, evladı çıkmamış.” (25/27), güzel ağatlar var ıdı **emme** hatirime gelmiyör “Güzel ağıtlar vardı ama hatırıma gelmiyor.” (1/254).

10.3.4. çünkü

çünkü kilise bizim eve yakın ıdı “Çünkü kilise bizim eve yakındı” (17/75).

10.3.5. ēr / āre

ēr bulsayıdıñ bafra tütünü “Eğer bulsaydın Bafra tütünü...” (28/353), o diyör ki **ēr** cāmi yabdırırsañız ben para almıcām “O diyor ki eğer cami yaptırırsanız ben para almayacağım.” (1/418), gendi halı otobuzlarına şoför olmuş. **āre** yapabilir ise “Kendisi halk otobüslerinde şoför olmuş. Eğer yapabilirse...” (18/25).

10.3.6. faḥat

su içiyör **faḥat** aç “Su içiyor fakat aç.” (16/43).

10.3.7. gerçi

yāmīr **gerçi** yaz gūnū yāmīrı ya “Yağmur gerçi yaz günü yağmuru ya.” (19/6).

10.3.8. hanı

hanı biliyöñ mu avşarıñ laḥāb olur “Biliyor musun Avşarın hani lakabı olur.” (20/16).

10.3.9. hele

hele de bu dā çoḥ yer ıdı ğadañ alīm “Hele de bu daha çok yerdi gadanı alayım.” (6/18).

10.3.10. keşke

keşke süslenseydim elbise géyib “Keşke süslenseydim elbise giyip.” (28/273).

10.3.11. meselā

meselā biz buradan yalā dúüne gidiyòh “Mesela biz buradan Yalak’a düğüne gidiyoruz.” (3/152).

10.3.12. tābi / táabi

tābi dedemiñ mefāt_eddī tārihi bilmiyòm “Tabi dedemin vefat ettiği tarihi bilmiyorum.” (20/31), o zaman bizler dünyáda yōmussuñ **táabi** “O zaman bizler dünyada yokmuşuz tabi.” (1/54).

10.3.13. velhāsıl

velhāsıl aradmadılar_õle ğaldı “Velhasıl aratmadılar öyle kaldı.” (22/12).

10.3.14. yalıñız

yalıñız irbiyem börekden bir soñum_aldı yedi “Yalnız İbrahim börekten bir sokum aldı yedi.” (1/341).

10.3.15. yāni

yāni toñTuruñ dayrasına şu sarızıñ hapisānásı yañın_ımış “Yani doktorun dairesine şu Sarız’ın hapisanesi yakınmış.” (1/80).

10.3.16. zatan

uzunyayla **zatan** yerimiz_ıdı “Uzunyayla zaten yerimizdi.” (24/4).

10.3. Kuvvetlendirme Edatları

Cümle içinde anlam ilişkisi kurarken anlamı pekiştiren edatlardır. Sarız Avşar ağzında tespit edilen kuvvetlendirme edatları şunlardır:

10.3.1. bile

ulan vardıydım puñara tiken dolmuş suy **bile** sölmuş “Ulan vardıydım pınara diken dolmuş, su bile kurumuş” (1/174).

10.3.2. da

Türkçemizde dağı edatından sonra görölen bu da/de bağlayıcısı, dağı’nın anlamdaşı olarak, uzun zaman onunla birlikte kullanılmış, sonunda büsbütün dağı’nın yerini almıştır (Tekin, 2005, 57).

daha **da** var **da** unuduyöm arada “Dahası da var da unutuyorum arada.” (2/61), bi **de** bağıyör ki elinde sancānan bir bölük asger geliyör beş şüzatlı “Bir de bakıyor ki elinde sancakla bir bölük asker geliyor, beş yüz atlı.” (3/36).

10.3.3. ya

işDe diyöm **ya** biñ sekiz yüz yirmi beşde yirmi sekizde yerleşmişler buruye “İşte diyorum ya bin sekiz yüz yirmi beşte, yirmi sekizde yerleşmişler buraya.” (8/18).

10.4. Son Çekim Edatları

10.4.1. dōru

ulan geriye **dōru** çıkdık kine geriye bayrak çekmişler “Ulan geriye doğru çıktık ki bayrak çekmişler.” (19/12).

10.4.2. gibi / gimi

gurdlar **gibi** bozularım “Kurtlar gibi bozularım, ağlarım.” (11/113), yav puñarbaşından ikindin āşın iki tene geş geldi siziñ **gimi** “Ya Pınarbaşı’ndan ikindinden sonra iki tane genç geldi sizin gibi.” (16/2).

10.4.3. göre

bunu ben sōledim. yav işDe şeye **göre** gēdişátá **göre** “Bunu ben söyledim, ya işte şeye göre gidişata göre.” (1/1).

10.4.4. için / uçun

bu ğarayurduñ tārîni araştırmak **için** bi kitap yazmàya kalkışmış “Bu Karayurt’un tarihini araştırmak için bir kitap yazmaya kalkışmış.” (17/69), şöhet **uçun** sar altından daħardık “Şöhret için sarı altın takardık.” (20/93).

10.4.5. keri

ondan **keri** de işDe ordan gelişin ğalan acīnan yangınınan sōledim ğdi “Ondan sonra da işte oradan gelince gayri acıyla, yangınla söylediydim.” (15/5).

10.4.6. soñra

ondan **soñra** da öküzlerinen şu tarla benim şu tarla benim dēyi tarlıye sāblanince “Ondan sonra da öküzlerle şu tarla benim, şu tarla benim diye tarlayı sahiplenince...” (16/49).

10.5. Ünlem Edatları

10.5.1. Ünlemler

Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, karşılamaya yarayan bir kelime türüdür (Korkmaz, 2003, 1140).

10.5.1.1. abarı

abarı ğadañ alım otur da gel de al da bilmem ne dedi avrad “Abarı gadanı alayım otur da gel de al da bilmem ne dedi kadın.” (28/230).

10.5.1.2. aman

aman tatarım tatarım “Aman Tatar’ım Tatar’ım!” (32/39).

10.5.1.3. be

putları **be** nē yarar diyen ğaldırır ğaldırır ğırağlar ımış “Putları, be neye yarar diye kaldırır kaldırır kırarlarmış.” (17/78).

10.5.1.4. bire

gel gédek **bire** nazlı ğıratım “Gel gidelim bre nazlı kıratım!” (30/20).

10.5.1.5. hayvah

hayvah anam öldüm demiş “Eyvah anam öldüm demiş!” (10/139).

10.5.1.6. ha

ha nîdek çavdar çekek “Ha ne edelim, çavdar ekelim.” (16/50).

10.5.1.7. hōv

hōv diye deller çırırđı “Hōv diye tellal çağırırđı.” (25/21).

10.5.1.8. oy

osmanım gel memmedim **oy** “Osman’ım gel Mehmet’im oy.” (32/8).

10.5.1.9. ula / ulan

ulan unuddum bunu “Ulan unuttum bunu.” (33/43), **ula** ğardaşım sende bir şe yoh ğétme dedim “Ula kardeşim sende bir şey yok, ğitme dedim.” (1/85).

10.5.1.10. vah

memmedinen hasan yaşıd ğıdı diyòr **vah** “Mehmet’le Hasan yaşıttı diyor vah!” (12/19).

10.5.1.11. vay

vay ğurban oluyum ğallah “Vay kurban olayım Allah!” (13/145).

10.5.1.12. vayh

vayh diyemedim vallā “Vayh diyemedim vallahi.” (13/147).

10.5.1.13. yā

yā rabbi nōlur bize bir ğéygi ver dedi “Ya Rabbi, ne olur bize ğiysi ver dedi.” (18/57).

11. Birleşik Fiiller

Birden fazla kelime veya kelime öbeğinin bir araya gelerek bir hareketi karşıladığı, anlattığı kelime gruplarıdır. Birleşik fiiller; bir yardımcı fiille, bir isimle, bir fiille oluşabilir.

Sarız Avşar ağzındaki birşelik fiilleri, isim+fiil ve fiil+fiil yapısında olmak üzere iki bölümde inceleyeceğiz.

11.1. İsim+Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller³¹

İsim+fiil'den oluşan bir birleşik fiil, isim soylu bir kelimeyle et-, eyle-, ol-, kıl-, gel-, yap-, kaldır-, yaz- yardımcı fiillerinden birinin bir araya gelmesinden oluşur.

11.1.1. İsim+Et-

na h̄adar **met** **et**sem d̄er goca maşad “Koca Maşad’ı ne kadar methetsem değer.” (17/145), **yardım** **ede**l̄er̄j̄d̄i “Yardım ederlerdi.” (8/42), bu avşar bāleri de **ğabil** **edi**ȳr̄ “Bu Avşar Beyleri de kabul ediyor.” (8/109), ben gēddim **zıyārat** **ed**dim “Ben gittim, ziyaret ettim.” (18/39), t̄abi dedemiñ **mefāt** **ed**d̄i t̄arihi bilmiyōm “Tabii, dedemin vefat ettiği tarihi bilmiyorum.” (20/31).

11.1.2. İsim+Eyle-

müsāde **eyle**ñ beyler keselim sözü “Müsaade eyleyin beyler, sözü keselim.” (11/104), allāhım **rahmet** **ēyle**siñ “Allah’ım rahmet eylesin!” (11/134), ās̄i var ısa gel **tāmam** **ēyle** “Eksiği varsa gel tamamla!” (20/59), yatırır ğaldırır **hızmet** **ēyle**rdim “Yatırır kaldırır hizmet ederdim.” (28/112), **buyur** **ēyle**mediñ **el** **ı**dim **olum** “Buyur eylemedin el idim oğlum.” (28/130).

³¹Yol+Fiil’le yapılmış birleşik fiiler için bkz. Karabörk, 2006, 357-363.

11.1.3. İsim+Ol-

benî esgi **söleyişler olur** “Benimki eski söyleyişler olur.” (29/3), söylerim de biráz de **unudğannık oldu** bende “Söylerim de biraz da unutkanlık oldu bende.” (31/19), seferiberlikten dönmemiş. **şeyd olmuş** “Seferberlikten dönmemiş, şehit olmuş.” (32/2), gıyma felek **gul oluyum** “Kıyma felek, kul olayım!” (32/65), bir sebebden işDe **ışığıya olmuş** “Bir sebepten işte eşkıya olmuş.” (33/38).

11.1.4. İsim+Kıl-

oruya **namaz gılmaya** géder **ıdı** “Oraya namaz kılmaya giderdi.” (1/416).

11.1.5. İsim+Gel-

hoş geldine varıcım “Hoş geldine varacağım.” (11/336), bahmışlar ki avşarınan **baş gelinmiyeci** böyle harbinen “Bakmışlar ki böyle harple Avşar’la baş gelinmeyecek.” (8/128), aceb **ğarşı gelir m_ola** “Acaba karşı gelir mi ola?” (23/38), héç gözüme **uyhu gelmiyör** “Gözüme hiç uyku gelmiyor.” (1/130).

11.1.6. İsim+Git-

zoruma gidiyör yav “Zoruma gidiyor yav.” (1/162).

11.1.7. İsim+Kal-

tırafık gázāsında **saḥat gald_olan** “Trafik kazasında oğlan sakat kaldı.” (1/418), burda yalnız **issiz galdım** “Burada yalnız, sahipsiz kaldım.” (1/156), ne bilim **aḥlımda galityör** mu “Ne bileyim, aklımda kalıyor mu.” (2/31), çocukları **ösüz galdı** “Çocukları öksüz kaldı.” (7/55), cipci cipiñ **yolda gála** “Şoför, cipin yolda kala!” (7/100).

11.1.8. İsim+Kaldır-

ergene **bayrağ ğaldırdı**h “Oğlana bayrak kaldırdık.” (2/42), bu ceridle tecirliyi **ortadan ğaldırak** diyòllar “Bu Cerit’le Tecirli’yi ortadan kaldıralım diyorlar.” (8/107), **cenāzemizi ğaldırır** namazımızı ğıldırır “Cenazemizi kaldırır, namazımızı kıldırır.” (17/110).

11.1.9. İsim+Yap-

yemek yapılır ğdı “Yemek yapıldı.” (6/39), **çay ğayfasın yapsıñ** ğızlar “Çay kahve yapsın kızlar!” (11/119), **ğurnazlık yapall**ar “Kurnazlık yaparlar.” (17/15), ğazañsañ **zam yapañ** ğırañ belimi “Kazansan zam yapıp kırarsın belimi.” (28/25).

11.2. Fiil+Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

Fiil+fiil’den oluşan bir birleşik fiil, asıl fiile dur-, bil-, gel-, kal- gibi yardımcı fiilin getirilmesiyle oluşur. Yöre ağzından tespit edebildiğimiz fiil+fiil yapısındaki birleşik fiillere örneklerimiz şunlardır:

11.2.1. Fiil+Bil-

Başarma, becerme ifadesi bildirir. Yeterlilik fiili olarak da bilinir.

osman ğve **ğédebilmiş** “Osman eve gidebilmiş.” (9/36), āre **yapabilir** ğse “Eğer yapabilirse...” (18/26), nerede nasıl **barınabilirik** “Nerede, nasıl barınabiliriz?” (24/9).

11.2.3. Fiil+Gel-

Ana fiile gel- yardımcı fiilinin eklenmesiyle oluşturulan birleşik fiiller, süreklilik ifade eder.

yayan **gédib** geliniyòrdu “Yayan gidip geliniyordu.” (3/117), ordan **yörüb** geliyòllar “Oradan yürüyüp geliyorlar.” (17/98), ilk başda ortasyadan göç **edib** gelme “İlk başta Ortaasya’dan gelme.” (24/4).

11.2.4. Fiil+Kal-

sarıza varınca **ālenib** galma “Sarız’a varınca eğlenip kalma!” (22/46).

11.2.1. Fiil+Dur-

bunnarı şöle ekerim böle biçirim **demiye** durdu “Bunları şöyle ekerim, böyle biçirim demeye durdu.” (1/366), velhāsıl òle **ūraşdıx** durdu “Velhasıl öyle uğraştık durduk.” (22/14).

12. Fiilimsiler

Fiilimsiler, fiillerin isim şekilleridir. Fiilimsi kavramıyla cümlede ortaya çıkan, kalıcı olmayan isimler kastedilir. Fiilimsiler, hareket kavramı taşımakla ve fiil soylu kök veya gövdelerden türemekle fiillere; cümlede isim, sıfat, bağlaç ve zarf gibi kullanılmakla isimlere benzerler (Üstüner, 2000, 9).

Sarız Avşar ağzındaki fiilimsileri; isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil başlıkları altında inceleyeceğiz.

12.1. İsim-Fiiller

Mastarlar olarak da bilinen isim-fiiller, hareketleri şahıs ve zamana bağlı kalmaksızın gösteren kelimelerdir. Yöre ağzındaki isim-fiil ekleri şunlardır: -mAk, -mA ve -Iş / -Uş.

12.1.1. -mAk

ğorumak için veriyör “Korumak için veriyor.” (6/83), dosduñ dosda ğavuşmakdır amacı “Dostun amacı dosta kavuşmaktır.” (28/210), bu ğarayurduñ tārîni araştırmak için bi kitap yazmâya kalkışmış “Bu, Karayurt’un tarihini araştırmak için bir kitap yazmaya kalkışmış.” (17/69), barnāña dağ demek jsdiyör “Parmağına tak demek istiyor.” (23/32), yemekten yemā bekler bulaşılğ “Yemekten yemeğe bekler bulaşık.” (1/219), çādaşı mutl etmek için baldızını aldı “Çağdaş’ı mutlu etmek için baldızını aldı.” (11/223), dadalōlu orda geri çekilmek zorunda ğalıyör “Dadaloğlu, orada geri çekilmek zorunda kalıyor.” (17/17).

12.1.2. -mA

etli pilav edeller ğavurma edeller “Etli pilav yaparlar, kavurma yaparlar.” (2/3), bizim yaymalar bekliyör “Bizim yaymalar bekliyor.” (2/58), benim ğavuşmama zaman görünür “Kavuşmama hayli zaman var.” (3/185), içinden çılmama zaman görünür “İçinden çıkmama hayli zaman var.” (3/189), varma zamanı sōlesāne “Varma zamanını söylese.” (7/97), o daşılğ jsminden gelme “O taşın isminden gelme.” (8/17), cerid ırağğadan gelme bir ğabile “Cerit, Rakka’dan gelme bir kabile.” (8/102), bu mu yüzümün ğülmesi “Yüzümün gülmesi bu mu?” (9/33).

12.1.3. -Iş / -Uş

şindi bu üş damarılğ geliş yeri puñarbaşılğın halevik kóyü “Şimdi bu üç damarın geliş yeri Pınarbaşı’nın Halevik Köyü’dür.” (17/85), ğız aldık söbeçimenden ordan eniş aşşaa eniyöğ “Söbeçimen’den kızı aldık, oradan iniş aşağıya iniyoruz.” (19/46), yüküyünen alır yemiş “Fazla fazla yemiş alır” (20/43).

12.2. Sıfat-Fiiller

Sıfat-fiiller, fiillerin cümle içinde isim olarak kullanılan şekilleridir. Bütün isim çekim ekini alan sıfat-fiiller, cümle içinde daha çok sıfat görevinde kullanılır (Üstüner, 2000a, 20-21).

Sarız Avşar ağzındaki sıfat-fiil ekleri şunlardır:

12.2.1. -AcAk

otur**aca**ğ yerler belli “Oturacak yerler belli.” (22/5), sözüñ özü çalış**aca**ğ işim yok “Sözün özü, çalışacak işim yok.” (28/40), el ğalmadı bimbüaya çık**aca**ğ, ip ğalmadı salıncā da**haca**ğ, hemen avşar mı başa ka**haca**ğ, bir gün olur geri gelir sālari “İl kalmadı Binboğa’ya çıkacak, ip kalmadı salıncağa takacak, hemen Avşar mı başa kakacak, bir gün geri gelir sağları.” (30/7), şindiki var**acā**ñız çocuñ babası “Şimdiki varacağınız çocuğun babası.” (3/160), çoğdu sōlicām da “Söyleyeceğim çoktu da...” (4/12), gele**cā** pus görüyör gözlerim “Geleceği puslu görüyor gözlerim.” (28/201), baña unuddurduñuz diy**ecā**mı “Unutturdunuz diyeceğimi.” (30/12), şu ğadar yiye**cek** şu ğadar para “Şu kadar yiyecek, şu kadar para.” (8/69), içim yanar içi**lecek** suyum yok “İçim yanar, içilecek suyum yok.” (28/29).

12.2.2. -(y)An³²

ğaçanlarıñ sürüsü baña ğalıyör “Kaçanların sürüsü bana kalıyor.” (1/127), ğalan alırım mülkümü “Artık mülkümü alırım.” (3/77), duyduñnu bize ola**nı** “Bize olanı duydun mu?” (3/121), şurda oturan anam “Şurada oturan anam.” (5/121), bunu soyanlar yerdı “Bunu soyanlar yerdı.” (6/18), gülizarımı ğandıran potōñ ğardaşı ali “Gülizar’ımı kandıran Poto’nun kardeşi Ali.” (9/20), seni benden beni senden ayıran geçire günüñü ğara yasınan “Seni benden, beni senden ayıran gününü kara yasla geçirsin.” (10/68), aşşādan gelen eli develi “Aşağıdan gelen kişi eli develi.” (10/71), kóyde ola**nı** biteni

³² Bu ek hakkında geniş bilgi için bkz. Doğan, 2012, 353-370.

sõle diyør “Kõyde olanı biteni söyle diyor.” (11/290), veliyi arıyen gønşusu “Veli’yi arayan komşusu.” (13/6), anharada adanada bilmiyen olmaz ıdı “Ankara’da, Adana’da bilmeyen olmazdı.” (13/27), seniñ gimi delānni geşler bizden duvanlar “Senin gibi delikanlı gençler, bizden doğanlar.” (16/54).

12.2.3. -AsI

mecid paşa hey allahdan bulası “Hey Allah’tan bulasica Mecit Paşa!” (20/97), heçbirinde bi şe yok batasicalar “Batasicalar, heçbirinde bir şey yok.” (25/31), garşında mumlar yanası “Karşısında mumlar yanasica!” (2/12), olmaz ılasica sandık “Olmaz olasica sandık.” (9/70), bu dünyāda gún görmedim soyka galasca gaderim “Bu dünya da gün görmedim, soyka kalasica kaderim!” (27/56), gözü kór ılasca tohtur “Gözü kör olasica doktor.” (1/70), sandıkda kaat oğumuş dili çürüyesi fahı “Dili çürüyesi Fakı, sandıkta mektup okumuş.” (32/27).

12.2.4. -Ar

esgiden қоһar boyu deñler ıdı “Eskiden Kokar boyu derlerdi” (8/16), omar beñzer duvan aya “Ömer doğan aya benzer.” (6/116).

12.2.5. -dIk

aldī ekmā yemişler “Aldığı ekmeği yemişler.” (aldığı<al-dık+ı) (1/261), aldıkları şarabına yetmiyør “Aldıkları para şarabına yetmiyor.” (11/94), gına yanarhan çörekderede oynadıkları oyunu sõle “Kına yanarken oynadıkları oyunu söyle.” (6/45), hanı bañdımız ıtler nēc oldu “Hani baktığımız itler, ne oldu?” (bañdımız<bak-dık+ı+mız) (1/19), meyti hazıret aliniñ soñrañı aldī avraddan ımuş “Mehti, Hz. Ali’nin sonraki aldığı eşindenmiş.” (18/45), gadasıñ aldım al at “Gadasını aldığım al at!” (29/5), işde verdikleri tārihde “İşte verdikleri tarihte.” (3/24), benim bildiklerim bundan ıbāret “Benim bildiklerim bundan ibaret.” (17/45).

12.2.6. -Ik

kürekden **gırık** gölümü “Kürekten kırık kolumu” (3/81), onuñ bu tarafında **ğısıık** bir yer var “Onun bu tarafında kısık bir yer var.” (26/10), yedi baş nüfuslu yıkık yuvada “Yedi baş nüfuslu yıkık yuvada...” (28/33), keçe yırtık ıslanıyör ğabannar “Keçe yırtık, ıslanıyor kabanlar.” (28/186), orda ğıymık toplardık “Orada kıymık toplardık.” (34/1), ceketin ğolu delik “Ceketinin kolu delik.” (7/95), eli isğan ğedik avşar nec oldu “İli iskân edilmiş Avşar ne oldu?” (20/90).

12.2.7. -mAz

yılmaz soyisini almışık yānim “Yılmaz soyisini almışız yeğenim.” (20/9), tanınmaz oldu ğonşular “Tanınmaz oldu komşular.” (20/72), biriniñ adı seviç biriniñ adı solmaz “Birinin adı Sevinç, birinin adı Solmaz.” (1/120), soyismimizi rahmetlik babam korkmaza çevirmiş “Rahmetlik babam, soyismimizi Korkmaz’a çevirmiş.” (20/10).

12.2.7. -mİş

emir verdi kine yemiş ācına “Yemiş ācına emir verdi ki...” (19/61), kóyleriñ gelmiş geşmiş günlerini bilen adam azaldı “Köylerin gelmiş geçmiş günlerini bilen adam azaldı.” (20/7), rüşvetlik olannara ğızmış oluyòm “Rüşvetlik olanlara kızmış oluyorum.” (28/44), cenneden çıkmış simāya baĥıñ “Cennetten çıkmış simaya bakın!” (29/38), ğız seni ğurban ğederim örülmemiş belîñe “Kız seni örülmemiş belîğine kurban ederim.” (32/78).

12.3. Zarf-Fiiler³³

Fiillerden türetilen, zarf görevinde kullanılan kelimelerdir. Zarf-fiiller, fiilleri geçici zarf yaparlar. -(I)p / -(U)p, -(y)ArAk, -(y)IncA / -(y)UncA ekleri zarf-fiilere örnek gösterilebilir. Bunlara ek olarak yöreden tespit edebildiğimiz zarf-fiil ekleri şunlardır:

³³ bkz. Karahan, 1996b, 205-236.

12.3.1. -A

aşğın guvvetîle yara yara gel “Aşkın kuvvetiyle yara yara gel!” (28/212), bir ğadersiz delller sora sora gel “Bir kardesiz derler, sora sora gel!” (28/220), ahmedim de haber vere vere gel “Ahmet’im de, haber vere vere gel!” (28/224), döne döne teneşiriñ üsDünde yunmayınca gönül yârdan ayrılmaz “Teneşirin üstünde döne döne yıkanmayınca gönül yârdan ayrılmaz.” (10/86).

12.3.2. -(y)I / -(y)U

Fiilin üzerine zarf-fiil ekleri gelerek türetildiklerinde birer zarf veya edat iken zamanla bu eklerin fiille kaynaşıp kalıplaşmasıyla adlaşma ve durum ekleri almış bulunanlardan bazıları şunlardır: çevre (< çevir-e), dahi/daha (< tak-ı), dolayı (< dola-(y)ı), devre (< devir-e), dutu/tutu ‘rehin, ipotek’ (< tut-u), erte (ert-e), geçe (< geç-e), göre (< gör-e), götürü (< götür-ü), karşı (< karış-ı), komşu (< konuş-u), öte (< öt-e), süre (< sür-e), yine (< yene < yan-a), yumru (yumur-u) vb (Argunşah, 2011, 56).

tarla güccük déyi boru sökerdik “Tarla küçük diye boru sökerdik.” (1/6).

12.3.3. -AII

boynunda poşu dolalı “Boynunda poşu dolalı.” (3/118), ğayada sümbül dayalı “Kayada sümbül dayalı.” (10/96), on sen oldu öleli “Sen öleli on sene oldu.” (11/245), dünyāya geleli hep ğladık biz “Dünyaya geleli, biz hep ağladık.” (28/213).

12.3.4. -(y)ArAk

uluyarağ gelir yavrular “Yavrular uluyarak gelir.” (5/44), ālıyarağ sōler gözel “Güzel söyler ağlayarak.” (10/35), boyuna bağarağ adam kilōlu dēldi ki “Boyuna bakarak adam kilolu değildi ki.” (23/10), salınarağ gelen sunaya bağın “Salınarak gelen sunaya bakın!” (29/30), dālar bizimdir diyerek dā çekilmek zorunda ğalıyōr “Dağlar bizimdir diyerek dağa çekilmek zorunda kalıyor.” (17/19), cāşā vardık yāmīr yiyerek cāşā

“Çağşak’a yağmur yiyerek vardık.” (19/1), derd yandım āma habar vererek, ben ōña biliyōm dedi durarak, göley göley gızdırmazdı görerek “Dert yandım ağama haber vererek, ben ona biliyorum dedi durarak, kolay kolay kızdırmazdı görerek.” (28/105).

12.3.5. -(y)ArAkTAn³⁴

ikinc olarakdan yılmaz “İkinci olaraktan Yılmaz.” (20/9), bunu düşünerekten keçemi oruye addım “Bunu düşünerekten keçemi oraya attım.” (17/131).

12.3.6. -(y)IncA

māranıñ üsDüne çıhınca “Mağaranın üstüne çıkınca...” (22/5), sarıza varınca ālenib ğalma “Sarız’a varınca eğlenip kalma!” (26/46), çamir suvanınca diyör “Çamur sıvanınca diyor.” (3/32), tapı yabdırınca buna ālık veriyōllar “Tapu yaptırınca buna āgalık veriyorlar.” (17/116), şind ō gelini bindirince “Şimdi o gelini bindirince...” (19/44), sen varıb da dārmenden ğınince “Sen varıp da değimenden inince...” (22/36), yāmır yaāb gūn dāince “Yağmur yağıp, gün değince...” (32/21).

12.3.7. -kAn(nA) / -hAn(nA)

Aynı zamanda isimlere ve fiillere de eklenebilen bir ektir.

İsimlerde: ben dünyada youkkan “Ben dünyada yokken...” (3/66), bāllykenne bu adam bir vergiye tābiyimiş “Bağlıyken bu adam bir vergiye tabi imiş.” (27/2).

Fiillerde: çıharakkan da inne yazīm iki tāne dedi “Çıkarken de iki tane de iğne yazayım dedi.” (13/4), ahmed bulamazkan vatana önder “Ahmet vatana önder bulamazken...” (28/77), āşam ğına yanarhan “Akşam kına yanarken...” (6/45), ğınacı varırhan gelinçi sorar ğdı “Kınacı varırken gelinci sorardı.” (6/55), varırhanna biri diyör ki “Varırken biri diyor ki...” (13/18), cirid oynarhanna atdan düşüyör “Cirit oynarken attan

³⁴ Bu ek hakkında geniş bilgi için bkz. Cin, 2012, 185-192.

düşüyor.” (14/17), daşı ğaldırır**han** ölüyör diyarbahırda “Taşı kaldırırken Diyarbakır’da ölüyor.” (20/20), diñelir**kene** depesine daşınan furdular “Ayakta beklerken tepesine taşla vurdular.” (22/65), boynu bükük gezer**kene** “Boynu bükük gezerken...” (23/21).

12.3.8. -mAdAn

ğuzlamadan iki yaşında onu besleñler ğoç ğatmazlar ğdı “Kuzulamadan iki yaşında onu beslerler, koç katmazlardı.” (25/16), ğızın yanına varmadan ğızın saçını kesib gönderiyör bu tarava “Kızın yanına varmadan kızın saçını kesip gönderiyor bu tarafa.” (3/18), héç durmadan sōler hamidiñ dili “Hiç durmadan söyler Hamit’in dili.” (3/191), olan evine ūramadan emmis evine ūradılñlar ğdı “Oğlan evine uğramadan emmisinin evine uğrarlardı.” (6/50), ölü bilmeden silah boşandırmış “Oğlu bilmeden silah boşandırmış.” (9/2), maşalla demeden bakmañ “Maşallah demeden bakmayın!” (28/264).

12.3.9. -(y)Ip / -(y)Up, -(y)Ib / -(y)Ub

şindi de allā şükür vāli satıp yiyör “Şimdi de Allah’a şükür vali satıp yiyor.” (1/263), yōsa zehirlenip ölücümüş “Yoksa zehirlenip ölecekmiş.” (1/361), çerkezler gelip oturunca “Çerkezler gelip oturunca...” (17/20), ğızıp vuruşun orta yerden ayıran “Kızıp vurunca orta yerden ayıran.” (20/104), huzülü ğedib de toñTurda ölme dedim “Fuzuli gidip de doktorda ölme dedim.” (1/86), toplanıp onu kömbiyenen yerik “Toplanıp onu kömbeyle yeriz.” (6/6), şu sinemi yahıp géder “Şu sinemi yakıp gider.” (11/265).

12.3.10. -IşIn³⁵

-IşIn zarf-fiil eki, çoklukla bağlı olduğu fiilin kendinden hemen sonra gerçekteştiğini belirtir. Fiilden isim yapma eki -(y)Iş / -(y)Uş ile vasıta hāli eki +(I)n’ın birleşmesinden oluşur. Ek, yöre ağızında kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna girer.

³⁵ bkz: Yıldırım, 2004.

ordan emir gelmiyeşin “Oradan emir gelmeyince...” (18/51), onnar âliyeşin ben de dayanamadım “Onlar ağlayınca ben de dayanamadım.” (21/2), dadalolu bozgun yîşin böyle diyör “Dadaloğlu, bozgun yiyince böyle diyor.” (30/36), arhadan ırı getirişin gayfeyi “Arkadan buraya doğru kahveyi getirince.” (6/94), guruyuşun da yumağ  derdik “Kuruyunca da yumak ederdik.” (34/20), duy şun furmuş dizine “Duyunca dizine vurmuş.” (14/5), y z m  d n ş n “Y z m  d n nce...” (15/2), c  y r ş n  l y   lar “ ı  d ş nce  l yorlar.” (7/104).

12.3.11. -dikCA

yedik e  arnıma veriy r sancı “Yedik e karnıma sancı veriyor.” (1/377), amma şindi unud annı  oldu yaş ilerledik e “Ama şimdi unutkanlık oldu, yaş ilerledik e...” (3/146), s ledik e benim derdim depreşir “S yledik e benim derdim depreşir.” (17/148).

12.3.12. -di  ndA

oruya vard nda  ozan lu diy r “Oraya vard ğında Kozano lu diyor.” (3/26), atat rk n soyad   nunu  ı   nda “Atat rk’ n soyadı kanunu  ıktı ında...” (17/117), osman n k nyesi yal  gel  nde anası s l y r bunu “Osman’ın k nyesi Yalak’a geldi inde anası s yl yor bunu.” (32/3),  ardaşım d  n    nde “Kardeşim d   n etti inde.” (9/136).

12.3.14. -dikdan keri

dadal lunu sal   dan keri  tekiler  urnazlık yap  lar “Dadalo lu’nu sal  ktan sonra  tekiler kurnazlık yaparlar.” (17/14).

13. SONUÇ

Sarız ve yöresi Avşar Türkmenlerinin ağızı, günümüze kadar çalışılmamış bir konudur. Sarız’da ve Sarız’a bağlı kasaba, köy ve mahallelerde Avşar Türkmenlerinin yaşadığı 21 yerleşim yeri tespit ettik. Bu yerleşim yerlerinden toplam 34 transkripsiyonlu metin derledik. Bu metinler ışığında, fonetik ve morfolojik açıdan yöre ağzının dikkat çeken hususlarını şöyle sıralayabiliriz:

13.1. Fonetik İnceleme

13.1.1. Ünlüler

13.1.1.1. á ve í ünlülerinin yanında ú ünlüsü, yöre ağzının tamamında sık kullanılır. Bize göre bu ünlüler, yörenin karakteristik ünlüleridir: gedişát “gidişat” (1/1), yüraáni “yüreğini” (1/47), biráz “biraz” (1/135), kiráz “kiraz” (1/378), daál “değil” (2/28), yelaáni “yeleğini” (5/112); gerçāmiş “gerçekmiş” (2/30), hanımıymış “hanımı imiş” (3/71), alfyim “alayım” (5/45), delānnıyidi “delikanlı idi” (7/34), çārīñ gele “çağırın hele” (8/15), ğapıye “kapıya” (9/73), ğınáyí “kınayı” (13/13), ğayınbabam “kayınbabam” (15/3), , atlıyinen “atlıyla” (17/16); gún “gün” (1/166), gúz “güz” (2/37), soúd “söğüt” (5/5), boún “bugün” (5/59), yúkú “yükü” (6/4), gúvenmiyõñ “güvenmiyorsun” (6/89), gúl “gül” (7/14), gúmüş “gümüş” (7/82), gúzün “güzün” (8/52), oúd “öğüt” (9/124), dúun “dügün” (10/43), dúur “dügür” (10/49), yúkünde “yükünde” (20/39), doúşde “döğüşte” (28/95), yúñ “yün” (34/19).

13.1.1.2. Sarız Avşar ağzında ikincil uzun ünlüler çok sık görülmektedir. Bilhassa hece kaynaşmasından ve ünsüz düşmesinden kaynaklanan ikincil uzun ünlüler, yörenin karakteristik ünlüleridir: sārdıh “sağardık” (34/10), ocā “ocağı” (5/1), aşşādan “aşşağıdan” (10/75), yēni “yeğeni” (3/129), cēnnemiñ “cehennem” (8/97), yīlİYör “yığılıyor” (19/48), çırıl lar “çığırır lar” (2/10), hasdalından “hastalığından” (9/31), yīn

“yığın” (34/6), babayîd “babayiğit” (6/63), âşam “akşam” (6/15), çõmuş “çokmuş” (3/7), bozûdu “bozuktı” (1/168).

13.1.1.3. Kalınlık-incelik uyumu, STT’ye nazaran yöre ağzında daha ileri bir düzeydedir. Özellikle **-iken** zarf-fiil eki ve **i-** yardımcı fiili ve son çekim edatı olan **ile**, kalınlık-incelik uyumuna girmesi bakımından dikkat çekicidir: çıkark**an** “çıkarken” (13/4), bulamaz**kan** “bulamazken” (28/77), you**kan** “yokken” (3/66), yazark**an** “yazarken” (5/79), deñişir**kenne** “değişirken” (19/26), yār**ken** “yağarken” (19/47), géder**kene** “giderken” (27/3), göçer**ken** “göçerken” (8/52); güzel **ı**di “güzel idi” (1/3), ğızıy**ı**di “kızı idi” (2/37), olur **ı**du “olur idi” (3/118), ğış **ı**di “kış idi” (5/103), çadırdalar **ı**muş “çadırdada imişler” (6/88), sōlediy**ı**di “söyledi idi” (7/105), géye**ı**ller **ı**di “giyerler idi” (8/124), nışannılıy**ı**di “nişanlı idi” (10/177), fa**ı**ır **ı**muş “fakir imiş” (11/227); onnarn**an** “onlar ile” (26/5), at**ı**nan “at ile” (27/5), avrad**ı**nan “avrat ile” (28/79), burğuy**ı**nan “burgu ile” (33/12), ermenile**men** “Ermeniler ile” (33/1).

Şimdiki zaman **-yor** ekinin **ki** bağlama edatının ve **+ki** aitlik ekinin kalınlık-incelik uyumuna girmediği görülür: bilemiy**ör** “bilemiyor” (1/56), düşüy**ör** “düşüyor” (2/65), sözleşiy**ö**ller “sözleşiyorlar” (2/22), yedirmiy**ör** “yedirmiyor” (19/37); uyudum **ki** “uyudum ki” (18/11), çıkdık **ki** “çıktık ki” (19/12), ğalkmıy**ör ki** “kalkmıyor ki” (23/9); barmağ**ı**mdaki “parmağımdaki” (23/31), ğuşcudaki “Kuşçu’daki” (26/21), dayolu**ı**hdaki “Dayıoluk’taki” (26/22), uçak**ı**daki “uçaktaki” (28/162).

13.1.1.4. Düzlük-yuvarlaklık uyumu STT’ye göre daha ileri seviyededir. STT’de uyum dışı kalmış kelimelerin dahi yöre ağzında uyuma girdiği görülür: dökül**ü**yüm “döküleyim” (14/15), çam**ir** “çamur” (3/31), yām**ir** “yağmur” (14/24), olur **ı**du “olur idi” (3/118), o**ı**hudduy**ı**du “okuttuydu” (1/488), çam**ir** **ı**sa “çamursa” (22/55), onuy**ı**nan “onunla” (34/14), zorun**ı**nan “zorla” (1/225), hor**öz** “horoz” (17/96) (< Far. ħorus), mot**ur** “motor” (1/429) (< Fr. moteur), to**ı**kt**ur** “doctor” (7/64) (< Fr. docteur).

13.1.1.5. **ó** ve **ú** ünlülerinin oluşmasında arka damak ünsüzleri olan **ķ** ve **ġ** ünsüzlerinin etkisi söz konusu değildir. **ó** ve **ú** ünlülerindeki kalınlık, bu ünlülerin karakteristik özellikleridir: **gózünüñ** “gözünün” (8/60), **gõñüm** “gönlüm” (26/12), **gózleriñ** “gözlerin” (28/129), **kóyüñ** “köyün” (6/11), **yúkú** “yükü” (6/4), **gúnüñü** “gününü” (10/71), **óksüzüñ** “öksüzün” (1/31); **gún** “gün” (1/166), **gúz** “güz” (2/37), **yúkünde** “yükünde” (20/39), **gúmüñ** “gümüş” (7/82), **kúnde kúnde** “günde günde” (7/22).

13.1.1.6. Ünlü daralmaları, yöre ağzında sıkça görülen bir ses olayıdır: alamàyınca “alamayınca” (17/41), yazmàya “yazmaya” (17/69), alíyım “alayım” (5/45), ölmíye “ölmeye” (1/25), yaylíye “yaylaya” (29/27), alíyım “alayım” (23/13), adaníye “Adana’ya” (1/88), loḡantiye “lokantaya” (1/322), olmiyen “olmayan” (6/53), belliycāmıñ “belliyecekmiş” (18/27).

13.1.2. Ünsüzler

13.1.2.1. Eski Türkçede bulunan **ñ** ünsüzünün yöre ağzında da var olduğunu tespit ettik: baña “bana” (1/25), yaylañızı “yaylanızı” (1/266), saña “sana” (2/20), doñuz “domuz” (1/380), soñgül “Songül” (11/179), ġadañ “gada” (11/213), ossuñ “olsun” (13/61), yalıñız “yalnız” (16/35), bunnarıñ “bunların” (18/61), annatırdıñ “anlatırdın” (28/356).

13.1.2.2. Kelime başındaki tonlulaşma, yöre ağzının karakteristik özelliklerinden bir diğeridir. **ķ** ünsüzü yerini **ġ** ünsüzüne; **k** ünsüzü de yerini **g** ünsüzüne bırakmaktadır: ġapıda “kapıda” (7/8), ġafam “kafam” (8/1), ġocası “kocası” (9/31), ġaya “kaya” (9/54), ġoyona “koyuna” (9/61), ġader “kader” (9/65), ġazā “kaza” (10/2), ġardaşa “kardeşe” (10/12), ġolunda “kolunda” (11/97), ġannı “kanlı” (12/10); gendiniñ “kendisinin” (13/1), güccüdüñ “küçüktün” (13/114), geçi “keçi” (25/12), ġişi “kişi” (1/3).

13.1.2.3. Kelime başındaki **t** ünsüzü tonlulaşarak yerini **d** ünsüzüne bırakır: **duz** daşısı “tuz taşı” (5/107), **duddum** “tuttum” (6/20), **depesine** “tepesine” (22/65), **dezzesiniñ** “teyzesinin” (27/4), **dadlı dadlı** “tatlı tatlı” (11/216), **durnanıñ** “turnanın” (17/59), **dapıñızı** “tapunuzu” (11/248), **davşan** “tavşan” (10/75).

13.1.2.4. Yöre ağzının görülen diğer bir ünsüz olayı ise sızıcılaştırma. **k** ünsüzünün sızıcılaştırma yoluyla yerini **h** ünsüzüne bıraktığını tespit ettik. Bu olay, özellikle iç ve son seste karşımıza çıkar.

İç sesteki sızıcılaştırma: **çaḥdı** “çaktı” (1/54), **yaḥın** “yakın” (1/81), **kaḥıçıyidi** “kalkacaktı” (2/63), **diyarbaḥıra** “Diyarbakır’a” (3/9), **vaḥıt** “vakit” (5/42), **aḥrabālarından** “akrabalarından” (8/43), **doḥuzunc ayda** “dokuzuncu ayda” (8/49), **oḥur** “okur” (9/84), **ortoḥula** “ortaokula” (11/225).

Son sesteki sızıcılaştırma: **yoh** “yok” (30/1), **ḡatıḥ** “katık” (34/9), **yayıḥ** “yayık” (34/9), **unluḥ** “(1/12), **çocuḥ** “çocuk” (2/82), **ḡucaḥ ḡucaḥ** “kucak kucak” (2/109), **olarah** “olarak” (3/5), **ḡızamıḥ** “kızamık” (3/67), **çarıḥ** “çarık” (5/49), **yıarıḥ** “yığarız” (6/7), **sāriḥ** “sağarız” (6/7), **çoḥ** “çok” (8/21), **haḥ** “hak” (9/99), **yıraḥ** “ırak” (9/144), **kaḥ** “kalk” (11/33).

13.1.2.5. Yöre ağzındaki **-nl->-nn-**, **-nb->-mb**, **-td->-dd-** ve **-rl->-ll-** benzeşmeleri sıkça görülen bir ses olayıdır.

-nl->-nn- Benzeşmesi: **zamannarda** “zamanlarda” (8/65), **ḡéyenner** “giyenler” (10/10), **delānni** “delikanlı” (10/155), **ḡayınnarı** “kayınları” (11/8), **annaşamadılar** “anlaşamadılar” (11/225), **yēnnirim** “yeğenlerim” (11/280), **enni** “enli” (14/21), **ormannık** “ormanlık” (16/32), **şennik** “şenlik” (17/126), **telávánnan** “telefonla” (18/49).

-nb->-mb Benzeşmesi: **bimbuadan** “Binboğa’dan” (29/19), **bimbaşlar** “binbaşlar” (32/20), **ambarımız** “anbar” (34/28), **ombaşı** “onbaşı” (3/115), **ısdambulda**

“İstanbul’da” (7/86), sümbülü “sünbülü” (9/19), doğuzdolambacı “Dokuzdolanbaç’ı” (33/32).

-rl->-ll- Benzeşmesi: hazıllardan “hazırlardan” (19/17), hızıllara “hızırlara” (19/17), çarıyòllar “çağırıyorlar” (23/8), besleller “beslerler” (25/16), yelleşmiş “yerleşmiş” (26/4), düşelllerdi “düşerlerdi” (28/226), alıyòllar (31/7), gonaıllar göçelller “konarlar göçerler” (33/18), doğuıllardı “dokurlardı” (34/24), bilâdeıllar “biraderler” (1/195).

-td->-dd- Benzeşmesi: unuddum “unuttum” (5/111), duddum “tuttum” (6/20), géddi “gitti” (7/25), addı “attı” (9/55), biddi “bitti” (12/19), güddüm “güttüm” (13/138), garayurdda “Karayurt’ta” (17/74), nasiredin “Nasrettin” (18/35), gaddı “kattı” (19/9), ağdda “ağitta” (20/34).

13.1.2.6. Sarız Avşar ağzında -ş->-şş- ve -z->-zz- ikizleşmesi yöre ağznın karakteristik özelliklerinden biridir.

-ş->-şş- İkizleşmesi: aşşā “aşağıya” (1/164), fişşek “fişek” (3/105), aşşī “âşığı” (4/48), beşşie “beşiğe” (5/50), döşşā “döşegi” (6/22), aşşık “âşık” (10/34), eşşānen “eşekle” (13/98), guşşak (28/184).

-z->-zz- İkizleşmesi: azzīnı “azıgını” (1/330), dezze “teyze” (2/40), duzzaā “tuzağı” (7/107), azziye “Aziziye” (8/9), uzzak “uzak” (11/171), gazzık “kazık” (13/101), gizzik “gizik, çevik” (17/80).

13.2. Morfolojik İnceleme

13.2.1. Yöre ağzında ki bağlama edatı, STT’den çok farklı bir biçimde kullanılarak sonuna **ne** ilavesiyle meydana gelen **kine** şeklinde kullanılır: dedi **kine** “dedi ki” (22/13), ne çekmedi **kine** “ne çekmedi ki” (28/119), çıkdık **kine** “çıktık ki” (19/12), yok **kine** “yok ki” (22/23), vardım **kine** “vardım ki” (1/357), bağıyòr **kine** “bakıyor ki” (2/69).

13.2.2. Fiil çekimlerinde çokluk I. şahıs eki **-(I)z** yerine **-(I)k** eki kullanılır: ot yı**arı**k güca**k** güca**k** “kucak kucak ot yığarız” (5/18), ināmızı götürür**ük**. biz de gānīnen varr**ı**h. yūkū çēzerik. o yōrdu özerik “ineğimizi götürürüz, biz de kanıyla varırız, yükü çözeriz, o yoğurdu özeriz” (6/4), çehiz do**h**uru**k** “çeyiz dokuruz” (34/21), birer te**ş** hamur yuñurru**k** ğadasıñ aldīm “birer te**ş**t hamur yuğururuz gadasını aldığım” (6/2).

13.2.3. Vasıta hâli eki **ile**, STT’de olduğundan çok farklı bir şekilde kullanılır. Yöre ağzında ekin alamorfları ve örnekleri ise şunlardır:

+(y)la: anası**yla** (28/270), haram**la** (1/461), ğur**ş**un**la** “kur**ş**un**la**” (1/483), duzza**h**la “tuzak**la**” (27/4), milangaz**la** (28/147).

+(y)InAn: atlı**y**man “atlı**yla**” (3/29), aynı**y**man “ayn**ay**la” (4/5), haġġı**y**man “Hakkı’y**la**” (10/24), u**ş**a**k**ları**y**man “u**ş**a**k**ları**yla**” (18/32), ğarda**ş**yı**y**man “karde**ş**iyle” (20/6), **ş**artı**y**man “**ş**artı**yla**” (33/33), kimseyi**n**en “kimseye” (8/21).

13.2.4. Sarız Avşar ağzında öğrenilen geçmiş zaman eki **-mİş**’ın yerine bazen **-İk** eki kullanılır: söyle**ik** “söylemiş” (16/21), ed**ik** “etmiş” (20/90), sevin**ik** “sevinmiş” (5/84), yah**ı**k “yakmış” (5/2), olu**k** “olmuş” (7/93).

13.2.5. Geniş zaman teklik II. şahıs fiil çekiminde hece kaynaşmasından dolayı, teklik II. şahıs ekinin **-(A)ñ, -(I)ñ, -(U)ñ** olduğu gözlenmiştir: allā izin verirse ü**ş** ğun yata**ñ** “Allah izin verirse üç ğun yatarsın” (1/89), sou**h** sular içe**ñ** mekdubum “soğuk sular içersin mektubum” (22/37), ğoca ğayseriye varı**ñ** mekdubum “koca Kayseri’ye varırsın mektubum” (22/33).

13.2.6. **-ken** zarf-fiil ekinin yöre ağzında **-k**an**, -k**ana**, -h**an**, -h**anna**, -k**en**, -k**ene**** şeklinde kullanıldığı tespit edildi: varır**h**an “varırken” (6/55), oynar**h**anna “oynarken” (14/17), ğaldırır**h**an “kaldırırken” (20/20), yımurdlar**h**an “yumurtlarken” (28/93),

annardır**han** “anlatırken” (29/1), çık**ar****kan** “çıkarken” (13/4), bulamaz**kan** “bulamazken” (28/77), you**ku****kan** “yokken” (3/66), yaz**ar****kan** “yazarken” (5/79), deñi**şir****kene** “değişirken” (19/26), y**är****ken** “yağarken” (19/47), g**é****der****kene** “giderken” (27/3), gö**çer****ken** “göçerken” (8/52), ver**ir****kene** “verirken” (11/65), diñel**ir****kene** “ayakta beklerken” (22/65).

13.2.7. STT’de kullanılmayan **-İşIn** zarf-fiil ekinin Sarız Avşar ağzında kullanıldığını tespit ettik: ordan emir gelmi**yeşin** “oradan emir gelmeyince” (18/51), onnar **ā**liye**şin** ben de dayanamadım “onlar ağlayınca ben de dayanamadım” (21/2), dadal**ö**lu boz**gun** y**işin** b**ö**le diy**ör** “Dadal**ö**glu, bozgun yiyince b**ö**yle diyor” (30/36), ar**h**adan **arı** getiri**şin** **ğ**ayfeyi “arkadan buraya do**ğ**ru kahveyi getirince” (6/94), **ğ**uruyu**şun** da yumak **ē**derdik “kuruyunca da yumak ederdik” (34/20), duyu**şun** furmuş dizine “duyunca dizine vurmuş” (14/5), yüzümü dönü**şün** “yüzümü dönünce” (15/2), c**ī** y**ör**ü**şün** ölüy**ö**llar “ç**iğ** yürüyünce ölüyorlar” (7/104).

Bütün bu ağız özellikleri ışığında ve Leylâ Karahan’ın sınıflandırmasına göre³⁶; Sarız Avşar ağızı, Anadolu ağızları arasında Batı Grubu ağızları içindedir denilebilir.

³⁶ Karahan, 1996a.

14. METİNLER

1

Kaynak Şahıs: (A) Ahmet ŞAHİN, (B) Battal KOCAKAYA

Doğum Yılı: 1950, 1944

Derleme Yeri: Tekneli

Derleme Tarihi: 19.10.2010

Konusu: Ağıt, bir hatıra, şiir.

(A) bunu ben sōledim. yav işDe şeye göre gēdişátá göre. evel işDe eker idik
biçer idik. misāfır gelir idi. bu çavdarlı gızı. çavdardan yayan yolculuğ
gelirdik. üç gişi gelir beş gişi gēderdik özel anamın gününde. ne güzel idi.

gúzden çavdar yazdan buyda ekerdik

5 herbirimiz üçer harman dökerdik
tarla güccük déyi boru sökerdik
hanı goşdūmuz öküz nec oldu

beşinc ayda çobanları dutardı
yedinc ayda gūzuları satardı

10 boyalar gōyōna goçu gātardı
hanı gaddımız goçlar nec oldu

buyda gūrudurduğunluğ dutardı
üş beş gün de deyirmende yatardı
toplanır evelden hapan atardı

15 hanı addımız hapan nec oldu

yeñice açıldı şu eski derdler

garıñ üsDüne de gøyönu otlar
 davara géderdi ğarabaş ıtler
 hanı baħdımız ıtler nēc oldu

- 20 çekilirdi südler yayılır ğaymaħ
 sırtıma géyerdim ā bezden köynek
 misāfir gelirdi elinde deynek
 hanı gelen misāfirler nēc oldu

- 25 şu cavlaħ suyda bir arħadaş var ıdı. hastalandıydı o. o teláván ğddi ki áhmed
 ben ğlmiye ölücüm baña bir sōle diye. he o ölmeden sōledim. o şindi daha
 yaşıyòr. daha da toħluyunan ũraşıyòr.

her adama aat yaħmıyam
 yaħdımı başa қаħmıyam
 sen gelmezseñ omar yarın

- 30 dönücü şavlar şu yana baħmıyam

güler mi óksüzüñ yüzü
 bem böyle görmedim sızı
 yar yoluñ yarısında
 nasıl ğetsiñ ğliñ ğızı

- 35 ben ğlarıım bölüm bölüm
 acı çekdim yoħdur halım
 toħTur ğlgilensiñ déyi
 dönd ğbılam vermiş kilim

döndüye bunuñ bacısı sōliyek ıdı.

- 40 elif bacı elif bacı

kór_ossuñ babayıñ gózü
 döndüm döşünden yaralı
 düşümde górdüm düşümde
 45 çaldım_eviñ dirañni
 ğurşun bölük bölük bölmüş
 ā döndümün yürāñni

éndirdiler éndirdiler
 bindirdiler bindirdiler
 50 ğurbaniñ_oluyum allah
 ben_alınan_öldürdüler

medineniñ sōledîni sōliyam. bayahını. o aat gözel. hékāye işDe burdan bizim
 kóyüñ ğızıyımış. şu cavlağ suya veriyòllar. o cavlağ suyda bu ğadın dōm
 üzerine ölüyòr. ğocası da asgerdiyemiş. o zaman bizler dünyáda yōmussuğ
 táabi. ğonu ğonşu da diyòr ki ğaynı buna ayagğabınıñ_ucuyunan çağdı dōdü.
 55 çocuğ da içerisinde ölüyòr. sarızda da ğazōlu diye bir toğTur var_ımuş. yeñi
 talebe. o da bilemiyòr. ğadın_ondan_ölüyòr. burda da bacısı var_ıdı. çoğ
 gözeldi yāni bu cuvarda üstüne gözel yōmuş. bu bacısı o ğadına yağıyòr bu
 aadı ha.

60 fağı diye diye_öldü
 fağı_assıñ_ğadasını
 kim açıb da kim bağıcı
 şu bacımın_odasını

yol_üsDünde ğarib mezár
 65 yel_eser de ğumu tozar
 teneşire çığarmışlar
 diyòllar ki gelin gözel

òluñuzdan kaàt geldi
 ben salamadım aynını
 70 gózü kór olasca toḥTur
 dökmüş çocūñ beynini

paddes ekdi çapaladı
 biz de vurruḥ tava tava
 çıḥmış toḥTur dayrasına
 75 bacımdan alıyòr habar

üsDüñe gelin alıllar
 èl ğızı çekmez yasıñı
 gózü kór olasca toḥTur
 hapisler duymuş sesini
 80 hapisler duymuş sesini diyòr. yāni toḥTuruñ dayrasına şu sarızıñ hapisānásı
 yaḥıñıymış.

şindi şu deşdiyede bir mīsa diye bir arḥadaş var ğdı. garib yīd adam
 baddal bilir. az bize aḥrab olur. geçen sene bu kóyüñ sīrını yayıyòrdu zavallı.
 geçen sene bu zaman sīrını yayıyòrdu. sīrdan da çıḥdı ben oruya vardım. vallā
 85 āmed ben yarın toḥTura gédecām dedi. şu ğulaḥlarımda bir ğarı var dedi. ula
 ğardaşım sende bir şe yoh ğétme dedim. huzūlü ğédib de toḥTurda ölme
 dedim. ula ölürsem baña éyi bir sōle yav dedi. şaḥacı bir şey ğdı. ben de sōlerim
 mīsa dedim. bu adanıye ğéddi zavallım. burdan üş beş sever teláván ğddim.
 perşembe ğünü amáliyet olucūm dezzōlu dedi. allā izin verirse üş ğün yatañ
 90 fazla yatmañ diyòr. ondan soñra ğedicīm dedi. bu zavall ord amáliyet oldu.
 yav dibdiri adam yav. burda mal yayan adam. devris ün teláván geldi ki mīs
 öldü. adam öldü geldi. aylesi şindi burda. faḥır sefil zavallı yabyalıñız ğaldı.

h    kimsesi yo  . i  De senesi  e az   ald  . ge  en sene   e   ddiy  dim. a  t ya   diye
s  z verdiy  dim. o  na s  lediy  dim.

95 elleri  n s  r  n   yayar
d  da demliy  r   ay  n  
kime k  sd  n sar   m  sam
niye terk   diy  n   k  y  n  

varınca   n  me ge  er
100 felek nazl  lar   se  er
sen   lama sar   yeter
g  nneri  n   aradır ge  er

g  remedi soy  a yaz  
acıya b  ra  dı bizi
105 bir g  n gelib yo  lamam    
antebda   soysuz   ızı

elleri  n s  r  n   yayar
  ur   kmek   l  h suyu
hep   on  ular bundan memnin
110 g  zel   di bunu  n huyu

gelinlere   dek minnet
   all   mek  n  n cennet
gelmi     ap  d   liy  r
sar  zda   hal  t memmed
115 bunu da b  le s  ledim.

- şindi genşlik. seniñ de başından geşdi. işDe hepimiziñ başından geşdi biliyòñ.
 genc ğdik delānnıyġdik. burdan uzunaylāya çoban gēddik. bizim kóyden beş
 ġişi ġuzu yaymāya. beş kişi burdan gēddik. ġızılçevik kóyü. orda ev ev yersiñ.
 on ġuzu var ġsa bir ġún yirmi ġuzu var ġsa ik ġún. òle yersiñ. benim yaydım
- 120 ġadamıñ ġki táne ġızı var. biriniñ ġadı seviç biriniñ ġadı solmaz. bunnar ne ēddise
 biri baña daħıldı. beni al gótür diye. çerkes siz avşarlara varmañız. adamınan
 ġırğır geçme dñnce vallāhi yalan dālım dedi. ġulāndaà altın kúpeleri çıharddı
 baña verdi. soñ ġúzün çıhınca o kúpeyi de getirdim bizim bilāderiñ ġızına
 verdiyġdim özgüle. ne ēddise altın kúpe o zaman. altın diye adı duyulurdu.
- 125 melmekedde altın mı var ġdı ki. geliciyġdi ġız getiremedik. ġúnümüze on ġún
 ġala meselā baddal ā sabānan baħdım ki bu ġaşmış. devris ġún baħdım öteki
 ġaşmış. ġaçanlarıñ sürüsü baña ġalıyòr. altı yedi yüz ġuzu üsDüme ġaldı. ben
 dedim ki eliñ delisi ben miyim dedim yav. ġúzün bu aylarda çevirmiye gelir
 ġuzu başında yatarsıñ. ġúnüz yaydım çevirmiye getirdim. héç gózüme uyħu
- 130 gelmiyòr. baħdım ki tañ yıldızı ışıyòr doıyòr. vallā keçiye addım yallah babam.
 dādan daşdan vurdum ġaşdım. çerkezler gelir beni tırağtörünen dutar diye. ġız
 da ġaldı orda abıla. bā hemi de nasıl sevdım. o ġızlara sōlediyġdim.
 solmaz çoħ gözeldir ġaşları çatıħ
 rāyimeniñ biráz saçları ütük
- 135 seviçiñ gógsünde bir top ġül bitik
 bunuñ hanğısını dilersiñ góñul
 nuriye gógsünde altını düzer
 gókçen çoħ uyħusuz gózlerin süzer
 bunuñ hanğısını dilersiñ góñul
- 140 fatma camı aşmış baña baħıyòr
 rāyime de ġüller gimi ġoħuyòr

çōdu unuddum yav. buña ğoca bir lise yazdım burda. arħadaş orda oħurdu.
 baddal gimi şahacı çerkeziñ biri geliyōr lisdiye cēbünden çekiyōr. cēbünden
 çekincēvgezdi bu lise. ğızıñ babası duddu bizi şikāāt ēddi. beş kişi. beşi de
 145 dabancalı. bir bende yoħ. çerkez mīħdar geldi burdağnı topladı. ğız da şu
 salonda çay bişiriyōr. öngür öngür ālıyōr beni götüremediñ āmed diye. ğapıya
 çıħdıyđim vallā möfreze geldi dedi. gene ki arħada ğapı var ıdı. arħadan
 ğaşdım. ğız habar vermesiyedi hepimiz silā dutulucūduħ.

şindi hanğı melmekedde gelin ıldūnu bilīm gēder görürüm vallā. şindi diyōm
 150 ki ōlanı bu sene everdik. ōlanıñ çocū olur da ğızı olursa onuñ adını vurūm
 diyōm. seviç vurūm.

çoħ demem çoħ emme unuduyōm. çoħ bandlarım var ıdı hep çaldılar. bizim
 kóyden bir kōs āmed diye bir adam ıdı. bu adam duruye ıdi kóyüñ hepşi
 ğırılıye ıdi. ōle bir adam ıdı. bir sōlediyđim emme evine giriyōm ıras
 155 getirsem çalıcım. tiyep orda band yoħ. hep çaldılar. neçesine neçesine. ğalan
 ēyice işdām ğaşdı. burda yalnız issiz ğaldım. morelim bozuluyōr. tiyep ossa da
 dūmeye basıversem banddan. şo münübüsünde var bir bandım. söbeçimene
 gēderken bu sene addıħ. sāmen dedi ki āleñ arħadaş şu arabıya biteneçe dinliyek
 dedi. kim āladı kimi güldü. neler var ıdı neler.

160 biz burda hasdalandıħ. toħTur toħTur gezdik. ğayseri bilmem nēre nēre. hepşi
 diyōr ki amalıyet. amalıyet olucuñ diyen toħTura sen bacımsıñ küvür ēdiyōm
 zoruma gidiyōr yav. abbāri. soñra adanıye ēndik. arħadaşlar ēleddi beni yedinci
 ğata. o toħTur da amalıyet olacāñ demesiñ mi. vallā oña da küvür ēddim. dik
 aşşā gēddim. ulan ılum bu adam dāda böyümüş dedi. bunu getirin dedi. ben
 165 temiz bir amalıyet ēdīm dedi. baba eñ soñu furdu çözdü amalıyet ēddiler beni.
 daş aldılar kis aldılar şuramdan. neyise yaddıħ beş on ğún hastānada. toħTur
 dedi ki seniñ çoħ suçun var ya hepşisini afediyōħ āmed ā dedi. hocam vallā

- gafam bozūdu dedim. yalnız ki burdan vardıñ miydi av tūfañ var ısa eliñe al
şöle dāları gez bāzi dedi. dedi kine gezecāñ dāları. hafif goşu yapacāñ
170 merduvannarı çıkacāñ dedi. ulan şu yanna dōru gēddim kōyüñ üsDüne dōru.
yeñi ğarlar kañmış dālarıñ gözel zamanı biliyō. orda bizim bir tarla var ıdı.
içinde de gözel bir puñar var ıdı. şöle biráz de boyraz yel esiyōr. ğayanıñ dibine
oturdum ısıcağ da furdu biliyō. amalıyet dıldum zoruma gēdiyōr biliyō. şurdan
enm de bir suy içm ele dedim. ulan vardıyđım puñara tiken dolmuş suy bile
175 sölmuş. tiken bürümüş tarlaları suy bile yoğ. ulan zoruma gēddi. bayağı
baddalın āladı gimi babamız orda çit mit sürer imiş dedim. babam öldünde altı
aylımıssım. oruya daşın dibine oturdum. suy ğurumuş. orda sōlediyđim.
yüzünü tiken bürümüş
içinde puñar ğurumuş
180 evel saña biñ var ımış
hasda mısıñ bizim tarla
- ekin biter desde desde
héç gülmüyōr bu yıl hasda
çiftemiz ğaldı pasda
185 yorğun musuñ bizim tarla
- üsDüñ ğarı kañmıyōr
saña héç kimse bañmıyōr
çivçiler çivte çılmıyōr
yorğun musuñ bizim tarla
- 190 görükmez öküzüñ izi
héç gülmüyōr baña yüzü
kór ossuñ sebebiñ gózü
yorğun musuñ bizim tarla

- bunu aldık getirdik. bunu héç ne górdüm ne éddim. yımırta alıyòr gim aldıh.
 195 héç gétmedik. baña on göyòn çıldı. bilādeğler evlenecān diye. abıla ikisi bir
 baciýıdı bizim bilādeğleriñ avradı. buralarda çoğ ğız var ıdı. aha bayağ adam
 ğızı ğaçır dediyıdı. ğaçırmadım ahrabāmız ıdı. ğānun aded neyise dedim. keşke
 ğaçıreyıdım. bizim gelinner dedi dayandı ki bizim melmekedden olacağ
 çavdardan diye. ben de çavdardan almam dedim. deşdiyeden de çoğ
 200 geldiler bizim ğızı bitir diye. ana yoğ baba yoğ. gelinler dayadıyòr. iki
 gelinimiz var biz yabancıyi ğuymağ. neyse gédđiler. kimi diyòr k éyi kimi
 diyòr k ufağ boylu bir ğız. kimi diyòr şu bu. soñra ben burdan habar saldım.
 almıyòm altınlarımı salıñ dedısem de baba salmadılar. héç ğafa de. bu da
 manyağmış. bu da demiyòr k olan gessiñ demiyòr. iki manyağ biraraya geldi.
 205 şurda bir ğonşu var ıdı. dedi ki āmed ğardaş seniñ anañ babañ yoğ dedi. o
 çavdar ğatıl kóy. bunlar geri dönse dedi. ğaç altın dedi. on iki altın dedim. éyi
 altın o zaman. bunu da vermezler sen evlenemeñ dedi. gét nişanlıñı bir gór dedi.
 ulan sarıza éndim. bizim tefiñ tağsî dudduğ gédđik bōle vardıh. şōle bir ğız
 geşdi kapı öñüñden. biri bizim bilāder biri bizim ğonşusu var yanımda. hac
 210 üsüb bu mu dedim. yoğ ğhmed bu dāl dedi. o olsıyedi o éyi. o bunuñ bacısı.
 soñra bir táne daha geşdi. märe buyumuş. şu ğapî yarım sādđa anca geşdi. bu
 mu dedim. vallā bu dediler. ulan ocāma sıstıñız desāñe dedim. beni yağdıñız
 desāñe dedim. ben burda durmam géderim dıñce ulan ğurban oluyum bizi
 malamat ğtme dediler. étme dudma dediler. old olacağ bu da geldi. ben
 215 kötöden marağlım ya. buna bir çay demle dedim. o da éyice çay demliyemedi.
 şuñ bir sōliyem dedim.
 şu bizim lamba da vermiyòr ışığ
 ğazanıñ dibiñde pas dutmuş ğaşığ
 yemekten yemā bekler bulaşığ
 220 havtada bir kere yığar köt avrad

çocuğları düve düve uyudur
 bir sır derseñ ğle géder büyüdür
 yemek yapsa salça atmaz unudur
 soğğ suya çay demlemiş köt avrad

- 225 corabları yıhadırım zorunan
 var mı benim gimi derdde sürünen
 üç ay géysem bir gömlē kirinen
 çıhard da yıhıyam demez köt avrad
 bunu bōle dedîdim anası duymuş. geldi üngür üngür āladı. gızım saña nè éddi
 230 dedi. bañnmıyòrsañ geri sal dedi.

ğar mı yācağ da bulandı hava
 yavlardım allaha geşmiyòr duva
 ğarşımızda duran böyük bimbua
 aceb nazlı yardán habar var mola

- 235 anasız yatar mı gücücük bebek
 boşa géddi ğardaş verdîm emek
 doumuzda duran şu böyük kıbanah
 aceb nazlı yardán habar var mola

- baña diyòğlar ki delisiñ deli
 240 şaşırdım ğardaş da géddîm yolu
 saña derim saña göca gödeli
 aceb nazlı yardán habar var mola

müslümánde olur tunç gimi yürek
 adam adama da her zaman gerek

245 salda oturuyòr şu göca firek
aceb nazlı yardán habar var mola

sabānan kaḥar davar kekili
ğam içinde seşdim maraş baḥır
saña derim saña ayı çuḥuru

250 aceb nazlı yardán habar var mola
bunu da kötü diyòrduḥ ya. geçen sene adanıye gèddi çocuḥlarıñ yanna. ulan
perişan olduḥ. bunu da onuñ üsDüne sōledim. dālardan soruyòm ki aceb nazlı
yardán habar var mola diye. òle dñnce bu da sevindi.

gözel aatḷar var ıdı emme hatirime gelmiyòr. yalan düny emmōlu işDe bire.
255 uzunyaylada ġaragóz kóyüynen bizim aramızda dāva oldu. tama orada sōledim
ya. dāvalı yaylamız. samderesi diye. çerkez ġazandı. miḥdar keşve bile édmemiş
yaylıye. çerkezler haḥ éddi. o yaylanıñ üzerine. he o güzel ıdı bire. aḥlıma
gessiyedi. o güzel ıdı yav. unuddum yav. ġardaş çerkezler haḥ éddi. bizim
avşar birbirini dudmuyòr ki. çerkezler ordan ıküş táne ġısır getirmişler. yaylada
260 keşivde kesmişler. kesince bizim burdağ avşarlar çerkeziñ kesdī ete çökmüşler.
aldī ekmā yemişler. vāli de çerkeziñ dedi gèddi. göca şindi yayla. evelli
aydınlılara oruya doḥuz on milyara sataḥlar ıdı. miḥdarıñ eline geçer ıdı o para.
şindi de allā şükür vāli satıp yiyòr ya. oña güzel dediydim.
çimen dudmuş sanķı cennet

265 biz kimlere édek minnet
yaylañızı allım diyòr
sarızdağ hacı memmed
hacı memmed de o zaman encümen miyıdı néyidi.

suyu ġırķ geçidden geçer
270 hep şaidler yemin içer

kór_acı ırhını seçer

èlden géddi bizim yayla

kór_acıyı da bizim deşdiye avuhat dutuyòr. kór_acınıñ cëbüne bizim çerkezler
beş_altı yüz biñ liráyı éndirince ora çerkeziñ dedi çıhđı.

275 yaylacı kóyünde sōledim_ortalın bahalılına mahalılına.

yörüdü tirenner dudmuyòr teker

yohlūñ gáhrini fakirler çeker

ğızlar baha éddi uşahlar bekár

bunnara bir gānun çıhar_efendim

280 küstürdük_avradı bozuld_ara

cëbümü yohladım bulunmaz para

gücüm yetmez_oldu torba şekere

dilim çay şekeri görmez_old_efendim

yorğanım ğılıfta bulamam yasdıh

285 dökülen yúnları çuvala basdıh

yirmi lirá oldu ğırhlevet lastik

ayağlarım yalıñ_old_efendim

doğsan ğuruş lambadaa bir şişe

ağlım yetmez_oldu böyle bir işe

295 ğaplar bahır ğalay çıhđı yetmişe

içinde yemām yenmez_efendim

yeter memmed yeter sözleriñ bitmez

na kadar sōlesem héç_ağlım yetmez

evladıñ_ossa da sözüñü dudmaz

300 ğaldıḡ zamanıya öldüm efendim
 buñu da kórólan bõle sõliyek. adamıñ dedî dõru. evládiñ ıssa da héç sözüñü
 dudmuyòr.

oña şu damızlıḡda bir şeyd olduyúdu ya. o bize aḡrabāyídı. nası sõlediyídım. bir
 bantiñ yarısını doldurduyúdu yarısı ğaldıydı. band da gédđi neriye
 305 gédđise. héç de birisi aḡlımda ğalmadı. bu bantı baṣsālına gédđik iki sever.
 üçüncü de götürüm verim dedim. ıclı anasınıñ yangısı gédđiñ de dedim.
 biliyòllar urun geldi mi zırt buruya geliyòllar çalıyòllar. osmaniñ ıredmen
 ılu çalmıṣ arḡadaṣ. geçen sene bir teláván geldi. bir sāniye ābi dedi. baḡdđim
 ben türkü aat çarıyòm. dñnedim. yav sen kimsiñ dedim. ben yozġatıñ nerden.
 310 ġardaṣ ben ıynatmañ dedim yav. yozġat nere bura nere dedim yav. siziñ kóydağ
 ember ıredmen var ya dedi. osman emminiñ ılu bu bantı seniñ ırdan çalmıṣ
 baña getirmiṣ. emmi halal ile dedi. baba halal ıssuñ nidim dedim. tā yozġata
 geṣmiṣ. çalıyòllar.

unuddum yav. yav ben aṣġa evkára geldim mi ne üzere derseñ. baddal da sõler
 315 ıdı. benim bandıñ biri ġırķ geçidde. o mullomarıñ ılu bayrama dedim ġırķ
 geçidde. verdim puñarbaşına geldi. benim ġolumdan duddular. telávánda
 sõledim dñnedim. dört sene oluyòr burdağ ölen bayramıñ bacana āhmed ābi
 ġocamınan güccük veliyi salıyòm yatma dedi. güz ġünü. yaz āṣa. abıla ben
 sabānan puñarbaşına çıbıḡalmıya gedicim oruya gessiñler verim dedim. haḡát
 320 oruye geldiler. ġolumdan duddu beni neriye bayram. āhmed ābi ben saña bir
 ılbise géydirecām dedi. ġardaṣım sen şu bandımı ver ben band satmıyòm
 dedim. loḡantiye yoḡ yemāmı ye dedi. õleyise çayıñı içerim dedim. orda şindi
 çalıb çalıb ālıyòllar. hemi anasına hemi oluna sõlediyídım.

şindi burda bir sene ġoyòn yayıyòḡ biz. hasanıñ ırbiyeminen. o çocuḡ döldü.
 325 ev mev yabdırdı. borcu morcu var ımuş. onunun barabar yayıyòḡ. burda da

māmīd emmi diye bir ıhıdıyar var. beş on davarı var. öñümüze geşdi. çobanlar bir gün de biz de yîñ yemāñızı dedi. māmīd emmi seniñ ğaç malıñ var ki yiyek dedik. yav beş altı geçisi var. vallā belki ğonşularıñ ğóñü olmaz dedi. orda yemek yemeden geçiyòllar deñler dedi. bir gün giriñ çıñıñ dedi. arħadaşa dedim

330 ki öteki çobana irbiyem dedim. o onuñ malını yayıyòr. sen āşama orda ye azzîñı d al çıñ dedim. hatiri ğırılmasıñ māmīd emminiñ ıhıdıyar dedim. ikindin āşın varmış ekmānı yemiş. azzîñı d almış çıñmış. bu irbiyem dedim d ev yabdırdı ğarapuñar kóyüne nışannılı. gendi d öldü vay. ne éyi olan ıdı vay. ayışi da gündüz gimi. ğarapuñarıñ altına vardıñ. iki sürüyü ğatdıñ biñ ğoyòn. irbiyem

335 dedim. şu haccanıñ azzîñı getir baħim ne ğuymuş dedim şahıyenen. vallā emmōlu bilmiyòm dedi. oturduñ daşın üsDüne. ay gündüz gimi om beşi ğècesi. ğoyòn yayılıyòr. şōle çézdi çantiye çıħarddı çézdi. yav bir koħu geldi háddinden fazla baddal ā. o avrad da pisiñ pisiyiği. öldü ya. ulan aşdıyıdı bōrek ğetmiş çōkelikli bōrek. yālamış onu da. birbirine yapışmış. bizim iki tene ğt var

340 ıdı. birini yozdan dudduyıduñ al ğt. oña onuñ öñüne ğuyduñ. hayvan koħuladı yemed ā. dinime şerefime. ötekine atınca yedi. yalıñız irbiyem bōrekden bir soħum aldı yedi. ötek ğt yedi o it yemedi. benim azzî çıħarddıñ ıdıñ ondan bundan yedik. öte dōru vardıñ. gendi ğoyònuñ şu yandan ğediyòr ben şu yandan. áhmed dedi. ney irbiyem dedim. ulan emmōlu yetiş ben ölüyòm dedi.

345 dinime imanıma yav. vardım ki arħadaş adamıñ beñzi abbā geşmiş. ayıñ ışında vaħır vaħır ğusuyòr. zehirlenmiş yav. ulan ben buna nıdım dedim. ayāmda ğara lastik var. hemen bir ğki geçi duddum baba. lastiñ ğçine sādım. irbiyem sen şunu ğafana dik dedim. ğafasına dikdirdim. baba bir ayağğabı daha sādım. onu da dikdirdim. beleniyòr yav bayıldı. irbiyem diyòm. hı emmōlu hağğını halal ğle

350 emmōlu diyòr. baba davarı çeviriyòm bunuñ üsDüne neçe soñra cana geldi. irbiyem sen ğeve ğét dedim. ben davarı yayarım dedim. yalıñız ki şōle ğedince elli metirede bir keveni ataşa at dedim abıla. ğeddîñi bilim dedim. tāmam emmōlu dedi. bu ğeddi. baħdım ki bir keven yaħdı. vallā irbiyem şoriye varmış

- dedim. biráz durdum bir keven de beride yaḥdı. şu bizim ǧḥuluñ ǧruya çıḥınca
 355 bir keven de orda. elhamdurullah ǧrbiyem ǧve vardı dedim. irbiyem ǧve
 gelmiş. sabānan davarı yaydım kóye getirdim. şu irbiyemi bir yoḥlıyem dedim.
 eve vardım kine irbiyem var ne anası ne babası. sabānan ǧerden ǧrbiyemi
 toḥTura götürmüşler. puñarbaşında selāmiye. oruya varınca toḥTur zehirlenme
 yabdı bu ne yedi demiş. demişler ki bu çoban ǧdı. arḥadaşı var mı demiş. var.
 360 beni isdemiş buncalı toḥTur. ben burdan gédđim. hocam bōle bōl ǧldu dedim.
 saǧl ǧlum o südü gene ki bāzına aḥıtmıssıñ dedi. yōsa zehirlenip ölücümüş.
 irbiyem vallā sürdü ǧayseriye yirmi bir ǧún yaddı hasdānede. davar ǧsDüme
 ǧaldı benim. o sürü de üsDüme ǧaldı. her ǧvden her ǧún bir ǧocuḥ salıyōḥlar
 benim yanıñ sīra. irbiyem yirmi bir ǧún soñra geldi. geşmiş ossuñ diye vardım
 365 ufaḥ tevek ǧldım. bu yatıyōr. irbiyem ǧurtarmış ya. ulan ǧemmōlu dedi. allah
 beni bundan ǧaldırırsa bunnarı şōle ekerim bōle biçerim demiye durdu. irbiyem
 yekindi ǧardaşım baña héç baḥmıyōḥlar dedi. yedī evleri sayıyōr. selbi dezzemiñ
 ǧruya varıyōm yemā veriyōr bir ǧay demlemiyōr dedi. yeter bacınıñ oruya
 varıyōm milangazıñ üsDüne ǧayı ǧuyuyōr. milangaz cızd demeden ǧızı var hürü
 370 hürü söndür hürü söndür suy ǧaynadı diyōr dedi. o zamanlar da milangaz
 ǧıymatlı. bayram memmediñ avradınıñ ǧruya varıyōm dedi. bayram ǧemminiñ
 d ǧ zaman bāçası var. iki fişne getiriyōr ben ǧaç gédib ǧaç geliyōm dedi. bir tek
 pempe baḥıyōr baña dedi. pempe de benim bacım. emmōlu haǧǧımı halal
 ǧtmem şunnara bir ǧāt yaḥmazsañ dedi. irbiyem ayıb ǧlur dedim yav. yoḥ
 375 yaḥacāñ dedi.
 haccanıñ bōrē de yenmez dur ǧacı
 yedikçe ǧarnıma veriyōr sancı
 avradlar ǧçinde kiráz verince
 çekilmez bunnarıñ ǧáhri bu sene
 380 yemāñ ardına ǧay vermez doñuz

yoĥ mu bir evinde deyradır deñiz
çekilmez bunnarıñ ğáhri bu sene

esme alma yolmuş gedikde gezer
yeter kâtib deĭler yazıyı yazar

385 hasda dur ĭncidme canından bezer
çekilmez bunnarıñ ğáhri bu sene

fadimeniñ horsu ben öldürür
yeter bacı çay bişmeden ğendirir
eşe fişniyenen seni ğandırır

390 çekilmez bunnarıñ ğáhri bu sene

pempe kötü deĭler merd olur sözü
geçemez olduĥ da ğalan bir düzü
adanada ğuyduĥ gelini ğızı
çekilmez bunnarıñ ğáhri bu sene

395 ğardaşım ĭbō çoban mı durduñ
ev yabdırdıñ yōsa borca mı girdiñ
zorunan belayı sırtıña sardıñ
çekilmez bunnarıñ ğáhri bu sene

yasdımız daşdır yorğanım keçe
400 yalan dünya boşdur emekler héçe
yavlar allā da ğún çabıĥ geçe
çekilmez bunnarıñ ğáhri bu sene

bōle sōledim o zaman da bir ğab ğacaĥ satan var omar osman diye. bir band
atar ĭdı. bu benim hasdalandı dedim ĭrbiyem de ben ne sōlersem tiyep gimi

405 çeker. bõle belledciyiği. o dutar onuñ bandına verir bu aadı. ulan davarınan
şordan geliyòđ baba kóyd o zaman tiyep ney yoğ. bir türkú zelzeliye veriyòr.
bu benim çekdım. ulan şordan ārı geldıdık hacca dedım kötü dedımız avrad
eline bir deynek çekmiş. seni sahalına bilmem neddım. āzına bilmem neddım.
sen nasıl baña aat yañañ diye. ulan avradı göcası dutuyòr avrad yeñilmiyòr. ulan
410 avrad bu şakíyenen olmuş diyòr. hacca yeñilmiyòr. sarızda şu deveci de onuñ
ahrabāsı. deveciye seni furdururum deveciye. māmıd emmim bu göcası gönşu
allā severseñ öteden gét dedi. şunuñ gózüne görükme dedi. bir havta haccíye
görükmedik. he olan da geçen sen öldü. bir éyi olan ıdı. nasıl bir olan ıdı.

415 (B) şindi bu māmıd emmi dedı adam da allāñ adamı. bu gadınıñ göcası.
burdan ta kóye cāmiye géder ıdı. oruya namaz gılmaya géder ıdı. bõle bir adam.
bu diyòr ki geliñ kóye cāmi yabdırağ gurbanıñız olüm diye gönşulara.
ğarşıdā eviñ de sāhibi osman diye bir arhadaş var. tırafık gazāsında sahat gald
olan da. çoğ éyi bir arhadaş. o diyòr ki ēr cāmi yabdırırsañız ben para almıcām
duvarı ben örecām diyòr. usdalını ben yapacām diyòr. para da almıcām diyòr.
420 şindi hasan dedımız bir arhadaş var o da biráz gaypağ bi şe. bu şindi cāmı aldırış
etmiyòđlar. eli gülā atıyòr başlıyòr onnara söylemeye. diyele gurbanım de bu
cāminiñ şeyini diyele.

(A) osman ossuñ bu cāminiñ usdası

çufadarı derseñ namaz hasdası

425 cin asanı derseñ şeytan posdası

geliñ arhadaşlar cāmi yabdırağ

köşe geldi tam yerine döküldü

beynamaz olanıñ beli büküldü

motur geşler hep gıtmıya dutuldu

430 geliñ arhadaşlar cāmi yabdırağ

para vermiyenen de adam batar mı

cāmisiz kóylerde leylek öter mi

bir ceneze gess evde yatar mı

geliñ arħadaşlar cāmi yabdırar

- 435 çoħ zoľluyúdu bu. bunu çoħ sōleddiler baña. onuñ üsDüne cāmî yabdılar. yōsa sizi malamat ėderim dedim. şindi baña diyòr ki şeytan posdası diyòr diyòr.

şindi bizim kóyden beş on sene oluyòr. şu deşdiyeden ala faħı. bizim burdan

beş altı táne mal ġayboldu bu ayda. ala faħınıñ da var bir táne. aradılar

daradılarsā. taħsīnen aylarca gezdiler. malı şeyde bulmuşlar. malı avşında

- 440 yaħaladılar. şu sarızdağ abized var ya. biliñiz mi abizedi. sarızdağ abized märe çalmış malı. o çalmış. baba malı getirdiler bunlar doħuz on ġún gezdiler.

burdağ malı çalınan ordağ malı çalınan geldi. āmed dediler şuña bir sōle.

ġardaşım ben sōliyemem dedim. bizim buranıñ adamı ġalleş munaviħ olur. saña

sōliyen şu deľler sarızdan iki ġeñş ġoyurur ya beni bıçaħladır ya dōdurür dedim.

- 445 bunu da hacı memmedinen omar Ėredmen var. onlar duymuş. onlar ġaşdılar geldiler. baba saña tintirik fururlarsa sen bizden bil. ille sōle. şu yanda bir ġırtma derik o tepeye. almış inekleri ġötürmüş märe. oña diyòr.

abized de aldı inā

yeñi d addı dünā

- 450 nasıl seşdiñ inekleri
olmuş yedinc ay sinā

ġıtmadan aldı avını

āladdı benim kóyümü

yalıñız saña olmadı

- 455 namīsda ġoyduñ soyuñu

altı inek bir de dana

ayıb oldu bu iş saña
heral sen gırılı dölüsün
dörmaz olaydı ana

460 abized ekmez ekini
haramla dudmuş yükünü
barış diye bize geldi
sarız gaymaşam vekili

fağı buña bek yanıyör
465 arada tahsi dönüyör
avşın miḥdarın ğaldırın
góren anarşit sanıyör

bunu çoḡ sōledim. bu mal arayanlar gece avşına varınca cendermeler öñüne
geçiyör. çıḡarın baḡm kimlikleri. o zaman da anarşit devri. bu fağı emmimle
470 deşdiyenin miḥdarı. ğardaş ben filan kóyün miḥdarıyım. biz mal gaybeddik. aha
kimliklerimiz diyör. ondan soñra bu hacı memmed ne sarızdan buruya geldi.
āmed biz bunu belediyeñiñ şeyine atacāḡ tiyebine. çarşıya dñnetecāḡ dedi. baba
étmeñ ğliñizi ayāñızı öpem beni öldürddürmeñ dedim. ne çalıñ ne. şindi omar
hepişini biliyör. baña diyör ki baḡ ğavamı bozma siziñ cāmide de dñneddiririm.
475 abized beni bilmiyördu. ondan soñra hırsızlı tergedi. märe dünyanıñ malını alır
satar ımuş. bu çevreden ğaybolan malları o satar ımuş. avşarıñ bu huyu pİ ğendi
de yaşlı şindi. namısa göyduñ soyuñu. seniñ ğabilende bir kötülük iş yapsa saña
da atar.

ula yımurta ne bişirsiñ de yeñ ula. ğuşburnu verək mi abıla ğuşburnu saña.
480 sen de saol baba yalan dünyada. ben namaz ğılm diyöm ğılamıyöm abıla.
ğılsıyedim. yarın da ğayseriye ğedicim. ufaḡ bir fitim var. amalıyet olım. orda
albayraḡ var oña teláván edim. ilk amalıyetimde zoruma ğeddi. yav dinemit gim

adamım. amálíyetliksiñ amálíyetliksiñ dñnce ulan ğurşunla fursalar bir zoruma
gédđi. gene vardı amálíyete dayandı. adanada gene amálíyet éddi. kis aldı daş
485 aldı. bir sever de idrárden düşdü bir sever. neler çekdim.

dā daş arħadaş ğıtlıĥ. tavuĥlar nēriye gēdiyōrsa yoncalara yīmurtluyōr. çō
şuruya gēdiyōr çō buruya gēdiyōr. bir de sincap bar.

yav ĵsmāl gókdemir burada oĥudduyūdu. éyi bir ōlan ĵdı yav. şaben. şindiye
çoĥdan ĵmekli oldu. ğaldı mı. éyi de aylesi var ĵdı bacım ōssuñ yav. çoĥ
490 zaman ōldu yav. ekmā biddi miyĵdi bizim burada édeĥler ĵdi barabar. her şeyini
de verirdik. gendi de şēre gēddi mi baña ayrıyatan habar verir ĵdi. yav nōlacaĥ
éyilikden éyi bi şed yoh.

bunu işDe milled ĵadaníya gēdiyōrdu ya evelden. yusuf zengin diye bir arħadaş
var ĵdı burda. evelden ğamyonnan gēdeĥler ĵdi. ev ev gezer ĵdi. baddal ādan
495 ğaç ğişi beş ğişi. yazar ĵdı. áhmedden ğaç ğişi üş ğişi. otuz ğişi. éddi mi ğamyon
buruya gelir yükünü alır géder ĵdi. oña dedim ki yusub ōca sen bu işi terge baĥ
saña aĥt yaĥarım dedim. o da yaĥ emmōlu dedi. oña dedĭ ĵdim.

kóyümüz dudmuyōr düzen

feke sayımbeyli ğozan

500 yusub ōca lise yazan

yaz beni sıraya ğardaş

avraddan gelmiyōr habar

ne duz ğaldı ne de biber

bōle olmaz dūnden geber

505 suvālimi versāāne ğardaş

dōmeli çetingaya

kürd gönendi doya doya
 gáyri gédek bizim kóye
 yurduñu bilsáñe gardaş

- 510 şindi siz géddiñiz ya mutlağa bir gelen olur. dozercisi mozercisi müdürü
 gaymağamı telávancı hep sever beni. şuruya demir direk dikdiler kürdler. doğuz
 on gişiydi. on gún yemek verdim ben burada sōlemesi ayıb. soñra ben dedim ki
 gōnşular birer gún şunnara siz veriñ. baba her gún burada yeñ dedim. on gişi
 gáribannar yav. onnar da soñuñda nè éddi. gaş dirāñ var āmed ā dediler. dörd
 515 dedim. dörd táne de lamba saña dediler. iki táne baña yedek verdi. dā şorda
 lamba. seniñ éyilñ çoğ dedi. gárib adam yav. o türküyü de saña sōlersem allah
 etmēye. galan türkümüz biddi saoluñ. yav yemek yēsiyediñiz.

2

Kaynak Şahıs: Ayşe KARAKUŞ

Doğum Yılı: 1942

Derleme Yeri: Büyük Söbeçimen

Derleme Tarihi: 20.10.2010

Konusu: Düğün yemeği, kına gecesi, ağıt.

- bazar günü bayrağ kağar mı gızım. gözel düün yemā bişer mi hocıye çarıllar.
 āzını açalllar oğudullar gözel. milled yer. haliye düzülür. silah sıhağlar. bayrağ
 dikeğler. yemekde sulu bişiriller. etli pilav edeğler gavurma edeğler. gazan gazan
 gunur. gazan gazan bişiriller mi. gözel şoriye üş gazan bişiriller. kóyüñocasını
 5 çarıllar yavrum. kóyüñocası gelir onu duvālar onu açar. gözel cēmāt bunu yer.
 onnar géder silah sıha sıha bayrağ dikeğler. bu eski zaman gédişetiýdi. yemā
 bişirene aşganacı denir. aşganacı getiriller husūsü. aşganacı gözel eli golu
 çemrek bu yemā yapar. guzu boyalağlar goç boyalağlar. gözel getirir keseller.
 aşganacı şafānan kağar. iki gün düün çalınır. bi kez gınacı gédeğler. gınacı bir
 10 günçevli géder. oruya varıllar. çarıllar çırıllar. gözel gınayi óverik.
 gızanası gızanası
 garşıñda mumlar yanası
 işDe geldik gédiyòruğ
 hanı bununñözanası
 15 çaddılarocağ başını
 gurdular düünaşını
 işDe geldik gédiyòruğ
 gardaşekmān arddı mı
 baba gızıñ çoğ muyúdu

20 bir ğız saña yük müyüdü
kórulası emmilerim
héç qılñuz yoñ muyıdu

biri dedik suy bulanıñ
õñük baññ dörd dolanıñ
25 ana bekler el gönenir
arılıñ ğızım arılıñ

gúvereni ekin sandım
ekin dağal
ğız anadan ayrılması

30 yalan dağal gerçāmiş
bunu nādar bilsem de gene unuduyòm. ne bilīm ahlımda ğalıyòr mu. bilmiyòm
onnarı éyice bilmiyòm. ğurban bañ ala ben unuddum ğéddi. ğéddi ğalan. bu
adar biliyòm yāni.

hasan aliniñ aadını diyem. nışanlılıymış. hasdalanmış. evel de saplıcan deñler
35 ğıdı şindi zatüre deniliyòr. bu nışanlılıyıdı bayrā dikilicıdı gelin énicıdı. ğız
bibimiñ qluyıdu. olan da emmisiniñ qluyıdu. bizim aħrabāmız ğıdı elif
rahmatlıñ. he emmisiniñ ğızıyıdı. o da işDe mefāt ğéddi bõle gúz gúnüne. babam
rahmatlıñ da sesi çoñ güzel ğıdı. oña çoñ güzel aat yaħdı. biz ufādıñ şõle
biliyòñ mu. onu da diyem saña ğurban.

40 ğadañ allım āğız dezze
mezerini górdüñüz mü
ergene bayrañ ğaldırdıñ
oħuntusun aldıñız mı

45 haymanıñ altın atmışlar
 üsDüne mele örtmüşler
 ne edim emmimolu
 her garazi saña etmişler

murali de ekin biçer
 50 ā golların çarpa çarpa
 aynıynan kekil düzler
 arhasını gırpa gırpa

dayan hey dizlerim dayan
 òyan emmimolu òyan
 55 şimdi dayılarıñ gelir
 kim atlı kimi yayan

eller ununu qúddü
 bizim yaymalar bekliyòr
 tez gelesiñ emmimolu
 60 topal babañ emekliyòr

işDe bu da bu adar oldu. nasıl gurban. daha da var da unuduyòm arada.

şindi burda topağdaş kóyü deñler bacısı varıdı. maraş topağdaş diyek. bunuñ da
 burda bayrā kañıñıyıdı. hāmed var ıdı. diyòr kine burda bacısı şefre var ıdı.
 oñuntu götürüyòr oruya varıyòr gurban. gözel hazıllı görüyòr. yalıñız garaış
 65 derik bu ayda bir gar düşüyòr bizim buruye ya o aylarda. bu garaışda oñuntuyu
 götürüyòr. orda bacısıynan hazıllanıyòr. bacısı géyiniyòr guşanıyòr yola
 çıñıyòllar. bir de gız çocū sırtında. şordan çıñarsañız görürsüñüz. çombekir diye
 bir dā var orda görünüyòr. şindi gösteririm size. oruye geliyòr ki bir dipi bir
 dipi góz gózü görmüyòr. ordan geliyòr avrad bañıyòr kine çocuñ sırtında bacısı

- 70 yoḥ ardında. dipiden górmüyòr. bu geri iz üsDü geri gédiyòr. varıyòr çocū o
 depeye atıyòr çocuḥ bõle düşüyòr ölüyòr. şefre de ġaramıñ dibindölüyòr. bu da
 dolanıyòr dolanıyòr bulamıyòr. hāmed rahmatlıḥ da gendi de iki ken üş ken
 belinde tapanca var ımış. sıḥıyòr. gendi de aâz aşşāya õle ġalıyòr. õle ġalınca
 sabāhınan bir ġún dādi bir ġún dādi. biz de şõle ufaḥ toraşanıḥ. burdan da
- 75 sabırınõlu memmed var ya oña davar kesmiye gédiyòllar ġemiş rahmatlıḥ. oruya
 varıyòllar diyòllar ki vallā dünden hāmedinen şefre géddiyıdı. vardı m_ola kóye
 varmadı m_ola diye. dipi dindi ya. vallā bulamadıḥ diyòllar. yemā burdan ya
 yiyòllar ya yemiyòllar õlen yemānı. õle evel davar kesel̄lerdi. milled dā
 düşüyòr. geliyòllar kine burda da bir çerçi var ıdı. ġara dana mīstavanıñ
- 80 ġordan atınan géderkene at hāmed rahmatlıñ ġzine çöküyòr. atıñ ġzi. orda
 buluyòllar. hāmedi getirdiler. vallā hāmed dāda ġalmış dediler. salınan géddiler.
 öleniñ adı hāmE avradıñ adı da şefre. allah yaşı beñzemesiñ çocuḥ da bõle.
 iki üş yaşında bõle ġalıyòr. vallā bir habar oldu kine hāmed dāda ġalmış. salı
 getiriñ. ayā yalıñ başı ġabaḥ milled şu adar. kötū kóyde ġızılıḥ ufāk şõle anşa.
 hāmedi géddi getirdiler ġurban. ondan geri üç ġún de bacısı şefriye
- 85 aradılar. ondan geri de bebā buldular. şefreyi yalıñız şõle kömdüler. dizi
 dikildi. topaḥdaşlılar diyòr ki çocū biz götürek biz kömek. gelininen õlanı da
 getirdiler bizim kóye kömdüler. biz de şõle toraşanıḥ yeñi yetiyòḥ. ayagḡabı
 yoḥ ayāmızda corab yoḥ. şefre onuñ derdinden öldü. bacısı şefre. işDe onuñ da
 iki üş miyed aadı var ġurban.
- 90 nenni nenni bebek nenni
 barnaāñ ucu ġannı
 baña ālama diyòllar
 daha hāmed delaānni
- 100 hāmed aldı il̄mi
 şefre aldı solūmu

babas_evine geliyòr
yeñ_ördürmüş belîni

saşmış hâmedim saşmış
105 çombekiri beri aşmış
annacından dipi furmuş
bebek omuzundan düşmüş

ā puñarda göca göca
otlar biter gucaḥ gucaḥ
110 babam_olu sarı hâmed
üç gún dipilerde yatar

3

Kaynak Şahıs: Battal KOCAKAYA

Doğum Yılı: 1944

Derleme Yeri: Tekneli

Derleme Tarihi: 19.10.2010

Konusu: Bir hikâye, ağıt, Avşarlar üzerine sohbet.

- bir göcanallı. isterseñiz soba ğuram ıduya oturaĥ üşıyörsañız. bir göcanallı aşîreti var. bi de torun aşîreti var. sarızıñ yaylacı kóyünden bu yoĥarıya söbeçimen gerdekmāra aĥoluĥ. ordan geĥ puñarbaşınıñ kóylü ğırķgeĥid. şindi ğırķgeĥid oldu. ondan soñra şurda şey var. yedoluĥ ğıskaşlı. bazarörende
- 5 orucōlu. bizim bu kóyler ğara puñar tekneli evel deşdiyeydi şindi tekneli olaraĥ geĥer. buralar torun aşîreti. evel deşdiyeydi yāni bir târihe ğóre deş de ye. burda hazîne çōmuş amma bilen yoĥ. şindi teknel oldu. bu terkeşlōlu hasan ānıñ kóyü bu kóy. terkeşlōlu ğara puñardan buruye geliyör. şindi avşarlar işġan ħddiler. avşarı işġan ħddiler. ğıbrısa diyarbaĥıra her tarava avşarı işġan ħddiler.
- 10 iki avşar bir arada ġalmayacaĥ dediler. mecid paşa maraşda. mecid paşa lâbında bir bey bir paşa. avşarıñ ġızını istiyör. avşar beyiniñ ġızını istiyör. avşar beyiniñ ġızı da bir naġme yazıyör. ġönderiyör ki şindi mekdub diyöĥ o zaman naġme diyöĥlar ımuş. bir naġme yazıb ġönderiyör ki ovanıñ tazısı daġñ ceylanını dutamaz daġñ cerenini dutamaz diye. bu da bu paşanıñ çoĥ zoruna ġediyör. ne
- 15 yapıyör yapıyör avşar beyiniñ ġızını alıyör. avşar beyiniñ ġızını aldıĥdan soñra ilk ġüve olacaĥları an nasıl ovanıñ tazısı daġñ cerenini dutar mıyımış diyör. ġız da diyör ki ġar yādı afedersiñ köpek avı oldu diyör. bu zoruna ġediyör mecid paşanıñ. ġızıñ yanına varmadan ġızın saçını kesib ġönderiyör bu tarava. bu da avşar beyleriniñ zoruna ġediyör. hārb ilān ediyöĥlar devletinen çarpışmıye
- 20 başlıyöĥlar. nitekim bunlar biddikden soñra avşarıñ beyi daġl de biñ atlısı vurucu ġırıcı dadalōlu yāni ozan. dadalōlu ġadirli āsı zülġadirōlu ceyhan āsı mursalōlu ġozanōlu. bunnar sözleşiyöĥlar. diyöĥlar cerid geliyör bozdaġñ cerid

- geliyòr. burda hárbe edecekler. bunnarı bu yurda soǵmuyah̄ diye sözleşiyòllar.
burdan dadalòlu beş şüz_ıtlı topluyòr. biñ_ıtlı topluyòr. işDe verdikleri târihde
25 çuħur köprü diye ceyhaniñ ğozanıñ ğadirliniñ dörd yol çatı. çuħur köprü diye
bir yer var oruya varıyòllar. oruya vardında ğozanòlu diyòr ğozan mıntıhası
baña yêter ben nâpacâm diyòr. o hárbe girmiyòr. mursalòlu da ğadirli mıntıhası
baña yêter. o da girmiyòr. avşarıñ beyini tek ğuyuyòllar dadalòlunu. bey_olarah̄
geçiyòr _orda. dadalòlu da biñ_ıtlıyı ğırdırıyòr. yüz_ıtlıyan geri dönüyòr.
30 tuvanbeyliyi biliyòñuz. yurduñuz. tuvanbeylinin evel _ismi mārayıdı. soñra
hökecc_ıldu. yāni bir bataklıĥ bir yer yāni hökecce. çamîr. orda milledin_ ayāna
çamîr suvanınca diyòr. bura bataklıĥ bir yer _ıldū için. ondan soñra da
tuvanbeyli oldu şindi. burdan géderken tuvanbeyliye yol _ayrılıyòr ğozana yol
ayrılıyòr o tarava. o yoluñ _orda şindi üç puñallar mı diyòllar ne diyòllar kóyüñ
35 adını bilmiyòm da. oruya hasdāne diyòllar. oruya on_ıtlıyan bu geliyòr.
yoruluyòr oturuyòllar bu on_ıtlıyan dadalòlu. bi de bahıyòr ki elinde
sancānan bir bölük asger geliyòr beş şüz_ıtlı. geliyòr bu dadalòlu ħalĥıyòr. ne o
ĝardeşim neriye gédiyòñuz. biz_ıvşar beyiniñ kellesini getirmiye gédiyòĥ. niye
hayırdır niye getirecāñız _ıvşar beyiniñ kellesini. biz_ıvşar beyiniñ kellesini
40 getirecāĥ tū alacāĥ mecid paşadan diyòr. ceyhan. ceyhan diyòm maraş paşası.
pekî o zaman _şu on_ıtlıyı öldürüñ de gédiñ _ondan soñra _ıvşar beyiniñ kellesini
getiriñ. orda on_ıtlıyan beş şüz_ıtlı hárbe dutuşuyòr. bu beş şüz_ıtlıyı bu on
_ıtlı bozuyòr. orda _şu sözü sōluyòr. bunu miyed miyed mi sōleyim şey_olarah̄
mı.
45 cadòlun geliyòr baĥıñ ilvana
öddü tüfek seyrediñ dumana
öñünde _ıvşar var gendiñi sina
êlden_êle géder_ünü _ıvşarıñ
cadòlu dedî de elinde tū olarah̄ gelen_ıtlı. biñ_ıtlınıñ başı.
50 hall_ām her_addin düşürdü

cadōlunuñ tebdilini şaşırđı
 dōküntüsün mārālılar deşirdi
 ğannı gömlek oldu donu avşarıñ

paşa beyiñ ōlu del osman ali
 55 hepışinden memmed ām zorbalı
 ğurşuna bārını vermiş sefālı
 demir kıalayımış canı avşarıñ

deş de ye osmanım sen biñner yaşa
 ğara cadōlunu düşürdüñ daşa
 60 yaralınıñ ōñü éndi maraşa
 verdīn tūları al mecid paşa
 mecid paşaya naāme yazıyòllar ki verdīn tūları geri al diye. orda onu bozuyòr.
 ondan soñra geliyòllar buralara yerleşiyòr avşar. bōle ğalıyòr ğardaşım. şindi
 avşarıñ deyişi de çoĥ sözü de çoĥ da ben unuddum. o ğadarını bilmiyòm. şindi
 65 ahlıma gelmiyòr ahlıma gelse de.

üvey ānnem. ben dünyada yuqān benim babamıñ ilk hanımından dōrd táne
 çocū var ımış. dōrd táne çocūñ. bir ğızamıĥ geliyòr. benim ismim baddal
 ğsmindek ōlu on ĩki yaşında. hac ğsmindek ōlu on yaşında. yeter ğsmindeki
 ğızı sekiz yaşında. bu üç çocuĥ ğızamıĥ hastalından ölüyòr. ölüyòr bunuñ ānası
 70 bu çocuĥlarıñ ānası benim üvey ānnem yāni ben bilmem de babamıñ
 hanımıymış. benim üvey ānnem şu āadı sōlüyòr.

ne beşīni belemisim
 ne toprān elemissim
 haĥdan dilek dilemissim
 75 duvar dibi çalam deyi

ğara puñar emmilerim
 ğalan alırım mülkümü
 çoban ıdım ayım yeddi
 sıhc emmim veriñ hağğımı

80 aman ölü mü deli mi
 kürekden ğırık ğolumu
 bir kóye ğızamık geldi
 beni mi buldu yalıñız

ğurban ollum emmilerim
 85 annı da ğara kekilli
 üçü de bir yerde oynar
 benim ğuzular ahlılı

varsam coşkunıñ yanına
 ğızım orda geliñ oynar
 90 çocuklarıñ zurba başı
 baddalımiñ gózü ğaynar
 bu dā çoğ da benim ahlımda ğalan bu. halamdan örendim.

aslı bizim bu kóylü. ğannı memmed deñler ğımiş. maraşñ avşın ğazasından.
 oruye yelleşiyör. orda asgeñler taravından furuluyör. dāda geziyör çoğ geziyör.
 95 onuñ aadı da var ıdı abıla. ahlıma getiremedim bağ. onuñ aadı var ıdı yāni.
 ğún gimi yanıyör memmediñ aynı
 soğağdan topladığ ğanınan beyni
 buna el mi kağar ey gózü ğannı
 geliyör duşmanıñ bil avşar ōlu

- 100 soḥaḥ dedî bizim şindiki salon dedîmiz. şindi bunu aḥrabām diye çavdar
kóyünde topal memmed ĵsminde bir adam. bi de cîs acı diye bir adam. onnar
candarmayımıŝ. bu da beni furmaz bunnar avşar beni furmaz diye eviñ eṭrāvını
çeviriyòr möfreze asgeriye. bunnar beni furmaz beni tanıyòllar diye onnardan
tarava gédişin o káfuḷlar furuyòr bunu.
- 105 yedi boru fişşek bālanır géder
avşar da ālenir
avşar memmed deyincaāz
maraş ėliñde sōlenir
- hac osmanım hac osmanım
- 110 memmedim benim aslanım
candarmalar bildîmiz
sesleniñ ġurbanım sesleniñ
hac osman da arḥadaşı emmisiniñ ġlu. ablası sōlüyòr. çòdu da aḥlıma
getiremiyòm. yarım yamalaḥ oluyòr ĵşDe olmuyòr.
- 115 şindi ġara puñar kóyünde bir babanıñ bir eṭlādı. hasan ombaşı deḷler ĵdi. ben
çocūdum o adamıñ ġöldü ġünde. bu adam sarız ġazasında evel araba yòdu. yayan
gédib geliniyòrdu. yayan boynunda poşu. avşar eṣki mor poşular olur ĵdu.
boynunda poşu dolalı varıyòr eṣe yatıyòr. yataḥda ölüyòr kaḥmıyòr. onuñ
bacısı bir āāt sōlüyòr.
- 120 bayram emmi bayram emmi
duyduñnu bize olanı
ġardaş sarızdan geliyòr
yolu dolanı dolanı
- bıre fındık bıre fındık
- 125 seniñ gimi olamadıḥ

bu iş başıma gelmeden

ğardaşım ben ölem̃ıdı

ğardaşım ben ölem̃ıdı ded̃indeki maḳsad ğardaşınıñ hanımını ölu ğaçırdı.
dayısınıñ hanımını yēni ğaçırdı. bunuñ için diyòr bu ğadın bunu.

130 ğızım sam̃ır ğızım sam̃ır

ölmem̃ılle canım demir

adanıye bir tel furuñ

gessiñ haĝĝıyınañ emir

ğadañ alayım̃ ana

135 gel ālıyah̃ yana yana

ğızını yanına almış

elif dezzem fursuñ ğına

bıre fındık bıre fındık

yandıḡ asanım yandıḡ

140 bizim gimi olmuş var mı

dayınıñ gelini aldıḡ

adanıye bir tel furuñ. teláván çecekler de tel furaḳ diyòr yāni. şindiki
telávánnan ğonuşuyòḡ ya o zaman teláván yoḡ da telĝıraf çekeller̃ıdı. şeyinen
postāneden.

145 hangı kóyden āāt sōlenir yazar̃ ıdım hāvızaya. bir sōlesiñ ikinciye ben sōler̃
ıdım. amma şindi unudĝannıḡ oldu yaş ilerledikçe.

bizim kóyden iki ğardaş damızlıḡdan bir adamı götürüyòḡ diye göturdüler.
dāda ĝışda ĝaldılar. onuñ āadı var̃ıdı. hatırlıyemiyòm unuduyòm yāni. hemen
şu ilerdeki ev. babası burada ölüyòr aynı ĝún allah vermiye iki ğardaş şeyde

150 ölüyör dāda. yeñi yeñi beş altı senelik beş on senelik mesele yāni. allah başa vermesiñ.

amma şindi vesāyit çoaldı ğardaş. evelden dúunner olur ũdu. meselā biz buradan yalā dúune gidiyòh. o geliñi éndirmeyişin biz bu yana dönmez ũdik. ordan sāmen gelir ũdi. burdaki geliñ éñmeden onnar gétmez ũdi. geliñi éndirir gédeñler
 155 ũdi. evel bōleyidi. şindi arabíye biniyör adam hārli ossuñ deyib çekib gédiyör. dúun de bu oldu şindi. perşembe başlar bazara éner. cumārtesi başlar perşembiye éner. bōle bizim şeylerimiz bōleyidi yāni. yemek ğazanlarınan yemek yapılır ũdı. o ğadınnar eli bulaşığdan çıkmaz ũdı gúnnerce. keyfanı deñler ũdi aşğanacılara.

160 şindiki varacāñız çocūñ babası. oruya gédecāñız allah ũzin verirse. o ahmediñ babası hamid ũsminde bir adam. Ősüz bir çocū furdu. cezāvine düşdü. cezāvinden de çılmadı öldü yāni. onuñ sōlemesi var. isterseñ onu da sōleyim. şindi bizim bu kóyüñ arħası sal deresi diye bir mūhūt var. bizim yaylamız. çerkezlerinen dāvalı. uzunyaylanıñ kóylū ğaragöz kóyüyünen dāvalı. onnar şindi
 165 ğaragözlüler hağ éddi ya dāvayı. bizim mīhdarıñ ğhmallīndan o dāvayı onnar hağ éddi yayla onara geşdi.

şindi bu adam bu çocū furdu. sussuz çocuğ. hayadda da o çocū ğırmaz ũmış bu adam. kesinlikle. o ötekine sıhıyör. ilk ğātil d o oldu bizim kóyümüzde ilk ğātil. zatān çoğ ğātil olmaz allā şükür bizim kóyümüzde. yoħarı kóylerde çoğ
 170 ğātil oldu da. orda bunu gönderiñler deñler ğardaş haydı sen izinni olarağ. geri gelmesiñ diye gönderiñler. adam aylīna geldim üç aylīna geldim diye gelir burada dolanır. geri géder cezāvind ölür. orda gelmeden ğñce şu sözü sōler. havasıynan sōlicām bunu gene türkū hālinde.
 aħlımdan çıħarmam ben ğoca salı

175 toprā düşürmez arab at nalı
ne hoş görünür gözüme üçe yurd beli
onu dānememe zaman görünür

felek mahrum ğeddi de yayla elinden
ğuşlar sedā verir dālar belinden

180 gō zavrah ğetāa de sultan belinden
o yoldan ğenmeme zaman görünür

bizim ğeliñ yazı geldi erişdi
lāle sümbül birbirine ğarışdı
hasireti olan da vardı ğavuşdu

185 benim ğavuşmama zaman görünür

ali dā deñler dālarıñ hası
çekmiş ğucāna ğoca talası
ğırk yedi biñ hāne ğoca ğayseri
içinden çıhmama zaman görünür

190 hepşinden fazla bimbua gülü
héç durmadan sōler hamidiñ dili
ötüşür ordağ sarızıñ çölü
oruye ğenmeme zaman görünür

evel yayan ğedeller ğmiş puñarbaşına burdan. bunu āmede sōledirseñiz āmed
195 çoğ sōler. babasınıñ sözlerini ħer sōlerse. gendi sōledī aātlar da var. çoğ güzel de
sōler çocuğ sesi dēyi. genç gendi.

- o çıhardı türkiyeyi. allah için. çarık devriniñ çocūyuh biz. ayāmız çarıkdan göñ
bulamazdıñ çarık dikmeye. menderes çıhdı ayağğabı da géydik cizme de géydik
ğundura da géydik. her şeyi menderesiñ gúnüñde géydik. menderes uçağdan
200 düşdü ölmedi. yezidler asdı menderesi. dinsiz adamlar asdı. oña bir şey var.
ağlıma geldi onu sōleyim. miyed miyed sōlicām da.
yeşil kōyüsDünden kağdı bir uçağ
dediler kıbrısa bir dāva açañ
hepşi vatandaş yirmi dörd қоçağ
205 yūsek semālara uşdu neyleyim
- türkiye birincisi baş pilot minür
sādece biz değıl dünyālar tanır
sabri ğazmōlu kırdulduğ sanır
gūndüz tezel bile öldü neyleyim
- 210 kemal zeytinōlu abdılla tarla
ğan deyrāsi oldu düşdū tarla
çoğ şükür menderes ğurtuldu zorla
om beşi de şejd oldu neyleyim
ağlıma getiremedim. unuddum. mendesresiñ bir hatāsı var ısa incirli amariķaya
215 şe yabdı. zatan onu şe yabdılar asdılar. o yüzden. menderesi kötilediler. yōsa
menderes éyi bir liderdi. uçağdan düşdölmedi de bizim milledimiz asdı. şindi
de otuz biñ şeidiñ ğātilini özel olarak besliyōllar. onu asmyōllar. menderes
gimi bir lideri asdılar amma otuz biñ şeidiñ ğırķ biñ şeidiñ ğātilini asmyōllar.
özel olarak besliyōllar. zaman gelecek ki emin ol buna zaman gelecek ki bunu
220 türkiyenin başbağanı yapacağlar.

4

Kaynak Şahıs: Benli Döne (Döne Soyer)

Doğum Yılı: 1947

Derleme Yeri: Kıskaçlı

Derleme Tarihi: 03.11.2010

Konusu: Ağıt.

hékáyesi mi. ğara puñardan bir tene ǫlan ǫlmüş. şu ğara puñar var ya. ondan
babam sǫler ııdı iki üş miyed biliyǫm déyim.

aynı dezz aynı dezz

dolanır da gelir bize

5 aynıyınan darar kekil
góynü düşmüş döndü ğıza

aynı yéter aynı yéter

ğuşlar tevir tevir ǫter

ğara bām anğarada

10 ğardaş ğayseride yatar
vallā çoĥ da unuduyǫm. ondan ǫndan sǫler ıısem hepiñizi āladırım. yōsa benim
ğavam üsDümde olsa neler sǫlerim neler. çoĥdu sǫlicām da.

bizim havanıñ aadı mı. onu versem ǫ da olmaz. bunuñ bacısı var ııdı. şuncağz
ııdı.

yetimiñ dilinden belli

15 melelînen verir para
ben kóye varamaz ǫldum
ğardaş yatar sıra sıra

ğadañ alıyım güllü

ahlım yedd oldum deli
 20 elleriñ kóyünd ölmüş
 babam ölu sürmel ali

aralı dalı aralı
 hacı bebeñ ölmüş yaralı
 alıcıñ dibine gonmuş
 25 soruñ ele bu nereli

babamıñ evind ölmüş
 admışlar üs Düne yorgan
 getme ğadañ alıyım
 daha olanlarıñ ergen
 30 oy dayanamıydm ğadası. bunuñ beş tene ğardaşı öldü.

hasan ānıñ aadı çoñ selbi. hasan ānıñ evladı olmamış ölüm. doñuz táne avrad
 almış. héç birinden olmamış. adam hasdalanmış. bimbuda yatıyòrmuş.
 hasdıyemiş deşdiyeli hasan ā. orda bõle aat sõlemiş adam. onu da babam sõler
 ıdı.

35 dudu bekár yeter bekár
 evi burcu burcu қоһar
 nédım evlatsız ğarı
 haşsız çoban gimi çıһar

dengiyinen yatar altın
 40 az mı yorganım satıñ
 doñuz táne el ğız aldım
 sevgilisi dudu hatın

atımıñ ğulağ ğalem
 baña yandı cüml ğalem
 45 talasdan mektib yolladım
 aşirete bütün selâm

ay duvar düşer ıñı
 hanı buranıñ aşşı
 mevlam bir ğılan verseydi
 50 altın dōdürüm beşşie

atımı bāladım torba
 ıağ bacım gédelim bize
 isdemezdim ben ğılanı
 hasıret oldum bir ğıza

5

Kaynak Şahıs: Boduralı Döndü (Döndü ÇİÇEK)

Doğum Yılı: 1937

Derleme Yeri: Karapınar

Derleme Tarihi: 19.10.2010

Konusu: Ağıt.

anamıñ yahdını sōliyem. babamıñ ocā baddı. öl öldü. bi şemiz ğalmadı bir ben
ğaldım. anam yahıķ. ölenleriñ alıyanı derim alıyanı. babam bar ıdı. babam
ölmüş. babam öldükden kerı d olan gétmiş yılğıdan at yayıyòrmuş. evel
yılğıdan at var ıdı. at yayılır ımış. olan gözünü yummuş aşmamış. sōliyem mi.

5 ğapımızda selbi soıd

verseler de almam ıd

yılğıdan atın getirmiş

ölum babasından yîd

ğadañ alıyım samîr

10 eşimiñ gözleri kömür

ğalan ğoluñuza düşdüm

ğollasıñ ğayınım emir

on ık erkân içinde

dârmen arhın işledim

15 ğaba yara sürü çekdim

bir sen orda ğışladım

aşşâda büyük bucaķ

ot yırık ğucaķ ğucaķ

ğıyma felek ğul oluyum

20 sarı velim bir tek_ocağ

ğadañ_alıyım fatma
eşimiñ golları çatma
sarı velim birtecik ya
mevlam_õña étme

25 ğaş ğara da yüzü ablağ
óvündüñ mü ğara toprağ
ğadañ_allım tozağ bacı
döndüme furdurma şaplağ

eşim dúunden gelmiş de

30 atını suya çekiyör
sarı velim can veriyör
gózü ğızlara bañıyör
bu da bõle işDe. gücüçük ğalmıssım. bu benim ğardaşım ya. selbi bacımıñ
_ağdını dım. ğocas_öldü.

35 kürd puñarına yonc_ekmiş
yeter savrulu savrulu
ataş_atıñ ğonağna
yansıñ ğavrulu ğavrulu

kürd puñarına yonc_ekmiş

40 daşlarını suya dökmüş
del_imiş sürmel_eşim
dar vahıt yaylıye çılmış

dışarıya çıhdım_ıdı

uluyaraq gelir yavrular
 45 kaḥeşim ġadañalıyım
 geldi sehildağ gızlar

baddal emmi baddal emmi
 ġızlar yaḥsıñ ocağnı
 ġıçıña çarılı ġeyerseñ
 50 zibillerim bucağnı

dışarıya çıhdım ıdı
 eşim göçünü bālıyòr
 ġızlara ġeyim alıcı
 benim gōñümü alıyòr

55 veriñ kekili yoḥlıyam
 ġoynuma alım saḥlıyam
 ne edim baddal emmi
 ġayın yok ki yol bekliyam

boın ālıyam deşim
 60 zaba fırına baḥarım
 üş senelik çoban ıdım
 haḥım yeddi ben çıḥarım
 ha ġurban bōle işDe.

emine dezzemiñ aadı var. sebebetlik allahdan öldü. birtecik ġardaşı var ıdı.
 65 ġeçe uyḥuda ölüvermiş allahdan.
 arısın ġapıya dökdüm
 devriş ġorseñ hallarımı

emmim dāl dayım dāl
duşman böldü mallarımı

70 çıhsam dışarıya çırsam
babam ̱lu duyar m ̱la
yılan geliniñi aldı
mevlam bunu ğuyar m ̱la

75 dışarıya çıhıncaaz
ğara mezer görünüyör
ōluñ mu yoğ babam ̱lu
ōlan niye yörümüyör

80 bir oş beñzimi atmışım
terekim cuma yazarқан
yeñi hayfımı aldım demiş
tarla başında gezer ğken

85 sıra sıra sōıd çekmiş
içine yoncasın çekmiş
ellām haydar sevinik
arhını yoğardan çekmiş

ğadan alıyım kiráz
ğardaşım almadı muraz
gō goyahda ekin bişmiş
ellerine batmış firez

90 allah ̱lum gelmiyesin

gene furdum dizlerime
 dedîmi dutar mola
 ğurban olam ğızlarıma

95 ğadañ alıym hacc ana
 ğardaş vardı mola size
 evim yıraķ babam olu
 oturmadım dizden dize

hasan ā hasan ā
 anamı evine götür
 100 ardında yok ki ğardaşı
 diyem kine gelin otur
 başka sōliyemem.

habbanıñ aādını diyem. ğayseride ameliyedde ğardaşı öldü size ömür. ğış ıdı.
 evel bōle dāl ıdı. çok kış olur ıdu. ğapılara hayfan yapallar ıdı ğapı düşmesiñ
 105 diye. onuñ aādını size sōliyem.
 dışarıya çııdım ıdı
 duz daşısı ğaranıyör
 hastahanada ğardaşım
 hayvan gimi sararıyör

110 ne èddiñ çoban āhmed ne èddiñ
 unuddum.

güne baħan yelaāni
 gümüş dūme paslanmamış

bıçāñ altına yadmış
teller gelmiş seslenmemiş

115 vardım şu babamı buldum
şu ğarlara çöke çöke
memeli döşümden yiddi
şu gözlerimden döke döke

ğadañ alıym hacca
120 içerim bālıyağ macca
şurda oturan anam
beşik sallar ucca ucca

ben ğaziniñ bacısıyım
ben ālarım ğıçın ğıçın
125 çilōlu yoğlamamış
yadırgı oldū uçun
ne aatl̄ar var da unuduyōm ğurban unuduyōm.

6

Kaynak Şahıs: Döndü AKÇAY

Doğum Yılı: 1948

Derleme Yeri: Çörekdere

Derleme Tarihi: 15.10.2010

Konusu: Yaylaya çıkma hazırlığı, eski zaman düğünleri, ağıt.

- yārin yaylıye göçücük ğadasıñ aldım. gelir kóye habar olur. birer teş hamur
yuñurruķ ğadasıñ aldım. yōrdları salarñ. torbalara doldurruķ. çabıt torba.
kömmeyi çderik. burdan bunnar ġānıları ġoşmadan ġuzumuzu ōlamızı buzāmızı
ināmızı götürürük. biz de ġānīnen varrıķ. yŭkü çēzerik. o yōrdu ōzerik. şindiki
- 5 gimi bal yoķ bekmez yoķ şeker yoķ şerbet yoķ çay yoķ ġayfe yoķ. yōrdu şeyde
ōzerik. ġaç ġonşu var. dōrd ev beş ev. toplanıb onu kömbiyenen yerik ġadasıñ
aldım. ondan keri de yŭkümüzŭ yıarñ. ġoyōnumuz gelir ġoyōnumuzu sārñ.
inek gelir. inağ sārñ. işDe yaylamız bōleyıdı ġadasıñ aldım. bizim
ġŭnlerimizde. yayla evlerimizde āç ġuļları ŭdı ŭsDŭne de iki ġaramıķ ġuļları
- 10 ŭdı. ordan ıçıķ ot yolarđıķ. onuñ ŭsDŭne de topraķ ataļlar ŭdı. biz onuñ altında
yatarđıķ. ġapı yoķ bir de āç dayardıķ. ŭsDŭne bir çul atardıķ. kóyŭñ
gelinleriniñ ġaliye de benim evde yatar ŭdı. başta da şu yatarđı. yalaķlı gelin
bacımıñ adı nēyıdı. eşe ġŕŭmŭm zēnep. bunnar yatar. ben de kóye ġurulu
sanardım ki eşıkde ġapıda yatar ŭdı. bōle aķlım āsiyıdı. evime bunnarı ġurru
- 15 da ēliñ gelinni besler ŭdim. bem bōleyıdim ġadasıñ aldım. āşam olur bunnara
yatağ açarım yataļlar. ne yŭciñiz. vallā ne ossa onu yerik. bir torba kengel
getirrim. ġoca kengel yŭzme kengel. bir bōça desde ġurum bunnarıñ ġucāna.
ōnmŭyōm. bunu soyanlar yerdi. hele de bu dā çoķ yer ŭdı ġadañ alım. yalaķlı
ġızı tŭlŭ. dezzeñ bōle bir avrad ŭdı.
- 20 ordan ben de duddum bir tavaf ev çizdim. tōga derik ev el şindi yayla çorbas
oldu. geliñ tŭlŭ ġétmeñ içek dedim. bunnar da başımı bekler. bunuñ evini sel

- almış. ğapıye çıhdım ğdı döşşaa soymuş ğapiy atmış. döşşaañ yüzün soymuş.
 ğılıfında yoķ ki leke
 bu selāmiden oldu
- 25 anam beni saldı ōke
 diye ben derim.
- evimiziñ azzī söyke
 anam ben aldı ōke
 ā tav□ķ ğara cücük
- 30 sırtımdan çıhmıyòr soyķa
 evel de bōleyidi. dezzeñ de bir köt avrad ğdı. nè āder var ğsa başında toplar ğdı.
 ōnmüyòm yalaķlı tülü. yeñ yeñ derim. yalan datl olur derim. ıcıķ pilav
 bişirrim. ıcıķ da yā yoķ ğaymaķ yaķarım. yoķ muyūdu. ğıyamıyò. yā ediyòķ
 deriye ğuyuyòķ. ğaymaā yāları bunnarıñ ōñüne ğurrum. geliñ geliñ yeñ derim.
- 35 bu derim ōlen ğarannında yalan datl olur derim. bibiñ ğurban ıssuñ işDe bōle
 ğadasıñ aldım.
- eskiniñ dúunneri. bōle atı mutı yòdu. seniñ gimi benim gimi bir ĩk aķlı yèter
 çıķar ğdı. sen boğın bizim dúune aşğanac ol deķler ğdı. işDe bayraķ ķaķar ğdı.
 bir ğuzu kesilir ğdı bayraāñ yerine. yemek yapılır ğdı. bayraķ ekmaā veriķler
 40 ğdı. kóy toplanır ğdı. dörd ğún olur ğdu. ik ūn ōlan evinde ķalaķlar ğdı.
 üçüncü ğún de bu aşğanacılar ik adamınan bir ōlānan bir ğuzuynen geliķler ğdı.
 gelinçi ğedeķler ğdı. beriden varan genşler de ğözelce ōlāñ ĩkisinden birin alır
 ğdı. onu onnar yer diye. gizzap yolu deķler ğdı ğadasın aldım. yemek bişirilir
 ğdı. āşam ğına yaķınır ğdı. sabaān da kerı gelinçi varılır ğdı. gelin alınır gelinir
 45 ğdı. ğınacı gelince de āşam ğına yanarķan çörekderede oynadıķları oyunu sōle
 hele. ğınayı yaķarķanna birbirini yiter yiter ğdı. doğuş çıķar ğdı ortalık ğarışır
 ğdı. işDe bōleyidi ne bilim ğadañ alım. sāmenleri. gelin geriden çıķmadan bu

- kóyüñ gızı evelden dutaıllar ıdı gelin gelirkenne ğarşılaıllar ıdı. türkü çırı çırı varır ıdı. atıñ ızerinden gızlar da düzölür ıdü bõle. türkü çırı çırı olan ıvine
50 getiriler ıdı. olan ıvine ıramadan emmis ıvine ıradııllar ıdı. işDe büyük emmi kim ise o bir damızlık verir ıdı. ordan seniñ ıvine ırar ıdı. ondan keri d ılan ıvine getirir endirirleıler ıdı. ayaına bi şe keseller ıdı. şimdi gene keserik biz. heç bi şeyi olmiyen bir ğuzu keser ayaına. onu da kóyüñ ğenşleri alır ğeder yayla damında yer.
- 55 ğınacı varırhan gelinçi sorar ıdı. nerden geliyõñuz neriye ğediyõñuz. hazırlardan döndük hızırlara ğediyõğ deıler ıdı. hazırlar kim hızırlar kim derler ıdı. yõsa bunnarı ben biliyõdum. o oña furmuş olur ıdu bayraklarınan. deñişııler bayrakları. bayraanı ben alırım benini sen alıñ gelinçi gelince. tıraş edecāk diye oturtuıllar beş altı tãnesini. tıraş ıdicik seni deıler. ğãniya bãlaıllar ıdı.
60 aşĝanacılar aııttırılıllar ıdı. ne bilim işDe õle var ıdı ğadañ alım. unudduk ğeddi. geline ğoç atlatır ıdı. benim emmimiñ avradı õt ızden getirmişler ya. miıhdarın ğızı ğoçu getirinceāz ğıyamat ğobdu. ğayın babam aldıyınan atıverdi atıñ ısdünden. alıyõr ğoçu atıyõr. babayıd avrad ıdı. her erkek ğaldıramaz o ğoçu. han õle benim gimi yapan der ıdı.
- 65 çok aat var amma ahlıma gelmiyõr. abdıramanıñ avradı güllünüñ aatları var amma ahlıma gelmiyõr. õt ızden getirmiş dince. bir del ımar var ımış. onuñ aadı var yalaklıyımış. onuñ aadını dım ele. bu ııĝıya çıııyõr. siziñ yalaklı bu. ali şiriñ uçun çııımış. gendiler de çııınca bizim burda del ımarın adı var ıdı şimdi. abdıramanıñ ıluyumuş. onuñ ıvine yelleşıyõr işDe. geliyõr ğediyõr.
70 onuñ da ğenş ğızı var ımış. ğıza ğõnü düşüyõr. işDe ben bunu alacãm diyõr. ğız varmam diyõr. şimdi bunu diyõr bizimkiler laf veriyõr. bunu şimdi nè edek nasıl ıdek. ııĝıya getirdik ıvimizde besledik ıddik. ğız varmam diyõr bu alırım diyõr. şimdi nasıl ıdek biz bunu öldürek diyõıllar. bizim esgi çok babayıd adamlar var ımış. şimdi bunu õt ıdiyõıllar ber ıdiyõıllar. buna allãñ da ğücü

- 75 yètmez diyòllar. neyse buna bir ken ben şõle getirîm pencereniñ âzına gelince
ben beriden sıhîm diyòr ıcık. gene cesâret edib sıhamıyòllar. diyòr ki bunuñ bir
yolu var diyòr. ğannı abdıraman deller ğıdi. bunu bõle yapaķ diyòr. paltıye alıyòr
burdan sarıza varıyòr. sen bu paltıye bir yüle ki diyòr cillet gimi arħadaş yuħa
olacaķ diyòr. yav hac â diyòr bu palta odun keser mi diyòr. sen benim dedîmi
80 dîne. âzı yuħa ğlacaķ diyòr. onu getiriyòr. onu getirmeden hõkûmedden bir
emir geliyòr. bu kóy yerinden kaħacaķ. bu işğıyayı besliyòllar ya. bunnar da
ğurtulamıyòr işğıyaden. bunu bõle şõle derken soñ şē getiriyòllar. hõkûmet
sandık sandık mermi veriyòr. yoħardan işDe yardım istiyòr. ğorumaķ ğin
veriyòr onu soñradan. del ğomar huylanıyòr amma bunnardan. yav vel ğeffendi
85 otur ğerele niye ğocunuyòñ bizden şõle bõle diyòr. yanında da bir tâne kürd
arħadaşı var ğımuş. o da nişanlılı mıyımış ne. şindi diyòr ki âşam işDe bir ğuzu
kesiyòllar. yiyòllar ğıyiyòllar oturuyòllar. her şey bitiyòr. yalıñız tūfaà
burasından hēc ğndirmiyòr. hep burasında omuzunda deynek gimi şõle ğuymuş
dutuyòr. kimisi uyuklamış ğıdiyòr. çok zaman geğiyòr. ğadırdalar ğımuş biliyòñ
mu. ömer ğeffendi bize ğúvenmiyòñ mu diyòllar. tūfaà alıyòr şu diraa asıyòr.
90 zatan tūfaà asmiye ğédince alıyòr paltıye. hele siz oturiyòñuz ben size bir ğayfe
yapîm diyòr. ğannı abdıraman diyòr bunu. ben size bir ğayfe yapîm duruñ
diyòr. avradları getirmiyòllar ğoyā işğıya ya. atıye ğarı var ğımuş işDe. oña
diyòr ki sen de ğét yat atıye diyòr. del ğomar belini tūfaà vermiş oturiyòr ğımuş.
arħadan ğarı getirişin ğayfeyi.
95 eline ğayfe vermişler
ardından palta furmuşlar
sen ğöldürmek diye diye
kefilinen ğöldürmüşler
100 furunca paltıyenen şõle gidiyòr gendi biliyò. gendiniñ de ğasaturası var ğımuş.
soñra yusub âya zolladıyòr. on kişi hepşi başına yúkleniyòr zorunan. bunu

- yatırıyòllar furuyòllar. bunun yahısından bir dā furuyòllar. bir dā derken
öldürüyòllar. kürd de garşında duruyòr. bu gacıyòr gèdiyòr. arhadan ārı beni
öldürddürmeñ diyòr. kürd gacsa gacıar ımış gacıamamış. del ımarıñ ık elini
105 bāliyòllar dirāā sarıyòllar. gann abdıraman diyòr ki aman kürdü gacıırmañ. şindi
bunu dirāā bāliyòllar. sen éyi sıhañ ben éyi sıharım. sabā gadar adama silah
sıhıyòllar ı adama kürde.
gōpüre yayla duddurmuş
memmed getirsiñ dirāā
110 kimse üsDüne varamamış
çatal ımarıñ yürāā

aman ımarım ımarım
fener ı olur da yanarım
gapî açık gıyar da
115 sabāça onu anarım

omar beñzer duvan aya
martiniñi dala daya
anam doluyıdı unudmusum.

geldim duşmanımıñ kóyüne
120 gannı kekilinen galdım
hoçusunu alamadım
gannı kekilinen vardım

martiniñ al eliñe
fişşañı çal beliñe
125 sen burda ālenemeñ
én yalañ dölāne

anam kekilini kesmiş. anam acar gelin jmiş. kekilini kesince anam rahmatlık
eline veriyòr. yòsa bun öldürmezler jmiş gadasıñ aldım. gorhularından
öldürüyòllar. hökümedden emir geliyòr. ondan soñra da bu gann abdıramanıñ
130 òlu oluyòr del omarıñ adını furuyòr. del omar deñler jdi nasıl bir adam jdi.
yañışıklı adammış ki deñler jdi. babasıgil dedeleri. omar gim adama el kaçmaz
der jdi hökümedden gorhumdan öldürdüm der jdi. ađam da bu öldüren tarafıñ
avradını alıb kaçıyòr. hemen ağamı dāda yañalıyòr. diyòr ki topal baddalıñ
beñli mīstavası sen misiñ diyòr. benim diyòr. hemen ađamıñ belinden silaà
135 alıyòr bōrüne guyuyòr. gundurasını çıhardıyòr bōrüne guyuyòr. şu şeyi ye
diyòr. bir köhte çıkarıyòr. et et ye diyòr. ađam da pehliyen jmiş. babayīd jmiş.
ađam āzım aldım da gétmiyòr ötiye gorhuyòm diyòr. sen bunu yerseñ
silaàñı verrim diyòr. bōl işDe gadasıñ aldım. dünya bōle gadasıñ aldım.

Kaynak Şahıs: Döndü MARAŞLI

Doğum Tarihi: 1948

Derleme Yeri: Oğlakkaya

Derleme Tarihi: 18.10.2010

Konusu: Ağıt.

he ğafasında timür çııdı. fakültede dörd ken amalıyet oldu. ordan da geld işDe
soñra da. bayağ anğaraya götürdüler geri geldiler. anğaradan geri dönderdiler
çocū. İşDe bir havta yaddı. ondan keri çocuk mefāt eddi. yeñ öldü yeñ öldü.

şenolum teláván çtmez

5 ayduvaniñ dizi dutmaz

sıtgın alırım diyòr

anasına gücü yetmez

ğapıda da sümbül biter

ayduvan ğuru yèrde yatar

10 ayduvaniñ dizi dutmaz

ōsan ğollarından dutar

aydın tabutı getirir

kiti aqlını yitirir

hışım çekme gúl yıanım

15 dayıların ğız bitirir

yūsük ğaldı kúpe ğaldı

gene benim aqlım daldı

zahmeriniñ beşine

bizim de yīdı aldı

- 20 aydın ayrıldıñ eşinden
yara almış şu başından
kúnde kúnde ben ħalıyòm
köpek görmem ki düşümde
dā çok derim de ħadan ħlīm diyemiyòm ki. he yeñ ħöldü de dā. dā nè dèdim ħdi
25 dolu dèdim ħdi. ayduvanım murazsız ħuzum. hep ħqlım ħèddi ölüsü ħelişin
ħadasıñ ħldım paşam. diyemiyòm dillerim dolaşıyòr dillerim. dā çok sòledim
de her ħún de ħqlımıza düşmüyòr. benim ħlan bayrağnı mıhladı. ħayseridağ
ölüm da dayısınıñ ħluyunan. halasıyım ya. ħurbanlar ħluyum paşam. adı şefre
de biz kiti derik. biz ħle derik he.
- 30 ersan bayrağ sahlıyòr
kiti de ısdar doħuyòr
tarlada èderim desde
benim ayduvanım hasda
diyemiyòm ki. ayduvanım murazsız ħuzum ħergenim. delānnıyđi benim ħlan.
35 sol tarafında timür çıldı. ondan mefāt oldu.
- ayranlıħda fellağn ħlunuñ ħardaşını furdular da. bu ikisini furdular furdular.
emmisiniñ ħlu furmuş. kekec ħcanıñ emmisi. avradı diyòr da bunu. evelden
papağ ħeyeller ħdi.
yorgun yorgun yoldan gelmiş
- 40 oturur daşın üsDüne
ne güzel papağ yahışır
ādirir ħaşın üsDüne
- emmōlundan olmaz duşman
geldīme etmeñ pişman
- 45 eskerden ħelīyediñiz

topuñuzdan gene ğaşmam

sen_orada serin yatıyòñ

gelin burada ölüyòr

arlanıyòm sürmel_çşim

50 tarlada ekin ğuruyòr

ne gözel de daħım géyer

hākim gimi yaħışıyòr

otobuzdan_adam_éner

çocuklarıñ baħışıyòr

55 çocukları õsüz ğaldı. ğız kiti desaàne ğı. ğız sen de biliyòñ tama.

ğadañ_alîm_émir

hoca burda aār yemiş

möfrezeye çevirişin

cenderme teslimim demiş

60 imirzāya gétmiş de kekeci furmuşlar da. dā çõdu ne bilîm.

sālim güccük memmed güccük

géder duşmanıñ_çine

şu eşimi ğurtarırsañ

toķTur ğurbanım ğıçıña

65 emin_aliniñkini diyem. bu dāda ğalan_émine. al_efendiniñ ğızınıñ_aadı. şindi
şu dağñ_ardına géder_iken_ıkisi de cīñ_altında ğaldı. ğardaş bac_öldü. cī
yörüdü de imirzāya géderken. bunu da anası nēyi yaħmış heral.

buna ana ğatlanır mı

gelen düve hatlanır mı

70 āma çatma ğannı yayla
yaz gelişin otları mı

sabānan yaylıye göçer
sarılı da çiçek açar
ğoca maşadıñ davarı

75 eminesiz gelir göçer

aşılññ deresine
cī yörümüş arasına
birikiñ dımmileri
bağññ bunuñ çaresine

80 yaylanıñ sümbülü bitmiş
seheliñ bülbülü ötmüş
dolu gümüş tohalı
anamıñ ördäğ yitmiş

adanada vezir ölüm

85 saña ayan olmadı mı
ısdambulda hacı misam
düş görüb de yormadı mı

şu dādan ğuş geliyör
sesi baña hoş geliyör

90 millayı dıalan felek
aliyi de ağı ğışına

şu da miltan şu da ceket
 şu şuña ne gözel oluq
 babaña zengin diyòllar
 95 cekedîñ ğolu delik

dipi dipi âlesâne
 varma zamanı sōlesâne
 davulsuz gelin gétmez
 kóye habar ğelesâne

100 cipcî cipcîñ yolda ğala
 dura da ğoluñ yorula
 âer cipcîñ âlemesseñ
 seniñ ğızıñ baña döne

evel cip bar ğdı ya emmileri nêyi gelini götürüyòllar da. cî yörüşün ölüyòllar
 105 da. mulla dedî ölmedi ha. bunu da mulla sōlediyîdi. bunu debiyek dediñ ğdı.
 esiyòr boyraz sazağ
 ğazi ğurduñ mu duzzağ
 yaylada bir gelin ölmüş
 saçı ğayseri tozağ

110 sabā ile sayıl geldi
 ğodazlara savışiyòr
 yol ver ğarlı dālar yol ver
 ğız anneye ğavuşuyòr

masada aynı dayalı
 115 sandî ğara boyalı

ğarıştırmañ bōçasını
dosdum da sizden yaralı

bōçayı bōçaya ğatağ
götürek bazarda satağ
120 seniñ ğızıñ benim yārim
gétmiyek biz evde yatağ

çekiñ ğılını dışarı
binici mīḥdar binici
125 ben mīḥdara çok yavladım
dosdumu geri alıcı

imirzāya verdiler ğızı. ğız buña sevdalıyıdı. ğızı bundan ğaçırdılar. buradan
çşmeden ğarı géderkene cī yörüdü.

Kaynak Şahıs: Durdu ASLANTAŞ

Doğum Yılı: 1937

Derleme Yeri: Mirzaağa

Derleme Tarihi: 03.11.2010

Konusu: Avşarlar üzerine sohbet.

benim q̄le sesim yok. miyed s̄liyemiyòm valla. duydüm galdı da gafam
galmadı. şindi buranın imirzā olması. burda bir gabile yaşıyòr avşar olarak.
biri göcanallı biri torun. biri şeyden geldi. göcanallılar gızıl puñardan geldi.
arıhlar gablesi. torun gablesi de şeyden geldi bazarören gerāçen kóyünden
5 geldi. onnar da mucuħlu gablesi. bura iki gabile. bu imirzā. bir ā çıhar ımış
esgiden buruya. tecirl āsı imirzā diyen bir ā çıhar ımış bu yaylıye. onun ismi
imirzā. yüz elli yüz atmış yıl bu aralar. hep avşar. avşar yaşıyòr zatan. bi yanı
torun buranın bi yanı göcanallı gablesi. biz mucuħlardanık. esgiden bura
puñarbaşına bāliyidi. azziye deħler idi sıvas azziyesi deħler idi. azziye sıvasa
10 bāliyidi. sarız o zaman kóy yeri idi. ismi nāhiyeyidi. puñarbaşının avşarları
işDe üş dörd gabile avşar var. puñarbaşının gara şıhlı var torun var göcanallı var
bir iki kóyü var abdal. avşarın abdallarından galma.

yalak avşar. göcanallı. zatan sarızdan aşşā göcanallı gablesi. altısoúd
garayurd ayrannık olağgaya kemer yalak. bunnar göcanallı gablesi.

15 ulan şu gelini çārīñ ele orda kitab bar idi. onda güzel şeyler var onda. bu
aslandaşlar esgiden қоħar boyu deħler idi. orda bir aslan daş var ımış. ondan
ısım almışlar. mīlössünlerde de var ayrınlıkda var. o daşın isminden gelme.
işDe diyòm ya biñ sekiz yüz yirmi beşde yirmi sekizde yerleşmişler buruya. biñ
sekiz yüz yirmi beşde. imirzānıñ esgi mīħdarı de.

20 seçimler burda esgiden oya géderdik. iki üç devredir bõle oysuz aramızda seçiyõh. esgiden gızışmalı geçerdi. çoğ ataşlı geçerdi. héç kimse kimseyinen bõle şey yok şindi.

esgiden yaylıye göçerdik. iki táne yaylamız varıdı. seniñ yalağda kemerli çolağ fañı var ıdı. kemerden buruya yaylıye çıhañlar ıdı. çok güzel gelenekler
 25 var ıdı. esgiden avşarların dúynü var ıdı. bõle avşarlar héç gadınıñ gızınçıne erkek soñmazlar ıdı. şindi bozuldu ortalık. esgi töreler geşdi yeñi töre çıhıdı. gelin erkek geliyõllar. esgiden gapıya adam gullar ıdı. içeriy erkek imkânı mı var ki girsıñ. girmezdi. dúynner gúz aylarında başlardı. yedinci sekinc ayda başlardı. çok zaman yedinc ayda sekizinc ayda başlardı. bir havta dúyn
 30 çalardı. cumārtesi bayrağ қаһar bazar bazarertesi gel perşembiye gelin başı bālanır deñler ıdı. geliniñ başı perşembiye getiriller ıdı. şey olduğdan soñra geline bir yemek veriller ıdı. gadınnar gendi arasında baş bālañlar ıdı esgiden. ayağlı altın. dulañlarına ayağlı altın dañlañlar ıdı. baş bālañlardı sırmalı fersinen. sırmalı ferse al yeşil māvı üş dörd çeşit şe saralñlar ıdı. güzel işDe esgi gelenek
 35 töre üzerine şe yapalñlar ıdı. töre bõleyıdı avşarıñ. fers géyeñlerdi gızlar. sırmalı ferS gelin bayrağ galdırlar mıyıdı bir gún soñra gınacı géder ıdı. davar götürüñlerdi davar keşelñlerdi yemek yapalñlardı gız evinde. aşganacı deñlerdi ona aşganacı géderdi. bir erkek ik üş dene gadın davar götürür orda yemek yapalñlar. bir gún soñra da gelinçi géderdi. orda yeñler yatalñlar ıdı. devrikisi gún
 40 gelini bindiriñler geliñler ıdı. gelin yoldan gelirken yoldan bõle goç dutalñlardı. teke dutalñlardı. aäre atarsa gelin dutar da şeden atarsa atıñ boynundan ötiye atarsa. şu yandan dutub şu yanna atarsa. atıñ üsDünde olacağ. yardım edelñler ıdı. bir gişi geliniñ atınıñ başını çekerdi. iki gişi olanıñ yañın aħrabālarından üzengisinden dutalñlar. onnar yardım eder. addı mıyıdı. gelin de babayıd olursa
 45 o goçu getiriñler keşelñlerdi. vardı ya esgi gadınnar babayıd ıdı. şindikiler gimi miyıdı. herbiriniñ el ayak. üç etek zubun géyeñlerdi esgiden gadınnar.

yıanım avşar milled çok asıl milled yîd mille şindi diyòllar ki bu dağñ ardına
 bu avşar ne dî geldi diyòllar. hırsızlık  tmen  n u un. asla. avşar h   hırsızlık
  tmedi  tmezdi de. avşar bu do uzunc ayda  ozan anavarza  adirli osmaniye
 50 imam lu.  ı la  oruyadı avşarı . yazın da   sun i De bimb  d alarını  eta ne
   sundan bu yanna avşar  ı ardı.    r tarafına da cerid tecirli. onnar  ı ardı.
 avşar burdan   z n geri    erken erk  de     etek   yer i mi  avşarı . burdan
   derken bu m ra tufanbeyli denir şindi. esgiden ismi m riyedi. bu   z
 aylarında bider  eker i mi  avşar varır.     etek zubunu  birini   le. herif  ekmi 
 55 tarlıye  ivt s r y r. ondan torbasında  alan bir i ki pan a  u zubunu  etr fına
  ur. ekini   isD ne bir serper i mi . ba  orta   biz bu a der i mi  avşar. bu m ra
 yerlerine. haydi  eker   der i mi . gel sene sekinc ay yedinc ay i De ekin
 bi imi oldu mu adam s rer savırır.   zini  i si mi ki o u  aldırsı   eve   t rs  .
 orta m gelici avşar gelici de b l     . yabıya diker avşar varır deviye  eker
 60 b l   r gelir. hırsızlık yok.     ne gelen malı  atar toplar   t r r.   z n  
     nde bu a hırsızlık denir mi. oruye  ndiklerinde cihanı  bu ge esi avşarı .
    r ge e tecirlini . ceridi  hangısı sab nan erden  a ar da   re cerid gelir
 avşarı  malını toplar  rma  ge irirse onu . avşar ge irirse avşarı . topliyeb bu
 yanna ge irdi mi avşarı . bu hırsızlık olur mu. hırsızlık so radan  ı dı. bu ye i
 65 zamannarda  ı dı. o da hep si hırsız  ı dı. avşarı da k rd  de hırsız  ı dı.  erkezi
 de hırsız  ı dı. m ciri de hırsız  ı dı. hırsızlık y sa. bu avşarları  bu  eyi  almas 
 bu d  ba ına yerle mesi  ırım sava ında patı ah  osmannı devleti avşarı 
 b lerinden  u  adar at  u  adar pıyada yaya y ni pıyada de ler i di yaya asger
 i diy r.  u  adar yiyecek  u  adar para. bu u avşar vermedi. osmannı devleti
 70   ddi  ırım sava ını  aybeddi. osmannı devrini  dura lama zamanıy dı.
  av  sı   erkezleri  ırım sava ından  ırım i De    olu un  osmannı  abil
  yledi. bu t rkiyeye osmannı devleti  abil   ddi. geldiler. o zaman bu avşar
  abilesi b t n uzunayla avşarı  yurduy du yaylası. pu arba ı tomarza k y yeri
 i De bu yala   bimb  d ları. buralar b t n avşarı  yaylası. avşar    vermedi

- 75 diyen. şindi bir kemal devriş var ya. onuñ dedesi devriş paşa bir bölük asgerinen
 bu avşarı isgán ğetmiye emir alıyòr. dōru şindi islahiye var. oruya çadırı
 ğuyuyòr. lek kürdleri varıdı şindi o islahiyeniñ oralarda kürdler var. onnara
 lek kürdü denir. onnarı şey yapıyòr oruya yelleşdiriyòr isgán ğddiriyòr. ordan
 tabırınan osmaniyeyi aşıyòr. devriş paşıye devrişiye kóyü diyen bir kóy var
 80 şindi. oruya ğarergáhı ğuyuyòr devrişiye kóyüne. orda bir ğabile işDe biráz
 asger müsger avşarları yerlileri kürdleri orada da isgán ğdiyòr. ordan ğadirliye
 ğadirliden ğozanōlu varımış. ahmet bā yusub bā. onnarıñ. osmaniye nīde bu
 ğayseri adana bu ara onnarıñ bālīne. iki ğardaşıñ bālīne. ahmet baññ hanımı var
 ımuş avşar. zelfinli avşar bālariniñ alı baññ ğızı hacca hatın. ğozanōlu ahmet
 85 baññ hanımıyimiş. şindi bu ğozanōlunuñ türküsü var ya.
 ğara çadır is mi dutar
 ğümüş tüvek pas mı dutar
 ālarsa anam ālar
 90 avşar ğızı yas mı dutar
- ahmet beyi öldüddürüyòr oluna devriş paşa. orda bu bālī ğaldırıyòr. çok onuñ
 şeye de. üç cüz akça yirmi ğişiye. iki yüz elli akça. sizi ısdambula gönderim.
 orada yerleşin bu bālī biraññ diyen. ahmet bā ğaçıyòr oluna öldüddürüyòr
 devriş paşa. orda asgere bir vabā hasdalī geliyòr. canı derdine düşüyòr. şindi
 95 avşarların benim bildime göre yek isgán emri yok. isgán olarak sen şindi
 şuruye yerleşiciñ sen şuruye ědiciñ şeyi yok. çōnuñ belki bu sarızda olan var mı
 bilmiyòm. bu puñarbaşı. varıyòllar pašam biz nēriye. cēnnemiñ dibine ğediñ
 diyòr. zatan göz açıklar gelmiş yerleşmiş. bōle yalağ gimi ovalara. meselā
 ğarayurd kemer su üsDüne sarıza yerleşmişler. ğalanları da bōle ğıy köşe
 100 dālarda boş yerlere yelleşiyòllar. yalnız bōle hırsızlık mırsızlık yüzünden dāl
 bunnar. bu durumda.

cerid ırığgadan gelme bir ğabile. ırığga var ımuş sūriyeniñ ırdan gelme. tecirli
 cerid ırdan gelme. bunnar gelişin avşarlarınan bu bāler ıramazanōlu bālī
 menteşōlları zulğadirōlu bu ğozanōlu bunnar. bunnarıñ adanıye yerleşmesini
 105 istemiyōllar. gelmesiñ diyōllar. bu avşarıñ buruye énmelerini bekliyōllar. ğúz
 gelirse bunnarıñ hañından anca avşar gelir diyōllar. avşar éñib ğadirli ğozan
 ımmamōlu anavarziye éñib çadırlarını ğuruşun aşiredler bu bāler toplanıyōr. biz
 seniñ arħandıyağ. bu ceridle tecirliyi ortadan ğaldırağ diyōllar. bu avşar bāleri
 de ğabil ediyōr. āşamdan ğonuşuyōllar. dağdığdan soñra cerid bāne tecirli bā
 110 ālarına. tecirlide ā yok. habar élediyōllar. diyōllar ki biz bunuynan birleşemicik.
 bu ireli gelir siz ne éderseñiz édiñ birbiriñizinen. biz ğarışmıyōğ diyōllar cerid
 bālariyinen tecirl ālarına. bunnar şindi şeyde doħuz yüz atlīnen avşar bā
 dadalōlu avşarıñ ozanı. nerde ne yabdıyısı avşar dadalōlu dile getiriyōr. bu
 bāler osmaniyeniñ ğannı geçid var şindi. altı yüzünü de ğırıyōllar ırdan. ğannı
 115 geçid şindi osmaniyenen bāçeniñ ırasında. bir dere var ırdan ğannı geçid. ırdan
 üç cüz atlīnen avşar bā ğalıyōr. bōle çarpışıyōllar işDe. geliyōr işDe çerkez su
 üsDünde nerde yer var ısa ırdan.

osmannınıñ durağlama devrinde cāriyeler ğocamış patışahıñ cāriyeleri vezirleriñ
 cāriyeleri. çerkezleriñ ğızları ğözel olur ıdu. getiriyōllar saraylara patışaha
 120 çerkez ğızı vezirlere çerkez ğızını. bu işDe devriş paşa bir tabur asgerinen
 geliyōr puñarbaşına. avşarınan çerkezler çok büyük harb ediyōr. ırdan diyōr ki
 avşarlar vallā bir milled geliyōr yedī darı géydī deri ğozu ğō beñzi sarı ğaçıñ. bir
 milled geliyōr. esgiden bu çerkezler hep ğuzu derisinden papak géyeļlerdi.
 cizme yapaļlar ıdı ğendi deriden cizme géyeļler ıdı. doħumaları var ıdı. ben
 125 yetişdim. yetmiş üç yaşındıyam. o zaman çerkez bağñ ılu nuru bā var ımuş.
 çok büyük harb ediyōllar ırdan dōlekde. çerkezleriñ bir çatal çōpleri var ımuş.
 oñu yere soħaļlar oña tūfā ğullar sıħaļlar ımuş. avşar dumanı dumanı tek tūfā
 yetiştirirse. baħmışlar ki avşarınan baş gelinmiyeci bōle harbinen. bāleriniñ

gızını çerkez bağñ ğıluna veriyòllar. sulh oluyòllar ğrda. o zaman çerkez bā
130 hasdiyemiş rahmatlık. bōle işDe.

Kaynak Şahıs: Elif KARA

Doğum Yılı: 1948

Derleme Yeri: Akoluk

Derleme Tarihi: 04.11.2010

Konusu: Ağıt.

halası demiş. halasının ğsmi fatiş ğmiş. o yaylıye gelici ğmiş aĥolā. ğardaşının
ġlu bilmeden silah boşandırmış oña da. esgiden aĥtlar meşur ğdu zatan. onnar
bōle şe ětmişler. adı ğulizar ğmış.

bu yıl cehillik sırası

- 5 çarşı bazar mı burası
annından ğurşun yarası
cehil ğeden ğulizarım

bu yıl ben yaylıye geldim

ěyice demimi aldım

- 10 ālama ergen ālama
ğulizara ğara saldım

hatın ğulizarım hatın

elemde sōlenir metin

- 15 ğayseride hall ěmmisi
boncuĥdan ğördürmüş potin

fili ğulizarım fili

elinde sūmbülü ğülü

- 20 ğulizarımı ğandıran
potōñ ğardaşı ali

esgiden yumuşağ başlıya fili deñler ğmiş esgiki dñmde.

gölizarı gelin ğddim

fatmıya oña atarım

- 25 āer imkānı var ısa
malı mülkü hep satarım

ğadañ alıyım hürü

dehacık orda dolu

hangısı yağışıyòrsa

- 30 señ üsDüne géydir onu

ğocası ölmüş. hasdalanmış ölmüş. tifō hasdalından ölmüş.

yüzleri gürün alması

bu mu yüzümüñ gülmesi

bir sene gelin olmadı

- 35 yağışır mı dul ğalması

osman ğve gédebilmiş

yüce dāları geçiyòr

tañları yohlañ ğle

ne gözel de orağ biçiyòr

- 40 ğazi de bayrağ ğaldırmış

dal kekillim oynar oyun

anasız babasız düşmüş

hademeler ğar sayıñ

- 45 nēdicīm nēdicīm

ğoyuruñ ben gédicīm

abdıraman hal da bilmez
atı tımar ğedicîm

50 osmaniye maraş yolunda
şofollar şaşmış yolunda
gédebilmiş de geliyòr
sürmelim eli belinde

bimbuaniñ ğarı ğaya
55 iĉerime addı yara
biliñ mi emmim avradı
murad biner doru taya

umudumu kesmem kine
murad baharın gelici
60 ince sayğılı sürmelim
ĝoyòna çoban bulucu

āla bibim ĝızı āla
diliñe geleni sōle
bir ayda gelirdim amma
65 ne yapîm ĝader bōle

ben afşına gelincağz
şērîñ götü de yandı
ben ĝapîya gelincağz
anam babam geldi sandı

70 olmaz olasıca sandıĝ

topumuz da biz de yandık
 biz ğapíye çıhdıyıldık
 muradıñ boyunu gördük

dünyanıñ aadıñı biliyòm amma unuddum. miyed miyed sōlerim. hékáyesi.
 75 babam aholukda oturur umuş. babası da āderede oturur umuş. babam orda
 hasdalanınca onuñ yanna gédmiş. orda varmış héç kimse yok. babam ölünce
 orda amcalarımıñ hepşini bir yere. babam varıyòr oruya. soñra ölüyòr. işDe bir
 gún milled yavlarıyòr. bir gún cenāzesi burda ğalsın baķōlanları gelsiñ demiş.
 ondan soñra da babam orda iki üş miyed demiş.

80 emmi dayı yola düşdük
 geldik ādere éline
 vayiz ōlu gessiñ demiş
 bizleri almaz diline
 ōlu ğuran oħur umuş hocıyamış da o yüzden ōle demiş. hocanıñ adı da vayiz.

85 emmi dayı yola düşdük
 çürük bozsūk ōzüne
 niye habar salmadıñız
 babamıñ bir tek ğızına
 babamıñ bir ğızı var umuş. o da gerdekmāradayımış. ondan soñra

90 memmedi haberci saldım
 ā ōlum gessiñ diye
 sefere minnet ēyledim
 bir gececik ğassiñ diye

biz gedikden çıhıncaāz
 95 anam da furdu dōşüne

mezerini vasiyet etmiş
ayazölunuñ başına

müzeferi bulunmamış
bu iş saña hañ mıyıldı
100 başında hızman etmiye
dörd geliniñ yoñ muyüdu
dördü de bulunmuyör allah tarafından işDe. inanırsañ ahlımdaynı unuduyòm.

ben gendim babama dedim bu. babam gozañlıya gèddiydi. hemen ölüsü geldi
bir gün soñra.
105 ali ziyanında nazlı
arhasından atar tozu
babam çamıra mı düşmüş
babamıñ elleri tozlu

ālarım babam ālarım
110 ā atar ğara bālarım
héç kimseye bir şey demem
felā ğahir eylerim

bizim gimi ğızlar batsıñ
birimiz de su vermedik
115 ğız babam yalıñız gèdik
heralda kimse görmemiş

ğayseriniñ ince yolu
büküm büküm bükülüyör
ğınamañ ğonşular beni

120 ierlerim dklyr

tarlasına vardım ūdı
başına dikmiş soŭd
babam ble iştmezdi
kimlerden almış oŭd

125 yol ūsDnde ğara alı

dalını ğırasım geldi
ğurban llum gelin bacı
dayımı ğoresim geldi
bunu ayırıyan dayım ldyd. avradı da ordayıdı. oĝa dedim ūdı.

130 ariĝ gessiĝ ğızları

şu babama dek minnet
doĝuz tene ğız doŭrdu
işalla meknı cennet

yanıma gel bacım eşe

135 paşa benim babam paşa

ĝardařım dŭn ddiĝde
babamda ydu neşe
snnet dŭn ddi de ĝardařım o zaman babam hasdayıdı.

ala tarla glĝ başı

140 drmeniĝ yoĝ muydu

ĝeddiĝ ğozahlıda ldĝ
bu iş saĝa haĝ mıyıdı

şu gerdekde bacım yeter
güccük döndü yeri yırağ
145 buralarda bulamazsağ
gozağlıya bir tel furağ
bunu ğasede de verdim. ölünce belki sesimi dînersiñiz diye. bu da bu ğadar.

10

Kaynak Şahıs: Ebe (Elif YILDIZ)

Doğum Yılı: 1946

Derleme Yeri: Şarлак

Derleme Tarihi: 19.10.2010

Konusu: Ağıt.

ne bilîm valla çıhıcıñız mı bilmiyòm ki. sen de ırahat otur da ğurbanım.
áhmede dedîmi mi sôliyem. ik_üş tene miyed dîm. ğazā yabdı ğardaşımıñ_ölu
da ben sôledim_jdi. bu diyecām da ğardaşına yahmış bacısı. dörd sefer_evermiş
de çocū néyi olmıyağ. ocağ geddi öle.

5 anamıñ_elinden duddum
düşdüm yollara yollara
dörd dene gelin_aldım da
allah ğatmadım_ellere

ār_ekmağn yiyenner
10 gumaş parçasın géyenner
gelmiş başına oturmuş
ğardaşa ölsüñ dèyenner

çeneşire çıhardmışlar
ğara kekil bölge bölge
15 burada yatma ğardaşım
soğudüñ_altı kölge

ellerin_evinde yatar
çitağ ğumlu gózleriñ
ğardaş deseñ ben_ālasam

20 el_ōlu ġapīya atar

ġızım samır ġızım samır
ölmem ġalan canım demir
ġayseriye ġeden yoġ mu
ġessiñ haġġıyınan emir

25 áhmede sōledīmi sōliyem.
durdum durdum duramadım
ben bir ġarer alamadım
bibiñ ġurban sarı áhmedim
hanı nerde góremedim

30 ōluñ mu yoġ ġızıñ mı yoġ
ġarip misiñ babam_ōlu
ġétmiş de yollarda ölmüş
anamıñ_ince áhmedi

anası da olmuş_aşşık

35 ālıyaraġ sōler gözel
bibiñ ġurban sarı áhmedim
sōlemişler dáamış nazar

hasdāne oda oda

odasını gezcīm

40 gelin toġTurdan gelmiş de
ben halını sorucūm

damızlāa dú_ñ gédmiş

sõlemiřler dáamıř nazar
 mor belikli bacımıñ da
 45 gızlarıñ alıyanı gózler
 diyemiyòm ğurban diyemiyòm ki.

bir ğızınan olan ğarşıılıqlı sõlemiřler de. hékāyesi birbirine gōñü düşmüş
 vermemişler. anam ırahmatlılı annadırdı. böyle ğarşıılıqlı sõlemiřler ğızınan olan.
 dúur ne salmış vermemiş.

50 ilaha õlancık ocāñ bata
 yüküyüñ dibinde bayhuşlar õte
 beddā etmiye dilim dutmuyòr
 yedi yıl üsDüne sıtmalar duta

āřam bir duş oldu canım sıhıldı
 55 ııcaķ durunca belim büküldü
 ılık bir rüzgār esdi de
 bütün meyvalarıñ dalı dóküldü

gel hele gel başımıñ tācı
 ayrılmış eşinden yoħdur ilacı
 60 õlan sevişmiye meyil yōsa
 sen baña ğardaş da ben saña bacı

bir ğlinde kürek birinde satır
 ğollarım yoruldu köłgiye otur
 ölüyòm sevdīm bir suy da getir
 65 boynum āri géder yaş seniñ uçun

bir suy ver içeyim altın tasınan

ben seni sevdim de bir havasınan
 seni benden beni senden ayıran
 geçire gününü ğara yasınan

70 bõle néyise anam ırahmatlıĥ çırırdı bunu. bu türkü.
 aşşādan gelen eli develi
 devesiniñ yükü hurma çuvalı
 ğız gelin olmussuñ burnuñ havalı
 güccükden sevdîm yar daġl mısıñ

75 aşşādan gelen hēlalı davşan
 alırsıñ çirkini olursuñ pişman
 çoĥ olur gözeliñ ardına düşen
 güccükden sevdîm yar daġl mısıñ

ġaracōlanıñ türküleri var.
 80 aman ālar ne belalı başım var
 bālamış yolları ġar benim uçun
 köleñiz oluyum ālemeñ beni
 dāanıyòr yolları yar benim uçun

gózüm ġaldı şu ablanıñ dosdunda
 85 azîrāyil can almanıñ ġasdında
 dōne dōne teneşiriñ üsDünde
 yunmayınca göñül yarden ayrılmaz
 bir sürü biliyòm gendi halımca da aĥlıña düşmüyòr işDe.

yaylıye sōledîm var ıdı. bizim yaylamız var yıanım. yaylıye çıĥarıķ. ğızlar
 90 ġayası var. bir güzel diyòr ki.

bizim yaylalar  tl  lur
 s d   ayma  datl  lur
  ız gelinden  ıymatl  lur
  ız gessi n yaylamıza

- 95 bizim yayla dar  ayalı
  ayada s mb l dayalı
  utnu zubun  z sayalı
  ızlar gessi n yaylamıza

- 100 bizim yaylalar  ayalı
  ayada s mb l dayalı
 beli top top menev eli
  ızlar gessi n yaylamıza

- 105 bizim yaylalar  lu lı
 a an suları balıklı
 alt n k  e mor belikli
  ızlar gessi n yaylamıza

- 110 bir t rk m d  var  ızım.
 ne  adar met  tsem    adar g zel
  aldırır  a ların g zlerin s zer
 mus alar yazdırdım d  amesi n nazar
 cıl adan gel suna boylum cıl adan

seni  baba   ar ı k y  n hocası
 toplanmı  başına gendi  ocas ı
 furdum da dizime gerdek gecesi

115 cılğadan gel suna boylum cılğadan
 bunu da bu ğadar diyem size. ossun ğurban olım da. ahlıma getiremiyòm
 ahlıma getirsem. dıunnerde ne yavlarıllar geşler biliyòñ mu. ebe étme nölur bir
 çek bir çır diye çıddırılłar.

mısdafa ana sõe derıdı. çoğ severıdı.

120 yaramışden görünmez ki
 toğTur melhem süremez ki
 héçbir tabib saramaz ki
 yaramı gızıñ yarası

çekerim toğTur yaramdan

125 ben derdli dödüm anamdan
 ğurtuluş yoğ bu yaradan
 yaramı gızıñ yarası
 ana nölur bunu sõe hele derıdı. işDe õle ğurban.

dudunuñ bayramı çoğ şe éderıdı. yaylıye duman çökdü sõe dedim.

130 duman senin päre päre ğarıñ var
 benim nazlı yäre ahuzārım var
 benimı yaylada nazlı yārım var
 var gét duman şu yaylanıñ üsDüne
 ebe nölur bi dā sõeylele. delānni olanıdı. bir dā diyele der. geşler yavlarıllar
 135 yaylada.

dāda çoban ıdı. furdular. olan öldü bacısı ğardaşına sõeledi. ğardaşını furdular
 da bibimiñ olu da. ona sõeliyem.

ğafasın neñgilā guymuş
 hayvağ anam öldüm demiş

140 ğadañ alîm elle
ğurşun bel kemîmi ğırmış

ğaranı evledik yazı
ğoyòn olan ğuzlar ğuzu
ayan ossuñ babam òlu

145 dayılarıñ saddı ğızı

ergenim ğara kekili
bende ğuymadıñ ahlılı
ğadañ allım hatın dezze
bācağ ğoyunda dahlılı

150 ğadañ allım sabır dezze
zor umuş ğardaş acısı
gō alimiñ ğapisi kitli
ölme mi bunuñ bacısı
hayfını alıncağz kitledi ğeddi. dörd miyed biliyòm bunu da. bõle işDe.

155 bir de anama dedîmi diyem. bir delānni olanı furdular. emmimiñ òlunu. bir de
nişannılı furdular. aynı bunnar üçü bir āyleden. bir de puñarbaşında öldürdüler.
anam ırahmatlā sōledim ğdi.

ğadañ alîm keklik
anam da görmedi yoğluk

160 āhmede ğız bitiriyòğ
işallah dağarık peklik

ğara āhmedimiñ gózü
datlı bayramımıñ gózü

ğaraışda ölen emmim_ölu
 165 gelin verrik hatın ğızı

siviller esgere géder
 anam da ğuyucu haşlık
 emmim_ölanlarım
 hapisten_alamıyòm dışlık

170 ben_ıçeri giremiyòm
 örtük_ödanıñ ğapısı
 ğaraışda ölen emmim_ölu
 yapısı bāler yapısı

ğadañ_allım hatın dezze
 175 hacı dayım gelmedi mi
 damda_ölen emmim_ölu
 nışannısı ğalmadı mı
 damda furdular. o da nışannılıyıldı. yeter ğalan diyemiyòm.

11

Kaynak Şahıs: Emine CÖCÜ

Doğum Yılı: 1947

Derleme Yeri: Çörekdere

Derleme Tarihi: 15.10.2010

Konusu: Ağıt, şiir.

şindi baħale yalağdan demirçilerin avradı var ıdı. dümbüllü ismâlin anası. onuñ
burada bir bacısı var ıdı. meyrem ıdı. buaz ġarısından ħlmüş. buaz ġarısından
toħTura ulaşdıramamışlar ħlmüş. onu şey sŃler néyidi ġadınıñ adı hacca dezze.
demirçi veliniñ avradı sŃler. isdiyðsañız onu diyem. senesi ġaç ıdı dayı bıre. çoħ
5 ħldu he mî. hacca dezzeniñ sŃlemesi.

baħma ġŃzŃme ġŃzŃme
ġorlar ġoyruldu ħzŃme
salar m ħla ġayınnarı
buyura geldim ġızıma

10 ben mezere vardım ıdı
ġızım baħmadı yŃzŃme
dâ baħmassañ ġızım
geri dŃnerim izime

gelin nerde ġaldı ġŃzŃm
15 gelin ġızım yok burada
buaz ġarısı mahana olmuş
ġuzum ne var bu yarada

ġadañı alıyım elif
sen d ħña bacı m ħlduñ

20 kefiye de dŭlŭ belik
baña armān mı saldıñ

çörekdereden bir de mīs emminiñ ğızı sevleriñ aadı var. hasdalanmış toħTura
götürmüşler ğurtaramamışlar. zatan bir tāne ğızı var ımış. o da mefāt ğtmiş.

hocíye bayrağ ğaldırdık

25 sevler çeksiñ halayını
biz bunu toħTura saldıķ
bulamadık ğolayını

kŭsgŭn gelmediñ ki ğızım

ķaķ eviñe ğétsāne

30 emmim ōlu dedim verdim
ōsŭz evi dutsāne

saba el yaylíye géder

ķaķ ğızım yükŭñŭ tāle

efeni bir yaña ğt de

35 poçuñu başıña bāla

boŭn düşŭmde ğórdŭm de

ğardaş ğapıdan savuşdu

cahal ōldŭ gelin ğızım

can verirken yılışdı

40 ğadañ alíyım fati
sevler ğşeniñ yaşıdı
dā bundan ğvel anañ
evde başınıñ ğşidi

düggancı dālim ki düzem
 45 çerçi dālim ki satam
 ben bunnarı heyleyliyem
 bir ğızım yok ki baĥam

sabānan  r kaĥarım
 ğu lar  ter ben d nerim
 50 s  yanımda bir yaram var
 bebek  lar ben  larım
 bu bu ğadar. anca hat rimde ğalıy r.

bir de demirciliden m dend  lm   ler. yedi ğapının yedisi de kitli ğalmı .  lu
  lm   anası telli an a diye o ğadın s ler.
 55 demir m ldu n k l  ld m
 k l nen eziy  lar
 bura yazı olmaz diye
 anĝariye yazıy  lar

anĝaranı n yolu uza 
 60  lumu n kekili toza 
 ğadifeler batar  ldu
 geline verrim ğaza 

  le duru n ben var m
 d      an bula ması n
 65 din tal ını verirkenne
  lum dili n dola ması n

geli ci mezeri n a dı

geliyòr davul davuşu
 zonguldağdan tesker almış
 70 ölum cenderme çavışu

ğadañ alıym çeşe
 ā ğapıya yıhdım meşe
 iki tene aslan verdim
 öşşekliden ğara daşa

75 şindi durdu memmed gelir
 o alıcı solūmu
 yarañ nerde sar aslanım
 daş ğoparmış ilîni

ğadañ alıym āca
 80 benim sarı gózü göce
 bir senedir çimdirmedim
 éyi yusuñ yuyan hoca
 işDe bõle.

yalıñız benim bir ābim bar ıdı. bi ğız memur ısdır. memuru da dayıs ōluna
 85 isDer. market çalışdırır ımış. ğız da memur ısdıyòr. dayısı da illa ōluma gel
 diyòr. ābim rahmetlik varıyòr bunnarıñ yanna. aşık diyòllar ābime biliyòllar.
 meseleñiz ney diyòr. bõle bõle şu ğız benim yēnim diyòr. ōluma isdiyòm. o da
 memur ısdıyòr diyòr. eli ğulā atıyòr.

memura varırsañ güzel
 90 arada yalvarım yōsa
 gózüñ mü var çoħca parada
 insana var insan oluñ bir güzel

memurlarıñ héç parası ardmıyòr
 aldıkları şarabına yetmiyòr
 95 çok sōledim saña kár ğtmiyòr
 saħın sözlerime gücenme gözel

ğol sātıñ çalışıyòr ğolunda
 güzelliñ elālemiñ dilinde
 dördyol ğazasınıñ çayl ğlinde
 100 góruşuñ metini èyledim gözel

seni góren döne döne bakma mı
 aşğın bişir şu yîtleri yakma mı
 çok sōledim bunca saña yetme mi
 saħın sözlerime gücenme gözel

105 memura varırsañ üzersiñ beni
 çitciniñ ambarda eksilmez unu
 yüksek bimbıadan yayladan seni
 memur sıcak yerde yaşıyòr gözel

müsāde eyleñ beyler keselim sözü
 105 rātsız ğtmiyelim burada sizi
 sözüme gücenme dördyollu ğızı
 āmed cöcölunu hatırla gözel
 bu bōle.

bir de çavış ğemmime sōler. amcamız öldü dördyolda. oña sōler.
 110 ben dördyola gidiyòrum
 siz ālamañ ğuzularım

telávánda ğara haber
 ğurdlar gibi bozularım

bilirdi dosdu duşmanı
 115 ālar barboros osmanı
 büyük mencilis adamı
 dördyoluñ ilçe başkanı

evine misāvır gelir
 çay ğayfasın yapsıñ ğızlar
 120 emmim bir mencilis adamı
 gürün aralık ğızlar

hacısınıñ boynu buruķ
 ğızlara baħamaz gózüm
 ben emmime öldü demem
 125 yaylıye gelici yazın

yeñi kóyüñ öñü deñiz
 hep toplandı āyilemiz
 bir gún gelir ben dölürüm
 birleşecek ruflarımız

130 babíyeñ kóyünden geldim
 sarızın çörekdereden
 arħamızdan dā yıhıldı
 çoħār vurduñ yareden

allāhım rahmet ğylesiñ

135 sen şefāccı ol muhammed
 sālinda vādēyledi
 ālar emmiñ qolu āhmed
 bōle yānım işde.

anañ ēyi bilir. milledvekillīne adaylını guydu da sırıye geçemedi. şindi benim
 140 gelin onun gızı ya. he büyük gelin. sedatñ hanımı onun gızı. sedatı biliñ mola.
 sedat şindi başgomser işde osmaniyede. ayşe gızı var. tülü deñler idi benim
 gelin o. şindi çaviş emmimiñ gızı benim gelin. çaviş emmim başgıyedi.

şey seniñ kelek hasanıñ fadime öldü ya. ekōlana vardı ya yalā. misiyedi diyen.
 o emmisiniñ qlundan çılmış ya burada memmed qlüşün. evel gānñen kiraya
 145 gēdeñler jmiş. işde gocası hasdalanmış qlmüş. bunuñ da çocū olmamış.
 şāpmış ondan çılmış gayınna varmış bu elde. gayında da şāpmış bu adam
 qlüşün ālamış işde.

dışarıya çıhdım idi
 şindiye çşim gelirdi
 150 ellām yollar bālandı

ğadañ ıllım fatma bacı
 ahara varsam ölüyöm
 sandıkda duran soykayı
 görsem çşimi sanıyöm

155 bakma gōzüme gōzüme
 gorlar guyuldu özüme
 sene dolar ben çıharım
 gūveñme emmi gızına

saba olur bayram gúnü

- 160 temiz verrim işlîni
aliden mekdub gelirse
kim gúyucu haşlîni

ğardaşı da asgerdiyemiş_onda. bu abisiyimiş. işDe hanımı bõle aada gatar. soñra
da gáynına vardı. soñra da ordan çıhdı. ekõlana vardı. he işDe gader. bõle
165 yēnim.

bir de seniñ memmediñ aadı var. āmedin ābisi memmediñ. bizim memmediñ.
dur ııcık ahlıma getirîm. ııcık bellîm de. bizim çavış_emmime sõler_ o da. o da
çavış_emmime çok güzel sõler. onda da hanımı da öldüyüdü ya. çādaş da üç
yaşında galdıyıdı. bunuñ gasedi var ıdı bende de. teláván şāpmíyeşin sîdîye
170 çekdirdim.

yoluñ m_uzzağ_emmim_õlu
anğarıya mı gēdiyõñ
bõle ayrılık m_olur
ne güldüñ nèylediyõñ

- 175 gávur_umuş gávur
çıhırdmıyòr senesine
çādaşıma sõlesiyedim
selám salar_anasına

şu soñgúl de ne çoğ_ālıyòr

- 180 zor_umuş da baña acısı
gúngór selám salmadı mı
dā gelmemiş bacısı

bacısı öldüyüdü de.

gîm ğuşam pırıl pırıl
 185 emmim_olu desde başı
 ne âlıy_õñ ki sen_emine
 unudduñ mu ki ğardaşı

nolmuş_ey_allām nolmuş
 derd_aramış bizi bulmuş
 190 bõle emmilik m_olur
 tekin de babasız gelmiş
 başğa da yok.

sene ğaç_ıdı ayşeniñ_öldünde. seksan_altı olması lâzım. on_ıkinc_ayıñ biriyıdı
 tam_ablamiñ_öldü. ayşe de tam nisanda öldü. nisan_on sekiz miyıdı neyıdı. bõle
 195 aralarında işDe dörd_ay var. üç_gün_õnce eşe bibim_öldü. on_ıkinc_ayıñ birine
 de_ablamiñ_öldü. dörd_ayda üş dene.

ğadañ_allım melek_abla
 ben_alıyım solūñu
 bacım yanıma geldi de
 200 górmediñ mi belîni

ergen ğardaş gelin bacım
 ben de ğaħarım tavsıra ğadar
 ğadañ_allım melek_abla
 gene geliñ mi mersine

205 ěr mersine gelirseñ
 ğızıñ gimi ben sayarım

bacımıñ ğapısı kitli
ben dıña çok yınarım

ayşe gelin oldu diye
210 durdımim görmüş düşünü
ben güssümsüz gédmem diye
memmed bekliyör başını

ğadañ allım melek abla
bacımıñ ğapısı kitli
215 müsādını furmuş da
çāricı dadlı dadlı

hanı dāları mesgen dutmuş
seniñ dabañ dēl mi hacı

emine yenge binmiş de
220 benden de ğsdiyör izin
altınımı daħıyım da
geziñ gelin ğızım geziñ

çādaşı mutl etmek için baldızını aldı ya. ordan mersinden bir assubay hanımı
aldı. eşinden ayrılmış bir ğız bir ğlan çocu var ıdı. memmed onnan evlendi ya.
225 onnan da annaşamadılar. ben görmedim de ğız çok ğarışdı. ortoğula géder.
melek abla demiş kine çādaş ğadasıñı aldım ğurbanda benim yanıma gesseñe
demiş. faħır ımış ğurban kesmez ımış. annanne babam ğurban kesici demiş.
buna melek abla ālamış.
memmedde vicdan yōmuş
230 aleviye kesici ğurban

üşüdüñ mü benni gızım

üsDüñeörtüm yorğan

der. bir de gözel benneri vardı ki. memmediñ aldī bayan kürd ümüş de. çoḥ
zoruma géddi diyòr āladım diyòr. mīsa veli toḥTura götürdü. mīsanıñ avradı da
235 başında bekliyòr diyòr. eline bir ıya almış benim hasdalīma yanmıyòr diyòr.
durmadan ıya işliyòr bunu aḥşama bitirmem lāzım diye diyòr. o arada canım
sıḥıldı hemen aāt sōledim diyòr.

mīsaya ḡurban olūm

çatal toḥTur getiriyòr

240 geline ḡayred dedik de

bir ıyíya bitiriyòr

çoḥ gözel sōler melek ābla. durdū yerde sōler. hemi şeye de sōledi. bu
perihannan melek ābla gelmiş. o arada bunnar geliyòr āadınan çalışıyòr durdu
emmime diyòr kine.

245 on sen oldu öleli

gene aşdık ḡapñızı

ikinci ḡızı da verdik

ḡalan veriñ dapñızı

yāni ḡayit ēddiriñ diyòr melek ābla.

250 unuddum vallā. onnarı bilmiyòm. şindi ḡurd mīsōlu var ımuş yalaḡda. dedem
olur ımuş benim. anamıñ babası. ḡurd mīsōlu abdılla. aydınnıya gédiyòr. oruye
aydınnıya gezmiye gédiyòr. aydınnı çadırına varıyòr ki bir gözel bayan görüyòr
orda. ay gimi ay parçası gimi. buña eli ḡulā atıyòr sōlüyòr.

parlamış olmuş ay gimi

255 ḡaşları olmuş yay gimi

gelin bir içim suy gimi

cîş cîş aḥıb géder

aḳ gögsüñde dūme çāl

beş biñ nira bahañ dāl

260 top zülüfleri ālıham
daramış da döküb géder

ğurd mīsōlu seni górdü

beş biñ nira baha verdi

kend oḥun sineme furmuş

265 şu sinemi yaḥıb géder
diyör o arada sōluyör. geliniñ ğocası evde yoḥ umuş. geliniñ ğocası geliyor.
diyör ki vallā bu aşşıkmiş baña türkü sōledi diyör. dedem ğorḥuyör. benim
hanıma sōledîni sōle de bir de ben duyūm diyör. o arada dedem ğorḥuyör.
hayvaḥ beni öldürülḥler diyör. dedem sōliyeşin vallā altına bir de at veriyör
270 aydinnōlu dedîm ūrluyör. bizim işDe sōlememiz dedemden geliyor.

ābilerim hep sōler benim. benim şindi bir ābim bar ūdı. osman ūdı ismi.
anğarada hasda yatıyör. bu benim ūlan küçük āblamıñ ūlan küçük. osman ābimi
bunu yoḥlamıye varmıyör. ordan baña bir desdan yazıyör.

aman bacım ben şaşırdım

275 neriye geldim neriye
ğayib eḍerseñ
ğardaşlık eḍeñ mi çörekderiye

bir bilinmez derde düşdüm

héç halımı sormuyòḥlar

280 dā güccük yēnnerim
anğarıya bilmiyòḥlar

anam zavallı bŭddü
 bim bir zāmetinen
 otur āla sen emine
 285 şu ğardaşım āmedinen

evimiziñ ūru ğavaķ
 ğŭzŭn yaprağ dökŭlŭr
 öldŭme acımıyŭm
 āmediñ beli bŭkŭlŭr

290 bu āmed ābim. seniñ mŭsdava asgerdiyemiş. aman arħadaş baña kŭyde olanı
 biteni sŭle diyŭr yaz diyŭr. bizim kŭyde de iki tene bayan var ŭmıř. onnar çŭh
 lafcıyımış. sŭvacınıñ avradŭnen. emine deŭler ismine iki ğadın var ŭmıř. bu
 desdannen bildiriyŭr ĭzmire. asgerdiyemiş arħadaşı mŭsdava aħbulud diye.
 dosdum mekduba da yazdım olanı

295 bilirsini ki ben sŭlemem yalanı
 tercŭmen ğasdesi yazdı olanı
 her tarafa yayın yabdı duyduñ mu
 o iki ğadına diyŭr ğasde diye. çŭh lafcılar ŭmıř.

gelin baciñ saddı anşasını
 300 on ğŭn soñra saldı bŭçasını
 nışanlandı şu kedinin mŭsası
 çapalarıñ ğızını aldı duyduñ mu

dā habelŭler var niceden nice
 bossŭk kŭyŭnden evlendi hoca
 305 sāmen ğara mulla bir hasan ĭnce

bu gelin de bõle geldi duyduñ mu
 gelin dedî de doḥsan yaşında. çirkiniñ anası. gelin dedî de o. burda davşan
 ĵsmâliñ ğızını da camız aliniñ ħlu memmed polüs üdü boşadı.

polüs de boşadı kesdeklendi

- 310 davşan geri aldı çeyizinen sandî
 camız aliyinen medine yedi yumrû
 huzursuzluk zuhur eddi duyduñ mu

gözümüñ öñünde izmiriñ düzü

oḥu mekdubumu hatırla bizi

- 315 iki aliyinen şefreniñ ğızı
 bundan da haber var duyduñ mu

benim sedat diyòr ki ana gel seni aat sōliyenner var onnara ğatîm diyòr. ölüsü
 ölenler oldu muyüdu âliceğ ğadın bulamıyòllar ımış da ekib götürüyòllar ımış.
 yōmiye yüz lira ekib çılmış şindi bõle âliceğ. beş altı ğişi ğediyòrmuş işDe ya
 320 halamıñ ħlu ya emmimiñ ħlu diye âliyòrmuş. bizî işden geliyòr õle şeye gerek
 yok. ğapîyi açiğçe anañı tanıdım.

bunu datlı sōler. polüs mîsdava var ĵdı ğarōlanlarıñ. ney onnarıñ soy ĵsmi. özer
 he. ısdambulda öldü. cenāzesini getirdiler. yalağdan datlı var ĵdı. o da işDe
 kıvrayımış bunnan ğyi ğonuşurmuş. o sōler.

- 325 baḥdım baḥdım ğoremedim
 gözleriniñ sürmesini
 ısdambuldan gelen şovor
 acı furdu ğornasını

turabı emmiyiñ ħlu

- 330 ben dõña çok yanarım

ğınamañ beni ğonşular
ben bunu ğardaş sınarım

akile izin verirse
ben ğkemi alicîm

335 polüs ğzinni diyòllar
hoş geldine varicîm

gózünde gózlük dahılı
cëbünde ğalem soğulu
laf verirkenne yılışır

340 sanañ ki milledvekili

datlı dayım çoğ güzel yaħar ğdı. gene datlı dayımıñ demesi. ğara māmuduñ
memmedinen hamdi ğazā geçird ğldü. onnara sōler.

memmed ğlum güssüm ğızım

ben sōliyem siz de yazıñ

345 iki tabut arħa arħıye
o da bizim o da bizim

ğardaşlarıñ toplandılar
çılhardılar nohòduñu
benim sözüm geçmez ğldu

350 ver ğluyuñ ğúdüñü

göllü puñara gétmem kine
orda nohòdu ekili
dışarıya çıhdım ğdı
çatal tırpanı dahılı

355 aynım da babasına beñzer
 āṛatar yabasını
 öldünde güccüyüdü
 bilmiyòr ki babasını

şu hürmüzüñ çocuḫları
 360 saba anañız göyòn keser
 gec yaşında dul ḡalanlar
 gülmez yüzü döngün gezer
 bōle işde.

12

Kaynak Şahıs: Emiş AKTAŞ

Doğum Yılı: 1928

Derleme Yeri: Çavdar

Derleme Tarihi: 03.11.2010

Konusu: Ağıt.

bunu benim babam yahmış. ğardaşı ölmüş. ğanı devriliyör ğardaşı altında
ğalıyör_ölüyör.

anañ_ölüyör_ölüyör

ğızlar dúune geliyör

5 bir muradcık_êdemedim
yürāme derd_oluyör

mīs_emmi mīs_emmi

neñni_ergen ğardaş neñni

ġānınıñ_altında buldum

10 āzı burnu ala ġannı

yat ğardaşım yat ğardaşım

ğollarıñı at ğardaşım

bağdım ġanı devriliyör

üs başından dut ğardaşım

15 ışıdı şafağ_ışıdı

üşüdü ğardaş_üşüdü

hasan memmed_ālaşıyör

bunnar ğardaşın yaşıdı

işDe biddi aman. āliyesim geliyör. memmedinen hasan yaşıdı_ıdı diyör vah.

13

Kaynak Şahıs: Fadime ALTINKAYA

Doğum Yılı: 1932

Derleme Yeri: Yeşilkent

Derleme Tarihi: 31.10.2010

Konusu: Ağıt, sohbet.

gendiniñ bir օlu var. bunnar āşam namazınan. misāviri geldiydi. օlan diyօr ki babanne. hap օlmıř tohturuñ yanna ցumus hemşireler getiriyօr. ben sanıyօm ki hasdāneden geliyօr. haplarıñ hanı. օlum bilmiyօm ki hap dolu sen biliyօñ diyօm. ben de sanıyօm ki hasdāne veriyօr hapı. ևıharkān da inne yazım iki tāne
5 dedi. ārı oldū zaman fur dedi. üç ցutu yazmış ya ցatı furuñ ya kes furuñ demedi. şindi veliyi arıyen ցonřusu. o bař tabip ararsa o dā ileri tohturunu arar. o tohturdan annar. işDe ondan yօrüyemem. ևoht selām sօle. sen kitab bastırıcıñ he mi. allah ցüle ցüle.

օzdemir bօliyadi biliyօñ mu. enişdem var bir tene. datlıdan şarabl ցosmandan.
10 onnardan alır yazdırırdı. şindi diyօr ki օlum diyօr ki diyօr gօ suya dūřene gօ suya dēl ցamyonnan dūřene anam ցadını biliyօr der diyօr. biliyօm ցyi biliyօm hemi de. mütış şeydi avrad bacıları. üç bacınıñ bir ցardařıydı. anamıñ ցemmis օluydu. řu sahar ցacınıñ. yenge bindim ben ցınáyı yahtdı. o gece օlan օlen soñu burdeydi. evel zaman taşsi yօdu otübüs yօdu. ցamyon sürüyօrdu. řօle
15 otuz beř yimbeş օ yaşlardiyeydi. bi ևocū var ıdı dā. o hadar ցօzel ıdı ki dūnya ցօzeli. işDe gօ suya dūřüyօr ցdmıř ցiřiyinen. ևıhardıyօllar cenezeleri. mınıcıklarını şuruye diziyօllar. bacı da habar gelince ցayaķ yalın ցediyօr. varırhanna biri diyօr ki ulan řօfer ımiş na hadar da ցօzel ımiş diyօllar asgerler. şindi bacı varırhan diyօr ki.

20 ցadañ ցllım candarmalar
aş da yüzün ցօrüm

duyuyòronuñ q̄le dedîni.

ben şöferiñ bacısım

bir gurşun sık ben dölüm

- 25 bunnar diyòllar kine dezze sus biráz gonusma diyòllar. dezze de oturaqlı bir
avradıdı. tiyep getirillerıdı. kóylere gesse de tiyep guıllarıdı. bebāñ elifi dedin
miydi anharada adanada bilmiyen olmazıdı bu avradıñ üsDüne.

bir ğardaşı da adanada öldüyüdü. öredmen. tábi alt ay oħuyòrdu alt ay oħul
dāliyòrdu ya. çalışıyòrmuş yar kebdı altında ğaldı. anam varınca anamdan

- 30 habar alıyòr. eñ ufağ ğardaşımuñ avradıyıdı.

ğadañ allım eşe bacı

bizim elif gelmedi mi

bir öredmen biri şöfer

anam ölu ölmedi mi

- 35 diyòr. o ğadar mütiş ālarıdı ki avrad. çoğ güzel aat. hem bōle derken ben ölüm
babam ölu ğardaşlarım diye diye āladı. başdan diyem şindi havasıyınan
dersem dā güzel olur.

ğadañ aliyim paşa

bağ başıma gelen işe

- 40 ayak yalın yola düşdüm

hendeglerden düşe düşe

ğadañ allım candarmalar

aş da yüzün görüm

ben şöferiñ bacısım

- 45 bir gurşun sık ben deölüm

ğadañ allım eşe bacı

bizim elif gelmedi mi

bir ğredmen biri şöfer
anam ğlu ölmedi mi

- 50 ğardaş makine sürüyör
ğornasını çala çala
suy ğinde güleş dutmuş
makineyinen döne döne

- ğadañ allım efend ā
55 makineden çıhıcıñ mı
eşime ölmüş diyòllar
bebāne bahıcıñ mı

- puf dayım bar ğdı güccüyüdü. puf puf der ğdı. bir çocū var ğdı ğucaānda.
ğırıklı. ğızın ğdını da yādigār furmuş. anasına babasına esgiler göyā sāb
60 çıhardmıyör ya. ana ğızımın ğdını ben furucūm yādigār furucūm demiş. bā
yādigār diye ad olur mu. esgi ğava ya. eşe fatma furucu ya ossuñ demiş. bōle
sōlemiş işDe. hössūn sen bunu nerden duyduñ da anam sōler dediñ. bir dāl bu
çoh ğada da. ben kesesine géddim. şindi bir ğızı var ğdı. bu sene kene vardım
ğdı avrad ālıyör.

- 65 biri genc ğlmüş ya onuñ ğdını diyememişler de bebek bebek diye çırmışlar.
bebek ğalır āmma onuñ ğdı. bebāñ ğdı hasan. hasan diyemediler bebek dediler.
kim ğdı birine köseniñ ğızı dedi kine veliniñ ğluna murtazaniñ adını furduğ
ğdı. kele ğadañ alım dedi siz dedi adını başka demeñ dedi. adı datlı murtaza
deñ kele dedi.

70 hössün bir de şey var. havız var ıdı. ölü yödu bire. sahallınıñ avradınıñ ğardaşı.
sahallınıñ avradınıñ çocuqları ölünce haceriñ anası söylemiş. evel gāninen odun
getiriyöller ya.

gümülekden odun etmiş

kimse aşşā endirmemiş

75 döndü ğızı ğarşı getmiş

el gāniye bindirmemiş

ğız anamı ğurban dedim

obalar seni ğınadı

atım bāladım yere

eliñ tavını dünedi

80 elbisdanda yatan hasda

suy içer ğaleyli tasda

soyқа ğala dedi mola

şu ğonağ yapan usda

elbisdannıñ bayırına

85 hatir yükleller çayırına

bāçedağ ğaysisini

dağdıllar hayrine

göyā çocūña babañı ğurban eddiñ diye ğınamışlar. soñra adam hasdalanıyör

elbisdanda ölüyör. zār çalışmıye mi ğeddi ben bilmem de albisdanda hasdalanıb

90 ölüyör. ğızların biriniñ aadını söyleller ıdı. eñ büyük ğızı haceriñ ebesiyıdı.

şu genc osmanıñ avradı var ıdı fadime. onuñ babasınıñ ocağ gecmiş.

eller cāmiden geliyör

hacı ām yok k içinde

iki dene ğardaş verdim

95 ā nışanı yok saçında

ā nışan yāni genc öldü demek işdiyör. asgerde öldü ya. biri asgerde öldü biri de burada öldü.

ulan dedeñ turab ā eşşānen seni götürdü. şu olan ğadar var ğdım ben özlemi götürdümde. kilise yerinde gördüm seni yōsa ben seniñ adını nerden bilicim.

100 şindi bizim çadır şuruyedi siziñki de şurda. aradan şöle bir yol gédiyör. dedeñ gözel ğazzık yapmış çahıcı ya. murtaza yabmamış. dedeñgil çahıcı ğucāna életmiş murtaza iki tene almış getirdi. dedeñ şindi haviyenen şöle dóuşür. dā ilk ğonşulūmuz. dedeñ işDe ben on iki tene yabdım sekiz tene yabdım beşi yok. yahdın diyör. hava bir yemek bişirdise diye. hava almadım diyör. murtaza çadırı

105 yabdı ğazzıkları çahdı. aşşā gidici. ulan benim ğazzıkdan murtazanın çadırında var demiş. ikisi de esger arhadaşı ya. babāneñ eke ahlılı. belki o éddi demiş. geldi dedi kine fadime bacı senden bi şed habar alım dedi turab ā. ne habar alıcın ğardaş dedim. benim yoldaşım ğazzık yabdı getirdi mi kóyden dedi. he ğardaşın ğazzık yabdı kóyden. bissem ne bilim. dörd denesini çalmış. dedeñ murtaza odundan gelir ben alırım diyör. hava alma diyör. dā ilk ğonşuyduğ.

110 murtaza çaviş umuş. dedeñ de er ğmiş yanında ya. yardım eder ğmiş. ulan şerefsiz çavişum diye mudara ediyöduķ saña. seniñ asgerde de elin böle durmaz ğdı dedi. ğazzı çaldın mı dedi. amma murtazanın güle güle ahlı gédiyör rahmetlin. işDe böyleydi sekiz sene ğonşu olduk. ben bilmiyöm seni bir kere götürdü heralda. güccüdüñ de onun uçun habar aldım deyrādan dedim kine

115 hékmediñ büyük ğlu mu güccük ğlu mu diye. kele dedim memmed ğemin miydi ne. iki adınan sōleniyördü büyük ğlunun adı dedim. bir sever de münübüsde górdüm seni ğayseriye géderken. bir binen ğldu. veysel bu kim dedim. yabancı gelmediñ hékmede beñzedini bildim. hékmediñ ğlu dedi. elinde gene dosya gimi bir kaāt var ğdı. ramazandan ğvel güzün müyüdü ne. nisan
120 miydi mayıs miydi toğTura géderkene. orda görünce babiye beñzediñ.

hékmede beñzediñ. babañ belediyede çalışıyòr ya kúnde gelir ğdi. vallâ ne bilîm
ğDe bir evlik gimiydik. bir evlik.

aât benim ğdi. babānne sōle der ğdi. amma şu güccük sildiriyòr bazı
sildirmese.

125 hep gessiñ derdlolanlar
yasdık yoldaşınölenler
davarıñ dölünde varrım
öldü dēyenler yalanlar

ğadañ allım hanife bacı
130 kele bu ne şālacı
yalıñızca benālıyòm
ne ğardaş var ne de bacı

ali veli ğuzularım
aceb baña baħar mola
135 soñ beşşik hössünüm
odasını yaħar mola

sırtımda da çocūnan
çoħ dālarda ğuzu güddüm
utanmañ mı bire sefil
140 elinen yaylıye géddim

hössünü bēgire saldım
ben de musulunu yabdım
arsıkmañ mı bire sefil
bir ay ellerinen yaddım

145 vay ğurban_oluyum_allah

o yola g eden gelir mi

vayh diyemedim vall . d   o  da unuduy m.  indi yayladan  ndik. ben geri
bayrama buruya geldim. o da orda  ald y di. buruya gelince s ledim_ di. ya  n 
 zun_ ssu . allah h rlis nen g reve ba la.

14

Kaynak Şahıs: Gara Fatma (Fatma AKBULUT)

Doğum Yılı: 1937

Derleme Yeri: Çörekdere

Derleme Tarihi: 15.10.2010

Konusu: Ağıt.

benim bir emmimiñ avradı var ıdı. onu boşadılar. emmimiñ gızı. sarıza gelin
verdiler ğadasıñ aldım. oruya varıncaķ allahdan bir hasdalık geldi. gelin bacım
orda öldü. benim emmimiñ biri de hapis ımiş. duyunca dizlerine furmuş.
emmisiniñ ǫlu hacı

5 duyuşun furmuş dizine
emmölundan duşman mǫlur
yanar ǫzüne ǫzüne

böle yollu benim ğızım
herkese eder mudara

10 ölürken ğapıya bakmış
ğapısıñda yanmaz ıdara

yūsaāñde huĝĝun ǫter
enginiñde sümbül biter

15 daş dökülüyüm ğabirli
ĝızım muradına yeter

cirid oynarħanna atdan düşüyör. at üsDünde yedi sever dönüyör. ĝan ĝusmuş
da. soñra allah tarafından mefāt ėdiyör size ömür. ĝan ĝusa ĝus ǫlmüş. gelin
gelirkenne cirid oynallardı.

20 nenni babam ǫlu nenni

ğuluncuñdan döşüñ enni
 gavğadan mı geldiñ ğardaş
 ā elleriñ ala ğannı

yāmīr yáar gúnner dáar
 25 meyvalar boynun áar
 benim bir ğardaşım öldü
 mızırıñ havzasın dáar

mezeriñe bel çderim
 géde géde yol çderim
 30 gózlerim ğardaş gelmesse
 ğılımı del çderim

nādir d_össüñ devriş d_össüñ
 datlı canım ğadañ assıñ
 sen beriden varırhanna
 35 gelin anam ğarşı gessiñ

ğadañ allım emmim osman
 tevek altında ā bostan
 ná anadan ne babadan
 ğardaşım yuvasız aslan

40 hılalı gōñum hılalı
 kekile bañıñ belalı
 ğardaş esgere gédiyòr
 boynunda poçu dolalı
 bu da onuñ aadı ğada.

15

Kaynak Şahıs: Habba KESKİN

Doğum Yılı: 1944

Derleme Yeri: Yaylacı

Derleme Tarihi: 20.10.2010

Konusu: Ağıt.

yavrum benim yakmadım söylemedim etmedim hadiseler eyilen oldu amma
işDe. bir de beytullā varınca yüzümü dönüşün ben dedim bir defā bu şeyleri
āzıma almam dedim. benim gayınbabam gayınlarım tırafik gazāsında onlar
mefāt ğddi. ben işlerinde ğaldım. ik ayām ğırıdı. şu olan ğucāmdıyeydi. onnara
5 çok sōledim ğdi işDe. ondan keri de işDe ordan gelişin ğalan acınan yangınınan
sōledim ğdi. dörd tene ğardaşım öldü. aralarında birer sene birer var. deli
hasdānasında yaddım ha. tımar hasdānasına aldılar beni.
ğazatıye ilān oldu
sōliyemem ğadası. ahlım yedmiyör. ğusura ğalma ğurban.

16

Kaynak Şahıs: Hacı Bekir Arı

Doğum Yılı: 1932

Derleme Yeri: Çavdar

Derleme Tarihi: 03.11.2010

Konusu: Ağıt, Çavdar kötü hakkında sohbet.

- esgiden nerden geldiñ nerden geddiñ. şindi baħala onu da sōliyem de. yav
puñarbaşından ikindin āşın iki tene geş geldi siziñ gimi. evde oturdūn yerde cēb
teláfonuna ğonuşacāñ. éyi peki. kóyüñ hepşini dolanmış da. duddu ōlan dedi ki
tamam dedi amca beyiñkini de alıñ dedi. aldıyıdı kóyüñ teláfonuna bunun şeyini
5 yannış vermişler. hatını. sarıza puñarbaşına ğayseriye gēddi miyıdı ğonuşuyòr.
burda ta yoħarı çılıyòr gene çekmiyòr. ben sizi o sandım ĩdı da. solūm daşıyòr
ğonuşamıyòm da. aldaşlı memmed var ĩdı. yanı tanımam bilmem de. o zamanıñ
adamıyıdım yetişdim yanı. maraş altında bugūñüñ terörisleri gimi bu orda
ışğıyaydı. bu memmed çaviş. adamı bi yerde desfseyinen öldürdüler. aldaşlı
10 memmed çaviş deħler oña. çokdu çok. sekiz on miyed vardı da işDe bu
hasdalıħdan unuddum. ğavam yerinde dağal. bildimiz ğadár diyek.
gétme memmed çaviş señi dutarım
ğollarına ğar kelepçe ğatarım
martiniñi yād ğellere satarım
15 ğıyarım canıña gét memmed çaviş

memmed çaviş der ki yıdılıħ ğadım
dersim dālarında sōlenir adım
neçe seniñ gimi çavişlar yedim
ğıyarım canıña gét memmed çaviş
20 çōdu yav unuddum.

bunu ğayarçıdan bir aşşık sōleyik.
 hataya furdum da yıldırım teli
 gelmedi cevābı del oldum deli

- ot bitmemiş ğoyōn ğuzu perişan
 25 yıhlır mı dōru yola çalışan
 geşlīnde hayīnlā alışan
 arar belāsını dīlīnen bulur
 ğoyōn götürmüş ıslahiyeye. beş şüz ğoyōn götürmüş. bi dene ğoyōn geri
 gelmemiş. hep ğırılmış orda aşlıkdan yāmīrdan.
- 30 şindi bu arāziniñ bōle oldūna bakma. burda hēçbi şe bitmiyōr. çavdar ekeller
 ğmiş öküz devrinde. çavdar māzzam olurmuş. efendim tama hacı deşlerdi. o da
 şeden geliyōr. adanadan geliyōr. siñek ğıcak ormannıķ aç ğalmış. ceridlerinden
 harb ğtmişler. ceridler bizim türkleriñ aliyeni ırmā dökmüş. cehan ırmāna. bu
 adamcağz da nasıl ğdiyōrsa ordan ğaçıyōr yayan. bu şeyden ğarı maraş altından
 35 ğarı buruye yayan gelirken gelirken şu ğavañ orda bir yıl hüyük var görüyōñ
 mu. o hüyüğün başına geliyōr. oruye oturuyōr yaz ğünü. şu gōrdün arāzı hep
 çayır. sūmbül nergis burcu burcu koḫuyōr. şōle ayañı ayāñın üsDüne atıyōr.
 sultan sūleyman buruye gōrsiyeydi tahtını tēcını buruye ğurardı diyōr. adamıñ
 nādar hoşuna ğēddi. nādar yanīsa. inan ordan kaḫınca bir ğünde puñarıñ gōzünü
 40 zor bulmuş. ormandan ayınıñ ğorḫusundan. yalınız bu puñarıñ ayağ dikine aşşā
 şey. o çayırdan aşşā éner ğmiş. bundan seksen sene ğveli. belki yüz oldu yüz.
 ondan soñra buruye geliyōr adam. şeyi buluyōr. puñarıñ gōzünü buluyōr. oruye
 oturuyōr ya bir ābıhayat. su içiyōr faḫat aç. hēç burda ev dam daş bir şe yoḫ. bu
 burdan sürüyōr şeye ğēdiyōr. puñarbaşına ğēdiyōr. ordan bir adam getiriyōr.
 45 saña diyōr şurdan bir yer verim diyōr. kōyün üsDünde ev var. ğonşu olaḫ diyōr.
 tāmam olur diyōr. şu eviñ sābini şo arhadaş var ya onuñ dedesini ğēdiyōr ta

tunusdan getiriyòr. uzunyaylanıñ içinde pafyurd var. ta ordan getiriyòr. derken
kóyde işDe ev yabmışlar evlenmişler. birbirine bacı gız vermişler adamlar.
ondan soñra da óküzlerinen şu tarla benim şu tarla benim déyi tarlıye sāblanince
50 óküz devrinde çavdar çekmişler. arpa buyda ekmişler. ürün alamamışlar. ha
nıdek çavdar çek. hağgatan gısa çavdar dayanğıl. aprılıñ beşi derik biz nisanıñ
beşine. şu górdüñ dölekler gömgö gar kaçtı miydi suy. gömgö suy olur. eviñ
içinde ekin olur mu. ayaz çekiyòr. eliñe sālık héç bi şe galmıyòr. ha şindi
milled ağıllaşdı. seniñ gimi delānni geşler bizden duvanlar tałlalara yonc
55 çekiyòllar. efendime sōlersem gōrelg çekiyòllar. yanı ekinden mekinden allah
için çoğ éyi. hemi destek parañı alıyòñ hemi de malıyñ bol bol yığisi çıhıyòr.
onuñ için buruye çavdar demişler.

17

Kaynak Şahıs: Hacı Seyid (Seyfî Ali SEZER)

Doğum Tarihi: 1956

Derleme Yeri: Karayurt

Derleme Tarihi: 18.10.2010

Konusu: Avşarlar, Karayurt köyünün tarihi hakkında sohbet, ağıt.

şindi bizim avşarlar özlariñ kayı boyundan gelen bir sülâledir. avşarlarıñ ilk
geldî yer puñarbaşınıñ uzun yayla. o zamanıñ pātişah devriş paşa bir çerkez
gızına aşık olur. der ki o devriş paşa uzunyaylıye der kendisi de aslında çerkez
jmiş. avşarlarıñ elinden der uzunyaylıye der puñarbaşınıñ uzunyaylıye baña
5 alırsañ allāñ emir gızımı saña veririm der çerkez. o arada bu devriş paşa adanada
beylik süren gözanolu dulqadirolu zulkadirolu ve al-osmanolu. bunnar ceridlere
ğarşı adananiñ çuhur gelen orda ceridlere ğarşı avşarları örgütleller. avşarı
salarsak bunnarıñ üsDüne sürer. geri dönmez. buruye ğadara puñarbaşını
çerkezlere vermek isteller ve ordan gédeller. deñler ki beylik bizi ğırıyör geliñ
10 çuhuruñ kilidi beyler nec oldu diye avşarıñ çuhurdağ yurdunu ceridler
elimizden alıyör bizi ğırıyör diyen dadalolu isminde aynı zaman gendisi şair. o
zaman ireli gelen beylerinden. dadalöluna geliyör deñler ki avşarlarıñ biz
yardıma geldik. devrikis ün bize yardım edeceksiñ. dadalolu doñuz yüz
atlıyinen çuhura gédeller. ğavğıye gireñler. dadalölunu saldıñdan keri ötekiler
15 ğurnazlık yapalllar. avşarlarıñ arhasına çekiliñler. cerid orda dadalölunu ğırar.
doñuz yüz atlıyinen geddî gendi yüz atlıyinen gelir. biñ atlınıñ doñuz yüzünü
ğırıyör cerid. yüz atlı ğalıyör. dadalolu orda geri çekilmek zorunda ğalıyör. orda
da şu dördlû söler. adananiñ çuhurda çuhurköprüde. dadalolu ferman pātişahsa
dālar bizimdir diyerek dā çekilmek zorunda ğalıyör. pātişah ferman veriyör ki
20 buruye çerkezler yerleşmişler. o arada dadalolu geri geliyör. çerkezler gelip
oturunca.
yörü bire puñarbaş

- acep ğarıñ kaḥdı m_ola
 boyu uzun tor sunalar
 25 suy yoluna çıḥdı m_ola
- tez gelir ğaynarıñ yazı
 ötüşür turnası ğazı
 ğoçurmak dutardı buzu
 ğarbi yeli söktü m_ola
- 30 ğabaḥtepe aḥir kóyüm
 nādirşahdan gelir soyum
 ğocanallı böyük dayım
 avşarlıqdan çıḥdı m_ola
- 35 diyör ki nerde bir avşar bulursañız baña getiriñ ödül verecām diyör devriş paşa.
 bu arada sıvasda yazıcōlu diye bir aşiret var. o da avşar. o aşiretiñ oruy
 géderken bu ğocanallıyı dutuyör asgeller. götürüyör işDe sen avşar mısıñ dñce
 ben avşar dēlim diyör. bu da dadalōluna duyulunca dayısîmiş aynı zamanda
 ğocanallı. ğocanallı dayım avşarlıqdan çıḥdı m_ola diye orda sōlüyör. devriş
 paşıya inkār ediyör. ondan soñra dadalōlu geri geliyör ki puñarbaşındaki
- 40 çerkezler buruy
 yerleşiyōllar. ondan soñra avşarlar toplanıyör. çerkezleriñ
 elinden alamayınca dālar bizimdir dñb dadalōlu geri çekiliyör. yaḥalanan
 avşarları ğıbrısa sürüyōllar. ğıbrısa çok asil avşar var. geri ğalanlar da işDe
 burda dālarda ormanda ğalıyōllar. onuñ için şindi géddîmiz yerleri görüyōḥ eñ
 kötü arazide eñ kötü şartlarda yerleşen avşarlar. eñ éyi yurd çerkezleriñ elinde.
- 45 benim bildiklerim bundan ibāret. işDe avşarlarıñ ta öteden beri bir ceneze
 oldūnda bir ölü oldūnda ğadını ossuñ erkaā ossuñ aāt yaḥar. şindi diyōllar ki
 erkek aāt yaḥar mı. ben çok górdüm. bizim kóyde bir hössūn var ıdı. esgi
 miḥdar varıdı. ğabırıñōlu deḥler ıdı. hanımı kemerden ıdı. adam oturdu
 hanımınıñ ölümüne bir aāt yaḥdı.

50 ciyal babamıñ dezzesiniñ ǵolunuñ ǵızı. hem de bacımıñ görümü. ben ilkoǵulu
kemerde oǵudum. o sǵılderdi. yalaǵdan mentücüklerin aǵadı.

afanıñ ǵoca deresi
ne çoǵ çekiyǵr arası
labuduñu ucca ǵaldır

55 emmimǵlu kór ǵlası

ǵayseri ǵoca vilāyet
ora eşımiñ gédāǵ
baña dulluǵ yaǵısır mı
saçım durnanıñ tozaǵ

60 ne yoǵuñuñ başındıyem
ne éniñiñ dibindiyem
baña dulluǵ yaǵısır mı
yirmi beş yaşındıyem

durmañ ǵuzumuñ uşāǵ

65 ǵuşanıñ ǵayret ǵuşāǵ
tama beni çıǵardıǵlar
soysuz anamıñ uşāǵ

şindi orıye şǵıl anladım. bizim kóyde bir sülemen ǵoca var ǵredmen. emekl
ǵredmen. bu ǵarayurduñ tārfini araştıрмаǵ için bi kitap yazmāya ǵalkışmış.

70 demiş ki seyf ali gessiñ. sabāhleyin geldi. oturdıǵ ta ǵlen oldu ikindi oldu.
yemāmızı yedik. aǵşam ezanı oǵunana ǵadara bunnan hañǵı kóyüñ nasıl geldini
nerden geldini ǵonuşduǵ. benim emmim. hemi emmim hemi ǵayınbabam. biz
ǵonuñ yanna geddik. evimiz de yanyanayıyeydi. şindi emmǵlu bu kóyüñ esgi
ismi ǵara kilise. burda ǵarayurdda üç táne kilise var. kilisilerden yalaǵñ oǵuluna

- 75 öküzlerinin camızlarının kilise daşlarını göturdüklerini hâtırlıyòm. çünkü kilise bizim eve yaħın ıdı. bizim damınan duvar duvarıyeydi. ğubbesi var ıdı. biri orda. biri oħuluñ ğılba taravında. biri de tekin mällede. orda çok defîne bulmuşlar. putları be nē yarar diyen ğaldırır ğaldırır ğırağlar ımuş. puta tapıyòr diye putu vurur vurur ğırağlar ımuş. işDe esgi ismi ğara kilise kebir. efendime
- 80 sōliyem bu kóyüñ buruye oturmasında gizzik duranıñ şardan evel. gizzik duranıñ çete ğurub da burdan ğermenileri süren dedesiyimiş. gizzik duran var ımuş tuvanbeyliden. gizzik çevik anlamına gelir. yīd ğurnaz çevik anlamına gelir. efendime sōliyem benim bildīm bizim kóyümüz beş damar yāni beş sülāle. haydarlı bir ından soñra setterli özkanlar murtçular ğılışlar bunnar işDe.
- 85 ğayseridağlar bunnarıñ yaħınları. şindi bu üş damarıñ ğeliş yeri puñarbaşınıñ halevik kóyü. bu üş damarıñ gelmesi ordan. ordan ğelişlerinde ben gendi sülālemi dedemden duyduydum emmimden duydum babamdan duydum. kóyüñ ğelişi bōle oluyòr. diyòğlar ki bura neye yarar. burda orman bi şe yok çöp. biz dā éyi bir yurda gédek diyòğlar. o yurda ğelişlerinden esgiden deviyenen benim
- 90 dedem setteriñ mezeri anavarza ğalesinin dibinde. mezer mezer ğalmamış ımma büyük bir kilise daşı. kim göturdüse götürmüşler dikmişler. işDe dedeñiziñ mezeri bura. başından da büyük bir dut bitmiş. biz géddik górdük. orda dedimiñ mezeri. dēyecām de ordan halevikden yörünce dedemgil ordan üş ğardaş geliyòr. eñ büyükleri hamza kā settar del ımar. güccük ğardaşları da
- 95 arħadan malınan gelir ımuş. geliyòğlar ğardaş burda ğonağliyey diyòğlar. orda ğonağlayınca sabānan namaza kaħacağlar ya bir horòz sesi duyuyòğlar. yaħında bir kóy var diyòğlar. horòzuñ sesini duyduğ diyòğlar. sabānan ıdıdıkdan soñra o zaman buralar ormanlık. ordan yörüb geliyòğlar. burda şaml efferendi var ımuş. sıvasda oħumuş. çok büyük ālimmiş. adı sülemen de şamlı değler ımiş. şama
- 100 géder ımiş ğış geldi miydi. şaml efferendi buruye geliyòr ki burdağ subaylar ğétmiş. üş beş tāne kürd evi var. şaml efferendi de geliyòr oturuyòr buruye. amma öteki malınan gelen adam diyòr ki güccük ğardaşı ğardaş ötüzde iki tene

yurd var diyòr. ora buruye öt ũz der. puñarbaşı toprağ bu sarız toprāna öt ũz
 deļler. bizim bunlar da oruye öt ũz der. bu iki yurddan birine oturursañız diyòr
 105 ben gelirim diyòr. oturmazsañız ben geri géderim diyòr. diyòr ki ğardaş o iki
 yurd hangısı. biri daōlu diyòr şindiki dayōlũñ ĵsmi. birisi de ğabaļlı puñar
 diyòr. ğarağoyòn ĵle ğarayurd arasında ğabaļlıpuñar. bu yurddan birine
 oturursañız diyòr ben sizñen gelirim diyòr. orda başķa yurd yoļ burda diyòr.
 bunnar da diyòr ki o bōyũk ğardaş setterinen abuze kā. yav ğardaş diyòr buruye
 110 oturaķ. şaml efendi çocũmuzı oļudur cenāzemizi ğaldırır namazımızı ğıldırır
 diyòr. velhāsıl kelam bunnar bu iki ğardaş burda ğalıyòr. şaml efendiniñ yanna
 oturuyòļlar. öteki delomar dedī güccũk ğardaşları bölũñ benim malımı diyòr ve
 gédiyòr. o zamanlar daha cumhūriyet falan olmamış. ālar yönetir ĵmiş. āniñ
 sözünden çıkan olmaz ĵmiş. imamı da o dutar ĵmiş ne bilĩm ĵşDe kōyũñ
 115 cenāzesñen o adam ilgilenir ĵmiş. şaml effendi bunnarñ yanında on ĵki ev
 oluşun tapı yabdırıyòļlar. tapı yabdırınca buna ālık veriyòļlar. ondan soñra d
 ĵşDe atatürkũñ soyad ğānunu çıĥdında cumhūriyet ilān oluyòr. soñra bunnar
 buruye gelib bōle yelleyşiyòr. ğarayurduñ tārĩ bōle emmōlu.

şindi bizim maşad diyen bir yaylamız var. babamñ ğũnũnde malımız çōdu. yüz
 120 yüz ĵlli malımız olurdu bizim. çobanñ haļı çoļ dutuyòr diyen haļ yüzũne
 kōyde ğalmamñ sebebi de o oldu. elhamdũlillah zekām yerindiyeydi. ilkoļulu
 on altı ğışñen bitirdim. onnarñ ĵçinde de biri benim diplomam ĵdı. oļutmadı
 rahmetlik. yerimi sen dutacāñ dedi. altı ğız altı olan. kōyden çıĥmadım. şōle bir
 duygulandım. yaylamız var. bir suyu var barnaāñı sāniye dutamañ ĵçinde.
 125 efendime sōliyem ğũz ğũnũneyĩdi. oruye gédince oturdum ĵdu şōle aĥlıma
 bir manzara geldi. bir yeşillik bir şennik geldi. şı yaylanıñ altınc ayıñ ilk
 havtasına yaylıye ilham geldi. yaylada ğız gelin avrad uşak ğoyònuñ
 meleşmesi afedersiñ. ne bilĩm çocuĥlarıñ bōle ğırlarda bir şennik olur. amma
 bir geldim ĵdi dālar bozarmış kimse ğalmamış. bāzı suylar çekilmiş ğurumuş.

- 130 bir ğnsan lunu  hayatını denk getirdim. d nca bir t ll  on sekiz ya ında bir
t ll  ğırķ be i falan ge tim  bir t ll . bunu d   nerekten ke emi oruye addım.
ge eni       ne yan geldim. aynı rahmetlik ğinal      li  bimb  aya s  led 
gimi. dedim ki  u yaylı e bir s  liyem dedim. aldı ba alım ne dedi.
boncu lı suyu  rda ğoca  ayı  a ar
- 135 g  zelleri  seni  ba ında yaylar
   ık olan    ık derdleri ya ar
burcu burcu  o ar g  l   ğoca ma ad
- ayrannı       aya yayla sıralı
boncu lılunu  ba ı sıra ğayalı
- 140 s  letmeyin beni y  rek yaralı
burcu burcu  o ar g  l   ğoca ma ad
- oya   nda l  le s  mb  l bitmez mi
seni  g  zell    sa a yetmez mi
t  ll  tevir ğu ları   tmez mi
- 145 na  adar met  tsem d  r ğoca ma ad
- yata   nda ğoy  n ğuzu mele ir
deresi  de suları         r
s  ledik e benim derdim depre ir
burcu burcu  o ar g  l   ğoca ma ad
- 150 orta pu arı  ğoca  ayı a ar
devrilmi  geri e ğılb  ya ba ar
   ık seyd  li de destannar yazar
na  adar met  tsem d  r ğoca ma ad
bulunmaz menendi  seni  ğoca ma ad

155 bu Һadar. menendiň dedî yāni seniň Һşini bulunmaz diyòr.

18

Kaynak Şahıs: (A) Hacı Yab (Yakup ARIK), (B) Turabi AYVAZ

Doğum Yılı: 1932,

Derleme Yeri: İncemağara

Derleme Tarihi: 12.10.2010

Konusu: Sohbet.

(A) mevlām onu tek yaradmış
balan şekerden datl etmiş
eñ soñraya onu guymuş
muhammedim datlı demiş

5 gurban oluyum adıña
şekerden datlı dadıña
muhammed seniñ adıña
canım gurban olsun benim

(B) bu ne tasa bu ne ğaflet
10 inandım ki şafağ atmış
uyudum ki haberim yok
ağşam olmuş haberim yok

nefse dedim sādık dosdum
ne dedîse ğulağ asdım
15 bal yedirdi ağı ğusdum
zehir ğatmış haberim yok

bir ğün bizim ğle vardım
virān olmuş baba yurdum

yüz yirmi dörd nebîniñ sultanıymış. bizim gece gündüz onuñ isminiñ geldi
yeri öpmemiz lâzım. sâlinde héçbir peygamber görmemiş. hazireti misayınan
hanı alo dedikleri var ya onnan gonusur umuş mâre. telávánnan yōsa görmüş
50 dël. teláván da âdem de evel. bu işler bambaşka. beniñki bu gapıya gëdiyör.
ordan emir gelmiyeşin ben çāramam sōlemem. yōsa saña sabā gadar sōlerim.
sen de îşallah irşād edeñ. benim sözüm. âdemden evel imiş mâre. dohsam biñ
yıl evel imiş hazireti muhammed héçbir peygamberiñ adı allah ad altında yoh.
o ğurban oldüm âdemden yetmiş biñ yıl evel ruf âlemde yaradmış. onu
55 da gend adınıñ altına yazmış. soñra âdemi cennedden addılar. üç cüz dohuz
sene suyuñ ortasında ğaldı. suyuñ ortasındiyeydi. bunnar ğopa ğopa arafat
dağınıñ başında birleşdiler şōle. orda birleşdiler ğucağlaşdılar. yā rabbi nōlur
bize bir ğeygi ver dedi. cıscıbılağ anadan huyran ikisi de bōle. otlardan
çiçeklerden soğdilerden. onlarıñ çiçānden al bir elbise yap. na ğadara bitgi var
60 ısa buyda bile çiçek açıyör. düynāda ne bitgi var ısa şu yerden çıhan
hepşinden ıstedi alamadı. emir verdi kine yemiş ācına sen bunnarıñ elbisesini
ver. tamam dedi. verîm dedi. āladı yemiş. sen héç üzölme dedi. saña ōle bir
ğolaylık verecām ki dedi. şindi yemiş ācı çiçeksiz meyva veriyör. bem biraz
delîm nasîraddın hoca gimi.

19

Kaynak Şahıs: Halife Omar (Ömer BÖRKLÜ)

Doğum Yılı: 1933

Derleme Yeri: Dayıoluk Köyü

Derleme Tarihi: 12.10.2010

Konusu: Bir gelin alma hatırası.

- cāşā vardık yāmīr yiyerek cāşā. alma çatından aşdık. alma çatı cāşāñ yeri.
 ordan kürd söbeçimeniñe vardık. kürdler yola éndi bize bayraq sorgusu
 soruyòllar. galliniñ ğardaşı kürd üsiyeni biliñ sen. ulan bu kürdler bizden ne
 sorgusu soruyòr dedi. kürd söbeçimeninden Ğle çıkdık. kürdleriñ tałlalarınıñ
 5 sabanları var Ğdı. ğaldırdık ğaldırdık ğırdık onnarı. sürölü çitleri. kara daşıñ
 oruye āledik. ālenince yāmīr gerçi yaz ğünü yāmīr ya. nisan yāmīr. biz de
 ğaroluğdan āçdan geldik ğece. o zamana ğadar avradlar yengeler ğeddiler
 yemlik topladılar. yuħa ekmē bir yemlik dürüm ğeddik. olan çit sürüyòrdu bōle
 camızlarınan. kürd üsiyen orda çifti ğabdı ğoyurdu. camızları önüne ğaddı
 10 sürdü geriye. yedi yerden bayraq çekmişler. bayraq mīsdafa dełler. bayraq
 mīsdafađiyeydi. bayraq duddu saña verdi. baña dedi kine omar sen bayraq çok
 çekdin dedi. sen de duddun bayraq baña verdiñ mi. ulan geriye dōru çıkdık kine
 geriye bayraq çekmişler. ulan o zamana éyi baħ şindi. şu nurunuñ ğardaşı var ya
 kóylölunuñ arħadaşı var ya. onuñ arħadaşı var Ğmış söbeçimende. onuñ ora
 15 āşam hapisler gelmiş. ulan o çocuk nerden geldiyise geldi. o zaman benden
 bayraq sorduğdan soñra dediler dō dediler. beni sāmen duddular. bayraq da tek
 Ğdı. ben hazıllardan geldik hızıllara ğediyòħ dedim. hazıllar kim hızıllar kim
 dedi benden sordu. hazıllar bizik hızıllar cenābı allah. bildiñ ğediñ dedi. o zaman
 bunnar dediler ki bayraq ğaç iplñen dikilir dedi. yüz bir iplñen dikilir dedim.
 20 ğaç ĵine ğaçı dışına dedi. bir ĵine biri dışına dedim. ōle dñce dedi ki bayraqñ
 ācı nerden kesilir dedi. arasadda kesilir dedim. bayraqñ āsı nerden dedi. çavdar
 safında dedim. baña dedi ki dur dedi. seniñ söz hağğıñ biddi dedi. ĩdıyer saħallı

- bir adam baña dedi ki ölüm dur dedi. bem buna dedim kine yer altında yeşil
cāminiñ ıcası kimdir dedim. vallahi suvala göre bir şed veremediler. onuñ
25 uçun ıhdıyer baña dedi kine delihannı yer altında yeşil cāminiñ ıcası kim dedi.
bayrakları deñişirkenne. yer altında yeşil cāminiñ ıcası muhammed rasūllah
dedim. hıh dedi. támam dedi. ulan vardım güreşçiler geldiler silahşollar
geldiler. sāmenner zatán gelmeler héç. o çocūñ ılu gelince bayrakları deñişdi
géddā.
- 30 āşam ğına yaħııcılar bibōlu dayōlu emmōlu. keleşin ılu dedi ki ben de ğardaşım
benim de haĝĝım var ben bunnarı ğabil ğtmem dedi. cıngı dökecekler. çılıyör
cıngı. mihdariñ ılu demirci sabānan sāmeni barnaqladdırmañ. götüyüse
sabānan ğızı bindirme dedi. köçānen evine yatmıya géddik. nurunuñ hasan ğara
memmediñ áhmed halō ğara eve vardık. dörd gişiyik. kór üsün de var. āşam
35 ğınayı yaħdırmadılar. çekdik eve géddik. oruya varınc avrad yataķ sermiş
penceleri yūsek bōle. ğarannık geliyör pencerelerin yeri. avrad yatsılık
hazıllamış. kömbe yabmışdı. kór üsiyen kömbiye yedirmiyör. sabānan
ĝapılarınıñ ıñnünde çeşme var. baħdım ıdı altına ikişer adam yataķ sermiş. kór
üsiyene bem bu yataķları topladdım. ikişer gişi bir yataķda yaddık. ev sābi
40 memmed dedi. ne diyöñ dedi. danalar gédiyör danaları ğatıñsāne dedi. adam da
yanımızdayıdı. ay ucumuzda. kaħdım ıdı ğardaş ĝapılarınıñ ıñnünde çeşme var.
ĝız gelin oruye suya geliyör. kór üsiyen diyör ki kór üsiyen ğara memmede
ulan danaları ĝaddıñ mı diyör āşam ezanı oħunuyör diyör. avradlar da birbirini
dāniyör. şind o gelini bindirince ĝızın babası da gelin bindi ğalan bu yanna
45 geliyör. ĝızın babası güllü ha güllü dedimi unudma ĝızım güllü ha güllü diyör.
ĝız aldıķ söbeçimenden ordan éniş aşşā éniyöħ. bir yāmır duddu. yāmır
yārken kürdüñ biri ĝır ata binmiş. kór üsiyen geldi bu şatō. kürdüñ bu atınıñ
ĝuyrūnu çekdi. at yere yılıyör. kór üsiyen şu yanna gét diyör kürde. kürdü mayıl
mayıl ĝoşdurdu yoħuş yōħarı. gelini sarıza indirince ordan fırına vardık. soñra

50 kemere geldik. kemere indirdik gelini. ondan soñra üş gún bir havta soñra kemere géddim_ıdı benim gülō orda dōme dōdürüyòr. güllü dedim. sen nerelisiñ dedi. ben söbeçimenlîm dedim. babañ ne dî bōle diyòr dedim. güllü ha güllü dedîmi unudma diyòr dedim. ik ũn dur üçünc ũn gaç dedi. gaçamadıñ ğaldıñ dedi dedi.

Kaynak Şahıs: Hasan KORKMAZ

Doğum Tarihi: 1942

Derleme Yeri: Ayranlık Köyü

Derleme Tarihi: 16.10.2010

Konusu: Ağıt, Avşarlar, Korkmaz ailesinin soyu.

dayölün eşg işmi dā olū. ora da bizim kemerden gétme. kemerden gédiler.
yalıñız bu çevre kóylerden daha fazla biliyòñ mu esgi. bizim bir imamımız var
ıdı. çoğ eşgi tārîhleri bilen bir gişiyıdı. yalıñız bu çevre kóylerden daha fazla
esg işimleri bilmiyòm. dedemiziñ adıyınan anılıyòrdu yāni. del üccükler diye.
5 deli güccük yāni. del üccük bizim böyük dedemiz. kóyümüzün burda ğurucusu.
ġardaşıyınan barabar o zaman onnar ğurmuş. om bir ev on jk ev kóy oluyòr.
kóyleriñ gelmiş geşmiş ğúnlerini bilen adam azaldı.

şindi yānim corabımı géyim. bizim önce ismimiz poyraz ımış. ondan soñra
ikinc olarakdan yılmaz. yılmaz soyisini almıssık yānim. sene biñ doğuz yüz
10 elli üşde mahkemeniñ kararı var soyismimizi rahmetlik babam kórkmaza
çevirmiş. esg işmi del üccükler. hanı dedemiñ işmilen anılıyòr. şindi ayrannık.
meselā ġarayurd önce kiliseyikebir geçiyòr. ġarayurdda iki tāne kilise var.
avşarıñ lağāb olur yāni. ismi memmed de gózü kötü deñler. dedem del üccūnen
ġardaş. dedemiñ babasınıñ işmi hasan geçiyòr. hasandan daha önce de
15 esadōlları. bu del üccūñ dörd tāne ölu var. eñ böyük ölu baddal. ikinci ölu kedi
veli. hanı biliyòñ mu avşarıñ lağāb olur. üçünc ölu paf işmāl. dördünc ölu
babamıñ babası hasan. şindi bunnar biliyòñ mu yānim. baddalıñ meselā dörd
tāne ölu oluyòr. kedi veliniñ hanı iki evli. āylesiniñ biri heralda çağırlardan
olması gerek. devriş soñra ikinci bir hanımından goca döndüden ġaz işminde bir
20 ölu oluyòr. babayíd bir adam. daşı ġaldırırhan ölüyòr diyarbağırda. o ğünün
bahri kevran deñler ıdı. atınan deviyenen gidiyòğlar. ondan soñra om bir on jk

25 ev çalıyòr. del üccük dedemiñ peşine tâbi gònşu olaraqdan gō bilal derik o
 gadirlide ğalıyòr. geri buruye geliyòr. ondan soñra seyf alı isminde bir gònşu
 geliyòr del üccük dedemiziñ peşine. ikinci bir sefer biliyòñ mu o zamannar
 30 soyisim yoñ da babamıñ jsmiyinen anılıyòr biliyòñ mu. derken hanı ğız
 veriyòllar ğız alıyòllar. çalıyòllar yāni. gelennikle yāni biliyòñ mu kóyleriñ
 oturuşu bōle. hep yāni bōle om bir on jk evden çalıyòr. emmi dayı ğız alıb
 ğız veriyòllar. derken oluyòr yetmiş seksan yüz hāne. bizim burdan şēre géden
 yüz om beş ğāyidli evimiz var. gelennikle bizden òñce gònşu kóyden ğayseriye
 35 gédıyòr. amma soñra bizim kóyden yetmiş hāne gétmiş ğayseriye.

yānim dedemiñ bir aadı var kemer kóyünden. tâbi dedemiñ mefāt eddī tārīhi
 bilmiyòm. dedemiñ jsmi belōlu. dedem ölünce gelin bir ālamış biliyòñ mu.
 hemen babama habar eddim diyòr. sırtını deñiřdirdim diyòr. çekedini neyini
 şavlarını deñiřdirdim diyòr. der ki aadda.

35 sabahınan erden göçer
 yolların çırını açar
 bōle benim vezir dayım
 aatlarıñ defter içer

40 yūkünde de om beş yorğan
 om beşiniñ yüzü atlas
 tez gelesiñ vezir dayım
 uşahlarıñ yerin dutmaz

45 yüküyünen alır yemiş
 tabancası sāfī gúmuş
 hekim jlacı verince

ölürüm ğusdurmam demiş

memmed ālar güccük ālar

gene dumanlandı dālar

süd yaymıye vezir dayım

50 yasıña geliyòr bāler

hanı beylikler zamanı biliyòñ mu. aslında da om beş on altı miyed biliyòñ mu.
şunu sōler.

soūd ğavaḥ dikdin de yazı yaban belindi

dāniyince yeşil dallar göründü

55 cennetil bāḥıda ismiñ varıdı

onnarı dikince sevindim halil

nēce zaman geşdi hepisi bōle

durma ğeçe gündüz dillerim sōle

āsî varısa gel táمام ğyle

60 ğul çerkeziñ derdini kesdiñ halil

zamanalar aslā sözü dutmuyòr

güccük torunlara gücüm yetmiyòr

ğéd diye bir yere ğıssañ ğétmiyòr

bu zamana bōle döndü ğonşular

65 ne biçim milleddir unuddu bizi

acab görür müyük baharı yazı

çekilmez dünyāniñ vallahi nazı

hep esgi doslar bizi unuddu ğonşular

çerkeziñ bārında bir ğor yanıyòr
 70 alıcı ğuşlar ücelerde dönüyòr
 herkeş bildîni var sanıyòr
 tanınan tanınmaz oldu ğonşular
 sālında bunu bõle dānedim ya ölüm sõle aādımı dedi.

şeker āmed var. onuñ ikinci basğıdağ verilen kitabında dadalõlu var. adamcağz
 75 gözel yerde araşdırma yabmış. sene biñ doğuz yüz elli yedi elli sekiz. hanı
 avşarıñ ĵreli gelenlerinden aynan bõle yıñım gimi. ondan soñra bu avşarlar
 dadalõlunu dutuyòr biliyòñ mu. hanı kitabını basdırıyòr. ondan birğaç kıtālar
 sōliyem. hatırımda ğaldī ğadara.

aşşādan bir yel esdi urumdan
 80 ğam ğasavet kaçmaz oldu serimden
 bu derd bize beter oldu ölümden
 elleriñ sevdalı avşar nēc oldu

çuhuruñ köprüsü avşarıñ yurdu
 nēc oldu dālarıñ aslanı ğurdu
 85 aralıkda ğaldı hacılar kürdü
 aralıkda ğalan beyler nēc oldu

bilmez misiñ sen avşarıñ ğelini
 tor mayalar çekmeliydi gelini
 sarı çiçek mor menevşe gülünü
 90 eli isgān ğedik avşar nēc oldu

yaylamıye bimbuaya çıhardık
 kaparınan pavsı maya çekerdik

şöhret uçun sar altından da hardık
toķ toķ gezen gözelleriñ nēc oldu

- 95 görünmüyör da hamiteniñ ğalası
hēc gétmiyör aşiretiñ belası
mecid paşa hey allahdan bulası
eli isgân edik avşar nēc oldu

- saçı sümbül bāl fersler sırmalı
100 gózleri ğudreddeñ gāyat sürmeli
toķ toķ gezen gözelleriñ nēc oldu

- estāfire yumuşlarıñ buyuran
sayısız asgeriñ ğarnın doyuran
ġızıp vuruşun orta yerden ayıran
105 nāra atan aslanlarıñ nēc oldu

heralda anavarza ğalasında biliyöñ mu tābi cenābı allahdan şey olmadan
peyġambardan şey olmadan habar olmadan geliyör mübārek. hanı oruye
fetetmeden geliyör mübārek. emir olmadan allahıñ aslanı hazireti ali. böyle işDe.

21

Kaynak Şahıs: Havva AKTÜRK

Doğum Tarihi: 1952

Derleme Yeri: Kuşçu

Derleme Tarihi: 14.10.2010

Konusu: Ağıt.

ben bunu içimden geldi sōledim. benim çocuğlar çok seviyòr umuş. āladılar.
onnar āliyeşin ben de dayanamadım. ana sen ālıyòñ dediler. buna bir iki miyed
de dediler. çok ālıyòğlar mūsın yazıcōluna.

5 ille de gessiñ demişler
seni na ĥadar sevmişler
yoluña duzzağ gurmuşlar
nerdiyeseñ gel de ulaş

10 hızınan dönüyòr uçak
şasırmış gēddî yolu
ğasdelerden oğhunuyòr
mūsın yazıcōlu

15 kime gahirinan gēddiñ
hep hağğıñı halal ėddiñ
üşüyòm dediñ de gēddiñ
nerdiyeseñ gel d otur

olmaz olañ ėdı maraş
hep işleriñ dolaş dolaş
seçime ik ūñ ġaldı

nerdiyeseñ gel de ulaş

- 20 suçsuz yere mapüs yadmış
burada da buldu ğader
ille de gessiñ demişler
adam böyle mi géder.

Kaynak Şahıs: Hoçarı (Hacı Ahmet YILDIZ)

Doğum Yılı: 1926

Derleme Yeri: Gerdekmağara

Derleme Tarihi: 19.10.2010

Konusu: Gerdekmağara köyünün adı, bir hatıra.

asesine baħarsañ gerek māra. şindi içinde yazılı māra var. dölet ğuymuyòr. aşdırmıyòr. hazîne yāni pek bol. şindiye ğadar dışlık vermediler. üş tene hüyük var. baħ bir ğapıda daş yatıyòr. bir ortada biri de o yamaşda. burdan kārvan geçer ğmiş. halepden gelir bu tarafa ğeder ğmiş. ordan māraya ūrar ğmiş. māra 5 da şāne bir suy ğmuş. oturacaħ yerler belli. māraniñ ūsDüne çıħınca oturacaħ yer belli. her şey tāmam.

benim bir ğassubay Ğolum var. tuncelinde peşine ğéddim. oparasyona ğedince gelin yalnız ğaldı. o zaman yüz yirmi yaşında bir iħdiyer ortağ hüyũ aş da içine baħ dedi baña. ben ona bir delik deldim. içinde yılan mılan Ğolur diye. buruye 10 girdim. mezeriñ ūsDüne éndim. içinde mezer var. şöle mezer. yasdık daşları dayamışlar Ğ yandan bu yandan. adamıñ şu kemîni dudduyūdum ben kemik ta şurama çıħdı. velhāsıl ğradmadılar Ğle ğaldı. ondan soñra beni geldi möfreze yaħaladı hazîne bulmussuñ diye. öteki dedi kine barabar ğedek saña şu ğadar para verîm. velhāsıl Ğle ūraşdıķ durduķ. saña ne izāħ edîm ben.

ğardaş bizim ğslımız ortasyadan gelme söz gelimi avşarıħ biz. yalaħlı kerim var Ğdı. burda ğanelde çalışdı. benim burda yaddı. şindi ğoyònnarı var ğmiş. ben yetişdim bura bir orman Ğdı. ormanı kesdiler. avşar çerkeziñ bāni furdu. avşarı isğan eddiler. avşarı ğovaladılar. avşar ğediyòr bõle gelin ğız çor çocuħ yol yolaħda bõle. sözüm Ğña eşşenen. burda ğanğal āsı diyòr kine içinde bunuñ 20 Ğomar ā var mı diyòr. cin āli var mı diyòr. var diyòllar. dedemiz bir yîtlık

yapmışmış ına. alıyòr götürüyòr ordan yer veriyòr. velâsılı soñra buruye
göçüyòr. ormana yerleşiyòr. buruye ğazma furan benim dedem ğara kâ. avşarıñ
asesine baharsañ ğurandan oğumuşlümüz yok kine. ensar deñler. ensar
sülâlesinden. avşar dâal ensar.

25 yav şindi asgerden bir mekdub getirdik. buruye ğadar getirdik.

sen yörü mekdubum ũrlar ossuñ
ĝoca malatya soluñda ĝassıñ
çetin ĝaya deñler yoluñ ayrılısıñ
geçerken sıvası görüñ mekdubum

30 öñüñe gelen de şargışla seli
ĝarşıdan görünen duzlanıñ gölü
başı para para erciyas dağ
ĝoca ĝayseriye varıñ mekdubum

ĝayseriden otobuza binince
35 yel esdirir obür yana dönünce
sen varıb da dârmenden ğınince
soñ sular içeñ mekdubum

soñ olur puñarbaşınıñ suyu
âhâlisi çerkez kötüdür huyu
40 dâdan ahar da ğümüşĝün suyu
ölene sarıza varıñ mekdubum

doñuz dolambacı dolanıñ ĝedeñ
yedoluğ çeşmiye sen seyrân ğedeñ
hacıveliler deñler solunda giden

45 dōlekden sarıza varıñ mekdubum

sarıza varınca ālenib ğalma
 çoĥ olur meyvası satılır alma
 esirik fesattır orada ğalma
 ōlene deşdiye varıñ mekdubum

50 dōlāñ armudu dōkdü mü ğazel
 ğoca ğōdeliye eddiñ mi nazar
 ğızları çirkin de gelini ğözel
 ōlene deşdiye varıñ mekdubum

ġarapuñarıñ gōzden bir suy içersiñ

55 dōlek çamir usa ğura geçersiñ
 gücücük ğapıyı furur açarsıñ
 orada ğardaşı buluñ mekdubum
 ben ısdambuldiyeydim. ısdambul yıldızıyedigim.

şindi evel burada bir yahışıklıca bir ğız var ıdı. istediler nışanladılar gelin
 60 ıddiler. gelin ıdince üç ğunnük gelini şerefsiziñ birisi aldı ğaşdı. onnar ne
 yabdılar. ğızıñ babasını ğızıñ ğayınını ğızıñ emmisini beş denesini furdular.
 bunnarıñ arazisi ğaldı. arazisi ğalınca kimse bu măriye yanaşamaz dediler. ben
 dedim ki bem bu araziye alım de siz baña ne yapıyòrsañız yapıñ. allah verdi
 allah alır canı. arazî aldım bunnar bennen zıd düşdüler. birini furdum. şu ğapıda
 65 diñelirkene depesine daşınan furdular. şurdan dānce şurdan çıñmışdı. mavüzerdi
 elimdağ. o yann ıddik bu yann ıddik ben ğeddim baña on sekiz yıl ğün
 verdiler. ecevit af verdi çıñdım. dōrd buçuĥ sene yaddım. buruye geldik burda
 dış kōylerden bizi dolandırdılar bizi barışdırdılar. inek verdik para verdik

barışdık. adamlar dörd sene soñra tekrar ben yonca bişmiye géddim ıdi oruye
70 geldiler. birine yedi tene ğurşun dādi ölmedi. on dördlüyünen. ondan soñra gine
tekrár hapısānaya düşdük. tekrár cezāmızı çekdik çıhdık. buruye gelince
gendiler ğızı bize verdiler. elinden duddular getirdiler. dediler kine al bu ğız
saña veriyòh. bizim de on üç on dörd yaşında bir ğızımız var. onu bize verecāñ
dediler. hep birikdiler başıma. başçavış geldi dedi kine tūfāñınan fişşekliñinen
75 gel teslim ol. şu yemin ızerime ossuñ yalıñız barış. saña bir şey demiyecām.
bir ğızımı onnara verdik. onnariñ da bir ğızı bizde. onnariñ birázi göşdü géddi.

Kaynak Şahıs: Hüsük (Hössük) AYVAZ

Doğum Tarihi:

Derleme Yeri: Yeşilkent

Derleme Tarihi: 31.10.2010

Konusu: Ağıt.

ali dede halirbiyemiñ ǵlu bilmem kimceler toplanmışlar babamı çärmışlar.
selām aleyküm aleyküm selām. tatarıñ ğızı dedıñ avrad var ya bu ğuraliniñ
anası. babayıd uzun boylu bir ğadın ıdı. elinde kirmen ğoyon ğüdüyör. bu
tatarıñ ğızı kirmen āriyör. önünd elli atmış tane ğuzu. çocuklarıñ başında
5 onnara ğuzu ğüddürüyör. ana dāal ben bibiyim anca bem bōle ālarım diyör.

polüs rahmetlik ğalpten. sabah namazını ğılıyör tāmam mı. avradı diyör ki
adamıñ ğózleri böyümeye başladı diyör allah allah. hemen çocuklara diyör ki
ğonşuları çarıñ şunu çarıñ bunu çarıñ. doǵduru çarıyòllar. adamı ğucaqlıyòllar
babam. adam ğağmıyör ki babam. kilōsuna baħarsañ yüz on yüz yirmi kilōluğ
10 adam. boyuna baħarağ adam kilōlu dēldi ki. eyvazlınıñ içinde bir tek millıedci
adam var ıdı.

ākile izin verirseñ
ben alıyım yornūñu
baña yādiger ğedeñ mi
15 cēbüñdeki ternîñi

turabı emmiyiñ ǵlu
ben ondan fızla yanarım
yaylanıñ dadı m olur da
sümbülü soldu dālarıñ

20 memmed beni çok yaşıyòr
 boynu bükük gezerkenne
 mîsdava burnuma tüter
 el üsDüme yörürkenne

ısdambuldan gelen takşi
 25 acı furdu ğornasını
 bağıdım bağıdım göremedim
 gözleriniñ sürmesini

memmed bıyıklınıñ ğardaşı mîsdava bıyıklı var ıdı. anğarada oturuyòllar ıdı. o
 da ğalbden gèddi. allah rāmet ğylesiñ de. burda õredmenner dernek başğanıydı.
 30 nāmıķ kemal ilkõretim oğul müdürüyüdü. ğayseride sıvas caddesiniñ o irelide.
 barnağanı üfeliyòr. yāni barmağamdaki yüsü çığard hātıra ğassıñ diye. barnāña
 daķ demek ısdıyòr.

anğaradan bir habar geldi
 oturdum furdum dizime
 35 aceb ğaslı var mola
 tel çekıñ yüksel ğızına

górünmüyòr ümmed emmiñ
 aceb ğarşı gelir mola
 on senelik hasıretsıñ

40 anşa bibiñ bilir mola

mîsdavaya kâat yazmış
 ovalamış barnağanı
 aradım da bulamadım
 õredmenner dernağanı

45 hunat cāmisine vardım
 memmed bıyık yazılıyòr
 nāmık kemal ğlkoĥulu
 talebeler bozuluyòr

operlō yayım yapar
 50 yanar ğayseri vālisi
 mezeriñe çelek dikmiş de
 ğoca devletiñ vālisi

ibrāyim de çok ālıyòr
 ğardaş ğeddi gelmez diye
 55 hayrulla bārını döyer
 bizi yalıñız addiñ diye

süleyman bayrağ ğaldırdı
 haleyde oynadı oyun
 şerefsiz dayım ōlu da
 60 ayağña keser mi ğoyòn

dedesi de çok ğıymatlı
 seni de yanıña assiñ
 hollandada cumā ğardaş
 tel çekiñ de o da gessiñ

65 turabı sōleme yeter
 sōledikce derdiñ artar
 buna nasıl can dayansiñ
 şu ğırvat şu da hoter

bu h adar biliy  m. unuduy  m unuduy  m   ok da.

Kaynak Şahıs: İbrahim YILMAZ

Doğum Yılı: 1933

Derleme Yeri: Yedioluk

Derleme Tarihi: 28.10.2010

Konusu: Sohbet.

- yedoluğ şahmetli hasan kâ çamlıasan ından sonra vezir. dörd oldu. bunnarın guruluşu bunnar. buradan gurulma. bunnar hep yoğardan gelme. buruye yelleşmişler. şahmetlinin şeyi avşar. hattâ bir ara torun var. bu da var gâbîle olarak. ilk başda ortasyadan göç edib gelme. uzunayla zatan yerimiz idi.
- 5 gavgasyadan çerkez gelince dediler ki çerkeze neriye bāniyòrsañız oruye gēdiñ oturun. uzunayla bizim yaylamız idi. çuhur gışlamız idi. adana çuhur. bu arada işde çerkezleri gödular. göduğdan sonra bu sever de hükümet şēddi. hükümedden sonra dālmıya başladı. işde nerede gıytu yer var nerede nasıl barınabilirik. öle buralara yelleşmiş avşar.
- 10 talasda gardaşım var abuzE abuzed şahmetlölü. talasa énerseñiz anayurdda toprak apartumanında. o daha ireli görüşlü daha fazla yer gezdi. başga da ne dīm.

Kaynak Şahıs: Kadın AYVAZ

Doğum Yılı:

Derleme Yeri: Yeşilkent

Derleme Tarihi: 31.10.2010

Konusu: Ailesi hakkında sohbet.

o aşın adı şimdi pilav oldu. esgiden tereyānan ğaymānan sūdūnen yōrdunan besleniyōrduk. ne ğanser var ıdı ne ünser. şimdi hormonnu şeyler hepisine ğunuyōr.

5 benim bir anam öldü yedi yaşında ğaldım yavrum. bām rahmatlık anamdan çok memnun umuş evlenmedi everemedik. hepisine de sōleddimse de everemedik. işden bezdim. ğoyōn sāmağdan barnağlarım bōle ēldi. hayalı benim gōzümün ğñüne geliyōr ben evlenemem güllünün üsDüne dedi.

10 üş göbekli çadır ğurardık biz. kōrguyu bizim yaylamız ıdı. ortası üş dene göbekli çadırımız olur ıdu. ortadan ğasardık. şu taravı sūd yōrd yeriyıdı. şu taravı mısāfir yeriyıdı. o gimi ōle iki evliyıdı çadırlar. om bir tene yozu var ıdı benim babamın. estāfurulla om bir tene çobanı var ıdı. sālır geçimiz olur ıdu. birisi geçi çobanıyıdı. memekler bōle haleb geçiler ki ğulağ yerde sürünür memek yerde sürünür. o geçiniñ ōlağlarına bir çoban. bir çoban geçiniñ ōlağlarına. bir de sālır ğoyōn olur ıdu. sālır ğoyōnuñ ğuzusu da olur ıdu. dōrd çoban ōle 15 oluşun. ondan soñra sürüde denede üç yoz olur ıdu. eveli şişā yoz değler ıdı. o ğuzlamadan iki yaşında onu besleğler ğoç ğatmazlar ıdı. şişek bōle bimbuada yayılır. antebe adanıye dōkerdi onnarı. soñ ğúz aylarında onnarı saddı mıyıdı 20 pariye ğucağlar getirirdi. buruye geliyōr miğdariñ odasına geliyōr āşamdan bir ortada hüyüğe çığardı bir deller olur ıdu. o delleri dutağlar ıdı miğdar. āzādan hāriç bir kōy delleri olur ıdu. işDe bugün tāsıldar geldi yārın şu sādde

- mihdarin oruye birlesiciniz borcuñuzu vericiñiz hōv diye deller çırırđı. bām rahmatlık bu yozu sadmış gelmiş. gelişin dōru mihdarin oruye varmış. mēmur bey demiş. bizim kōyün borcunu şōle bir gōzden geçir ele na ğadara dutuyōr demiş. o da demiş ki beyefendi kōyün borcunu niyediciñ demiş. sen gend ğsmiñi
- 25 sōle borcuñu öde gēt demiş. yoh demiş kōyüm fākir ben kōyümün borcunu ödeyecām. iki sene kōyün ğmlāni ānemini yatan babanın ğvladıym ben ğmma avradını bulamamış ğvladı çıkmamış yeriñi bulamamış. yerini dutmadı doħuz ğlanıñ birisi yerini dutmadı. hēçbirisi yerini dutmadı. baķ derdi kine bir ğonşumuz var ğdı iħdiyer ğsmāl deļlerdi. ismāl derdi doħuz ğlanıñ doħuzunu
- 30 verinceye ğadara allah derdi bir tek ğadini ōlan ğlaraķ verse o baña yeterdi derdi. hēçbirinde bi şe yok batasicalar. şōle bazar yerine çıķdı mıyđı meydana nerden ne pislik getiriciler de nerden ben utanicīm diye utanıyōm bunnariñ dışarıyı ğezdini isdemiyōm derdi. babam ōle bir adam ğdı evladı çıķmadı. ğara düzen ğeddi.
- 35 hüyük der ğdik. o hüyüğün deller başına çıħar ğdı. caķca bekir de deller ğdı. bekci deļler ğdı deller deļler ğdı işDe kōy bekcisi deļler ğdı. oruye çıħardı mihdarin ordan ne havadıs var ğsa mihdar çırırđı bunu sōle diye. kōy gessiñ şunu şunu sōle mēmur geldi āmir geldi.

Ōle yaşantımız var ğdı.

Kaynak Şahıs: Kara Murtaza (Murtaza TOPRAK)

Doğum Yılı: 1934

Derleme Yeri: Şarлак

Derleme Tarihi: 03.11.2010

Konusu: Şarлак köyü hakkında sohbet.

bizim ğabîle avşarlarıñ mullahmmedölları diye geçer. gızılıрмаğdan bu tarav
bizim avşarlarıñmıñ. öte tarav çerkezleriñ. rusyadan çerkezler gelinceğz bizim
yerimizi bõle çerkezlere vermişler. sürgün olunmuş om bir sene. ordan geri
gelib gelince buralar ormannıñ. herkeş yelleşmiş. bizim ğabîleniñ mucuğlar
5 var puñarbaşında. onnarnan bizim ğabîlemiz bir. bizimkileriñ bir taravı bu tarava
ğonmuş. bir taravı oruye ğonmuş. bir taravı da ğayıb. ğıbrısdı diye biliyòm ben.
orman umıñ. burdan ğonar göçeller imiñ. o zamannar aşlık mı var umıñ neyimiñ
buralardan malı toplalılar adanıye éndirililer imiñ. adanadan yazın bu tarava
gelililer imiñ. buranıñ malını toplalılar umıñ. ceridlerinden çok savaş yabmışlar.
10 osmāniyeniñ bu taravında bāçeli var. onuñ bu taravında ğısıık bir yer var. orada
dedelerimiziñ mezerleri çoğ. anlatmam çoğ mesele de anca bunu annadacām.
gónüm bay vermiyòr ālıyacām. çektiklerine yāni bizim avşarıñ. çoğ zāmetler
çekmişler. dōlet sāb çılmamış bilmem ne.

şindi şo sıvasıñ ordan şallāle gimi suy ağardı. onuñ ordan suy aldılar. bizim
15 şarlağñ yeri asıl şo çavdar. çavdardan terkeşlōlu hasan ā var umıñ. terkeşlōlu
hasan ā da mucuğlarıñ yāni. bizim de yānımız. bir de üş tāne kürd ortağçısı
var umıñ. orda işDe ğardaşlarıyınan emmileriyyinen çeñeleşmişler. işDe bu
kürdleri burdan ğaldırmış. hasan āyınan mākemelik olmuş. mākeme mākeme
keşiv gelmiş. bağ şorda kölgeli yer var ya aşşāda. oruya ğuş ğayası derik. ordan
20 keşiv hüdūd ğuyacāmıñ. bizim burdağlar çavdardağlar aracılık yabmışlar. siz
benden dā mı éyi biliyòñuz deyi keşiv geçib gétmiş. ğuşcudaki bilmen ney āya

dayoluḥdaki bilmem ney āya hasan ā bunnara habar gönderiyòr gédiñ de mullahmed memmediñ ğoyònunu baḥıñ diyòr. onnar da geliyòllar bir mısafır olaraḥ. bir gelenek olaraḥ bir mısafır geldi miyidi üş ğún ğalır ımış. üş ğünden
 25 soña halını hatırını sorallar ımış. bir èhtiyācı var mı diye. bõle işDe ğardaş. esgiler bõleyimiş.

Kaynak Şahıs: Karabey KAYGISIZ

Doğum Yılı: 1969

Derleme Yeri: Damızlık

Derleme Tarihi: 20.10.2010

Konusu: Ağıt.

- şindi bu damızlıhdan sarı veliniñ ölu ibrāyimiñ aadı. kóy o zaman puñarbaşına
 azzeye bālİYimiş. bālİYkenne bu adam bir vergiye tābiyimiş. ne vergisi
 bilmiyòm da. bu vergi yatırmıye gétmiş. o kóye géderkene bu adama duzzağ
 gürmuşlar. bir duzzağla adamı vurmuşlar yāni. o zaman dezzesiniñ ğızı olan
 5 hanımı aat yahmış. atınan géderkene vurduğları için. bu ikinci hanımıyımış. ilk
 hanımı da dezzesiniñ ğızıyımış. evime başğası ğonmasıñ deyi bunu almış. şindi
 şarlağ kóyünüñ oruye varınca bir başğası bunuñ atınıñ başını dutuyòr. irbiyem
 emmi neriye gédiyòñ diyòr. duzzağ ğuruyòr o da. abdal ğuyduran denilen yerde.
 sevlerim ósüz ğılıhlı
 10 sultanım güccük belikli
 ğānıyinen getirmişler
 daha işl ilikli
 yāmīr yār hışır hışır
 irbiyemiñ donu yeşil
 15 ğadersiz köpağñ dölü
 zülfüñü içine deşir
 utañ dezzemōlu utañ
 ğara sağal tutam tutam
 ilaha ğapīñ ğapana
 20 atınıñ başından dutan

yeldirir doru yeldirir
 yelkesini yel ğaldırır
 yumruĝ bazarına girse
 yumrū adam öldürür

25 şindi avradınıñ arĝasından bacıs almış aadı. bacısı sōlemiş.
 hössūn ōluñ oĝur ĝuranı
 mīsdaf ōluñ çoĝ delānnı
 ölene ĝadar dā unudmam
 bir ĝece dāda ĝalanı

30 bir dayım azĝın ōcanıñ enişdesine gendi şeyinde yazdı aadı sōliyem.
 ĝayseriden pikab ĝaĝdı
 tosunum burnuma ĝoĝdu
 damızlıĝ seyire çıĝdı
 sele ĝişin bilemedim

35 avradınıñ adı hürü
 dörd ōluñ var mapis biri
 ĝırılasiñ cansız hürü
 bir sefāñı süremediñ

āla ĝulcan ĝızım āla

40 öleneçe ĝara bāla
 dayıma da selām sōle
 sā selāmet varamadıñ
 bu da dayımıñ enişdesi verem oluyör ölüyör hasdānede.

dirgen aliniñ aadını sōliyem. dünden ĝarışıĝ sōledim de.

45 merdevanı çıhamıyòr
 ellâlem aâr derdi
 sabur yaylaña duşman ğonar
 tikenni bâmiñ yurdu

ellâlem alıcılar
 50 elimden sürmel eşimi
 hangı daşlara çalıyım
 arada ğalan başımı

orman yerine ğuymuşlar
 mezeriñe géderim
 55 bu dünyâda ğún görmedim
 soyka ğalasca ğaderim

abbasım biçer oraâ
 çatal faħımıñ yûraâ
 dere bâm çöller beyi
 60 yaħın eğerdi yıraâ

bizim bu ğarapuñarda bir evlatsız adam var umış. bacısıyanan ğenişdesi
 anlaşamazlar umış. ğavğa eddimiyîdi dışarı atar umış ğenişde.

dışarıya çıhdım ğıdı
 ğara mezer görünüyòr
 65 artıħ oħunuyòr ezannar
 ğardaşcīm yeriniyòr

dışarıya dipi çıhdı
 üşüdü ğardaş üşüdü

- 70 ğoca dāl babam_ōlu
 emmim_uşaā yaşıdı

 ğızım samīr ğızım samīr
 ölmedim ki canım demir
 adanıye bir tel çekiñ
 gessiñ haĝĝıyınan_emir

 75 şindi bi tānesiniñ ğardaşı_ölmüş de o aāt var.
 osman beni daāniyòr
 ben m_öldürdüm ğardaşıñı
 şu ğara keçikli geliniñ
 babam_ılder yoldaşını

 80 esgerdeki arħadaşı
 erzulumda yatıyòr
 babam_ōlu hasan deseñ
 el_ōlu dışar_atıyòr

 sıra sıra soúd dikmiş
 85 dibine yoncasın_ekmiş
 ellām haydar sevinik
 sınırın_içerden çekmiş

 górdüñüz mü bibilerim
 ğardaşıñ_ordan savışdum
 90 ne góñüllü babam_ōlu
 vardı geline ğavuşdu

Kaynak Şahıs: Kör Ahmet (Ahmet KIVCI)

Doğum Yılı: 1950

Derleme Yeri: Yeşilkent

Tarihi: 26.10.2010

Konusu: Şiir, şairlik üzerine sohbet.

bir şiir yazdım ıdı. öldümde nölur aceb diye.

selāmıñ soñunda adımı

duyacağlar biliyòrum

dünyā çabıdıñ üsDümden

5 soyacağlar biliyòrum

çökecek hāneñe acı

ālayacağ ğardaş bacı

birkaç mulla üş beş acı

yuyacağlar biliyòrum

10 kim sorar benim halımı

kim dutar ğırık dalımı

dünyāda ğalan malımı

yiyecekler biliyòrum

kim dünyāda iş bitirmiş

15 kim servetin götürmüş

ahmed_ataş da getirmiş

diyecekler biliyòrum

bez için geldim mezere

orda ũradım nazara
 20 beni ğuyub da mezere
 gédennere gülüyòrum
 gendi nevsime yazdım işDe bunu. aklıma geldi yazdım.

bir de şunu sòledim.
 seçim mi yaħlaşdı sorañ halımı
 25 ben hem ğssizim hemi kóylüyüm
 ğazañsañ zam yapañ ğırañ belimi
 ben hem ğssizim hemi kóylüyüm

şu górdũñ düz ovada payım yok
 içim yanar içilecek suyum yok
 30 rüşvet için hem param hem dayım yok
 ben hem ğssizim hemi kóylüyüm

bir tavũm gezmez şu düz ovada
 yedi baş nufuslu yıkık yuvada
 etim dáal derdim ğaynar tavada
 35 ben hem ğssizim hemi kóylüyüm

eve boş dönersem sevmiyòr ğarım
 evimde kóyümde yurdumda darım
 seçimde vergide asgerde varım
 ben hem ğssizim hemi kóylüyüm

40 sözũñ özü çalışacak işim yok
 ben size ayağam amma başım yok
 aħşam ossa acı sovan aşım yok

ben hem ıssızım hemi kóylüyüm

rüşvetlik olannara gızmış oluyòm yāni. bir şiir dā var ıdı. o da güzel bir şiir.

45 bulamadım onu yav. yusuf dayıma yazdım ıdı bunu.

pevlivandı sefil dayım

ğuluncunu almaz ğucağ

mısdavañı bilmem amma

dādeleniñ yakmaz ocak

50 eviñ yok mu sefil dayım

çayırda yatma el ğınar

kim ālarsa yalan ālar

ālar baciñ ebe ālar

bir de ataya mekdub yazdım. isderseñ bunu oñuyak.

55 sen gēddiñ pılan bozuldu

rūfuna yazıyòm duy atam atam

infazcılar baş köşiye düzüldü

türkiye yanıyòr suy atam atam

öz anadolunu gör neler sardı

60 aslan yatāna çağallar doldu

yetişen genciñ de terkeddi yurdu

almanya hollanda say atam atam

bağın ıken dāda ğaldı edñ

unutuldu acı sovan yedñ

65 melmeketiñ efendisi dedñ

şehirliniñ uşaa köy atam atam

rāt olmuş senden öñce salanıñ
 héç quđ almamış aldda ğalanıñ
 fākiriñ fuħaradan harac alanıñ
 70 ğorħumuzdan adı bey atam atam

bize ārif oldu bize ğanannar
 bizi horluyòr aslan sananlar
 düñkü dize getirdiñ yılannar
 bizîle ölçüyòr boy atam atam

75 zenginiñ altında fākirler minder
 bizde yoh oradan bir sâb gönder
 ahmed bulamazķan vatana öñder
 herkeşiñ öñderi ay atam atam

avradınan şē gēddik çuħurāya. ulan geldim ğoca ğoca horòzlar var ki şōle şōle
 80 sekiz on tene. biri ğiķ dedi. ulan bu neyiñ nesi dedim. yaddım. bi sād soñra bi
 dā ğiķ dedi. dānedim jdi hava gözel bōle yaz ğünü ha. almış horòzu gédiyòr
 şeye dōru. götürmüş üş dörd tenesini kömmüş kömmüş gelmiş öñceden. yāni
 sabāca daşicîmiş. hele gavura hele dedim amma valla şe yabdı horòzu addı.
 vardım horòz çırpınıyòr. vardım horòzu kesdim. yāni onuñ uçun yazdım jdi.

85 aħşam üsDü buralarda yōduñ
 el tāne delikden nası sīdiñ
 on tavīñ doħuzunu bōduñ
 ceflinlerim mıraz almadı dilki

ā tavī bi defîne bilirdim

- 90 bir senelik sabınımı alırdım
arhan sura afanaççek gelirdim
yırtıh papıç beni salmadı dilki
- ğara tavıķ yımurdlarhan öterdi
boz ceflinim ğuluçkaya yatardı
- 95 horòzum doúşde kòye yeterdi
seniñ geldîni bilmedi dilki
- meriçdeki mermer yollar aşındı
deñiz ğızı susuzluğdan ğaşındı
ik ayaklı anğaraya daşındı
- 100 bimbuada kimse ğalmadı dilki
- ēr bilsem varicîdim yeriñi
bozğurd ossam ğıricîdim sürüñü
bu ğurbanda kesicîdim birini
sâyende çocuklar ğülmedi dilki
- 105 derd yandım āma habar vererek
ben oña biliyòm dedi durarak
ğoley ğoley ğızdırmazdı görerek
bekcimize habar olmadı dilki
diniñi niyeddîmiñ ölu dedi. ben seniñ ğapıñı mı beklicām dedi.
- 110 bir şîrim dā var. onu sōliyam.
saña ğüvenerek ğoñül ğylerdim
yatırır ğaldırır hızmet ğylerdim

sen uyusuñ diye ninni sōlerdim
bisseñ üzeriñde tel ğdim ȳlum

- 115 seniñ uçun ğuşağ hazırđı belde
sırtıma alırdım ğayalı yolda
üşümesiñ diye olurđum dulda
seniñ üzerinde çul ğdum ȳlum

- ne çekmedi kine güldüñ babañ
120 ne tarlası vardı ne ğara saban
yıllarca obaya dururdum çoban
āniñ öñünde yol ğdum ȳlum

- seni oğutmaya çekdim çok çaba
hep külde ısındım yȳdu soba
125 her mekdubda derdiñ ğıymatlı baba
çığarıñ varıñan bal ğdım ȳlum

- āmir ȳlanaççağ hep beni soyduñ
bilyöñ hasdayım ımarım duyduñ
yeñ evlenmişñ gözleriñ aydın
130 buyur ğylemediñ el ğdim ȳlum
bu da bȳle işDe.

- bir kȳylü ğızı diyen bir şırim var. onu diyem saña.
hep şehirde ğollarını soyannar
hep şehirde modalara uyannar
135 hep şehirde seni over duyannar
sen burda keyfine bağ kȳylü ğızı

varsıñ onnar aşğa yanıb sönsünler
 varsıñ onnar artislere dönsünler
 varsıñ onnar tıramvaya binsinler
 140 sen yaya geziye çık kóylü gızı

varsıñ onnar pilaklarda ötsünler
 varsıñ onnar sātlerce içsinler
 varsıñ onnar oña ğadar yatsınlar
 sen şafaķ zamānı kaķ kóylü gızı

145 onnar sütliyenne sıksıñ memeyi
 onnar pozlarına versıñ emeyi
 onnar milanġazla yaķsıñ yemeyi
 sen jsli bacañı yaķ kóylü gızı

biyāz örtü bāla ahmed sanmaz ġar
 150 sen dolama giy onnar ġısin dar
 onnar bulsuñ kúnde birġaç tāne yar
 saña tek sevgili haķ kóylü gızı

şunu da şiye yazdıydım. ġayseri diye bir şır. hasan ocanıñ ōlu bir şır istiyekler
 jdi bazar yerinde. bir şır yazıñ demişler. bunu oña verdiydim bu şırinen sınıfı
 155 geşdiydi.

ġalbimiz jsıcaķdır üşüdmez ġışlar
 bereket yāmiri yān yāşlar
 fakültesi tıpa cerrah bāşlar
 tabibiñe sayġı canım ġayserim
 160 çalışırık kárimiz yok inadda

kúnde beş kere duvāmız var funadda

erimiz var uçakdaki ğanadda

başarıña devām benim ğayserim

geşlerimiz ğızılaya ğan verir

165 siporcumuz ğulublere şan verir

sanāyimiz demirlere can verir

górünmeye dēr şirin ğayserim

dosda dos ğnsana şirindir dili

burcu burcu koĥar erkilet gülü

170 anadolumuzuñ sayĝılı eli

isterseñ batıya görüñ ğayserim

istiklal marşıyınan bayraĥ asar

büyü ğonuşur küçü susar

tüm ğaribannarı bārına basar

175 cennete lâyıkdır yeriñ ğayserim

ben ĥmed ĝıvcıyı sanmayıñ yalan

haĝĝıñ nîmetinden nasîbin alan

ĝururlar mîmârı dünyāya salan

güzel türkiyemde canım ğayserim

180 dur ğle dur. bimbuayı oĥuyum. hanım diyòr ki siyersizlik ğtme. benim lafımı

etmiyele diyòr. gülbiyaz derim ğdına biliyòñ mu.

na ğadara issiz yanoluĥ yurdu

na ğadara sessiz çiril ğrdı

tā ezelden azĝın gō ĝuşşak ĝurdu

185 körpe ğuzuları bōyuyōr ŗindi

keçe yırtık ıslanıyōr ğabannar
 yırtık başdan yara olur dabannar
 ŗimŗek aııncāz ğorıan obannar
 köstü delıne sīyōr ŗindi

190 ŗu yalā ok ekmiŗler yalanı
 toplayıb da yahsıı geri ğalanı
 üŗ tavı bir inā olanı
 millı servedini óvüyōr ŗindi

caddesi yok gezemiyōr sunalar

195 aeline yahamıyōr ğınalar
 ocūnu ēdmeyen analar
 gendi dizlerini dōvüyōr ŗindi

alā dōkūlen ā ğarıı suyu
 ğuzulu dutarak sōvuyōr ŗindi

200 diyōr da unuddum ğalanını. neydi orası alıma gelmedi.

gelecā pus ğörüyōr ğózlerim
 cāmiye daŗısıı artık dizlerim
 ahmed ğıvcı haı amma sözleriı
 belki birisine dēyōr ŗindi

205 sevgilim erce ka yoluı ok yıra
 bilmedıı elde ēyleme durak
 binerseı takŗiye ğadere bıra

at_ısa hüzengi fura fura gel

tükensiñ bu çile bitsiñ bu acı

210 dosduñ dosda ğavuşmağdır_amacı

hep ğar_ısa toroslariñ yamacı

aşğıñ ğuvvetile yara yara gel

dünyāya geleli hep_āladık biz

ğaç bahar_ayriyik gene geldi ğúz

215 zamant_ırmağ dutmuş_ısa buz

aşğıñ_ateşile yara yara gel

sefil_ördek gimi ğalma gölekde

ğarib durna gimi ödme dölekde

sarızı geçişin ğoca yalağda

220 bir ğadersiz deñler sora sora gel

duşmanım dosdan çoğ derdimi sorma

insan düşer қаһar biçāre görme

ğapıma furmadan içeri girme

ahmedim de haber vere vere gel

225 bu şiriñ_adı gel. ğırşērde pancara ğéddik. abdıl_emmiñ de var_ıdı. her ğún bize

ekmek gelir fırından yirmi tene on tene. yōmiyemizden düşeñlerdi. o ğún_ekmek

gelmemiş. hamdi rahmatlāa dedim haydi ğédek. vardığ ğapıyı dōdüm. çevirmeli

ğapı. zorunan_aşdılar ğapıyı. dedim kine biz burda çalışıyōrsak yāni

fākirlimizden_aşlımızdan dēl. ben d_ā cocuyum. tırağtör var bir bāma ğızdım

230 ğaşdım dedim. abarı ğadañ_alım_otur da gel de al da bilmem ne dedi avrad. şu

ğızım_olur da. gendimi biraz ödüm ya ğız ğıpır ğıpır_ētmiye başladı. o zaman

gencik. buruye geldim. aklıma düşdü. adresi neyini biliyòm. bir mekdub yazdım.
 postiye verdim. ne cavab saldı ne eddi. õle ğaldı. yav işDe gözelden tohacık bir
 ğız ıdı. zenginik haĝĝaten fâkir dēldik. durum éyiyıdı. ğoyòn var ıdı sarı motor
 235 var ıdı atmış dohuzda. ğızdım géddim ıdı. işDe oña yazdım ıdı.

zemzem ğuyusundan éniñ araya
 bim bir oddan ılaç yapıñ yaraya
 mevlām tüm қоhuyu vermiş buraya
 neneli burculu қоhuyòr şindi

240 âmed sōler yürekdeki özünü
 merd olannar terk éder mi sözünü
 kim tükeddi kórguyunuñ gózünü
 ğeceli ğünüzlü aħıyòr şindi
 yāni çekeller çekeller o suyu. otuz helkiyenen iki biñ üş biñ ğoyòna veriñler suyu
 245 tüketemezlerdi. dā da tüketemiyòñlar.

nasıl ğader nasıl yazı
 yūrām addı sızı
 bilemiyòm kimiñ ğızı
 yalaĝda bir gelin górdüm

250 beli topūndan ince
 düşmemiş sevdî gence
 elizābed diyek bence
 yalaĝda bir gelin górdüm

şahan ossam ğapıcım
 255 şaşırdım ne yapıcım
 artık buna dapıcım

yalakda bir gelin górdüm

yardım_êt dedim dayıya

saymadı beni sayıya

260 ğariban düşmüş_ayıya

yalakda bir gelin górdüm

yeter kór_âmedi yakmañ

yaş_olub gózünden_ağmañ

maşalla demeden bakmañ

265 yalakda bir gelin górdüm

şindi dayım rahmalık dedi ki ölüm yalakda dapılacak gelin yok kine dedi. vallâ
öle kimsiye yazmış dâlim_öle. aklıma düşdü yazdım. dünden bir şîr yazdım_onu
o_huyam saña.

bebek bir gûn sen de baña dönersiñ

270 anasıyla koḡlaşıyör baḡ_ele

sevmedîm_ēñ kötü şey yaşlılık

yavaş yavaş yaklaşıyör baḡ_ele

keşke sülsenseydim elbise géyib

keşke otursaydım doyası yeyib

275 ğurd duzzaḡ_elinden_ölmedi deyib

mirasçılar baḡışiyör baḡ_ele

served_uçun edecāñ çabalar

yalan hanı edecāñ töbeler

peder diye hürmed_eden bebeler

280 ğarşımızda dikiliyör baḡ_ele

èlden_öñce gendin_acı halına
 partis_õnu da_ıamıy_õñ dalına
 baba_ña_çdd_ñ geldi yoluna
 şindi yükler bekleşiy_ør ba_ı_ele

- 285 ne fākiri sevdi_ñ ne ğarnı to_ıu
 seşmedi_ñ haramı halalı ha_ıı
 ahmedim bildi_ñ duvāyı o_ıu
 ezrāyil ya_ılaşıy_ør ba_ı_ele
 bu da éyi bir şîr de düzeltemedim ki. vallā alkol_aldım zamannar yazıy_òm ben
 290 şîri. işdım zaman var ya aklıma bi şed düşüy_ør. anca õle yazıy_òm yōsa
 yazamıy_òm yav. alkol_aldım zaman_aklıma bir şedler düşüy_ør.

- sanki bir gül_üdüüm mefracan çaldı
 ömrüm bir çiçek gimi tez_ımış mēr
 aya_ama tiken batsa bulaşık
 295 eñ hārli evlad ğız_ımış mēr
 diy_òm burada. bu çok da hatirimde yo_ı.

- bedāva hasan var_ıdı. şindi ğāvede oturuy_õı. ölüm sen şîr yazıy_õrmussu_ñ dedi
 ba_ña. höggeş_i_ñ babası. tāmam yazım hasan dedim. humar bol_ıdı o va_ıt. şu
 mūsāyınan dādelen de ğarsonuy_ıdı.
 300 yanı_ñ sura çivte şeytan dolaşır
 hasan_emmi dıĝĝat_çet de ğanma ha
 iki löküs dörd de masa_ñ çalışır
 it barası can ğurtarır sanma ha

- yalā ğāveni_ñ temelini addı_ñ
 305 bunu bilmez_ıdı el hasan_emmi

humar ıcād  ddi  ilkin sen baddi 
uta  da hat nı bil hasan  mmi

humar u un tarlalar mı satmadı 
 t   zde  obanı mı dutmadı 
310  a ıb cinni m rada mı yadmadı 
var m di  sD nde  ul hasan  mmi

berberlik  ddi  de so u gelmedi
serd verilmi  suyu  y z   g lmedi
d ny da k t ye  ymat  almadı
315 n musu  var  sa  l hasan  mmi

s z m  dutarsa  vaz ge  bazardan
 ayrı seni   r  lar mezardan
 yilik g rmedi  h gge  sezerden
 redde ha  ını al hasan  mmi
320  gge  sezeri  de seni  de baba  n derim dedi. bir depik furdu ba a. sert  adam
 dı.

 imdi b sızı m sl manım diy r. haca  eddim geldim diy r. yannı lı  yapıy r.
onnar u un ded m bir   r var  dı. hem anama da yazdıy dım g y  bunu. altı
yedi tene bebe var  dı  arda ım  vde.  imdi yalı ızık. dı lı  gelmiy r.
325 bir sofraya s maz  dik
sen yalı ız ben yalı ız
 a ı dan ses duymaz  dik
sen yalı ız ben yalı ız

anamız babamız g  d 

330 bizim yaş admışı geşdi
yavrular yuvadan uşdu
sen yalıñız ben yalıñız

ğonşu evden gétmez ğdi
haram pece tütmez ğdi
335 on torba un yetmez ğdi
sen yalıñız ben yalıñız

yalnıza cezā ver savcım
bağ boş ğaldı elim aycum
ne üzülüñ ahmed ğıvcım
340 ay yalıñız ğún yalıñız
gendimi tesellî ediyòm ğöyā.

şindi birine de bir şîrim var. oña yazdıyđdım.
ğumar oynamıye ossayđdı parañ
her zaman ğāvede ğalır ğdıñ osman
345 boş geçen zamānıñ ücredli ossa
emekli māşı alırdıñ osman

ğıbrıs seniñ ossayđdı satardıñ
vehbi ğoç ossañ gene batardıñ
sermāyeñe bir dubāra atardıñ
350 eve elbisesiz gelirdiñ osman

aç ğuduñ öküzü yediñ etini
memnun ğddiñ muhalleniñ ğtini
ēr bulsayđdıñ bafra tütünü

savırnb kavayı bulurduñ osman

- 355 saf bira içerdin geçerdin suydan
 annatırdın bize füzeden aydan
 dara düşennere ossaydı faydañ
 o zaman yaşamaz ölürdün osman
 buna da böyle dedim jdi işDe.

Kaynak Şahıs: Kul Çerkez (Çerkez KAYA)

Doğum Yılı: 1948

Derleme Yeri: Ayranlık

Derleme Tarihi: 12.10.2010

Konusu: Şiir.

annardırhan ben ahlımı yitirdim. benim sōlediklerimi bunnar bilmiyòllar ki.
yav ben şîr bilmem. ben sōlerim. ben yazmam. ahlıma geleni sōlerim. ben şîri
ömrümde bilmem. benî esgi sōleyişler olur. esgi aatlar olur. esgilerden
terkeşlölü hasan ānıñ aadı neyi var. baḡ ne diyòr.

5 ğadasıñ aldım al at
ğava daár yere yıldız at
biz senden ōlan istedik
hasîret ğuyduñ biz ğıza

ğadasıñ aldım al at
10 dā daşı hep dolandıñ
örtülüden beri geldiñ
hangı puñarda sulandıñ

ğırqlarıña ğırqlarıña
yōsul ğuduñ yurdlarına
15 örtülünüñ kürdlerine

dudu gel yanımda otur
sōliyem āsîñi yetir
bu ğúz yayla yaylamadık
bimbuadan sümbül getir

20 bu bir kóyüñ āsı. ölmüş bu adamcağz. soñra aāt yahmışlar. deşdiyenin ĵireli
gelen eşi Āsı bu. terkeşlölü hasan ā çok hökümlüyümüş.

şu benim sōledīm güzel olursa
sözlerimden ğıssa alan olursa
emmiden dayıdan soran olursa

25 ğadirlide gózlük diye bilinir
bōle de bir şîr var.

yaylıye göçüyör avşar Ğelleri
ay yeşil géyinmiş humaya baħıñ
aqlımı başımdan aldı bir güzel

30 salınarak gelen sunaya baħın

ömrümde görmedim bōle gözeli
aşşık ĵimiş ta ezelden ezeli
yoluña adadım bu datlı canı
yol üs Düne çılmış durnaya baħıñ

35 dünyāya dēşmem bulunmaz eşi
dā om beşine girmemiş yaşı
gezişi ördek huma ğuşu
cennedden çılmış simāya baħıñ

ben ne sōlesem buña ez gelir
40 bir gülüşü bahar olur yaz gelir
bu güzellik saña mevlādan olur
yanıyör ĵerim dumana baħıñ

ğul çerkezim neden durmaz dilleriñ

bozuḡ düzen çalıyòr mu telleriñ
45 zara düşdüñ geçmiyòr mu gúnneriñ
beni bõle yapan ğadere baḡıñ
bõle sõledim ğdi bunu da. bu ğadar ğardaş başğa yok.

30

Kaynak Şahıs: Mehmet HEREKÇİ

Doğum Yılı: 1946

Derleme Yeri: Yaylacı

Derleme Tarihi: 20.10.2010

Konusu: Şiir.

ölum dadalölundan biliyòm ben. benim ǵle gendi deyişlerim yoǵ da. ondan
sǵliyet saña.

iffetiñ hāline bindi kötüler
bǵle ğalmaz patişāhıñ çāları

5 eñiñize boyuñuza āleniñ
siziñ ǵossuñ bimbuñıñ dāları

ēl ğalmaz bimbuaya çıḡacak
ip ğalmaz salıncā daḡacak
hemen avşar mı başa ḡaḡacak

10 bir ğun ǵolur geri gelir sālari

anca bǵle diyòm ğardaş. bu ḡadara biliyòm. vallahi aḡlım da yoǵ. ulan ğazan
ġaynēcek de baña unuddurduñuz diyecāmı. diyecāmı da bilmiyòm vallā.
ġarşıñda bir ğonuşan ǵolacak ki aḡlıña gelecek. ben ǵña o baña diyecek. bu
dedīm dadalölundan ǵdı. azıcık baña bir toḡanan ǵolacak ki ben diyecām ǵña.

15 bir de şunu diyem saña.

elem geldi elde daǵl ġāziler
aḡdı ğózüm yaşı yarem sızılar
sā selāmet geşdiceyim bimbuā
dālar benden suval sorar nēdeyim.

20 gel gédek bîre nazlı ğıratım
 ne sîvadda ğaldı atım pusatım
 gelinler dul ğaldı yavrular yetim
 gelen babam deyi âlar nêdeyim

elde gezer ğoçyîdiñ cidası
 25 aha geldi biñ ğki yüzüñ senesi
 ğoc aslan kenanıñ ğlif anası
 çıĥar yollarımı bâlar nêdeyim

geliñ yarennerim durmañ geliñ
 beni sâ ğomañ ğır ğılıç furuñ
 30 sekiz yüz çadırda sekiz yüz geliñ
 al çıĥarıb ğara bâlar nêdeyim

dadalolum døyemedim düşmeni
 şejdime dikemedim daşları
 yar sîvadda olub biten işleri
 35 sâlar benden suval sorar nêdeyim

böle demiş işDe dadalolu bozğun yîşin böle diyòr. bunuñ hepîsi benim
 ezberimdi amma benim hâfızam géddi. yōsa ben bunuñ alıyacını saña sōler
 ğdim.

Kaynak Şahıs: Şemşi TOSUN

Doğum Yılı: 1944

Derleme Yeri: Altısöğüt

Derleme Tarihi: 28.10.2010

Konusu: Ağıt, sohbet.

- dedem rahmatlık var ımış. gırca deñler ımış. benim anamıñ babası. atınan
 eşgerden geliyör umuş. evel atınan geliñler ımış. araba ne yōmuş ya.
 ğabañdepeden geliyormuş. dedemiñ de altı tene çocū var ımış. beşi ğız bir
 5 ılan. onnar işDe yetim ğalıyör. ıñğıyālar geliyör. üş tene mi dörd tene mi
 ıñğıyā geliyör atıñ başını dutuyör. ğapıdunu alıyör ğediyör. diyör kine veriñ
 ğapıdumu diyör. derede vererek ğapıduñu diyöñlar. deriye götürüyöñlar. derede
 öldürüyöñlar. parasını alıyöñlar. ondan soñra kóye haber geliyör. bōle bōle ğırc
 eşgerden geliyör umuş. ğabañdepede öldürdüler diyöñlar. orda aat yañıyöñlar
 işDe.
- 10 ğabañdepe sarı çiçek
 ğan dökülmüş ğarasına
 nēdem nīderim de
 sinek çoñar yarasına
- ğoš dānda ğarnını deşmiş
- 15 ğún yatmış havtayınan
 ğózlerini ğartal oymuş
 o da geldi mefteyinen
- bōle birğaç miyedi var da amma unuddum işDe. sōlerim de biráz de
 unudğannık oldu bende. ebemiñ yannī var ımış. yannık doluyör allah
 20 taravından. işDe bōle bōle haber geliyör. nōlmuş diyör. ğabañdepede ğırcañ
 ılmuş diyöñlar. bu aadı da o yañıyör işDe.

Kaynak Şahıs: Turabi AYVAZ

Doğum Tarihi:

Derleme Yeri: Yeşilkent

Derleme Tarihi: 12.10.2010

Konusu: Ağıt.

yalakda şindi bizim kóyde osman diye biri var ımış. seferiberlikden dönmemiş.
şejd olmuş. osmandan önce de beş ğardaşı da seferiberlikden dönmemiş. onnar
da şejd oluyór. osmaniñ künyesi yalā geldinde anası sōlüyór bunu.

osmanım da muşda çaviş

- 5 yāreliyim şōle şaviş
emmilerin ğurban ossuñ
iresmisi cīş cīş
osmanım gel memmedim oy

sabāhınan tañ yüzüne

- 10 borusuñ almış dizine
gúzün nışan daķıcdik
nebiniñ zala ğızına
osmanım gel memmedim oy

osmanım tālimde oynar

- 15 gózü bulğur gimi ğaynar
bir kaāt sal itiñ dölü
anañ gúzden beri ālar
osmanım gel memmedim oy

tabur taburu ğarşılar

20 emrediyòr bimbaşılar
 yāmīr yağb gún dāince
 yatan şējdler ışılar
 osmanım gel memmedim oy

osmaniñ indī seki
 25 taburdan geliyòr қоһу
 sandıqda kaāt oһumuş
 dili çürüyesi faһı
 osmanım gel memmedim oy

osmaniñ bacısı eşe
 30 ilā cigeriñ bişe
 halayıñ başına durmuş
 biri pürçük biri kese
 osmanım gel memmedim oy

dedeñ tatar var ıdı. o da osman gimi seferiberlikden dönemiyòr. elazizde şejd
 35 oluyòr o da. tatarıñ babasıynan dörd emmisi de seferiberlikden dönemiyòr. bu
 aadı yaһan tatar dedeyiñ bibisi olur. beş gardaşını onlarıñ yādigeri tatarı
 efendime sōliyem gend olunu toprā veriyòr. tatarıñ künyesi yalā gelişin bibisi
 sōlüyòr bunu.

aman tatarım tatarım
 40 ben tatarsız ne dutarım
 nideyim hārsiz damı
 ataş atar da yaһarım

süvāriyim kele bibim
 terkimi dīraқ bālarım

- 45 ana dağal bem bibiyim
anca bem bõle âlarım
- bem besledim bem bûddüm
ben yanarım açısına
sehile bir géden yok mu
- 50 habar salıñ bacısına
- esger oldum kele bibim
ğıvrağ belimiñ ğuşaà
héç hemşerim yõmuş
arhadaşım kürd uşaà
- 55 süvāriyim kele bibim
atım gemli sulanıyòr
yalā bir künye gelmiş
elden ğele dolanıyòr
- ali d_össüñ abdı d_össüñ
- 60 şu esger evine gessiñ
yüzü beder beder beñli
ırızvan ğadañ_assıñ
- şu ācanıñ_öşüz ğızı
sömelekde ğaldıyıldı
- 65 ğıyma felek ğul oluyum
bize nasib_olduyıdu
- şu ācanıñ_öşüz ğızı

diz ök de allā yavlar
 şu bacımıñ yalıñızı
 70 gene bozulucu tavlar

ğadañ alıym aviř
 yāreliyim şöle savuş
 o gún orda inilemiş
 tatarıñ oldū govuř

75 yalıñız ölan gelini
 hele bağıñ belîne
 gız seni ğurban derim
 örülmemiş belîne

ğadañ alıym oca
 80 ülger terāziden üce
 ben yadmış da uyumussum
 tatarıñ öldū ğece
 bōle sōlüyör olum işDe ğoca tatarıñ gızı bu ha.

33

Kaynak Şahıs: Yemlik (Yemliha MORTAŞ)

Doğum Tarihi: 1941

Derleme Yeri: Kemer Köyü

Derleme Tarihi: 13.10.2010

Konusu: Civar Avşarlarının Tarihi ve Ağıt

- kemer kóyünüñ ğuruluşunda osman ğlu abdilla ermenilernen ğannaşyòr. ermenileri getirir baña bir dērmen yapacāñız der. dērmeni bir defā yapar dērmen uçar. géder ğermeniniñ yaħasını sunar. arħadaşım ben saña para verdim. seniñ yabdīñ ğş çürük çıħdı. ermeni geri gelir. abdilla kā sende para çok mu der.
- 5 ermeni de şardan geliyòr buruye. sende para çōsa hızar parası veriñ mi. verdim. kireç yaħañ mı. yaħarım. tāmam. orda na ğadara ermeni var ğsa géder toplar getirir. dērmeni yapallar. dērmeni yabdıħdan soñra dedem der ki bir cāmi yapacāñ buruye der. tembelōlu isminde bir ğrmeni usdası. gelir kireci yaħar. dērmeni yapar. cāmiyi yapar. cāmiyi görseñ şu ucundan şu ucuna hezannar
- 10 tüstüm. cāmi keperse demiş cāmideki hezannarıñ çivileri şu ğadara demiş. bir demirçi getirmiş. oña da ayrıyatan demirçi çivi kesiyòr. çiviniñ ğalınlı şu ğadara. burgıyunan ğıvraddırıyòr ğndan soñra demiri furduruyòr. bu arada baña dediler ki bōle bōle buña şey gerek. adam bi şeler biliyòrmuş demek kine. buruye yabdırmış. köprüyü yabdırmış. bu kóyüñ gelen gečen ğonşularına yer ğósdermiş.
- 15 şu tarlıya sen gel ğotur. şuruye sen gel ğoñ demiş. sennik bennik dememiş. gel arħadaş demiş hepşine. buruye na zaman ğssa bir yabancı getiriller demiş. siz ğoturuñ demiş. ğız ğassak yaħışır ğız versek yaħışır demiş. sıvasıñ şu şērine ğonalllar ğöçeller ğmiş. dedem ğbdilla kānıñ cenāsezi biñ doħuz yüz ğlli altıda tüstüm çıħdı. emmim ğāzi. balħan harbine girmiş. ondan soñra dutmuş rus
- 20 harbine girmiş ğki yerden yar ğalmış. hemi halçadan hemi de ğulānıñ dibinden. derdi ki rahmatlık ben derdi bir ğkmek yiyāna ğadara bir ğay çalıssam bundan ğeyiydi derdi. sol bacā inceyidi. ğurşun darbası aldīndan sancağ çavışu yavlandı.

cepe çavişu sancağ çavişu diyòrdu. bunnar bõle gendi gendilerine gürulmamış.
avşarlık boşa dağal.

- 25 avşarların beş tãne bālî var. bõle bālik gendāndine verilen alinan bir bālik diyal.
bu avşarlar bir geliyòllar bir gédiyòllar irandan. ordan ikinci geliyòllar.
ğadirliye yelleşince andırın bālî. orda daha yelleri yurdları var. ondan soñra
geliyòllar burda uzunyaylada. bālik ne demek biliyòñ mu. ğarşıdaki devlete
yardım etmeden devledden yardım almadan bir yer yurd dutan adamlara bir
30 sāblik yapan adamlara bey denir.

- şu bizim yalağl ömeriñ aadından iki tãne sōliyem. tārîhi üç cüz on iki üç cüz
om beş aralarında yalağ kóyünden tatarlardan ömer var. bu adam ışğıya olur.
furullar ğıralılar. yanda alō olmak şartıyınan doğuzdolambacı teslim alılılar.
adamıñ adı ali de alō değler imiş. bu ömer babamıñ halasınıñ olu. aqlıt aliniñ
35 güccük ğardaşı. sevler anası. abdilla kãniñ bacısı. bunnar üç ğardaşlar. biriniñ
adı bekir. biriniñ adı ali çaviş. biriniñ adı d ömer. ömer ışğıya. ömer
doğuzdolambaşdan aşşā ne öte yanna adam salar ne beri yanna. o zaman devir
öliyemiş işDe. bir sebebden işDe ışğıya olmuş.

ne beşşîñ belemisim

- 40 ne toprağñ dilemisim

hağdan duvā dilemisim

ömer ışğıya ossuñ diye

ulan unuddum bunu. bu ğadara ossuñ ğardaş.

Kaynak Şahıs: Zülfiye ŞİMŞEK

Doğum Yılı: 1945

Derleme Yeri: Büyük Söbeçimen

Derleme Tarihi: 20.10.2010

Konusu: Sohbet.

gāniyinen oduna géderdik. orda gıymık toplardık gurban oldüm. heriflerimiz
odun éderdi kók sökerdi. kütük sökerdi. gānî yüklerdik. oküzleri goşardık.
getirirdik eve yıhardık. onu dutar ahara keser yıardık. soñra harman
çıhardırdık. ekin biçerdik hellîyinen. âçdan hellik olurdu. barmağımıza
5 dağardık. orānan hellînen ekin biçerdik gurban oldüm. onu da götürürdük
gāniyinen şey yıardı. yīn yıardı. yīn yīdihdan soñra ekini bitirirdik. gāniyinen
çayıra çekerdik. çayıra çekerdik. orda duvennen sürerdik. bilenzik éderdik.
yabıyanan harman savırırdı. elerdik çevirirdik getirir yurdu. soñra götürürdük
gāniyinen dārmene götürürdük. onnarı tarhana yapardı. gātı yapardı. yayı
10 yapardı. inek sārdı goyōn sārdı. ordan geri şeye géderdik dālara géderdik.
şelek getirirdik şelek çekerdik gurban oldüm. benim yaşıım atmış beş atmış
altıye gédiyōm. epī zamanı savışdırdım. ordan kilim yıardı. bir şoriye gazzık
çağardık bir şoriye gazzık çağardık. géder gelir géder gelir kilimi yıardı. model
getirirdik. fururdu o modeli doğurdu keserdik çatardı. ne bilim gadası çok
işlerimiz var ıdı. suy çekerdik. ip boyardı. çiçek toplardık dālardan. onuyunan
15 boya getiddirirdik. it boğuyunan neyinen işDe. onuyunan boyardı. gara boya
itinen sarı boya gırmızı. aliye boyardı. südlāninen boyardı. südlān de bir ot.
çiçeklerden gevelinen cavğıyanan boyardı. her şeyinen yapardı gurban.
gazanı gordu otları gānadırdık. içine de o ilaçları atardı. önce kirmen
ārirdik. yūñ ārirdik. dizimizde onu bir güzel kelep éderdik. onu boyardı. şoriye
20 yur asardı. guruyuşun da yumağ éderdik. onu doğurdu. çok kilim doğurdu.
gayseriye satardı. evimize verirdik. perde doğurdu. çehiz doğuru. gızlara

25 çehiz çoħuruk. bir ğızıñ çehizinde yataħdan al da halıdan kilimden ayħırı çuval
 olurdu. ayħırı çuval da işDe bõle doħuma çuvalları olurdu ya. ondan işDe
 ğadasıñ aldım. ıstarda doħullardı. bir yüzü bir yüze birleştirirlerdi. oña ayħırı
 30 çuval deşlerdi. çuval ayrı kilim ayrı ğurban. kilim şo perdeler var ya çalma.
 onnar işDe. çuvalları da doħurduk. içine buyda ğorduk un ğorduk. yaymaları
 ğorduk. ğoca yaymalar olurdu. onu biz doħurduk biz dikerdik. bir avrad dikerdi.
 avrada dikdirirdik. içine un doldururduk. ambarımız olurdu. çatılı āçdan ambar
 yapardık. şo soudüñ dalından ambar yapardı. ambar yapallardı. buyda
 30 doldurullardı içine buydayı.

35 gelinnik ğızlara gelinnik ğéydirmezler idi. fers ğéydirilirdi. ala kefiye bõle
 ayna daħallardı alınnarına. atına bindirilirdi. bir adam öñünden çekerdi. ğızlar
 şu taravtan dutardı. getirilirdi éndirilirdi. ğaynana şeker para arpa buyda
 birbirine ğatardı. eline ohlā verilirdi. ayna velilirdi. yā verilirdi ekmānen
 35 eline. bildim bu. ğız evden hüver hüver çıhardırdık. türkü sōlerdik. gelini
 çıhardık olan evine götürürduk. gelin diñelirdi. bõleyidi işDe bizim yaşantımız
 ğadası.

15. SÖZLÜK

A

- aât (İ)** : Genellikle vefat eden bir kişinin niteliklerini öven ezgili sözler.
- abarı (E)** : Şaşkınlık veya üzüntü bildiren ünlem.
- abbā (E)** : Şaşkınlık veya bıkkınlık bildiren ünlem.
- abbācık (S)** : Bembeyaz, çok temiz.
- abbārî (E)** : bkz. abarı
- ablağ (S)** : Güzel, parlak, sevimli ve yakışıklı yüz, yanak. İri, şişman.
- āca (S)** : Akça. Bir kadın adı. Beyaza çalan renk.
- acar (S)** : Yeni, yıpranmamış.
- ad fur- (F)** : Ad koymak, lakap takmak.
- āer (B)** : Şayet. Şart anlamını kuvvetlendirmek için kullanılan bağlaç.
- ağı (İ)** : Zehir.
- āzbaā (İ)** : Torbaların ağzını bağlamada kullanılan iplikten bez.
- akile (İ)** : Akıllı kadın. Bir kadın adı.
- aqlīt (S)** : Aklı kıt. Kıt akıllı veya eksik akıllılar için kullanılan bir sıfat.
- al (İ)** : Hile, aldatma, tuzak. Kırmızı, kızıl renk. Kızıla yakın at donu.
- alayı (İ)** : Hepsi, bütünü, tamamı.
- albıdan (İ)** : Elbistan. Kahramanmaraş'ın bir ilçesi.
- ālen- (F)** : Beklemek, eğlenmek, vakit öldürmek.
- alıcı ğuş (İ)** : Yırtıcı ve avcı kuşların geneline verilen isim.
- ālice (İ)** : Hepberaber, cümbürcemaat anlamında kullanılan bir zamir.
- amanat (İ)** : Emanet. Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya, kimse, vb.
- anadut (İ)** : Ekin veya ot demetlerini yüklemeye veya taşımaya yarayan, üç dişli ahşap veya maddenede yapılmış çiftçi âleti.
- annac (İ)** : Bir kişinin ve bir şeyin tam karşısı.

- anşa (İ)** : Ayşe. Bir kadın adı.
- āre (B)** : bkz. āer.
- ārisilli (S)** : Tertemiz.
- arsık- (F)** : Arlanmak, utanmak anlamında kullanılan bir fiil.
- ases (İ)** : Esas bir şeyin altında yatan, bir şeyin özünü oluşturan ana unsur.
- aşğana (İ)** : Düğünlerde veya toylarda hazırlanan yiyecek ve içeceklerin geneline verilen bir ad.
- aşğanacı (İ)** : Düğünlerde veya toylarda yiyecek içecek hazırlayan ve genellikle kadın olan görevlilere verilen bir ad.
- āsik (S)** : Eksik. Genellikle kadınlar için kullanılan bir sıfat.
- aşîret (İ)** : Konargöçer ya da yerleşik hayat süren insanların oluşturduğu topluluk.
- alacalı (S)** : Çok renkli.
- aslık (S)** : Kısır kadın veya hayvan.
- aşşık (İ)** : Âşık. Halk ozanı. Birbirine sevgi duyan kişilere verilem ad.
- atiye (İ)** : Bir kadın adı. Armağan, lütuf, ihsan.
- atlas (İ)** : İpekli bir kumaş türü, saten.
- avcar (İ)** : Yemeklere katılan baharat, soS
- avara (S)** : İşsiz güçsüz, başıboş, aylak.
- avarlık (İ)** : Sebze ekilen yer, bahçe.
- avrat (İ)** : Olgun kadın.
- aydınını (İ)** : Günümüzde de hâlâ konargöçer yaşayan, geçimini hayvancılıkla temin eden topluluğa verilen ad.

B

- bā (İ)** : Koca, eş. Kabile veya aşîret gibi toplulukları yöneten kişiye verilen ad.
- baḥraç (İ)** : Bakırdan yapılan küçük kova, taS
- barabar (Z)** : Beraber. Bir arada, birlikte.

- barnağ (İ)** : Parmak.
- bannağ (İ)** : bkz. barnağ.
- bāri (Z)** : Hiç olmazsa, hiç değilse.
- bay ver- (F)** : Müsaade etmek, bir işin yapılması için ruhsat vermek.
- bayah (Z)** : Demin, biraz önce.
- beddā (İ)** : Kargış, beddua. Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme.
- beder (İ)** : Nokta, iri nokta.
- belen- (F)** : Bulanmak, bulaşmak.
- belik (İ)** : Saç örgüsü.
- belle- (F)** : Öğrenip akılda tutmak.
- beri (İ)** : İki uzaklıktan daha yakın olanına verilen ad.
- bibi (İ)** : Hala. Babanın kız kardeşine verilen ad.
- bider (İ)** : Tohumluk olarak saklanan arpa, buyğday vb.
- bilenzik (İ)** : Tarlalardan toplanan mahsülün harman yerine getirilerek top şeklinde oluşturulan yığın.
- bıre (E)** : Genellikle kızgınlık anında verilen bir tepki, ünlem.
- birtecik** : Birtane, göz nuru.
- bızā (İ)** : Buzağı. İnek yavrusu.
- bıçılğan (İ)** : Ayak parmakları arasında çıkan yara.
- bıldır (İ)** : Geçen yıl.
- bılız (S)** : Kısa boylu, ufak yapılı, cüce, bodur, tıknaz. Erkek çocuklarına söylenir.
- bōça (İ)** : Bohça. İçine öte beri koymaya yarayan dört köşe kumaş.
- boduğ (İ)** : Deve yavrusu.
- boyraz (İ)** : Poyraz. Kuzeydoğudan esen, soğuk karakterli bir rüzgâr.
- boz (İ)** : Açık toprak rengi, gri.
- bozula- (F)** : Ağlamak, ulumak, inlemek.
- bön (S)** : Budala, saf, avanak, ahmak.
- börk (İ)** : İpekli kefiye ve yazmaların fesin üzerine sarılmasıyla yapılan başlık.
- böyük (S)** : Büyük. Boyut olarak benzerlerinden daha iri olan.

- burğu (İ)** : Delik açmaya yarayan keskin ve çelik âlet.
buyda (İ) : Buğday. Tahılgillerden bir bitki.
büzzük (İ) : Kalça.

C

- cahal (S)** : Cahil. Belli bir konuda yeterli bilgiye sahip olmayan.
cağca (İ) : Alakarga. İri gövdeli, renkleri siyah beyaz olan, ötücü bir karga türü.
calba (İ) : Öküz kuyruğu bitkisi.
candarma (İ) : Jandarma. Yurtiçinde taşra bölgelerde güvenliği temin etmekle görevli askerî birlik.
cangama (İ) : Gürültü, yaygara.
cēb (İ) : Cep. Bir giysinin içine genellikle bir şeyler koymak için astardan parça.
ceflin (İ) : Tavukgillerden civecivin büyüğü, tavuk ya da horozun küçüğü. Bir kümes hayvanı.
cenderme (İ) : bkz. candarma.
cılğa (İ) : İnce, dar, taşlı yol. Patika.
cılķ (S) : Bozuk yumurta.
cıncık (İ) : Cam eşya, cam. Cam kırığı.
cī (İ) : Çığ. Dağdan kopup gelen, geldikçe büyüyen kar kümesi.
cırcır (İ) : Fermuar.
cırdlağ (İ) : Kulağa hoş gelmeyen karıncalı ses.
cīşcīş (S) : Yaldır yaldır parlayan şey, güzel ve hoş görenen şey.
cibilliyetsiz (S) : Soysuz. Hakaret manasında kullanılan bir söz.
cida (İ) : Kargı, mızrak.
cillet (İ) : Jilet. İnce, çelikten yapılmış, iki tarafı da keskin tıraş bıçağı.
cilis (S) : Bütün, hep.
cömât (İ) : Cemaat. İnsan kalabalığı. Toğluluk.

- culuk (İ)** : Hindi, bir kümes hayvanı.
- cufut (İ)** : Yaramaz, açık göz. Sevilmeyen erkekler için kullanılan bir hakaret sözü.
- cuvara (İ)** : Sigara, tütün.
- cücük (İ)** : Cıvcıv. Tavuk yavrusu.

Ç

- çabıt (İ)** : Çabut. Bez parçası, kumaş parçası.
- çadırğaç (İ)** : Tam kurumamış nohutun, harman yerinde buğday ya da arpa sapının yakılması suretiyle pişirilmesi.
- çāl (İ)** : Çakıl taşları.
- çala (İ)** : Kullanılmış eski kıyafet.
- çalınık (S)** : Felçli kimseler için söylenen bir söz.
- çalkamaç (İ)** : Ayranın kıvamında olmayan, duru yapılmış hâli.
- çapak (İ)** : Göze inen beyaz leke.
- çapar (İ)** : Çiçek bozuğu yüz.
- çarık (İ)** : Çarık. İşlenmemiş sığır derisinde yapılan ve deliklerine şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı.
- çaviş (İ)** : Çavuş. Onbaşıdan sonar gelen ve görevi mangadaki eri yönetmek olan erbaş.
- çemkir- (F)** : Yüze karşı ileri geri bağıra bağıra konuşmak.
- çemre- (F)** : Gömleğin kollarını yukarı doğru katlama fiili.
- çeñçeñ et- (F)** : Çok konuşmak.
- çeñeleş- (F)** : Ağız kavgasına tutuşmak.
- çeneşir (İ)** : Teneşir. Üzerinde ölü yıkanan ayaklı tahta, beton zemin.
- çepel (İ)** : Çamur, pislik, bulaşık.
- çer (S)** : Yaramaz, zarar veren kimseler için kullanılır.
- çerçi (İ)** : Ufak tefek tuhafıye eşyası satan kimse.

çıkla (E)	: Benzetme edatı. Gibi.
çıkın (İ)	: Bohça.
çınğı (İ)	: Kıvılcım.
çır aç- (F)	: Çığır açmak. Yeni bir yol, yöntem başlatmak.
çır- (F)	: Seslemek, türkü söylemek.
çırış- (F)	: Bağrışmak, ortalığı yaygaraya katmak.
çim- (F)	: Banyo yapmak. Akarsuda yıkanmak.
çimil (İ)	: Gizli söz, fısıltı.
çolak (S)	: Eli ya da kolu sakat olan kimse.
çomça (İ)	: Kepçe, büyük tahta kaşık.
çor (İ)	: Dert, keder, hastalık.
çuḥurā (İ)	: Çukurova. Adana bölgesinin halk ağzındaki genel adı.
çul (İ)	: Kıldan yapılmış kaba kumaş.

D

dāḡane- (F)	: Gözlemek, bakıp seyretmek. Göz kulak olmak.
dāl (İ)	: Değil. Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan söz.
datlı (S)	: Tatlı. Tadı hoş gelen yiyecek içecek için kullanılan bir sıfat.
dam (İ)	: Mal mülk.
damızlık (S)	: Dölü alınmak için yetiştirilen, nitelikli hayvan.
darbız (İ)	: Tarlanın ekime hazır olduğu durum.
dārmen (İ)	: Değirmen. İçinde öğütme işi yapılan yer.
dayanğıl (S)	: Dayanıklı, sağlam.
debiyek (Z)	: Biraz önce, demin.
delānnı (İ)	: Delikanlı. Çocukluk çağından çıkmış yetişkin, genç.

- deller (İ)** : Tellal. Herhangi bir yerde duyuru ya da satış yapan çığırtkanlık yapan kimse.
- delliçe (İ)** : Bahçe mahsülüne veya kümes hayvanlarına zarar veren kemirgen bir hayvan.
- deñiş- (F)** : Değışmek. Başka bir biçim veya duruma girmek. Mübadele etmek. Karşılıklı alıp vermek.
- deñiştir- (F)** : Bir şey ya da kimseyi başka bir şekle sokmak, değışikliğe uğratmak.
- depik (İ)** : Tepik. Tekme.
- dērmēn (İ)** : bkz. dārmen.
- desde (İ)** : Deste. Yığın.
- desīse (İ)** : Aldatma, oyun, düzen, hile. Al.
- deşir- (F)** : Toplamak, devşirmek, dilenmek.
- devriş (İ)** : Derviş. Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağılı kimse. Alperen. Bir erkek adı.
- deyrā (İ)** : Derya. Deniz. Bir kadın adı.
- dezze (İ)** : Teyze. Annenin kız kardeşı.
- dıkıl- (F)** : İçeri girmek.
- dıkız (S)** : Karnı tıka basa dolu kimseler için kullanılan söz.
- dırmıh (İ)** : Tarlalarda veya bahçelerde sap, çöp veya taş toplamak için kullanılan bir âlet.
- dışlık (İ)** : Rahat, huzur, neşe, iç ferahlığı.
- diñel- (F)** : Ayakta durmak, ayağı kalkmak, dik durmak.
- dipi (İ)** : Tipi. Kar fırtınası.
- dīraķ (S)** : Kibar, zarif.
- dısdīraķ (S)** : Oldukça kibar ve zarif.
- dirgen (İ)** : Harmanda sapları yaymaya yarayan, demirden çatallı tarım âleti.
- dolama (İ)** : Giysilerin üstüne giyilen önü açık bir önlük.
- doñuz (İ)** : Domuz.
- doru (S)** : Gövdesi kıızıl ve yelesi kıızıl renkli olan yağız at.

- dölek (İ)** : Düzlük yer.
- döş (İ)** : Göğüs, bağır.
- dudu (İ)** : Halk ağzında papağan. Bir kadın adı.
- dulda (İ)** : Yağmur veya rüzgârın ulaşamadığı kuytu yer.
- duluğ (İ)** : Avurt.
- dülü (S)** : Düğüm atılmış, düğümlü, bağlı.
- duşman (İ)** : Birbirinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım.
- düğün (İ)** : Düğün. Evlenme ya da sünnet dolayısıyla yapılan tören, toy.
- duğır (İ)** : Kız görmeye giden taraf, görücü.
- duven (İ)** : Harmanda buğdayın sapını ve tanesini ayırmaya yarayan, keskin taşları bulunan ve bir at ya da öküz yardımıyla çekilen ağaçtan yapılmış âlet.
- duzzağ (İ)** : Tuzak. Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen.
- dümbüllü (S)** : Sidikli kimse. Fena, kötü kimse.
- düne- (F)** : Kümes hayvanlarının, kuşların uyumaları için bir dala konması fiili.
- dūr (İ)** : Elendikten sonar geriye kalan bulgur.
- dürüm (İ)** : İçine Türlü katıklar konularak sarılmış yufka ekmeği.
- düve (İ)** : Doğum yapmamış dişi sığır.

E

- ebe (İ)** : Doğum yaptıran kadın görevli. Bir kadın adı.
- efe (İ)** : Mendil.
- eke (S)** : Kurnaz, açığöz insan. Yaşı küçük olduğu hâlde sözleri ve işleri büyük olan çocuk.
- ekin (İ)** : Tahılın tarlaya atıldı andan harman oluncaya kadar aldığı durum.
- ekkemiş (S)** : Çok bilmiş.
- ellām (Z)** : Galiba, zannedersen.

- ēlencelik (İ)** : Çerez vb.nin genel adı.
- elevetsiz (S)** : Luzümsüz konuşan, boş konuşan kimseler için kullanılan söz.
- ellice (İ)** : Tek kulplu yoğurt tavaşı.
- eltāne (S)** : El kadar. Küçük, ufak.
- ember (İ)** : Enver. Nurlu, çok parlak. Bir erkek adı.
- emiş (İ)** : Bir kadın adı.
- emlik (İ)** : Yeni doğmuş kuzu.
- enik (İ)** : Kedi ve köpek yavrusu.
- ēr (E)** : bkz. āre.
- erbişim (İ)** : İbrişim. Kalınca bükülmüş ipek iplik.
- ergen (S)** : Yetişkin, çocukluktan çıkmış, yetişmiş kimse. Bir erkek adı.
- esbab (İ)** : Çamaşır, giysi.
- eseme (İ)** : Mantık.
- esemesiz (S)** : Mantıksız iş ya da durum.
- esger (İ)** : Asker. Orduda görev yapan en üst rütbelisinden en alt rütbeliye kadar olan herkes.
- esgi (S)** : Yıpranmış, kullanılmış.
- esme (İ)** : Esmā. Adlar. Bir kadın adı.
- eşe (İ)** : Bir kadın adı.
- eşik (İ)** : Kapı girişi.
- ev- (F)** : Acele etmek, acele ettirmek.
- evrāç (İ)** : Sacda yufka ekmek pişirilirken kullanılan uzun çubuk.
- éyi (S)** : İyi. Beğenilen ve hoş nitelikler taşıyan.
- ezrāyil (İ)** : Azrail. Ruhu teslim almakta görevli dört büyük melekten biri.

- faḥı (İ)** : Fakih. Fıkıh konularında ehil kimse. Bir erkek adı.
- fatiş (İ)** : Fatma. Hz. Peygamberin kızı. Bir kadın adı.
- fers (İ)** : Düğünlerde gelin olan kızın başına doladıkları, kızıl renkte, altınlarla bezeli başlık.
- fındık (İ)** : Bir kadın adı.
- fili (S)** : Kadınların birbirine seslenme ünlemi. Yumuşak başlı kadınlar, kızlar için kullanılan bir ünlem.
- firez (İ)** : Ekin biçildikten sonar tarlada kalan kök kısmı.
- fişne (İ)** : Vişne. Genellikle reçeli ve şerbeti yapılan kırmızı renkte ekşimsi bir meyve.

G

- ḡabıt (İ)** : Erkek paltosu.
- ḡada (İ)** : Kaza, bela.
- ḡada al- (F)** : Kadınların, kendinden küçük ya da büyük erkekler için kullandığı acıma ve sevgi anlatan bir fiil.
- ḡaleyçi (İ)** : Kalaycı. Kalaylama işini yapan kimse.
- ḡalın (İ)** : Evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği para.
- ḡancık (İ)** : Dişiler için söylenir.
- ḡanel (İ)** : Kanal. Su yolu.
- ḡaneviz (İ)** : Kavanoz. Plastik cam vb. maddelerden yapılmış ağzı geniş, çeşitli boylardaki saklama kabı.
- ḡanı (İ)** : Öküz koşulan, yük çekmek veya taşımak için kullanılan tekerlekli bir araç.
- ḡara saban (İ)** : Toprağı sürmede kullanılan bir tarım aracı.
- ḡaraş (İ)** : Kara kış. Kış mevsiminin bir bölümü. Zahmeri ayı.
- ḡaramık (İ)** : Saçma büyüklüğünde meyveleri olan dikenli bir bitki, çalı.

- ğarbiyeli (İ)** : Kuzeyden esen soğuk karakterli rüzgâr.
- ğatıh (İ)** : Ekmeğin arasına konulan peynir, zeytin. Yağı alınmış yoğurt.
- ğavurğa (İ)** : Baklagillerin sacda pişirilmiş hâli.
- ğayfe (İ)** : Kahve.
- ğayış (İ)** : Kayış, kemer.
- ğazzık (İ)** : Uçları keserle veya kesici bir âletle keskinleştirilmiş yarayan odun parçası.
- geçgele (İ)** : Dört kollu taşıma aracı.
- gelinçi (İ)** : Gelin almaya gelen erkek taraF
- gendi (İ)** : Kendi. İyelik eki alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri.
- genş (S)** : Yaşı ilerlememiş olan.
- géygi (İ)** : Giyim eşyalarının geneline verilen ad.
- géyim (İ)** : Giysi.
- gılba (İ)** : Kible. Bilhassa namaz ibadeti yerine getirilirken dönülen Kâbei'nin bulunduğu yön.
- gınacı (İ)** : Kına gecesinde kına yakmak için kız evine giden erkek evi.
- gınnap (İ)** : Deri ve ayakkabı dikiminde kullanılan ince sicim.
- gırca (S)** : Kır renginde olan.
- gırcı (İ)** : Kırcı. Bir yağış şekli.
- gırhlevet (İ)** : Kara lastik ayakkabı.
- gısır (S)** : Doğum yapamayan kadınlar veya dişi hayvanlar için kullanılan bie sıfat.
- gıssa (İ)** : Ders çıkarılması gereken olay.
- gırıklık (İ)** : Keçi ve koyun tüylerini kırmaya yarayan bir çeşit makaS
- gıvrak (S)** : Kıvrak. Atik, çevik.
- gıvırvır (S)** : İvız zıvır. Küçük, önemsiz.
- gıymık (İ)** : Kıymık. Çok küçük ve sivri tahta parçası.
- gimi (E)** : Gibi. Benzerlik ifade etmede kullanılan bir edat.

- gişi (İ)** : Kişi. Erkekler için kullanılan bir zamir.
- gizzik (S)** : Atik, çevik.
- gō (İ)** : Gök rengine olan. Kurumamış tarla mahsülü için kullanılan bir söz.
- goley (S)** : Kolay. Yapılması zor olmayan bir iş veya durum.
- ğonşu (İ)** : Komşu. Yerleşim olarak birbirine yakın olan kimselerin aldıkları ad.
- ğollik (S)** : Kısa, eksik, yarım.
- ğoyòn (İ)** : Koyun.
- govu (İ)** : Dedikodu.
- göcek (İ)** : Bir karış boyunda büyümüş ekin.
- gölek (İ)** : Küçük su birikintisi.
- gömgō (İ)** : Masmavi. Gök renginin yoğun şekli.
- gōñ (İ)** : Hayvan derisi.
- görelge (İ)** : Yonca ekili tarla.
- götselik (İ)** : Eşeklerin palanı düşmesin diye kuyruklarının altından bağlanan kemer.
- gubur (İ)** : Pislik, lağam.
- guluçka (İ)** : Cıvıv çıkarmak için yumartaya yatmış ve yatmak üzere olan dişi kuş ve hayvan kümesi, gürk.
- ğulunç (İ)** : Şiddetli omuz ve sırt ağrısı.
- ğunna- (F)** : Hayvanlar için kullanılan doğurma işi.
- ğunnacı (S)** : Doğum yapmak üzere olan hayvan.
- gur (İ)** : Çamur olmayan kuru arazi.
- gurķ (İ)** : bkz. ğuluçka.
- ğursak (İ)** : Kursak. Mide.
- ğusgun (İ)** : Kılık kıyafet.
- ğuşak (İ)** : Bele sarılan uzun ve enli kumaş.
- ğuşene (İ)** : Tencereden biraz büyük olan kazan.
- ğuzla- (F)** : Yavrulamak.
- güccük (S)** : Küçük. İri olmayan şeyler için kullanılan sıfat.
- güm (İ)** : Güğüm. Yandan kulplu, boynu uzun su kabı.

H

- habar (İ)** : Haber.
- halça (İ)** : Kalça.
- halağa (İ)** : Çevre gezintisi. Yaya olarak yapılan kısa gezinti.
- halef (İ)** : Birinin ardından gelip onun makamına geçen kimse, ardıl.
- hamas (İ)** : Hortum, kasırga.
- hāmed (İ)** : Ahmet. Bir erkek adı.
- hārli (S)** : Hayırlı. Yararı olan.
- harman (İ)** : Biçildikten sonar tahıl demetlerinin tanelerin başaklarından ayrılması işi.
- havas (İ)** : Heves İstek, eğilim, arzu.
- havla (İ)** : Helva. Şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı.
- hayfan (İ)** : Kapılara yapılan örtmelik.
- hayıf (İ)** : Haksızlık, insafsızlık. Acınma, üzülmeye.
- hayın (S)** : İşten kaytarmaya çalışan, işe kızzılık eden kimseler için kullanılan bir söz.
- hayvaḥ (Ü)** : Eyvah. Beklenmedik, kötü bir haber veya olay karşısında duyulan acınma, üzülmeye sözü.
- hedik (İ)** : Kaynatılmış buğday, bulgur, mısır vb.
- hélalı (S)** : Hileli. Aldatıcı, kandırıcı.
- helik (İ)** : Duvar örerken büyük taşların arasına, boşluklara konulan ufak taş parçaları.
- helke (İ)** : Bakırdan yapılan bakraç, kova.
- hellik (İ)** : Ellik. Ekin veya ot biçmeye yarayan küçük orak.
- herif (İ)** : Evin erkeği, adam.
- heyheyle- (F)** : Uğurlamak.
- hezan (İ)** : Toprak evlerde kirişin üzerine dikine konulan ağaç
- hılalı (S)** : Hileli. bkz. hélalı.

- hırış (is)** : Zibil, pislik, çöp.
- hoç (İ)** : Öç. Kötü bir davranışı veya sözü cezalandırmak için kötülükle karşılık verme isteğı.
- hors (İ)** : Fors Gösterişlilik.
- hos güdük (S)** : Aklı kıt kimseler için kullanılan bir söz.
- hota bire (Ü)** : Haydi.
- hoter (İ)** : Foter. Bir çeşit şapka.
- höllük (İ)** : Bulgurdan yapılan, el içinde yuvarlanan sulu bir yemek.
- huğğun (İ)** : Ötücü bir kuş.
- humar (İ)** : Kumar. Ortaya para koyarak oynanan talih oyunu.
- huyran (S)** : Üryan. Çıplak.
- hürü (İ)** : Huri. Bir kadın adı.
- hüyük (İ)** : Toprak yığını, tepecik.

I

- ıhdiyer (S)** : İhtiyar. Kocamış olan kimse, pir.
- ırahat (S)** : Rahat. İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu.
- ıras getir- (F)** : Rast getirmek. Denk getirmek. Yoluna koymak.
- ırğat (İ)** : Amele. Gündelik işlere giden kimse.
- ışğıyā (İ)** : Eşkîya. Dağda, kırdada yol kesen hırsızlar, haydutlar.
- ısdar (İ)** : Halı, kilim dokunan tezgâh.

İ

- idara (İ)** : İdare kandili veya lambası.
- ilān (İ)** : Leğen. Genellikle içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap.

- ilânçe (İ)** : Leğenin küçüğü.
- ilender (İ)** : Yuvarlak ve büyük tabak.
- ilâne (İ)** : Lahana.
- irbiyem (İ)** : İbrahim. Bir erkek adı.
- ireli (S)** : İleri. Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer. Benzerlerini geride bırakmış.
- irezil (S)** : Rezil. Alçaklık, aşağılık.
- isgân (İ)** : İskân. Yurtlandırma.
- issiz (S)** : Sahipsiz.
- işlik (İ)** : Mintan, gömlek.

K

- kā (İ)** : Kâhya. Konak, çiftlik vb yerlerde türlü işleri yapmakla görevli kimse.
- ķarsamba (İ)** : Evde kalabalık yapan gereksiz eşya.
- ķarsambaç (İ)** : Karla pekmezin karıştırılmış hâli.
- keçe (İ)** : Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş.
- keçik (İ)** : Başörtüsünün uçlarını çene altından geçirip tepede bağlama biçimi.
- kefiye (İ)** : Bir tür erkek başlığı.
- kekeç (S)** : Kekeme.
- kekil (İ)** : Alna dökülen kısa saç, perçem.
- kele (Ü)** : Kadınların birbirine hitap şekli, bir tür seslenme ünlemi.
- kelep (İ)** : Büyük iplik çilesi, demet.
- ken (Z)** : Kere, defa.
- kendir (İ)** : Urgan, ip.
- kengel (İ)** : Kenger. Yaprakları dikenli bir bitki.
- kep- (F)** : Çökmek.

- keri (Z)** : Daha ileri bir zamanda, müteakiben, sonra.
- kertik (İ)** : Sabunun küçülmüş hâli.
- kese (İ)** : Halay başını çeken kimsenin elinde bulunan mendil.
- keşik (İ)** : Yardımlaşma. Sıra, nöbet.
- keven (İ)** : Dikenli bir çalı.
- keyfanı (İ)** : bkz. aşganacı.
- kırık (İ)** : Kadınların evlilik dışı ilgi kurduğu erkek sevgili. Hafif, hoppa.
- kısa kestek (S)** : Kısa boylu, tıknaz.
- kirkit (İ)** : Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli bir araç.
- kirmen (İ)** : Elde yün eğirmeye yarayan thatadan yapılmış araç.
- kiti (İ)** : Kadınların birbirine karşı seslenme ünlemi.
- kivra (İ)** : Kirve. Sünnet olan çocuğun bütün masraflarını üstlendikten sonra sünnet sırasında çocuğu kucağına alarak elini, kolunu tutan ve bütün hayatı boyunca çocuk üzerinde babasına yakın hak taşıyan kimse.
- kivişle- (F)** : Gizlice seyretmek. Dikizlemek.
- koçağ (S)** : Eli açık, cömert. Yiğit, yürekli.
- köhte (İ)** : Köfte. Genellikle çekilmiş etten, bazen tavuk, balık veya patatesten yapılan, türlü biçimlerde pişirilen yemek.
- kölge (İ)** : Gölge. Güneşin ışınlarından korunacak yer.
- kömbe (İ)** : İki sac arasında yada külde pişirilen mayasız ekmek veya kıymalı, peynirli çörek.
- könçek (İ)** : Kadın giysisi. Uzun paçalı don, şalvar.
- köngeleköş (İ)** : Takla. Yuvarlanma.
- kös gel- (F)** : Yaslanmak. Bir desteğe dayanmak.
- köynek (İ)** : Bir tür fanila.
- kündelik (İ)** : Gündelik. Günlük.
- künye (İ)** : Bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğumu, mesleği vb bilgilerini gösteren kayıt.

L

- labut (İ)** : Öküzleri dürtmede kullanılan üvendirinin ucundaki yassı demir.
- laḥāb (İ)** : Lakap. Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan takma ad.
- likle- (F)** : At rahvanla dörtnal arası kesik kesik koşmak.
- lō taşı (İ)** : Toprak damlarda toprağı ezmek için kullanılan taş silindir.
- löküs (İ)** : Lüks lambası.

M

- mā (İ)** : Toprak evin tavanı, tavan arası.
- macca (İ)** : Onulması güç yara, irin.
- mahana (İ)** : Bahane. İleri sürülen sözde neden.
- malamat (S)** : Bozgun, utanç verici durum. Bulaşık iş.
- malihülle (İ)** : Malihülya. Kuruntu. Hayal kurmak.
- māra (İ)** : Mağara. Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak da kullanılabilen yer kovuğu, in.
- mārisem (B)** : Meğer.
- matin (İ)** : Tek kurşun atan bir tüfek.
- mavüzer (İ)** : Mavzer. Atış hızı dakikada ortalama altı mermi olan bir tüfek tipi.
- maya (İ)** : İyi cins dişi deve.
- mayıs (İ)** : Taze sığır pisliği.
- mefāt et- (F)** : Vefat etmek. Ölmek.
- mefrecan (İ)** : Mihrican yeli. Sonbahara doğru esen sıcak karakterli rüzgâr.
- mele (İ)** : Bir çeşit örtü.
- melefe (İ)** : Yatak ve yorgan çarşaf
- melmeked (İ)** : Memleket. Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, yurt.

- mencilis (İ)** : Meclis. Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için bir araya gelmiş kimseler topluluğu.
- menend (İ)** : Denk.
- menevşe (İ)** : Menekşe. Mor renkli güzel kokul bir çiçek.
- menik (İ)** : İplik çilesi.
- mēr (B)** : Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki.
- mertek (İ)** : Yapıların tavanlarında kullanılan kalın sırık.
- meses (İ)** : Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu sivri demir çubuk.
- metel (İ)** : Öykü, masal.
- mezer (İ)** : Mezar. Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber.
- mıkrız (S)** : Cimri, açgözlü.
- mıntıha (İ)** : Bölge.
- mıh (İ)** : Mıh, çivi.
- miltan (İ)** : Mintan. Yakasız, uzun kollu erkek gömleği.
- minnet (İ)** : Mihnet. Tenezzül.
- miyed (İ)** : Beyit. Şiir parçası.
- möfreze (İ)** : Türlü askerî hizmetlerin yapılması amacıyla oluşturulan küçük grup.
- mudara (İ)** : Boyun eğme, minnet.
- musul (İ)** : Ahırda hayvanların yem yedikleri tahta yemlik.
- mundar (S)** : Murdar. Kirli, pis. Dinî kurullara uygun olarak kesilmemiş hayvan.
- muzur (S)** : Muzır. Zararlı. Her şeyi bozan, karıştıran çocuk.

N

- nene (İ)** : Nane. Güzel kokulu, yaprakları baharat olarak kullanılan bir bitki.
- nohòt (İ)** : Nohut. Baklagillerden olan, birleşik telek yapraklı, çiçekleri sarımtırak renkte, tanesi baklamsı bir bitki.

O

- oba (İ)** : Beş on çadırılı aşiret.
- oḫlā (İ)** : Oklava. Hamur açmakta kullanılan silindir biçiminde uzunca, ince değnek.
- oḫuntu (İ)** : Davetiye. Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı.
- oluḫ (İ)** : Bir sıvının akmasına yarayan üst yanı açık boru.
- oraḫ (İ)** : Yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin metal bir bıçakla, buna bağlı bir saptan oluşan ekin, ot vb. biçme aracı.

Ö

- ören (İ)** : Harçsız örülen duvar.
- örtme (İ)** : Odun, yakacak, tezek konulan üstü kapalı önü açık yer.
- öte (S)** : Bulunulan yere göre karşı yanda olan.
- öteberi (İ)** : Önemsiz, ufak tefek şeyler.

P

- palan (İ)** : Eşeğe vurulan yayvan semer.
- palta (İ)** : Balta. Ağacı kesme, yarma, yontma vb. işlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç.
- pança (İ)** : Pençe. Avuç dolusu.
- papaḫ (İ)** : Silindir şapka, külah.
- patlaḫ (İ)** : Bidon. Su fıçısı.
- peder (İ)** : Baba.
- pehliyen (İ)** : Pehlivan. Güreşçi. Babayiğit kimseler için kullanılan bir sıfat.
- peklik (İ)** : Geline takılan değerli maden.

- peşkir (İ)** : Havlu.
- pırtı (İ)** : Basma, keten yatak, yorgan yüzü, giysilik kumaş.
- pırt- (F)** : Tutulan bir şey elden kaçmak, kurulmak, elden kaymak.
- piyada (İ)** : Piyade. Yaya olan asker sınıfı.
- poçu (İ)** : Poşu. Kenarları saçaklı ipek, pamuk, yünden yapılmış bir başörtüsü türü, dolama.
- potin (İ)** : Ayakkabı. Ayak bileğini örtecek kadar uzun olan, bağcıklı veya yan tarafı lastikli ayakkabı.
- pörtlek (S)** : Dışarıya doğru çıkık göz.
- puñar (İ)** : Pınar. Yerden kaynayarak çıkan su, kaynak.
- pusat (İ)** : Silah, savaş aracı.
- pürçük (İ)** : Oya, püskül, saçak. Bez, paçavra vb. değersiz şeyler.
- pürçüklü (İ)** : Havuç.
- püsük (İ)** : Kedi.

R

- rahan (İ)** : Reyhan. Fesleğen.
- rahmatlık (İ)** : Rahmetlik. Merhum, merhume.

S

- sāblen- (F)** : Sahiplenmek. Bir şey sahip çıkmak. Arka çıkmak, gözetmek.
- sal (İ)** : Tabut.
- sāmen (İ)** : Seymen. Köyden köye gelin almaya giden güvey yanlısı, davullu, zurnalı, silahlı ve cepken giyinmiş delikanlı.
- samīr (İ)** : Dağlarda, ormanlık bölgelerde yetişen bodur çayır.
- saplıcan (İ)** : Akciğer yangısı, zatürre.
- satır (İ)** : Kütük üzerinde eti kıyma yapmakta kullanılan kısa saplı balta.

- sayrı (İ)** : Hasta kimse.
- sehen (İ)** : Bakır tabak, sahan.
- sehil (İ)** : Adana. Sahil.
- seki (İ)** : Eşik. At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke.
- seklem (S)** : Çok dolu olmayan çuval. Yarım, yarıya yakın, eksik.
- selef (İ)** : Bir görevde, bir makamda kendinden önce bulunmuş olan kimse.
- sevler (İ)** : Selver. Bir kadın adı.
- sevseriye (S)** : Boş yere, boşuna.
- siyersiz (İ)** : Saygınlığı olmayan, düşük kimse.
- sıtgı (İ)** : İç, yürek.
- sıtma (İ)** : Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insane bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya.
- sin (İ)** : Mezar. bkz mezer.
- soyka (İ)** : Ölenin arkasından kalan malı ve mülkü.
- soğu (İ)** : Tahıl dövmeye yarayan büyük taş dibek.
- soğum (İ)** : Lokma. Ağza bir defada alınıp götürülen yemek parçası.
- söbe (S)** : Yumru şeklinde olan.
- sömelek (İ)** : Kundağa sarılmış bebek.
- suna (İ)** : Uzun boylu, biçimli kimse.
- südlân (İ)** : Sütleğen. Sütleğengillerden, yaprak sap ve köklerinde süt görünüşlü, kekre ve yakıcı bir öz su bulunan, verdiği öz su türlerine göre hekimlikte ve sanayide kullanılan, yedi yüz kadar türü bilinen bir bitki.
- sünepe (S)** : Bağimsız, başıboş.
- sürgeç (İ)** : Bulaşık bezi, paçavra.
- süve (İ)** : Kapı ve pencerenin yerleştiği kasa, çerçeve.
- süyük (İ)** : Dam saçağı.

- şābele- (F)** : Düğünlerde davulcunun bahşiş almak için misafirleri karşılaması işi.
- şahan (İ)** : Şahin. Kartalgillerden dağ, orman ve çalılıklarda yaşayan yırtıcı bir kuş.
- şahbaz (S)** : Atılgan, becerikli, iş bitiren.
- şāl (İ)** : Şekil. Biçim.
- şallāle (İ)** : Şelale. Büyük çağlayan.
- şavlar (İ)** : Şalvar. Genellikle ağı çok bol olan, bele uçkurla bağlanan, geniş bir pantolon türü.
- şefre (İ)** : Şerife. Şerefli, kutsal. Soylu, temiz. Bir kadın adı.
- şelek (İ)** : Sırtta taşınan yük.
- şēr (İ)** : Şehir. Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.
- şerātsiz (S)** : Sağı solu belli olmayan, çabuk kavgaya tutuşan kimseler için kullanılan bir söz.
- şindi (Z)** : Şimdi. Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.
- şışek (İ)** : Bir yaşını doldurmuş erkek koyun.
- şor (İ)** : Söz, sohbet.
- şora (İ)** : Çorba.

T

- taħa (İ)** : Duvara açılmış, kapaksız, küçük dolap.
- tāle- (F)** : Yağma etmek.
- tañ (İ)** : Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir.
- tapan (İ)** : Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç, sürgü.
- tarhana (İ)** : İçine kokulu otlar, süt veya yoğurt katılan, bulgur, mayalanmış ve kurutulan çorba malzemesi.

- tarpadan (Z)** : Aniden.
- tāsıldar (İ)** : Tahsildar. Bir kimse veya bir kurum adına para toplamakla görevli kimse, alımcı.
- tavadır (S)** : Çok iyi, çok güzel.
- tavsır (İ)** : Fotoğraf, resim.
- teke (İ)** : Üç yaşındaki erkek oğlak.
- telli (İ)** : Nazlı, alıngan, çabuk küsen. Bir kadın adı.
- temek (İ)** : Ahırlarda gübre atmaya yarayan ahır penceresi.
- tene (İ)** : Tane. Tahıl tanesi.
- teneli (İ)** : Bulgur pilavı.
- teneşir (İ)** : Ölü yıkanan kerevet, salacak.
- terāzi (İ)** : Terazî yıldızı.
- terk (İ)** : Yük hayvanı. Yük.
- teş (İ)** : Büyük leğen.
- tevek (İ)** : Kavun, karpuz, hıyar vb. bitkilerin yaprakları.
- tevir (İ)** : Çeşit, tür.
- tırpan (İ)** : Uzun bir sapın ucuna tutturulan, ot, ekin vb.ni biçmeye yarayan, hafifçe kıvrık, uzun çelik bıçak.
- tırmık (İ)** : bkz. dırmık.
- tintirik (İ)** : Parmaklarla kulağa veya alna vurulan fiske.
- tiyep (İ)** : Teyip.
- tōğa (İ)** : Süzme yoğurtla yapılan üstüne tereyağı ve nane dökülerek yenen bir çeşit çorba.
- toḥlu (İ)** : İki yaşındaki kuzu.
- toḫaç (İ)** : Çamaşırı yıkarken dövmeye yarayan araç.
- toḫan- (F)** : Dokunmak, teline değmek, gönlünü titretmek.
- tor (S)** : Yeniyetme. Deneyimsiz.
- toṭut (İ)** : Dikenli köpek tasmaı. Köpekleri koruyan dikenli boyunluk.
- toraşan (S)** : Dokuz, on, on iki yaşlarındaki çocuk.

- tozak (İ)** : Yiğit, görkemli kişi. İnce yağan kar. Düğünlerde gelinin başına takılan çeşitli renge boyanmış kuş tüyleri.
- tuman (İ)** : Don, şalvar.
- tusbā (İ)** : Kapı kilitleri, anahtarlı kilit.
- tül (İ)** : Bird eve cinsi. Yaşlı kadınların düğünlerde başlarına örttükleri uzun tül. İnce eşarp. Bir kadın adı.

U

- ucca ucca (İ)** : Yavaş yavaş.
- uçkur (İ)** : Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmek için bunlara geçirilen ip.
- uçun (E)** : İçin. Amacıyla, maksadıyla. Sebep ve sonuç belirten söz.
- ud (İ)** : Utanma duygusu, haya, ar.
- ud yeri (İ)** : Edep yeri.
- ufluğ (İ)** : Büyük bıçak.
- ufra (İ)** : Hamur yapışmaması için tahtaya serpilene un.
- ulağ (İ)** : Postacı, haberci.
- ul- (F)** : Çürümek.
- uluğ (S)** : Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş.
- umsunuğ (S)** : Canı isteyip yiyemeyen kimse için kullanılan bir söz.
- unluğ (İ)** : Un yapılmak amacıyla muhafaza edileb buğday. Yer katındaki oda.
- ūru (İ)** : Hırsız.
- ūrunçağ (Z)** : Gizlice.

Ü

- üce (S)** : Yüce. Yüksek, büyük, ulu, ulvî.
- ülger (İ)** : Ülker. Sabahyıldızı.
- üşen- (F)** : Erinmek. Bir işi yapmaya isteği olmamak.
- üzengi (İ)** : Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka. Ayak altı çukuru.

Y

- yaba (İ)** : Ağaçtan yapılmış birkaç dişli kürek, saman küreği.
- yadırğı (S)** : Yabancı.
- yalıñız (S)** : Yanında başkaları bulunmayan.
- yalıñız (Z)** : Yanında başkaları olmayarak.
- yalıñız (B)** : Ama.
- yañaz (S)** : Ters, huysuz, inatçı.
- yangal (S)** : Sıcakkanlı.
- yannık (İ)** : Günlük yoğurdu saklamak, suyunu süzdürmek için kullanılan, işlenmiş, koyun, keçi derisinden yapılmış tulum.
- yarımca (İ)** : Yarım baş ağrısı. Migren.
- yarma (İ)** : Buğday, arpa, mısır, bezelye vb.nin çekilmiş, dövmesi.
- yatsılık (İ)** : Gece yatmadan önce atıştırılan kahvaltılık türü yiyecek.
- yavlar- (F)** : Yalvarmak. Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek.
- yayığ (İ)** : Yoğurt ya da süttten yağ çıkarmaya yarayan araç.
- yazı (İ)** : Düz arazi.
- yël- (F)** : Şımarmak.
- yemlik (İ)** : İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir ot.
- yenge bin- (F)** : Geline, bir kadının kılavuzluk etmesi işi.
- yılhı (İ)** : Başiboş dolaşan at sürüsü. Ürkek.

- yırak (S)** : Irak. Uzak.
- yıan (İ)** : Yeğen. Birine göre, kardeş, amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu.
- yiegi (İ)** : Düğün sırasında, erkek evinden kız evine gönderilen yiyecek. Yıllık yiyecek. Yem.
- yın (İ)** : Yığın. Bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme, tepe.
- yömiye (İ)** : Yevmiye. Gündelik.
- yonca (İ)** : Hayvanlara yem olarak yetiştirilen çayır bitkilerinin genel adı.
- yörd (İ)** : Maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü.
- yo (İ)** : Başiboş hayvan. Yazın kırdaki kalıp otlatılan davar.
- yuha (İ)** : İnce açılmış hamurdan yapılan sac ekmeği.
- yumuş (İ)** : Vazife, hizmet, buyrulan iş.
- yun- (F)** : Yıkanmak, banyo yapmak.
- yuñur- (F)** : Yoğurmak. Katı veya toz durumundaki maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.
- yūsek (S)** : Yüksek. Belirli bir yere göre daha yukarıda bulunan, alçak karşıtı.
- yüle- (F)** : Balta, keser, çapa gibi gereçlerin ağzını düzeltmek, inceltmek, bilemek.

Z

- zahmeri (İ)** : Zemheri. Kara kış.
- zahra (İ)** : Tahıl, tahıl cinsinden hayvan yemi.
- zatan (Z)** : Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen, zati.
- zavrala- (F)** : Sürüden ayrılan, uzaklaşan ya da kaçan havyanın önünü çevirmek.
- zertlek (S)** : Abartmalı, yalan konuşan.
- zerzambıl (İ)** : Boylu boyuna uzanma şekli.
- zıllı- (F)** : Zırlamak, oyun bozmak.
- zibil (İ)** : Çöp, süprüntü, pislik, gübre.
- zopzobu (S)** : Beceriksiz.

- zoşlu (S)** : Güzel, çok güzel, iyi.
- zubun (İ)** : Zıbın. Bebeklere iç çamaşırı olarak giydirilen, ince pamukludan kısa ve kollu giysi. Kadın giysisi. Üçetek. Gömlek.
- zurba (İ)** : Sürü hâlindeki hayvan kümesi.

16. KAYNAKÇA

- Akar, Ali. (2006). “Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları”, *Turkish Studies/Türkoloji Dergisi*, S: 2, s. 40-53.
- Aksan, Doğan. (2000). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Ankara: TDK Yay.
- Alkaya, Ercan. (2008). “Eski Türkçe -qıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/4 Summer 2008, s. 43-72.
- Argunşah, Mustafa. (2010). “Harezm Dönemi Metinlerinde e/i Sorunu”, *Dil Araştırmaları*, Ankara: Avrasya Yazarlar Birliği Yay., S. 6, s. 47-60.
- Argunşah, Mustafa. (2011). “Türkçede Zarf-Fiil Eklerinin Durum Ekleriyle Kalıplaşması”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/1 Winter 2011, s. 56-68.
- Ataman, Sadi Yaver. (1982). “Sürüp Giden Ağız Çekişmeleri Münasebetiyle: Anadolu Halk Ağız Türleri ve Bölgeler Arası Değişik Ağızlar”, *Türk Folkloru Araştırmaları*, S. 31, Ankara, s. 7-9.
- Atay, Ayten. (2002). “Eski Türkçede ma/me Edatının Anadolu Ağzılarındaki Kalıntısı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: 2002/II, S. 610, s. 826-828.
- Aydın, Mehmet. (2000). “Anadolu Ağzılarında ‘-iken / -ken’ Zarf-Fiilinin Kullanımı ve Görevleri”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C.: 2000/II, S. 588, s. 639-645.
- Aydın, Mehmet. (2002). *Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- Banguoğlu, Tahsin. (1988). “Türkçede Tekerrür Fiilleri (Türk Grameri İçin Notlar: I)”, *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yay., s. 111-123.

- Banguoğlu, Tahsin. (2000). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yay.
- Başdaş, Cahit. (2007). “Türkiye Türkçesinde Aslı Uzunluk Belirtileri”, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2 Spring, s. 89-101.
- Buluç, Saadettin. (1942). “Anadolu Ağızları Bibliyografyası”, *Türk Mecmuası*, VII-VIII/1, s. 327- 333.
- Buran, Ahmet. (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara: TDK Yay.
- Buran, Ahmet. (2011). “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Deneme”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/1 Winter 2011, s. 41-54.
- Caferoğlu, Ahmet. (1955). “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişimi”, *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yay., s. 1-7.
- Caferoğlu, Ahmet. (1963). “Anadolu Ağızları Konson Değişimleri”, *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yay., s. 1-32.
- Caferoğlu, Ahmet. (1964). “Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişimleri”, *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yay., s. 1-33.
- Caferoğlu, Ahmet. (1989). “Türkçede ‘V’ Morfemi”, *Türkiyat Mecmuası*, C: 16, s. 27-38.
- Caferoğlu, Ahmet. (1995). *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler*, Ankara: TDK Yay.
- Cin, Ali. (2012). “-ArAktAn Ekinin Kullanımı ve Yapısı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Mayıs, S. 25, s. 185-192.
- Demir, Nurettin. (1998). “Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi”, *Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s.171-180.

- Doğan, Talip. (2012). “İran (Azerbaycan) Ağızlarında -(y)An Eki”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/2 Spring 2012, s. 353-370.
- Ediskun, Haydar. (1992). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Emre, Ahmet Cevat. (1946). “Türkçede Bulanık e (è) Fonemi”, *TDAY-Belleten*, Seri: III., S. 6-7 Mart, İstanbul, s. 487-497.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (1983). “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara: TDK Yay., s. 43-48.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (2002). *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Ankara: TDK Yay.
- Erdem, Mehmet Dursun ve Münteha Gül. (2006). “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, S. 11, s. 111-148
- Erdem, Mehmet Dursun. (2008). “Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 251-276.
- Eren, Hasan. (1953). “Türk Dillerinde Metathese” *TDAY-Belleten*, s. 161-180.
- Eren, Hasan. (1959). “Türkçede -mm->-mb- Dissimilationu” *TDAY-Belleten*, s. 95-103.
- Ergin, Muharrem. (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Erten, Münir. (1999). “Ağızlarımızda Yaşayan ve Kaybolmak Üzere Olan Kelimelerimizi Yeniden Kazanmak”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara: TDK Yay., s. 92-97.
- Gabain, Annemarie Von. (1988). *Eski Türkçenin Grameri* (Çev: Mehmet Akalın), Ankara: TTK Basımevi.

- Gemalmaz, Efrasiyap. (1999). “Ağızbilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara: TDK Yay., s. 4-14.
- Gülensoy, Tuncer. (1985). “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türk Kültürü Araştırmaları* (Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nun Hatırasına Armağan), Ankara, s. 281-296.
- Gözaydın, Nevzat. (2004). “Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Kaynak Kişi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 628, s. 296-302.
- Gözaydın, Nevzat. (2005). “Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Yer Seçimi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 641, s. 396-402.
- Gülensoy, Tuncer ve Ercan Alkaya. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*, Ankara: Akçağ Yay.
- Gülensoy, Tuncer. (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- Gülsevin, Gürer. (1999). “Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine”, *VII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, s. 215-224.
- Gülsevin, Gürer. (2002). *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- Gülsevin, Gürer. (2003). “Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki #h Sesi Üzerine”, *TDAY-Belleten*, C. I- II, S. 44, s. 129-146.
- Günşen, Ahmet. (2006). “Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Çekimi: -ıcı/-ici, -ucu/-ücü”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 1/2 Fall 2006, s. 54-84.
- Grunina, Elvira Alexandrovna. (2010). “Anadolu Ağız Tipleri Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/3 Summer 2010, s. 1350-1361.

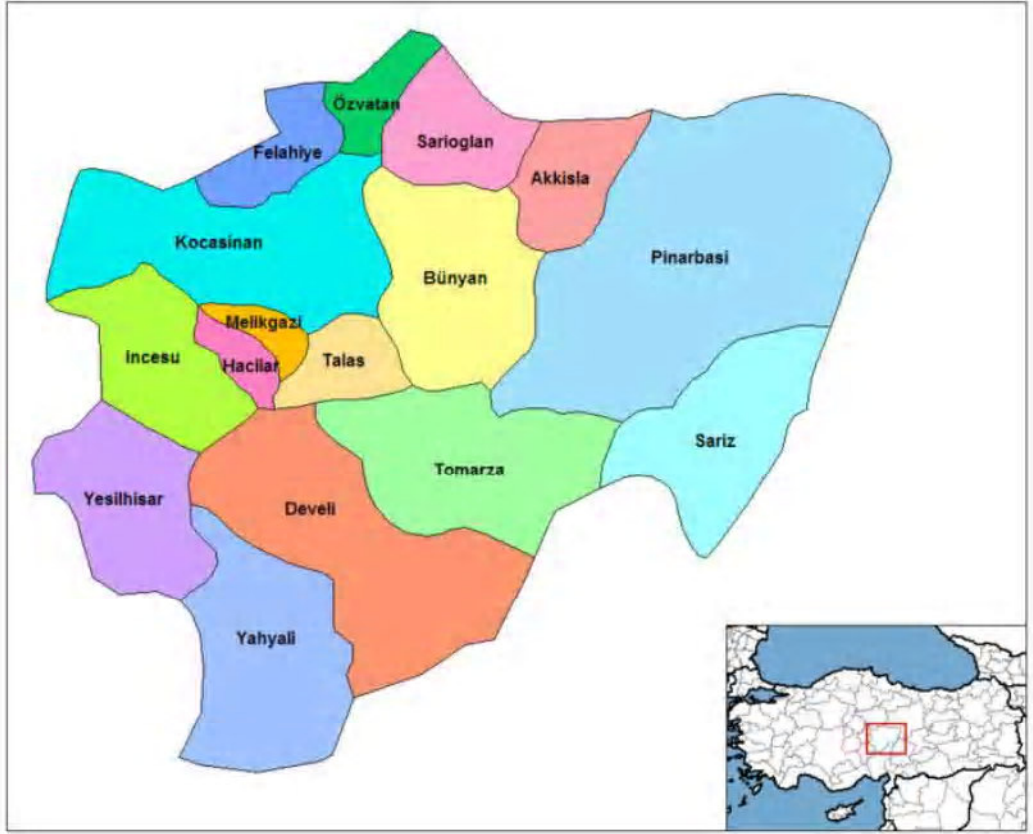
- Hacıeminoğlu, Necmettin. (1992). *Türk Dilinde Edatlar*, Ankara: MEB Yay.
- Karabörk, Kâzım. (2006). “Yol Kelimesiyle Yapılan Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller”, *Türk Dili Dil Ve Edebiyat Dergisi*, Ankara: TDK Yay., S. 652, s. 357-363.
- Karahan, Leylâ. (1996a). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yay.
- Karahan, Leylâ. (1996b). “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-fiil Ekleri”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl XXXII/1-2 1994, s. 205-236.
- Kaya, Adnan Menderes. (2004). *Avşar Türkmenleri*, Kayseri: Geçit Yayınları.
- Kılıç, Ayşen. (1991). *Avşar Ağızları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- Kocaoğlu, Timur. (2003). “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi”, *Türk Kültürü*, S. 483-483, s. 266-281.
- Korkmaz, Zeynep. (1971). “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, *TDAY-Belleten*, Ankara, s. 33-46.
- Korkmaz, Zeynep. (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Zeynep. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Zeynep. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yay.
- Ligeti, Lajos. (1942). “Türkçede Uzun Vokaller”, (Çev: T. Gökbilgin), *Türkiyat Mecmuası*, S. VI-VIII, s. 82-94.
- Özbek, Fatih. (2012). “Türkiye Türkçesi Doğu Grubu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1 Winter 2012, s. 1751-1765.

- Özkan, Nevzat. (1996a). *Gagavuz Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yay.
- Özkan, Nevzat. (1996b). “Kayseri ve Yöresi Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalara Bir Bakış”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 7, Kayseri, s. 265-277.
- Özkan, Selim Hilmi. (2010). “Tomarza at the End of 16th Century, Oghuzs Around Tomarza and Kayseri (XVI. yy. Sonlarında Tomarza, Tomarza ve Kayseri Çevresinde Oğuzlar)”, *History Studies*, Volume 2 / 3 2010, s. 273-284.
- Sözbilici, Şaban. (2002). “Ağıt Kelimesinin Kökeni”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ankara: TDK Yay., s. 325-332.
- Sümer, Faruk. (1992). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanlar*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.
- Tekin, Talat. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara: Simurg Yay.
- Tekin, Talat. (2003). *Makaleler 1-Altayistik*, Ankara: Grafiker Yay.
- Tekin, Talat. (2005). *Makaleler 3-Çağdaş Türk Lehçeleri*, Ankara: Grafiker Yay.
- Tuna, Osman Nedim. (1988), “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, *TDAY-Belleten* (2. Baskı 1988), s. 213-282.
- Ulutaş, İsmail. (2007). “Metatez Olayı Türkçenin Hece Sistemiyle İlgili midir?”, *Bilig*, Güz/2007, S. 43, s. 117-132.
- Üstüner, Ahat. (2000a). *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: TDK Yay.
- Üstüner, Ahat. (2000b). “Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılışı”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ, C. 10, S. 1, s. 189-206.
- Yalçinkaya, Elvan. (2011). “Avşar Türkmenlerinin Kastamonu Çevresindeki İzleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 59, s. 91-100.

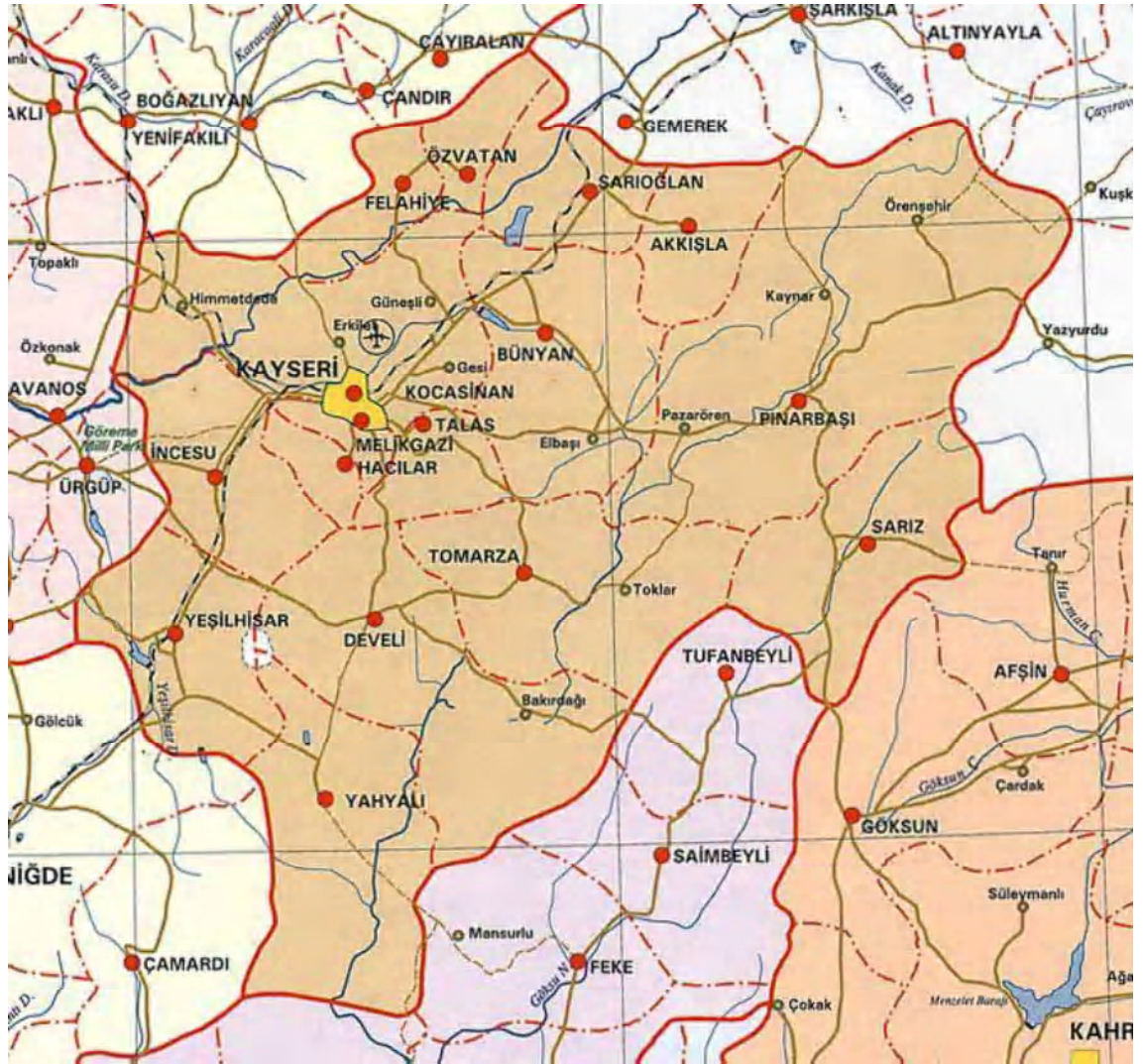
- Yavuz, Orhan. (1993). “Türkçede Kapalı E”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, S. 6, s. 271-306.
- Yıldırım, Faruk. (2002). “Türkiye Türkçesinin Ağızları ve Etnik Yapı: Çukurova Ağızı Örneği”, *Türkbilig*, S. 4, s. 136-153.
- Yıldırım, Faruk. (2004). “-(y)XşXn Zarf-Fiili Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 1*, Ankara: TDK, 3207-3218.
- Yılmaz, Emine. (1991). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara, s. 151-165.

17. HARİTALAR

Harita 1: Kayseri ve İlçeleri

Harita 2: Sarız ve Komşu İlçeleri

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Mehmet Akif AYVAZ
Uyruğu : Türkiye (TC)
Doğum Tarihi ve Yeri: 20 Ekim 1984, Sarız/Kayseri
Medeni Durumu : Bekâr
Telefon : 0554 6900874
email : mehmetakifuniverciyes@gmail.com
Yazışma Adresi : Mimsin Koop. Şirintepe Mah. Mevlana Cad. Ülkü Ap. 8/47,
Melikgazi / KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü	2013
Lisans	EÜ Edeb. Fak. Türk Dili ve Edeb.	2008
Lise	Fevzi Çakmak Lisesi, Kayseri	2002

YABANCI DİL

İngilizce